

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Illvstrissimi Viri Petri De Marca Archiepiscopi Parisiensis Dissertationvm De Concordia Sacerdotii Et Imperii, Sev De Libertatibvs Ecclesiæ Gallicanæ, Libri Octo

Marca, Pierre de

Parisiis, 1669

Liber Qvartvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15591

LIBER QVARTVS.

CAPVT PRIMVM.

Synopsis.

I. Dicendum hoc libro de legum executione, qua pro tuitione ecclesiastica disciplina feruntur, quod expeditur hodie per appellationes ab abusu dictas. Formula illarum est recentior. Sed res ipsa iisdem initiis in Ecclesia cum regia potestate coaluit. Ordo hujus dissertationis. Agitur primò de auctoritate Principum Romanorum in hoc genere. Deinde inquiritur quid ex eo jure in Reges Galliarum manarit. Quacunq; olim acta, hodie vigere non possunt.

II. A Principibus prohibiti olim Episcopi ne canones violarent. Executio canonum differt à Tuitione; quamvis etiam apud veteres aliquando haec verba confundantur. Executio jurisdictionem ecclesiasticam respicit, & ligandi solvendiq; pontificium. Tuicio à Principibus pendet; qua declarationem nullitatis eorum que gesta sunt adversus canones non egreditur. Princeps legum suarum habet iurisdictionem, Canonum vero & Sacrorum tantum & custodiam.

III. Purgata regula. Canones vim legum obtinent, novè, sed juxta mentem Iustiniani, explicata. Quà non solum reverentia & executio publica canonibus conciliatur; sed etiam Principi custodia canonum, ut ceterarum legum, aseritur. Quod ostenditur è Iustiniani Novellis. Itaque canonum executio nititur auctoritate pontificia & regia. Hac laeditur canonibus violatis, ac si leges publicae laderentur. Imò custodia

canonum Principes prospicere tenentur plusquam legum civilium.

IV. Explicatur è Iustiniano ordo qui servatus fuit ad hanc custodiam. Princeps Episcopis lege sua canonum executionem praecipit; & Magistratibus. Hi vetare debent ne canones violentur. Si infracti fuerint, referre ad Principem, ut ipse corrigat. Decreta in Episcopos expulsionis poena, ex vi legis instigenda.

V. Quiritur an Constitutiones illae receptae fuerint ab Episcopis. Consilio Episcoporum res ecclesiasticas Iustinianus tractabat, è Procopio, & Eustathio. Procopius explicatus adversus Nicolaum Alemannum. Iustinianus non pervertit Sanctiones Christianorum, ut ille affingit Procopio; sed dissimulavit justas illorum congerendi rationes, cum vexati essent à Iudeis.

VI. Manifesta violatio canonum, à Synodo aut à Principe restitui poterat. Quod ostenditur è Synodo C P. sub Mena, in causa Antimi, qui jussu Theodora ex episcopatu Trapezuntio ad Constantinopolitanum profugerat. Inde illustratur Concilium Africanum adversus Balsamonem. Hoc etiam ostenditur è Codice, & Liberato. Depulso à sede, que vacantiem redderet Ecclesiam, in manifestissima canonum violatione, irrogabatur aliquando à Principe; non autem regradiatio aut dejectio à dignitate.

I. SUPERIORIBUS libris praecipua jecimus fundamenta, quibus Libertas Ecclesiae Gallicanae nititur; hinc supremam Ecclesiae & Summi Pontificis auctoritatem, quae res tantum ecclesiasticas administrat; hinc supremum Principis imperium, quod reipublicae gerendae & rebus temporalibus impenditur; praeterea verò tuendae disciplinae ecclesiasticae ex ipso Christi omnium Domini mandato invigilat, immotòsque praestat Conciliorum canones, & inconcussas Decretalium epistolarum constitutiones, consuetudinesque receptas, nisi quatenus Ecclesiae Gallicanae commodis expedit ut pro rerum ac

temporum conditionibus, Summi Pontificis rescriptis juris rigor aliquando temperetur. Sed jus illud praesidij impertiendi ad retinendam disciplinam canonicam, otiosum esse non debet; ideòque legibus suis Principes canonum & decretorum executioni consulere tenentur, ut dixi libro secundo.

Enimverò quia condendae legis auctoritas, non in sola promulgatione versatur, sed in rerum constitutarum executione, quae est id quod ultimum in jurisdictione vocant Iuriconsulti; hinc fit ut quae pro tuitione ecclesiasticae disciplinae leges feruntur, executioni mandari debeant ab Episcopis, vel etiam aliquando à Principibus, aut à Magistratibus, quibus auctoritatem suam ipsi de-

B b ij

fulcitur & regia; quemadmodum loquebatur Hilarus Papa, aliquot annis ante Iustinianum. Quare Principis auctoritas perinde laeditur violatis canonibus & decretis Pontificum, ac si Reipublicæ & regni leges everterentur, quia canones vim legis regiae susceperunt. Tanta verò & tam diligens cura à Principibus adhiberi debet custodia canonum, ut potiore legum ecclesiasticarum quam civilem rationem habere debeant, ut monet Iustinianus in præfatione Nov. cxxxvii. *Si civiles leges, quarum potestatem nobis Deus pro sua in homines benignitate credidit, firmas ab omnibus custodiri ad obedientium securitatem studemus, quanto plus studij adhibere debemus circa sacrorum canonum & divinarum legum custodiam, quæ super salute animarum nostrarum definitæ sunt. Unde concludit capite primo illius Novellæ, se violatorum canonum vindicem esse debere: si enim illa quæ à laicis peccantur, generales leges non concedunt extra inquisitionem & vindictam manere, quomodo à sanctis Apostolis & patribus super omnium hominum salute canonicè statuta despicere patiemur?*

Eandem sententiam Iustinianus expressit in epistola ad Dacianum Metropolitanam Byzacij, qua privilegia quæ Primatibus provinciarum Africanarum canones tribuunt, sua quoque auctoritate confirmanda profitetur, ita ut in violatores vetustatis, non solum ecclesiastica, sed etiam Principis vindicta exerccatur. Hæc sunt verba scripti: *Nam quis in præjudicium statutorum quibuslibet rebus usurpavit, corrigenda potius quam imitanda censemus. Si quid igitur Metropolitanæ Carthaginis, vel Primatibus Numidia vel Byzacij, Conciliorum auctoritas præstitit, & inoffensa consuetudo servavit, hoc sibi quisque optet, sibi vindicet, hoc nostra speret sanctione firmari. Nos tutores tantum sumus vetustatis & vindices; nec deerit ecclesiastica vindicta, vel nostra, in eos qui aut ambitiosa superbia aut subreptitiis postulationibus antiquitatem temerasse docebuntur. Quoniam ad divinitatis tendit injuriam qui sanctorum patrum constituta contemnere ac violare non metuit.*

IV. Hinc canonum custodia duobus modis prospiciebant Principes, tum delegatione magistratuum, qui verarent ne quid contra canones tentaretur, tum exactis pœnis à contumacibus, si quid perperam gestum esset; & aliquando iis rescissis quæ contra canones acta erant. Quod unice docet Novella sexta, quæ de ordinationibus Episcoporum & Clericorum lata est, cujus executionem Patriarchis uniuscujusque dioceseos, Metropolitanis, & Episcopis Iustinianus demandat. Sed præterea constitutionem il-

lam Ioanni Præfecto prætorio Orientis & Dominico Præfecto prætorio Illyrici mittit, ut executioni ejus prospiciant, ne quid contra canones agatur. Verba ultima illius constitutionis, quæ magni momenti sunt, hic apponam: *Et tua quoque Celstudo hoc sciens unâ cum semper suscepturis sedem tuam hæc servare festinet. Et si denuntiatum fuerit aliquod tale delictum, prohibeat, & maxime quæcumque in ordinationibus curialium vel officialium interdicta sunt. Nuntiet autem & nobis, ut decens super eis imponatur correctio. Utatur quoque præceptis ad clarissimos provinciarum iudices; ut & ipsi quæ sunt inspicientes, non permittant aliquid extra hoc quod à nobis constitutum est, fieri. Imminet enim eis pœna quinque librarum auri, si quidem & ipsi prævaricari videntes, non denuntiaverint aut sedi tuæ aut Imperio, ut undique decens ornatus ordinationis gradui conservetur. Observandi sunt gradus quibus ad custodiam plenam canonum pervenitur. Lex decernitur à Principe post constitutos canones, quæ eorum executionem Patriarchis & ceteris Episcopis præcipit. Eadem lex in acta Præfectorum prætorio refertur, qui unâ cum Præsidibus provinciarum violari canones prohibeant. Et si infracti fuerint, ea de re ad Principem referant, qui malè gesta corriget. Itaque vetare & prohibere possunt magistratus, sed corrigere quæ perperam acta fuerint, soli Principi competit. Novella constitutio centesima vigesima tertia, quæ compendium Iuris Canonici complectitur, ad Petrum Præfectum prætorio perscripta est, ut auctoritate sua ejus executionem juvet: *Tua igitur gloria, quæ per presentem legem in perpetuum valituram nostra sanxit tranquillitas, per omnia custodiri provideat. Inter ceteras autem pœnas quas in Episcopos & Clericos ea lege constituit, frequens est expulsio à sacerdotio, quam vi constitutionis suæ fieri disertè præcipit, aliòsque in depulsorum locum subrogari.**

V. Aliquis fortasse excipiet, Iustinianum quidem proferendæ jurisdictionis suæ cupidum hoc sibi jus arrogasse ut custodiam canonum ad correctionem eorum quæ contra canones tentata erant extenderet; sed hoc Episcopis acceptum non fuisse, vel anteriores Principes, quibus pietas cordi erat, ab hac usurpatione abstinuisse. Si quis tamen inspicere velit quàm sollicito studio cum peritioribus Episcopis de rebus ecclesiasticis Iustinianus tractaret, nunquam in animum inducet eum in jurisdictionem ecclesiasticam adeo impudenter grassatum ut multi sibi persuaserunt. Sic autem intentus erat in rerum divinarum contemplationem, ut Artabanus & conjurati hanc occasionem illi

Nov. vi. arch. Collat. 1. juxta veterem transi. sionem.

Nov. 111. r. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

trucidando opportunissimam sperarent, te-
ste Procopio: Perpetuo sine custodibus desidet,
inquiunt, ad multam noctem in museo cum se-
nioribus quibusque Sacerdotibus attentissimo stu-
dio arcana Christianorum dogmatum investi-
gans. Eustathius etiam, in vita Eurythij, eo
nomine maximè hunc Principem commen-
dat, quod posthabitis omnibus aliis curis,
illam unam & solam nunquam intermitte-
ret, divina dogmata investigandi, & hereti-
cos confutandi. Quare assentiri non possum
Nicolao Alemanno viro eruditissimo: qui
perfrictum à Procopio Iustinianum putat,
quod ecclesiasticas sanctiones perverterit,
etsi passim in Novellis ipse se vindicem &
custodem canonum appellet. Quod Aleman-
nus non è Procopio hausit, sed è sententia
quam auctori illi sua interpretatione affixit;
ne prætermisissse videretur Procopius
hanc suggillandi Iustiniani occasionem. E-
tenim Procopius recitat Faustini cujusdam
Palæstini sævitiam & impietatem, qui Sama-
rita cum esset, Christianum nomen simula-
vit, & Palæstinæ proconsularum adeptus,
Christianos ejus provincie gravissimis inju-
riis vexavit. Delatus Faustinus, Senatus ju-
dicio, urgente Iustiniano, damnatur in exi-
lium. Sed statim Princeps pecunia corrup-
tus sententiam rescidit, eandem dignitatem
Faustino restituit, qui omnia securius quàm
antea per libidinem gessit. Vnde colligit
Procopius Christianorum jura, seu justas eor-
um rationes, Iustinianum dissimulasse, &
insuperhabuisse injurias quæ illis ab acerbo
illo & perfido Proconsule inferebantur. Hæc
sunt Procopij verba: ον πνα ιδρ δυ Ιστινιανός
σφόδρα τή χειριανών δικημάτα περὲλλον ηξει,
χρητες ε πολλών ειρημύων ημιν, ἀλλ' εν τῆς ε
βουχέων οντων, τεκμηριβν εστιν. Quæ sic vir
eruditus interpretatur: Panca quidem hæc; ex
quibus intelligere tamen liceat, ut Iustiniano li-
buit Christianorum sanctiones pervertere. hæc
que ad Novellarum editionem transfert.
Quorum verborum tamen hæc est significa-
tio: Quomodo Iustinianus Christianorum jura
dissimulaverit, ex his quæ breviter diximus, in-
telligere licet. Quæ de rebus à Faustino per
summam injuriam ablati intelligenda sunt.
περὲλλον enim hic dissimulare verti debuit,
quemadmodum idem Alemannus reddit in
duobus Procopij locis ad marginem præ-
sentatis, & δικημάτα jura, vel justas ratio-
nes, non autem sanctiones. In eandem quo-
que sententiam Procopius superioribus ver-
bis recitaverat Arsenij cujusdam Palæstini
flagitia: qui etsi cum Samaritis sentiret,
Christianam fidem profitebatur, cumque in
aula summa ejus esset gratia, per parentem
fratremque suum, qui patriam seetam diffi-

Procop. lib. 3.
de bell. Goth.
Καθ' ουτ' ἀρ' οὐκ
αὐτῶν ἐστὶν ἡ
χρὴς ἐναι δὲ τῶ
τοῦτο ὅτι εἰ
τῶν ἱερῶν ἐξ ἑ-
στῆσαν, ἀρχ' αὐ
κατακλιν' πρῶ
χρῆσιν αὐτῶν
συνδῶ τ' ἐστ.

Procopius in Ane-
dotti: Sacerdotes
Faustinum accu-
sant, in vestigian-
tibus Samaritanum
verumque Christianum
de proconsularum
adeptus, et Iustiniano
dammatur in exi-
lium et postea pecunia
corruptus sententiam
rescidit.

2. Νίκοιαν ἡ
παλιὰ κρονογυ-
ρῆτι δὲν εἰ ἀντι
βελουθῶν ἑστ.

Procopius.
... ἀρ' οὐκ ἐστι

mulabant, Christianos contumeliosissimè
vexavit. Illi quidem à civibus suis trucidati
sunt: sed Arsenium turbarum auctorem
nullo affecit incommodo Iustinianus, nisi
quod regia prohibuit, ne diutius ea super re
Christianorum votis fatigaretur. Inde Pro-
copius Pauli Alexandrini depositionem nar-
rat, & Faustini deprædationes, de quibus
jam dictum. Vnde pater quantopere aliena
sit à mente Procopij sententia quæ illi ab
Alemanno de industria tribuitur, ut inde
occasionem sumat carpendæ immoderate
Iustiniani licentiæ in condendis ecclesiasti-
cis constitutionibus: quas ut ab Episcopis in
Oriente susceptas non negat, Patriarcha-
rum vel oscitantia vel adulatione, ut ille pu-
tat, ita in Occidentis Ecclesiis minimè per-
vasisse asserit. Sed superiore libro ostendis-
mus has Iustiniani Novellas ecclesiasticas à
Romanis Pontificibus laudatas & appro-
batas fuisse.

VI. Quod ad quæstionem præsentem
pertinet, ex Actis Synodi Constantinopoli-
tanæ sub Mena constat manifestam cano-
num violationem aut à Principe aut à Syno-
do castigari posse. Theodora Augusta An-
thimum Ecclesiæ Trapezuntinæ in Diocesi
Pontica Episcopum ad sedem Constantino-
politanaam absque synodi judicio transtule-
rat; repugnantibus licet canonibus, qui mi-
grationem istam vetant, & præcipue cum à
minori sede ad majorem profilitur. Agape-
tus Papa post adventum suum in regiam ur-
bem, rogante Iustiniano, Anthimum à sede
Constantinopolitana removit: quem deinde
Synodus habita à Mena Patriarcha Con-
stantinopolitano, hæresicos convictum, epis-
copali dignitate dejecit. Hujus Synodi actis
insertus est & ab omnibus probatus libellus
quem Marianus à se & ab omnibus provin-
ciæ Hierosolymitanæ & secundæ Syriæ Ab-
batibus subscriptum Iustiniano adversus
Anthimum obtulit, quo docet liberum
Principi fuisse hunc Anthimum, quod ad-
versus canones Ecclesiæ Constantinopoli-
tanam invasisset, ab ea sede detrudere; sed
rectè maluisse hac de re ab Archiepiscopo
veteris Romæ judicium canonicum ferri.
Vnde constat graviter errare Balsamonem
in commentario canonis Africani, quo Epi-
scopus ab una Ecclesia in alteram migrans,
judiciaria potestate excludi potest, si Epi-
scoporum monitis obtemperare nolit. Ete-
nim Balsamo existimat auctoritatem publi-
cam adhibendam, postquam judicio synodi
ob illam translationem damnatus fuerit,
quod alienum esse ab usu horum temporum
discimus è verbis Mariani. Quæ quidem non
incogitanti exciderunt; cum ex Theodosij

... ἀρ' οὐκ ἐστὶν ἡ
χρὴς ἐναι δὲ τῶ
τοῦτο ὅτι εἰ
τῶν ἱερῶν ἐξ ἑ-
στῆσαν, ἀρχ' αὐ
κατακλιν' πρῶ
χρῆσιν αὐτῶν
συνδῶ τ' ἐστ.

Procop. lib. 3. p. 1.

... ἀρ' οὐκ ἐστὶν ἡ
χρὴς ἐναι δὲ τῶ
τοῦτο ὅτι εἰ
τῶν ἱερῶν ἐξ ἑ-
στῆσαν, ἀρχ' αὐ
κατακλιν' πρῶ
χρῆσιν αὐτῶν
συνδῶ τ' ἐστ.

Balsamonem in com-
mentario canonis Africani

1. 1. c. 12. Balsamonem

lege anno CDXLIX. lata constet Irenaeum post binas nuptias, contra canones apostolicos, Tyriorum Episcopum factum, ab Ecclesia illa, nulla praevia damnatione canonica, solo Principis imperio canones infractos ulciscente dejectum, mandata Hormisdæ Praefecto praetorio rei iudicata executione. Refert etiam Liberatus non dissimile Zenonis decretum; qui Petrum Moggum à sectatoribus suis Patriarcham Alexandria creatum nondum satis functo Timotheo, quem Basiliscus tyrannus sede sua depulerat, misso ad Anthemium Aegypti praefectum rescripto amovit. Id singulare in Moggo reperio, quod haeresim Eutychianam palam profiteretur. Ceterum Liberatus alienae sedis invasionem, seu mavis adulterium contra canones patratum, à Zenone coercitum docet, his verbis: *Anthemius accepta imperiali iussione, expulsi sacerdotio Petrum tanquam adulterum, & contra leges Ecclesiae factum, & in episcopalem sedem Timotheum Salophaciolum revocavit. Quae omnia à Principibus acta sunt iure quodam extraordinario, idque in apertissima canonum violatione: quae nulla causae cognitione nec iudiciorum solennibus indigebat, sed in mera facti executione versabatur. Etenim si occulto & ambiguo crimine pulsati fuissent Episcopi, cognitio canonica synodum solum respexisset. Sed in manifestissima violatione, canonibus factam injuriam iis poenis Principes ulciscabantur quae legibus irrogatae erant, nempe expulsionem à sede. Deturbationem enim illam, quae vacantem Ecclesiam redderet, sui arbitrij esse putabant; non autem regradationem, vel dejectionem ab episcopali dignitate, quae poena erat merè ecclesiastica. Poenam autem illam expulsionem hanc vacatione episcopatus hodie irrogare non possunt Principes, ob eas causas quas tomo secundo exponam.*

C A P V T II.

Synopsis.

I. Violatis canonibus, dupliciter prospicitur discipline; vel lata lege, vel specialiter emendato quod perperam gestum est. Lata legis exemplum, è Codice Theodos. & Iustin. Explicatur lex Omni innovatione. C. de sacros. Ecclesis. Theodosius relationes synodicas Illyrici in rebus dubiis tribuit Episcopo CP. Quod carnis effectus.

II. Photij expositio refutatur, qua omnes quaestiones canonicas tribui putat Episcopo CP. non autem solam relationem rerum dubiarum. Opinio viri eruditi, qui censet innovationem à lege damnatam versari in eo quod Illyriciani recessissent à sede CP.

III. Principes specialiter quoque querelis adversus canonica iudicia delatis prospiciebant; quia patro-

cinium debebant non solum canonibus, sed etiam Clericis; ut probatur è Concilio Chalcedonensi.

IV. Querela ad eos contra iudicia ecclesiastica delata, varie se gerebant. Aliquando ipsi cognitionem ad se transferebant. Id ostenditur exemplo Athanasij Alexandrini. Eius appellatio à Concilio Tyrio ad Constantinum responder appellacionibus ab abusu; & differt ab appellacione Donatistarum.

V. Quatuor vitia seu nullitates Synodi Tyria. Hostes Athanasij à iudicio non rejeiti. Delegati in Marcionidem ad testimonia recipienda, qui è caetu illo erant suspensissimi. Delegatio decreta à parte tantum Concilij. Testimonia recepta è iuramento. Dolus & insidia iudicium.

VI. Ob ea vitia Athanasius libello postulat à Dionysio Imperatoris legato, ut negotium integrum ejus cognitioni referret.

VII. Damnatur Athanasius. Appellat Constantinum, ob dolum, insidias, & vim hostium potius quam iudicium. Constantinus cognitionem suscipit, ut cognoscat de perverso illo iudicij ordine. Ea cognitio eluditur, nova accusatione maiestatis lese delata. Ea de causa Athanasius in Gallias relegatur à Principer. In angustiis licere putavit Athanasius auxilia Principum implorare adversus infesta iudicia ecclesiastica.

I. PRINCIPUM auctoritate restitutos esse violatos canones, & male gestarum rerum correctionem ex ea petendam, docuit Iustinianus. Quod duplici modo fiebat, vel latis legibus, quae innovationes tentatas ab Episcopis ultra progredi vetarent, & canonum executionem in futurum decernerent, vel etiam amota specialiter canonis alicujus violatione. De primo genere extat in Codice elegans Theodosij Junioris constitutio, cujus haec sunt verba: *Omni innovatione cessante, vetustatem & canones pristinos ecclesiasticos, qui usque nunc tenuerunt, etiam per omnes Illyrici provincias servari precipimus. Tum si quid dubietatis emerferit, id oporteat, non absque scientia viri reverendissimi sacrosanctae legis antistitis urbis Constantinopolitanae, quae Romae veteris prerogativa letatur, conventui sacerdotali sanctoque iudicio reservari. Quis mihi videatur genuinus hujus legis sensus, aperiam; praecipue cum à Photio in alienam à vero sententiam detorta fuerit, & in ejus enarratione quoque vir eruditissimus peccarit. Duo sunt legis membra. Primo cavetur, ut antiqui mores & canones ecclesiastici vim suam obtineant, etiam in provinciis Illyrici ut in ceteris reliquarum Dioeceseon provinciis; ita ut si quid innovatum fuerit contra canones, Episcoporum incuria vel ambitu, omni effectu careat. Hic ergo Theodosius moribus antiquis & canonibus integram auctoritatem restituit, & innovationes amolitur. Pars autem ista commate distinguenda est à verbis sequentibus legis, juxta lectionem Codicis Theodosiani quam proposui. Secunda verò pars incipit ab hac*

Ubi in d. de. v. c. 16.

Videtur in No. 113. poliam. f. n. huj. capit.

L. Omni. 47. C. Th. de Episc. & l. c. de sacros. Eccles.

Ballano in d. de. l. p. c. 16.

L. c. de d. de. l. p. c. 16.

particula, *Tum*, quæ extat in Codice Theodosiano; in cuius locum irrepfit in Codice Iustiniani particula *Ut*; quæ licet eundem sensum exprimere possit, non tamen sic apertum, ut eum altera lectio præfert. Secundæ autem partis hic est sensus: Si quod dubium emerferit in canonum interpretatione, (quo prætextu Episcopi canonum violatorum invidiam à se depellebant) eam non unius Episcopi Metropolitanæ arbitrio temperandam, sed conventui sacerdotali & plenæ Illyricianæ Diœceseos synodo committendam; ita tamen ut ea de re ad sedem Constantinopolitanam referatur. Canones pristini nulli sunt alij præter Nicænos & Antiochenos, qui quæstiones canonicas synodorum iudicio finiendas decernunt. quod Synodus quoque Constantinopolitana amplexa est, collectis provinciarum synodis in unum Diœceseos integræ conventum. Attamen fatendum est, sub prætextu conservandæ vetustatis, novitatem magni momenti ad amplificandam Constantinopolitanæ sedis auctoritatem hac lege induci: quæ ita canonicas quæstiones Concilii Illyricianis reservat. ut res dubiæ ad Episcopum Constantinopolitanum referantur, eo quod nova Roma veteris Romæ privilegiis fruatur, & novæ Romæ Episcopus primatu honoris potior sit post Romanum Episcopum, juxta canonem secundum Synodi Constantinopolitanæ. Unde sequi videbatur, eas omnes provincias quæ intra fines Orientalis Imperij comprehenderentur, ab urbis regni Episcopo eadem auctoritate regendas qua veteris Romæ Episcopus Occidentales provincias administrabat. Ideoque sicut difficiles causæ & ambiguae à synodis ad Romanam sedem referendæ sunt, ut observamus alibi ex Innocentio primo, ita quoque si quid dubietatis emerferit in canonum interpretatione, à synodis Illyrici iudicandum decernit Theodosius, non absque scientia Episcopi Constantinopolitani, id est, relatione ad eum Episcopum facta. Loquitur enim de Illyrico Orientali, quod Macedoniæ & Daciæ ambas Diœceses complectebatur, distractumque fuerat temporibus Theodosij senioris à reliquo Illyrico; quod deinceps Occidentale vocatum est, eò quod Occidentis Imperio reservatum fuerit, ut ante divisionem illam, solidum Illyricum Occidenti adscribatur. Sed Theodosij conatus irritus fuit. Etenim post tempora istius legis (quæ lata est anno quadringentesimo vigesimo primo) à solo Romano Episcopo Macedoniæ Episcopi pependerunt, ad eumque solum relationes suas in rebus dubiis destinaverunt, ut patet ex epistola Leonis ad Ana-

stasium Theſſalonicenſem, cui vices quoque ſuas per Macedoniæ Diœceſim commiſerat. Inde eſt quod Clerici Conſtantinopolitani, cum privilegia ſedis ſuæ tantopere aſſertum & amplificatum irent in Concilio Chalcedonenſi, Illyrici mentionem nunquam injecerunt, ſolâſque Diœceſes Thraciam, Aſianam, & Ponticam obtinuerunt canone xxviii. illius Concilij. Quare lex Theodoſij effectum fortita non eſt, in eo capite quod Illyricum Orientale Conſtantinopolitano Episcopo addicebat, cum Patriarchatu Romano ſemper paruerit, donec per vim à ſedis apoſtolicæ adminiſtratione diſtractum eſt, ut dixi cap. i. libri primi.

ADDITIO

STEPHANI BALUZII.

CVM illustrissimus Archiepiscopus observaverit hoc loco irritum fuisse conatum Theodosij, qui relationem rerum dubiarum Illyricianæ Diœceseos tribuere tentaverat Episcopo Constantinopolitano, officij atque muneris mei esse puto hanc illius observationem confirmare auctoritate ejusdem Theodosij, præsertim cum immortalis memoriæ viro (ut de Baronio dicebat Simondus) debere me iudicem; ut que rectè & verè ab eo dicta sunt, ea ut pro veris habeantur, enitar quoad possum. Itaque conjecturam ejusdem Archiepiscopi ostendam veram esse ex rescripto Theodosij ad Honorium Augustum, quo (ut rectè adnotatum est ab Holstenio) abrogavit legem illam quam in hoc paragrapho Marca suscepit explicandam, privilegiaque Romani Pontificis in Illyricianæ Ecclesias renovavit ac confirmavit rogatu Honorij. Edita est nuper ab Holstenio Synodus habita Romæ anno dcccxxi. sub Bonifacio secundo: inter cujus Acta extat epistola Honorij ad Theodosium, qua eum rogat ut remotis quorundam Episcoporum Illyricianorum subreptionibus, antiquum ordinem præcipiat custodiri, & ut privilegia Romane sedis inconculsa perdurent. Præstat autem ista Honorij verba referre. *Petit enim (sedes apostolica) ut hac privilegia que dudum à patribus constituta usque ad nostræ tempora servata sunt, inconculsa perdurent. In qua parte perspicit serenitas tua nihil veteris decretis, si qua canonum conscripta sint regulis, penitus derogandum, nec tot jam seculorum reverentiam novellis præjudiciis sauciendam, Domine. Unde majestas tua, recensius nostra pietatis affectibus, Christianitatis memor, quam peccatoribus nostris misericordia cælestis infundit, universis remotis que diversorum Episcoporum subreptionibus per Illyricum impetrari dicuntur, antiquum ordinem præcipiat custodiri; ne sub Principibus Christianis Romana perdat Ecclesia quod alij Imperatoribus non amisit.* Rescripsit itaque Theodosius ad Honorium, remotam à se esse subreptionem Episcoporum Illyricianorum, præsertimque apostolicam disciplinam & canones veteres obtinere debere sancivisse, demandata hujus decreti executione Præfectis prætorio Illyrici sui, id est, Illyrici orientalis, cui præerat Theodosius Imperator Orientis. Hæc sunt ejus verba: *Unde omni supplicantiùm Episcoporum per Illyricum subreptione*

subreptione remota, statuimus observari quod prisca apostolica disciplina & canones veteres eloquantur. Super qua re, secundum formam oraculi perennitatis tuae, ad viros illustres Praefectos praetory Illyrici nostri scripta porreximus, ut cessantibus Episcoporum subreptionibus, antiquum ordinem similiter faciant custodiri; ne venerabilis Ecclesia sanctissima Urbis privilegia à veteribus constituta amittat, quae perenne nobis sui nominis consecravit imperium.

II. Restat ut Photij dolosam expositionem paucis refellam: qui studio augenda Constantinopolitanae sedis, quam invaserat, indefinita locutione omnia canonica judicia in Illyrico acta ab Archiepiscopo Constantinopolitano & ejus synodo definienda esse ait. Quod alienum est à mente Theodosij, qui definitiones istas synodis provincialiarum, vel etiam generali synodo Dioeceseos Illyricianae attribuit, non autem synodo Constantinopolitanae. Quaestiones enim istae locis suis & à suae Dioeceseos synodis audiri debent, ut inquirunt Valens, Gratianus, & Valentinianus; idque discrete cautum est canonibus Secundae Synodi. Id unum excepit Theodosius, ut si quod dubium emergeret, ad sedem Constantinopolitanam referretur. Itaque quod de una specie dictum est, ad omnes generaliter trahi non debet. Porro vir illustrissimus & eruditissimus in specie hujus legis fingenda lapsus est. Existimat enim Theodosio ab Attico Episcopo Constantinopolitano suggestum fuisse, Illyricianos Episcopos res novas molientes, à sedis Constantinopolitanae obsequio recessisse, sub Arsacio decessore suo, & hoc colore elicitum rescriptum illud, quo cessante illa innovatione, veteres canones servari praecipuntur, scilicet, ut ille explicat, canon Secundae Synodi, quo primatus deferretur Episcopo novae Romae, post Romanum Episcopum. Sed adeo apertum erat Illyricum nunquam sedem Constantinopolitanam coluisse ut nemo tam perfricta frontis fuisse censendus sit qui libertatem Illyricianorum, innovationem appellaret; praesertim cum ipso canone secundo CP. (quem sub nomine vetustatis & pristinorum canonum vult significari vir summus) nulla Dioeceseos Illyricianae mentio facta fuerit, sed tantum Aegyptiacae, Antiochenae, Asiaticae, Ponticae, & Thracicae, ut alibi monui.

III. Ut autem redeam ad Principum auctoritatem; non solum lege generaliter lata canones adversus novitates vindicabant, sed etiam specialiter injuriam illatam in judiciis canonicis per canonum violationem decretis suis refarciebant, si quis ad eos querelam suam deferret. Cui rei ex officio incumbabant, non solum quod canonum custodia illis commissa esset, sed etiam quod civium

& praecipue Clericorum patrocinium, & tranquillitatis publicae cura ad eos spectaret. Id eximie docet libellus porrectus Marciano ab Eusebio Dorylaei Episcopo, & insertus Actis Concilij Chalcedonenis; ubi de iis quae adversum se à Dioscoro patrata erant in Ephesino Concilio graviter conqueritur; Intentio & propositum est majestatis vestre, universis quidem sibi subditis providere, & manum porrigere omnibus injuste oppressis, praecipue tamen fungentibus sacerdotio; in hoc divinitati placentes, à qua vobis imperare & dominari sub hoc sole donatum est. Ergo quoniam multa & dira & contra omnem consequentiam fides quae in Christum est, & nos, sumus perpeffi à reverendissimo Dioscoro Episcopo Alexandriae magnae civitatis, adimus vestram pietatem, supplicantes iustitiam promereri. Vnde patet Eusebium fiduciae patrocinij ductum, quod Marcianus Sacerdotibus oppressis praestare tenebatur, ad eum accessisse, ut Principis auctoritate jus suum consequi posset, ob ea quae contra canones à Dioscoro gesta erant Ephesi. Basilianus quoque Ephesi quondam Episcopus preces obtulit Marciano, quae relatæ sunt in Concilio Chalcedonensi, quibus iniquo iudicio se ab episcopatu depulsus exponit, subsidiūque regie tuitionis exposcit: Omnis salus violentiam patientium post Deum vestra tranquillitas est, praecipue autem Sacerdotum Christi. Quapropter & ego ad has preces veni provolutus vestigiis vestris, ut in his mei misereamini. Eunomius Episcopus Nicomedie in Bithynia auxilium quoque Marciani imporat adversus invasionem Anastasij Nicæni; quia, ut inquit ille, imperium Principi collatum est ad salutem orbis & pacem Ecclesiarum.

IV. Tot nominibus adstricti Principes ad juvandos eos qui de aperta canonum violatione & de iudiciis ecclesiasticis conquirebantur, duorum alterum faciebant; aut ipsi cognitionem suscipiebant, eo tantum fine ut illis de violentia constaret, quam deinde amoveri procurarent; aut aliis modis prospiciebant, de quibus dicemus sequentibus capitibus. Cum autem harum rerum probatio ex historia Conciliorum petenda sit, quae nobiles tantum eventus recenset, pauca sed illustria proferemus testimonia. Et quidem à B. Athanasio Alexandrino auspicabimur, qui primus omnium à iudicio adversum se reddito in Concilio Tyrio Constantinum Augustum provocavit. Princeps autem appellationem suscepit; & partibus diem dixit, quae se in Consistorio suo siterent. Rem gestam narabo, ut omnibus pateat hanc appellationem ejus generis esse quae hodiernis appellationum tanquam ab abusu formulis apprimè respondet;

Cc

Phot. in Nemes. c. 1. i. in tunc...
L. III. Th. de Episc. Synodi hujus...
III. Cod. Peron. a. J. L. Replc.

Ab. i. Conc. Chalced. c. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Ab. xi. Conc. Chalced. c. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Ab. xi. Conc. Chalced. c. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Ab. xiii. Conc. Chalced. c. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

& in eo maximè differt à Donatistarum appellatione, quam idem religiosissimus Princeps meritò execratus est. de qua dicemus capite sequenti. Quæ explicatio, Novatorum quoque & aliorum aliquot opinionem refellet, qui iudicia canonica Principum imperio olim subiecta fuisse, hoc præcipuè argumento ducti, sibi persuadent.

V. Eusebiani & Meleriani, infensissimi Athanasij hostes, decantatam illam fabulam calicis fracti, altaris everfi, & Arsenij Episcopi ab Athanasio cæsi, in apertam accusationem vertunt; Synodum Tyriam à Constantino impetrant, quò se conferrent ex Europa, Asia, Africa, & Ægypto sexaginta Episcopi à Principe ad arbitrium accuatorum delecti, qui criminum delatorum cognitionem susceperent. Quò misit etiam Princeps Dionysium Consularem, ut in synodo omnium rerum gerendarum Episcopos admoneret, atque animadversor esset & custos conservandæ æquabilitatis & ordinis. Concilium istud, quod partim ex Episcopis orthodoxis constabat, partim ex iis qui occultè Arrianam impietatem fovebant, omnem iudiciorum ordinem insuperhabuit. Etenim hostium Athanasij studii eò res provecata est, ut Episcopi quidam in Mareotidem Ægypti regionem delegarentur, qui testimonia exciperent de calice fracto & altari everfo. In quo quatuor peccata fuerant contra iudiciorum ordinem & juris naturalis præscriptum. Primum est, quòd à reiectione seu reculatione hostium suorum Athanasius exciderit. Secundum est, delegationem datam ab adversariis Athanasij, non verò ab integro Concilio. Tertium, delegatos fuisse suspectissimos homines, imò verò & apertissimos Athanasij hostes. Quartum, absente Athanasio, nec vocato, aut ejus Clericis, testimonia recepta fuisse ex *μαροπηγῆς*. Itaque Episcopi Ægyptij libello hæc vitia synodo exponunt, obsecrântque ne delegationem illam, tam nefariè à paucis decretam, omnium sententia firment. Quotquot, inquit, ex toto grege suspectissimi erant, Mareoten delegarunt. Intra: Ceterum quia post sutelas suas, submissosque suspectissimos homines, audivimus eos singulos vestrum ambientes, postulare vestram subscriptionem, ut omnium vestrum Concilio id actum videri possit; ideo & nos ista scribimus, oramûsque, ut suscepto Dei timore, indignanteque sine vestra auctoritate illos missos esse, quos ipsi voluerunt, abstineatis à subscriptione, ne quas ipsi sutelas consuunt, eas tanquam vobis auctoribus factas jactitent. Intra: Æquum certè erat, siquidem Legati Mareoten mittendi fuerant, nos quoque unà cum illis presido esse, ad hostes Ecclesiæ indicandos, peregrinosque eliminan-

dos, ut purum istius rei scrutinium haberi possit. Sanè Dionysius Comes iniquo animo ferebat Legatos communi omnium sententia decretos non fuisse, ut patet ex ejus epistola ad Eusebianos: *Cum admonerem vestram bonitatem, Legatos communi suffragio & iudicio deligendos esse.*

VI. Quapropter Athanasius & Episcopi Ægyptij libello contestatorio (qui hodie in foro evocatorius diceretur) à Dionysio postulant ne calumniis consarcinatis det locum, utque negotium integrum Imperatori servet, ne infidiis ab Eusebianis confictis innocentes premerentur. Vnde colligere licet, dolum, infidias, calumniam, & hostium, qui in illo Concilio iudices sedebant, gratiam, Athanasio & Ægyptiis occasionem dedisse ut iudicij ecclesiastici cognitionem ad Consulorium Principis transferrent. Hoc docebunt verba ipsa libelli Dionysio oblata: *Cum multarum videremus calumniarum consarcinationem, & ex consarcinationibus infidias Eusebii, Narcissi, Flacilli, Theognij, Maris, Theodori, & Patrophylï adversum nos, quos quia principio detrectantes rejicere non licuit, necessario ad hanc protestationem devenimus; præsertim cum animadvertimus multa ad gratiam Meletianorum, multa rursus ad infidias catholicae Ecclesiæ sub nostris criminibus agitari. Necessario ob id quoque hunc libellum tibi porrigimus, cum multis obsecrationibus, ut Dei metu in animo servato, qui imperium augustissimi & pientissimi Imperatoris Constantini tueretur, cognitionem causarum nostrarum ipsi augustissimo Imperatori reserves. Æquum est enim te ab Imperatore missum, negotium hoc integrum retinere.*

VII. Attamen insuperhabitis libellis contestatoriis, iudicium redditur in Athanasium absentem & inauditum, qui episcopali dignitate sententia Concilij Tyrij dejectus est. A qua sententia Constantinum appellavit, qui ejus causæ suscepit cognitionem, eò quòd Athanasius de vi sibi per infidias illata, adversus fas omne, conquerebatur. Cujus rei fidem facit rescriptum Constantini, quod extat apud Athanasium: *Ego quidem ignoro, inquit, quid sibi velint ista, quæ à vestra synodo pertumultum & tempestatem iudicata sunt. Mihi sanè videtur nescio quo pacto veritas per immodestiam opprimi, dum per vestram contentionem, quam invictam cupitis, ea quæ Deo placent non consideratis. Mox de Athanasio loquens: Magna libertate nihil aliud postularit, quam ut vos huc evocari juberem; quò nobis presentibus, quæ per vim passus esset, conqueri posset. Quod cum mihi æquum & temporibus meis congruum videretur, scripto vobis denuntiatum volui, ut quotquot synodum Tyri absolvissetis, sine omni tergiversatione ad Prætorium nostræ clementiæ*

Epistola Constantini apud Baron. an. 334. f. 2.

Libellus Episc. Ægyptij apud Baron. an. 335.

Socrates l. 2. c. 11. Græco: *μαροπηγῆς* τῶν ἐκείνων ἐπιπέσειν ἐπὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀθανάσιον.

Socrates l. 2. c. 11. Græco: *μαροπηγῆς* τῶν ἐκείνων ἐπιπέσειν ἐπὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀθανάσιον.

Libellus contestatorij Dionysij Constantini oblati, apud Baron. l. 2. c. 11.

Theodorus l. 2. c. 11. Græco: *μαροπηγῆς* τῶν ἐκείνων ἐπιπέσειν ἐπὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀθανάσιον.

Rescriptum Constantini apud Baron. l. 2. c. 11. Græco: *μαροπηγῆς* τῶν ἐκείνων ἐπιπέσειν ἐπὶ τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἀθανάσιον.

1. non oportet... 2. non oportet... 3. non oportet...

1. non oportet... 2. non oportet... 3. non oportet...

Janij 2. m. 1. c. 11.

Theod. l. 1. c. 11. 1. c. 11. 1. c. 11.

Theod. l. 1. c. 11. 1. c. 11. 1. c. 11.

Theod. l. 1. c. 11. 1. c. 11. 1. c. 11.

Theod. l. 1. c. 11. 1. c. 11. 1. c. 11.

Theod. l. 1. c. 11. 1. c. 11. 1. c. 11.

Theod. l. 1. c. 11. 1. c. 11. 1. c. 11.

conveniatis, re ipsa quantum severitatis integritatisque sit in vestris sententiis, coram meipso declaraturi. Attamen cognitionis istius eventus male cessit Athanasio per fraudes Eusebianorum, qui sententiæ suæ contra judiciorum ordinem lata viribus diffidentes, novam calumniam compingunt, scilicet minatum fuisse Athanasium, se cataplum seu frumentariam subvectionem, quæ classe Alexandrina Constantinopolim quorannis deferretur, interversurum, quod redemptis testibus cum Principi probassent, ejus judicio in Gallias relegatur. Meminerunt utriusque sententiæ Episcopi Orientis in epistola sua synodica, apud Hilarium: *In presentem Athanasium dignam pro criminibus sententiam dicunt. Propter quod Tyro fugiens, Imperatorem appellat. Audie etiam Imperator, qui interrogacione habita, omnia ejus flagitia recognoscens, sua illum sententia in exilium deportavit.* Ex Athanasij libellis, & rescripto Constantini, apertissimè constat Athanasium existimasse in his angustiis liberum esse afflicto subsidium tuitionis imperatoris implorare, & Principis partes esse ut perspiciat an vis ulla contra præscriptum legum & canonum illata sit.

de Nestorio. De causis criminalibus pronuntiaverat, quas Princeps evocaverat Constantinopolim. Idem Theodosius ordinem causarum præscripsit Concilio Ephesino 11. ut nullæ lites civiles agerentur ante quæstionem fidei. Insuper etiam Flavianum abstinere à judicio, & sedere inter reos; quamvis ordinario jure aliter fieri debuisset.

ACTORITAS Principum in aliis quoque judiciorum ecclesiasticorum articulis exercebatur, de quibus nunc agendum est: quamvis pleraque à nostris moribus sint aliena, atque ideo in usum deduci non possunt, quin aperte Sacerdotij & Imperij Concordia lædatur. Imperatores ergo Romani à Sacerdotibus interpellati, judices dare poterant, sed Clericos, qui de negotiis ecclesiasticis sententiam ferrent. Eam auctoritatem aperte Principibus asseruit Concilium Milevitanum secundum anno quadringentesimo decimo sexto, quod relatum est à Gratiano: *Placuit ut quicumque ab Imperatore cognitionem publicorum judiciorum petierit, honore proprio privetur. Si autem episcopale judicium ab Imperatore petierit, nihil ei obstit.* Vfus istius auctoritatis manavit à Constantino in causa Cæciliani Carthaginensis Episcopi, qui per summam injuriam à septuaginta Episcopis Donati schismate infectis damnatus, Ecclesiam retinebat. Qua de re conquesti sunt Donatistæ Anulino Proconsuli Africae, impendiò postulantes ut fasciculum in aluta signatum cum libello sibi oblato ad sacrum Comitatum dirigeret. Constantinus juris religiosissimus Princeps cognitionem criminis ecclesiastici (de traditione enim librorum sacrorum agebatur) adversus Episcopum suscipere noluit. Sed Donatistis acriter ea de re objurgatis, & Episcopos è Gallia, ubi Princeps tunc morabatur, sibi judices dari postulantes, eò quòd Africana judicia per contentiones partium suspecta essent, Princeps pacis ecclesiasticæ studiosissimus tres Galliarum Episcopos, Maternum Agrippinensem, Reticium Augustodunensem, & Marinum Arelarensem delegavit, qui unà cum Melchiade Romano Pontifice litem dijudicarent. Nec enim causa illa generalis, quæ totius Ecclesiæ communionem perturbabat, absque Romano Pontifice rite definiri poterat. Meminerunt Eusebius, Optatus, & B. Augustinus hujus delegationis; cujus sunt hæc verba in epistola ad Melchiadem: *Vsum est mihi ut idem Cæcilianus cum decem Episcopis qui illum reum facere videantur, & decem alijs quos ipse sue liti dyudicationi necessarios existimaverit, Romam navigio trajiciat: ut ibi coram vobis, Reticio etiam, & Materno, & Marino collegis vestris, quos ea de causa Romam maturare jusserim,*

vide lib. 1. cap. 7. §. 2.

vide lib. 5. cap. 11.

CAPVT III.

Synopsis.

I. Auctoritas Principum Romanorum in plerisque capitibus judiciorum ecclesiasticorum expenditur. Dabant judices, sed Clericos, in causis ecclesiasticis, è Concilio Milevitano, & è delegatione trium Episcoporum Gallie in negotio Donatistarum à Constantino facta, qui unà cum Melchiade de Cæciliano judicium ferrent. Ex illa delegatione Augustinus probat contra Donatistas, judicium illud non fuisse usurpatum.

II. Eadem judices dandi potestas probatur è Concilio Chalcedonensi.

III. Episcopis delegatis auctoritatem dabant judicandi eos qui alias sibi subditi non essent, è Cyrillo Alexandrino.

IV. Metropolitanis aut Patriarcha suspecto, ab una provincia judicium transferrebat in aliam; è Concilio Berytensi, quod relatum est in Chalcedonensi.

V. Synodis à se indistinctis præscribebant judiciorum ordinem. Quod docetur aliquot exemplis. Theodosius irritum declaravit Concilium Ephesinum, quòd sine præscripto à Principe in modo procedendi excessisset. Cause tamen cognitionem integram reliquit Concilio.

VI. Synodus Ephesina conqueritur, non de incompetencia Principis, sed de obreptione; quam Legatis missis ostenderunt. Discussio, an ordo retentus esset à Concilio, fieri poterat in Consistorio, ut sententur Orientales. Negotio discussio, Theodosius confirmat Acta Synodi Ephesina, quæ antea resciderat.

VII. Explicatur in quo fines præscripto à Theodosio excessisset Concilium Ephesinum. Absente Ioanne Antiocheno & legato Principis, judicium habuerat

possit audiri, sicut sanctissima Dei lex, ut nostis, postulat. Iudicio habito Romæ, Cæcilianus à Melchiade, omnium Episcoporum suffragiis, absolutus est. Sententia enim sub Melchiadis nomine concepta est apud Optatum. Victi Donatistæ (ut hoc obiter dicam) Constantinum appellarunt post sententiam Melchiadis & Synodi Arelatis, eas iudicium postulantes: *Meum iudicium postulant, inquit Constantinus in epistola ad Episcopos, qui ipse iudicium Christi expecto.* Cognitionem istam recusabat, licet Athanasij provocationem admisisset; eò quòd iste de infidiis & dolo Synodi Tyriæ conquereretur, illi verò de iniquitate iudicij. quam discussionem à se Constantinus amovit. Ceterum ut pateat an Constantini delegatio alicujus momenti haberetur tempore Augustini, observandum est Donatistas sententiam Melchiadis refellere solitos, quòd ab Episcopis transmarinis lata esset, quibus ex Africanæ Ecclesiæ privilegio iudicia Africanarum causarum etiam ex appellatione usurpare non licebat. Excipit Augustinus de Constantini Imperatoris delegatione: *An forte non debuit, inquit, Romane Ecclesiæ Melchiades Episcopus cum collegis transmarinis Episcopis illud sibi usurpare iudicium, quod ab Afris septuaginta, ubi Primas Tisigitanus presedit, fuerat terminatum? Quid quod nec ipse usurparii? Rogatus quippe Imperator iudices misit Episcopos, qui cum eo viderent, & de tota illa causa, quod iustum videretur, statuerent. Hoc probamus, & Donatistarum precibus, & verbis ipsius Imperatoris.* Non dilputo an summo jure Melchiodi liberum fuisset de causa Cæcilianii iudicium agere. Id tantum aio, ex sententia Augustini, decretam à Constantino delegationem iudicium transmarinum ita constituisse ut Donatistis de foro non competente excipere non licuerit.

Constantin. epist. ad Episc. cathol.

Aug. ep. 161.

Ad. xi. Conc. Chalced. dicitur: *Quod si quis dixerit quod iudicium non est deus, sed creatura, anathema sit.* Hæc verba sunt in Concilio Chalcedonensi, ubi de divinitate personarum in Trinitate agitur. In hoc Concilio expressè dicitur, quod iudicium non est deus, sed creatura, anathema sit. Hæc verba sunt in Concilio Chalcedonensi, ubi de divinitate personarum in Trinitate agitur.

II. Ex illa constituendi iudicij ecclesiastici auctoritate proficiscitur quòd Bassianus depulsus à sede Ephesina, libello petivit à Marciano ut decerneret hac de re cognitionem à Concilio Chalcedonensi suscipi: *Supplicio vestre pietati, & provolvor divinis vestris sacratisque vestigijs, quatenus sancire dignetur vestra cælestis potestas, sacra vestra subnotatione missa ad sanctum Concilium, ut cognitio fiat inter me miserrimum & eos qui in me talia perpetrarunt, ac dicunt se aliquid adversum me habere.* Princeps causam illam synodi iudicio permisit, rescripto ad eam missò, quod verbis perquam modestis conceptum est: *Festinet igitur vestra reverentia, has nostras suscipiens literas, causam discutere, & formam que vobis visa fuerit proferre.* Inde etiam manavit quòd Eusebius Dorylæi Episcopus non antè cum

Dioscuro congregari voluerit in Concilio Chalcedonensi, & adversus eum accusacionem instituere, quàm libello à Marciano contendisset ut cognitionem illam Concilio demandaret: *Provoluti precamur vestram clementiam ut præcipiatis reverendissimum Episcopum Dioscurum respondere de his que ei à nobis ingeruntur.* Infra: *Sacrum & venerabile vestrum mandatum dirigentes sanctæ & universali synodo religiosissimorum Episcoporum, quòd possit inter nos & prefatum Dioscurum audire & perferre ad scientiam vestre pietatis omnia que geruntur.*

Ad. i. Conc. Chalcedonensi dicitur: *Quod si quis dixerit quod iudicium non est deus, sed creatura, anathema sit.* Hæc verba sunt in Concilio Chalcedonensi, ubi de divinitate personarum in Trinitate agitur.

III. Non solum autem eis Episcopis iudicium delegabant qui ordinario jure intra provinciam suam iudicium ferre possent, sed etiam extra territorium jurisdictionem aliquando prorogabant. Hanc prorogandæ jurisdictionis ecclesiasticæ auctoritatem respiciebant Cyrillus Patriarcha Alexandrinus & Memnon Episcopus Ephesiorum in libello quem Concilio Ephesino porrexerunt. Conqueruntur se à Ioanne Antiocheno per summam injuriam damnatos, etsi nulla penitus illi competeret auctoritas ad iudicium illud reddendum, neque ex legibus ecclesiasticis, neque ex Principis Edicto. Vnde patet synodis Episcoporum, in eos qui sibi secundum canones aliàs subditi non essent, prorogari jurisdictionem mandatis Principum solenne fuisse. *Et quidem, inquit, nec per leges ecclesiasticas, nec per imperiale Decretum, potestatem habuit, qua fultus vel quempiam ex nobis iudicare vel omnino simile quippiam attentare posset, præsertim verò contra majorem sedem.*

Vide hinc Præfationem ad ca. 2. 1.

Libello Cyrilli & Memnoni dicitur: *Quod si quis dixerit quod iudicium non est deus, sed creatura, anathema sit.* Hæc verba sunt in Concilio Chalcedonensi, ubi de divinitate personarum in Trinitate agitur.

IV. Si quis etiam Episcoporum de Metropolitanis aut Patriarchæ suspicione quereretur, literis suis iudicium ab ea sede avocabant, & in aliam provinciam transferebant, Ibas Edeffensorum Metropolitanus, Ioannes & Daniel Episcopi, de hæresi à Clericis accusati coram Domino Patriarcha Antiocheno, etsi lis contestata fuisset in Synodo Antiochiæ, rescripto tamen & auctoritatè Theodosij Imperatoris, ex sententia Flaviani Archiepiscopi Constantinopolitani, ab Osrhoëna provincia ad provinciam Phœnicæ translati sunt; ut à Photio Episcopo Tyri, Eustathio Beryti, & Vranio Himeriorum Episcopo iudicibus datis, iudicium de accusatione ferretur. Damascius Tribunus, sicut ei mandatum erat à Theodosio, in Orientem se contulit, & accusatores unà cum reis Episcopis, in Colonia Tyri iudicibus delegatis exhibuit. Iudices verò communitorium Principis à Damascio prolarum actis inferi iusserunt, ut de collata sibi à Principe cognitione constaret: *Pium communitorium dignetur tua magnificentia demonstrare, ut per*

Conc. Chalced. dicitur: *Quod si quis dixerit quod iudicium non est deus, sed creatura, anathema sit.* Hæc verba sunt in Concilio Chalcedonensi, ubi de divinitate personarum in Trinitate agitur.

IV. Legati Romani implorant auxilium Judicium in Synodo Chalcedonensi, adversus illius Synodi decreta, qua canonibus Nicanis erant contraria.

V. Principes restorationem judiciorum ecclesiasticorum rescriptis suis permittebant, qua de re alibi.

VI. Ab Episcopis quos in causis ecclesiasticis delegabat Princeps, ipse appellabatur, è Justiniano. Quod obtinebat in civilibus negotijs, & criminalibus, etiam Episcoporum, tempore Gregory Magni, quod ipse relictum esse scripsit. Lis in appellatione commissis Diacono sedis Romane, & uni è Magistratibus, Judicium verò latum à Principe.

VII. Apud Græcos posterioribus seculis jus illud continuatum. Imò recitata synodo Patriarchæ à reo, Imperator causam ecclesiasticam ad suum tribunal traxit, è Balsamone, qui hoc factum non probat; quamvis judicem secularem adungi posse à Principe; iudici ecclesiastico putet. Quibusdam quoque tunc visum, à sententia Patriarchæ, Principem appellari posse, cum distinctione.

VIII. Qua ratione Principes Romani se gesserint in iudicijs canonicis, secundum ea que superioribus capitulis observata sunt.

I. NON solum autem judicia ecclesiastica Principes ordinabant, sed etiam aliquando synodo indicta ad controversias dirimendas, prioris sententiæ in iudicio ecclesiastico latæ executionem suspendebant. Ejus suspensionis exemplum, quamvis scelerato homini indultæ, dissimulare non debemus. Is erat Nestorius, vesanæ hæreseos, quæ Christum dividebat, auctor, quem Celestinus Pontifex communionem Ecclesiæ catholicæ dejecit, nisi decem dierum intervallo ab admonitionis die numerandum, nefariam doctrinam suam conceptis verbis anathematizaret, literis ad Cyrillum Alexandrinum & Nestorium hac de re datis. Cyrillus Synodo Alexandriæ coacta, in eandem sententiam cum Celestino consensit, & Nestorium sui officij commonuit, missâ ex auctoritate utriusque synodi damnationis sententiâ, nisi intra decem dies respiceret. Nestorius de injuria sibi illata apud Theodosium conqueritur, & synodum generalem indicendam curat. Quod vix animadversum est, quia Nestorij petito rescripto Principis inserta non est; ejus tamen Celestinus fidem facit in epistola ad Clerum Constantinopolitanum: *Quis petitorum synodi, inquit ille de Nestorio loquens, crederet synodo abfuturum? Campum ad certamen exposcit; sacerdotale postulat, cui non erat adfuturus, examen.* Basilii quidem monachus synodi indictiōnem apud Theodosium libello dato urfit; sed Nestorij precibus coactam fuisse constat. Quod ad rem nostram attinet, rescripto suo Theodosius Concilium generale Ephesi celebrandum indixit; sed nihil innovari à quoquam, ante synodi cognitionem, jussit. Itaque executio sententiæ à Synodis

Romana & Alexandrina adversus Nestorium decreta, suspensa fuit à Principe, ne præjudicium aliquod fieret cognitioni futuræ Synodi Oecumenicæ: *De indicta autem sanctissima Synodo, nostra serenitas ad omnes omnino Deo dilectos Episcopos Metropolitanos literas scripsit; quo nimirum hac tandem ratione turba, que ex multis dissidijs & concertationibus hinc inde enate sunt, rite secundum ecclesiasticos canones consopiantur, & illa præterea que parum decenter hæcenus amissa sunt, corrigantur, & pietatis denique, que in Deum est, publicæque utilitatis firmitati consulatur. Ceterum ante sanctissimam coactam synodum, communemque eisdem, que de omnibus dabitur, sententiam, nihil quidquam in nulla prorsus re privatim à quoquam innovetur.* Equidem non perpicio quæ ratione hanc suspensionem Theodosius decernere potuerit, nisi petitioni Nestorij, qui se indicta causâ damnarum conquerebatur, ejusque, si lubet, appellationi locum demus, quæ ad Concilium indicendum Theodosium provocavit; ita ut interim appellatione pendente, vel si mavis restitutione in integrum, nihil innovaretur. Cujus suspensionis tantum abest ut querelam moverint patres in Concilio Ephesino; quin potius rescriptum Acis inferi jusserint, & suspensionis rationem omnino habuerint. Nam conventus est tribus Edictis Nestorius ut se synodo adungeret, & unâ cum ceteris Episcopis consideret, quemadmodum loquitur Petrus Episcopus Lampæ; scilicet *ut fidei doctrinam unâ cum synodo discuteret, sicut retulit Ioannes Hephæsti Episcopus; ipseque passim Actio- ne prima Concilij, Deo amantissimus Episcopus dicitur. Deinde ipsa damnationis Nestorij formula nunc primùm illum episcopali dignitate dejecit, non autem antea dejectum fuisse pronuntiat.*

II. His adjiciendum, auctoritatem quoque Principum à Romanis Pontificibus interpellatam ut res contra canones à synodis gestas restituerent in integrum, aut saltem earum executionem suspenderent, donec majori synodo omnia componerentur. Cujus rei illustrissimum exemplum præbet Leo I. in causâ Flaviani. Eutyches Presbyter & Archimandrita Constantinopolitanus, nefandæ hæreseos auctor, damnatus à Flaviano Archiepiscopo Constantinopoleos & ab ejus synodo, ad Concilia omnium Patriarcharum cum provocasset, à Theodosio Imperatore impetravit Concilium Ephesinum secundum, cui ex rescripto Principis præfuit Dioscorus Alexandrinus. Rectè & ex ordine indictum erat Concilium, cui & Legati Romane sedis ceterique Patriarchæ aderant; ita ut nihil huic conventui videretur

Epist. Theod. i. ad Concil. Ephesi. ubi dicitur: *Quia in hac synodo... etiam de illis... etiam de illis... etiam de illis...*

Act. i. Conc. Ephesi. i. *... ut fidei doctrinam unâ cum synodo discuteret...*

Vide lib. 7. cap. 64. p. 5.

Celestin. ep. ad Cyril. & ep. ad Nestorium.

Vide Responsum ad Cyrillum lib. 1. cap. 1. ubi dicitur: *... ut fidei doctrinam unâ cum synodo discuteret...*

deesse quò minus pro Concilio Oecumenico haberetur. Sed Dioscorus omnia per tumultum vi manùque miscuit; Eutychem, qui se orthodoxum profitebatur, restituit; Flavianum & Eusebium Episcopum Dorilaei damnavit, eo prætèxtu, quòd adversus canones Eutychem gradu suo dejecissent; ceteris Episcopis per minas & terrores ad Flaviani & Eusebij damnationem adactis. Huic judicio intercessit Flavianus recusato Dioscuro, & Legati Romani contradixerunt, quibus scripto, ex more Conciliorum, libellum appellationis porrexit Flavianus, ut auctoritate & studio Romani Pontificis alterum Concilium institueretur. Et Leo quidem, hujus calamitatis nuntio accepto, Italiae Concilium in Romana urbe cogit; in quo quid actum sit, malo verbis Hilari Diaconi proferre quàm meis: *Vestra itaque veneranda clementia cognoscat, à presato Papa Leone cum omni Occidentali Concilio reprobari omnia quæ in Epheso contra canones per tumultus & odia secularia à Dioscuro Episcopo gesta sunt, & nulla ratione hæc in his paribus suscipi posse; quia per potentiam predicti (id est, Dioscorig) non sine lesione fidei & præjudicio sanctissimi viri innoxique Flaviani commissa sunt.* Sed quia de Concilij Oecumenici decreto agebatur, quod etsi repudiatum esset Romæ, nec unquam suscipi posset in Occidente, magno studio fovebatur à quamplurimis Orientalibus Episcopis, necessariò Theodosij auxilium Pontifex implorat, eumque obsecrat ut quæ gesta sunt aut à Flaviano contra Eutychem, aut ab Ephesino Concilio contra Flavianum, decreto suo rescindat, aut suspendat, donec à numerosiori Concilio his tumultibus consulatur. Ea sunt verba Leonis; à quibus scribendis temperasset, nisi illi constitisset de auctoritate qua potiebatur Princeps; præsertim cum ab eo non Concilij Romani executionem postulet, sed ut ipse rescripto suo omnia restituat quæ per vim contra canones acta erant. Cui decreto Orientales parituros non dubitabat, qui scient quæ Principum esset auctoritas in iis rescindendis quæ vi & metu definita erant. *Ecce ergo, Christianissime & venerabilis Imperator, cum consacerdotibus meis implens erga reverentiam clementie vestre sinceri amoris officium, cupiensque vos placere per omnia Deo, cui pro vobis ab Ecclesia supplicatur, ne ante tribunal Christi Domini de silentio rei judicemur, obsecramus coram unius deitatis inseparabili Trinitate, quæ tali facto leditur, cum ipsi vestri sit custos & auctor imperij, & coram sanctis angelis Christi, ut omnia in eo statu esse jubeatis in quo fuerunt ante omne judicium, donec major ex toto orbe numerus Sacerdotum congregetur.* De Fla-

viano agi docent ultima epistolæ verba; ubi & Legatos reclamasse, & Flavianum libellum appellationis dedisse, ideòque generalem synodum à Principe cogendam, ut appellatio discutiatur, ex canonibus Nicenis, id est, Sardicensibus, Leo probare conatur. In epistola verò ad Pulcheriam Augustam data, Flaviani communionem à se retineri aiunt; simulque postulationis suæ aequitatem ex eo probant & Leo & Romana Synodus, quia quod factum est sine consideratione justitiæ, & contra omnium canonum disciplinam, ratum haberi nulla ratio permittit. Vnde concludunt, ut quia dissensionis scandalum non abstulisset Ephesina Synodus, sed auxisset, habendo intra Italiam Concilio & locus constitueretur & tempus; omnibus querelis & præjudiciis partis utriusque suspensis, quò diligentius universa quæ offensionem generaverant, retractentur. Quod ut obtinere possint, pietatem Pulcheriæ Augustæ, quæ labores Ecclesiæ semper adjuvabat, enixè interpellant, ut eorum supplicationem apud Principem, sibi specialiter à beatissimo Petro legatione commissa, dignetur asserere.

III. Leo de iniquitate judicij Ephesini sententiam tulerat. A Theodosio verò suspensionem postulabat, quia per vim, & judiciorum ordine non servato, canones violati erant. Illustrissimus Cardinalis Perrenius alio modo hoc componit. Ait enim, quod attinet ad ecclesiasticam & spiritualem auctoritatem, Synodum Ephesinam à Leone in irritum missam; à Principe verò, quod attinet ad secularem potestatem, quæ necessaria videbatur ad rescindendam priorem legem, qua Theodosius acta illa Ephesina & Flaviani damnationem confirmaverat. Sed, pace tanti viri dixerim, non ob eam rationem Summus Pontifex à Theodosio decretum illud suspensionis postulavit, cum nondum relatione ulla accepisset Synodum Ephesinam à Principe confirmatam. Quod apertissimè demonstratur ex eo quòd Flaviani necem nondum resciverat; quamvis post triduum à damnatione obiisset, nondum soluta synodo. Per Hilarum enim Diaconum, qui statim Epheso fugiens, Romam erat reversus, cladem illam accepit. Ad cuius relationem suas literas ad Theodosium & ad Pulcheriam dedit, & ad Clerum plebèmq; Constantinopolitanæ urbis. In hac ultima epistola meminit Flaviani tanquam superstitis. Quare qui nondum de ejus necertior erat factus, non potuit rescire legem Theodosij, quæ post aliquot dies à soluta synodo data erat. Nihil ergo reverentius erga sedem apostolicam neque verius dici potest quam

Fide lib. 7. cap. 7.
S. 1.

Hilarius in ep. ad
Pulcheriam p. 1.
Concil. Chalced.
n. 24.

Leonis epist. ad
Theodosium.

quàm suspensionem rei judicatae ideo Leonem petivisse à Theodosio quòd Ecclesiæ causam juvari vellet auctoritatis regiae præsidio, quæ tunc in iudiciis ecclesiasticis in Oriente obtinebat; scilicet ut ea quæ canonicè & servato iudiciorum ordine peracta non erant aut rescinderet, aut suspenderet, quemadmodum Ephesinam primam Synodum resciderat. Quod si æquò animo & semotis partium studiis à Novatoribus expendere non ex hac Leonis epistola collegissent, à solo Principe, non autem à Summo Pontifice, rescissionem eorum quæ perperam in synodis gesta essent, tunc pependisse. Enimvero et si Valentiniani, & Placidia, Liciniae, & Gallæ Augustarum literis commendaretur hæc tam iusta & necessaria Leonis obsecratio, à Theodosio extorqueri non potuit ut res semel iudicatas adversus Flavianum refricari sineret. Qua de re ad Leonem & Valentinianum scripsit. Vnde constat Theodosio persuasum fuisse Concilij Romani præiudiciis se adeo non urgeri quin libera sibi superesset restitutionis, de qua rogabatur, disceptatio. Quod tamen à Theodosio impetrari non potuit, Marcianus Augustus precibus Leonis indulsit, indito Concilio Chalcedonensi. Concilij verò Patres secundum sententiam Paschasini Legati Romani à Marciano poposcerunt ut Ephesini latrocinij potiùs quàm Concilij vires lege lata infringat: *Necessarium est ut rursus eundem tranquillissimum & Christianissimum Principem adeamus, quatenus illud Concilium sacra propria lege neque nominari præcipiat.* In qua petitione exemplum Leonis secuti sunt, qui hoc beneficium à religione Marciani expectabat: *Sequens in prædicta civitate (Ephesina) non potest vocari Concilium, quod in everisionem fidei fuisse constat agitatam, quodque vestra clementia amore veritatis, Catholicis adfutura, aliud statuendo cassabit.* Rescivit ergo Marcianus constitutionem Theodosij adversus Flavianum editam, postquam Synodi Chalcedonensis iudicio laudatum Flavianum vidit. *Non enim, inquit ille, possunt Sacerdotes constitutione damnari, quos synodicum ornat decretum.*

IV. Hujus auctoritatis imperialis usum adversus Concilij generalis decretum, quo antiquiores canones infringebantur, implo-raverunt Legati Romani Pontificis in Concilio Chalcedonensi. Etenim constituto canone xxviii. (quo Patriarchatus Constantinopolitani iurisdictione in Dioceses Asianam, Ponticam, & Thraciam porrigebatur) Legati cum Iudicibus cognitoribus de canone isto, ac si per minas Anatolij extortus fuisset, graviter expostularunt. Pro-

latis hinc inde canonibus, & Episcopis confertim & viritim se canoni liberè consensisse profitentibus, Iudices, de Concilij sententia, Legatorum petitionem repellunt. Itaque nihil aliud supererat Legatis quàm ut remedio extraordinario suæ causæ consulere- rent. Quare adversus synodi decretum ultimum, ab ipsis Iudicibus subsidium petunt. Hæc enim sunt verba Lucentij: *Sedes apostolica præcepit, nobis presentibus omnia fieri. Et ideo quæcumque in præiudicium canonum hesternæ die gesta sunt, nobis absentibus, sublimitatem vestram petimus ut circumduci jubeatis. Sin alias, contradictio nostra his gestis inhæreat, ut noverimus quid apostolico & totius Ecclesiæ præcipuo Episcopo referre debeamus, ut ipse aut de sua sedis injuria, aut de canonum everisione, possit ferre sententiam. Illustrissimi Iudices dixerunt: Quæ interlocuti sumus, omnia Synodus approbavit.* Si petitionem Legatorum, & Iudicum interlocutionem, fori nostri formulis explicarem, Legatos quidem à Synodi Chalcedonensis decreto, tanquam ab abusu, ob canones Nicænos infractos, appellasse Iudice cognitores à Principe delegatos diceremus, quorum sententia Legati Romani ab appellatione excidissent. Neque refert si quis dicat legitimam fuisse Legatorum querelam, canones Nicænos violatos, Leonem ipsum hanc injuriam ultum fuisse. Illa enim omnia id tantum conficiunt, Iudicum interlocutionem fortasse non consuluisse rationi, ut par erat. Non inde tamen sequetur quin tuitio-nem antiquorum canonum Legati à Iudicibus contra nova decreta imploraverint, quemadmodum Leo ipse à Theodosio Ephesini Concilij decreta rescindi aut suspendi flagitaverat, eo prætextu, quòd Nicæni canones infracti fuissent.

V. Iure alio utebantur Imperatores Romani in iudiciis ecclesiasticis, nempe ut rescriptis suis rerum à synodis iudicatarum retractationem, id est, cognitionis restaurationem, seu Revisionem, permitterent. quod plene probamus in dissertatione de iudiciis Episcoporum. [Vide librum septimum.]

VI. Ius illud à Iustiniano continuatum vel institutum legimus, scilicet ut ab Episcopis Imperatoris rescripto delegatis ad controversiam ecclesiasticam dirimendam Princeps ipse appellaretur. Constituit enim Iustinianus ut Clerici, monachi, & ascetici coram Episcopo convenirentur in civili actione, à cuius sententia iudex publicus provocari posset: *Si tamen, inquit, imperiali iussione aut judiciali precepto Episcopus iudicat inter quascunque personas, appellatio ad imperium aut ad eum qui transmisit negotium referatur.* Has delegationes in criminibus quoque ecclesia-

Conc. Chalced.
Act. xvi. h. p. 100.
p. 101. v. 102. p. 103.
p. 104. v. 105. p. 106.
p. 107. v. 108. p. 109.

Theod. in ep. ad
Liciniam: h. p. 101.
v. 102. p. 103.
p. 104. v. 105. p. 106.
p. 107. v. 108. p. 109.

Præiudicium Ad. x.
Conc. Chalced.
in iudicio dicitur
causæ ipsæ
dicitur non potest
v. 102. p. 103.
p. 104. v. 105. p. 106.

Notissimum Mar-
tiani p. Concil.
Chalced. h. p. 101.
v. 102. p. 103.
p. 104. v. 105. p. 106.
p. 107. v. 108. p. 109.

Novel. 123. c. 22.
h. p. 101. v. 102. p. 103.
p. 104. v. 105. p. 106.
p. 107. v. 108. p. 109.

*Ubi dicitur de
rebus ecclesie
et de rebus
secularibus
capitulum.*

sticis dari solitas, & Gregorio Magno non ingratas fuisse, ex iis epistolis constat quas in causa Adriani Thebanæ civitatis Episcopi scripsit. Mauritius Imperator Adriani à Diaconis suis accusati *de pecuniarijs criminalibusque capitulis* cognitionem mandavit Ioanni Episcopo Larissæ, quæ metropolis erat Thessaliæ provinciæ, ubi sita erat Thebarum civitas, ea lege, ut de pecuniariis causis ferret sententiam, *de criminalibus verò Imperatoris clementia habita subtilius examinatione suggereret.* Quas *iussiones rectas* vocat Gregorius; appellationemque Adriani à sententia adversus se in causa pecuniaria lata, & gesta apud Episcopum Larissæum in criminali causa, à *deputatis viris piissima iussione* discussa narrat, tandemque Adrianum à Principe absolutum fuisse. Verba Gregorij hæc sunt in epistola ad Ioannem Larissæum Episcopum: *Cumque porrecta appellatio per homines ejus, ceteraque quæ penes se gesta sunt, piissimis fuissent deportata Principibus; deputatis, ut diximus, Honorato Diacono sedis nostræ, & Sebastiano glorioso anti grapho, cunctisque examinatis subtiliter, à serenissimis est dominis ab omnibus iussionibus absolutus.* Vbi observandum est, post iudicium Metropolitanum à Principe delegati, Principem ipsum appellatum fuisse, ut constitutum erat Novella Iustiniani, & sedis Romanæ Diaconum, qui erat à Responso Papæ in comitatu Principis, unumque è Magistratibus Imperij iterum fuisse delegatos ab Imperatore: qui deinde sua auctoritate iudicium reddidit in articulo appellationis. Quorum nihil à Gregorio Magno reprehenditur: quamvis deinde conqueratur, post iudicium illud, iterum aliam per obreptionem elicitam fuisse iussionem, qua Ioannes primæ Iustinianæ Episcopus cognitionem illam instauraret; cui Ioanni ob sententiam contra leges canonelque prolatam merito Gregorius succenset.

Reg. l. 1. Reg. 46.

Idem ep. 46.

Balsamo in Comment. ad can. 15. Synod. Carthag. & Basiliens. Leg. etia. m. 15. q. 1. de rebus ecclesie & de rebus secularibus.

Balsamo ad cap. 111. Syn. Aquisgran.

VII. Potiori jure utebantur Imperatores Constantinopolitani, teste Balsamone, qui causam ecclesiasticam à synodo Patriarchæ, quem reus ut suspectum recusaverat, ad iudicium seculare transferebant. Quod factum cum Lucas Patriarcha ægrè ferret, hoc responsum accepit à Magistratibus: *Imperatoris potestatem omnia facere posse; & quemadmodum primo loco potuit dare iudicem ad iudicandum Episcopum vel alium Clericum, ita & ecclesiasticum iudicium legitime in civile transulisse.* Sed Balsamo rectè observat, hunc morem in quæstione præsertim ecclesiastica, alienum esse à canonibus; quamvis adjunctum civilem iudicem *συνδικατοῦ* ab Imperatore peti posse existimet. Idem auctor adnotavit alibi, plerisque visum à Patriarchæ

sententia Imperatorem appellari posse, præsertim si de laicis habita sit quæstio, aut si Patriarcha delegatus fuerit à Principe, ad discutiendum negotium unà cum iudice civili; licet ipse ab ea opinione procul recedat. Quæ ideo commemoravi, ut constaret omnibus Reges Francorum cautius & reverentius se gessisse in his controversiis quæ disciplinam respiciunt: quam quidem illasam cupiunt, sed ita ut de quæstionibus canonicis non ipsi decernant; sed amota canonum violatione, Episcopis iudicandas relinquunt.

VIII. Eximia profectò auctoritate potiti sunt Imperatores Romani in rebus & iudiciis ecclesiasticis. Sed nullum, ut existimo, proferri potest exemplum iudicij canonici ab uno Episcopo redditi de quo statim rectà viâ querela delata fuerit ad Principem. De iudicio canonico loquor, in quo de fide, de ritibus, deque disciplina Cleri, & de quæstione canonica ageretur, non autem de ceteris litibus adversus Clericos motis. De iudiciis synodorum tantum appellationi non obnoxii damnati conquerebantur aliquando apud Principes. Illi iudices ecclesiasticos dabant; nunquam autem de re canonica cognitionem suscipiebant, sed de ordine iudiciorum. Neque acta resciderunt, nisi ad asserenda mandata quæ dederant, quorum contemptus lædebat auctoritatem publicam. Neque executionem rerum iudicatarum suspenderunt, nisi ob manifestissimam canonum violationem, è qua scandala & dissensiones oriebantur.

C A P V T V.

Synopsis.

I. *Ut provincia Galliarum, ita & Imperij iura Regibus Gallorum cesserunt, & cura tuenda poliiia ecclesiastica illos respexit post Clodovei baptismum. Tanta erat cura canonum illis temporibus, ut raro ad Reges de violatione illorum querela deferrentur. Tamen si qui Episcopi in canones peccarent, à Rege corrigi poterant, è Gregorio Turonensi. Canonum magna reverentia apud Reges & Episcopos. Sacramentum Chilperici de canonibus servandis. Gregorius Turonensis tenax canonum.*

II. *Acta Episcoporum, que decretis regis contraria essent, Reges in irritum mittebant; ut patet ex Heraclij electione in episcopatum Santanensem, que rescissa à Chariberto Rege, & multati Episcopi.*

III. *Sequentibus seculis frequentius interpellati sunt Reges, quia crebriores canonum infractiones. Pippinus in Synodo Suesionica animadversionem sibi & Concilio regni reservavit, ratione canonum violatorum.*

IV. *Vis inferbatur canonibus per rescripta Romana Curie, aut per Episcoporum iudicia. Virique incommodo prospectum ab avo Caroli Magni usque ad*

hanc aetatem. Olim nova rescripta consensu ab Ecclesia Gallicana negato suspendebantur. Quod probatur duobus exemplis. Primum in causa Drogonis, qui constitutus à Sergio Papa Vicarius Gallia & Germaniae, precibus Regum, quorum erat patruus. Quod effectu caruit, Episcopis consensum prestare venientibus huic rescripto; ex Concilio Vernensi, & Hincmaro. Ob scandalum, cessatum ab executione.

V. Secundum exemplum in causa Ansegisi. Primatus Gallia & Germania illi delatus à Joanne VIII. Cujus Legati & Carolus Calvus consensum Episcoporum urgent in Concilio Pontigonensi. Responso Episcoporum, se pariter decretis Papae, secundum sacros canones & decreta. Pura obedientia exacta, sed oblata sub illa conditione. Quidam Episcopi cesserunt, alij siluerunt. Inde varietas Actorum Concilij Pontigonensis.

VI. Hincmarus impugnat primatum Ansegisi, & Acta Synodi Pontigonensis, ex eo capite, quod major pars Episcoporum refragata esset novo rescripto.

VII. Expenditur epistola Hincmari, ut ostendatur quem modum sequerentur illo seculo Episcopi Gallicani, ad impediendas novitates canonibus contrarias, quae inducerentur absque necessitate.

VIII. Eodem seculo Bertolfus Treverensis privilegio Joannis Papae intercessit, & obtinuit ut nihil innovaretur.

IX. Episcopi Gallicani hanc auctoritatem sibi vindicabant, exemplo Ecclesiae Africanae, quae deprecata est Celestinum ut Clericos appellantes repelleret, quia hoc Niceni canones vetabant, in quo nondum erat derogatum Ecclesiae Africanae.

X. Simile quoque est Cypriani factum in causa Basilidis & Marialis. Depositi ab Hispanis ob idololatricam, restituntur episcopatus suis à Stephano per obreptionem, contra decreta Cornelij. Ratione obreptionis facte in perniciem canonum Cyprianus docet super sedendum ab executione rescripti.

I. **O** VEM AD MODUM Imperij Romani mole in varias partes dissecta, Galliarum provinciae in victoriae praemium Francorum Regibus divini numinis auspiciis cesserunt, ita etiam Imperij jura plene & integre cum illis communicata sunt. Praecipue vero ruitionis ecclesiasticae cura Reges nostros respexit, postquam gloriosissimus Princeps Clodoveus, paganam impietatis labe aquis divini lavacri feliciter absterfa, in Ecclesiae catholicae filium primogenitum adoptatus est. Eo munere & Clodoveus ipse & ceteri Principes studiosissime defuncti sunt, tum indictis Episcoporum Conciliis, tum latis ad ornamendam politiam ecclesiasticam legibus. Sed tanta & tam assidua cura custoditae canonum ab Episcopis adhibebatur, ut nullus ferè de infractis canonibus apud Reges nostros esset querelae locus; aut sanè coactis synodis, & praescriptis de quibus tractandum esset articulis, huic morbo remedium parabant, ut dicam uberius in Dissertatione de Concilio Gallicanis. Sanè quin Regum censurae subicerentur Episcopi, ob canones violatos, non

dubiabat Gregorius Turonensis: qui objurgatus à Chilperico Rege, quod jus sibi reddere noller adversus Prætextatum Romagensem Episcopum, cui majestatis crimen à synodo dijudicandum Rex impegerat, respondit Episcopos ab eo corrigi posse, si à justitia deflexerint, sed Regem solius Dei judicio obnoxium esse. Diligentiam autem quam in canonibus ad amissum exequendis adhibebant, ex eodem scriptore discimus, qui à Rege ipso accenso contra Prætextatum promissionem extorsit de servandis canonibus. Tanta erat sacrarum regularum reverentia, ut aliquid ab eis alienum sibi licere nollen nec Episcopi nec Reges ipsi. Cum enim Chilpericus Gregorium post objurgationem demulcere vellet, obtulit ei è juscello quod in mensa appositum erat. Sed Gregorius mensae regiae particeps esse noluit, donec eam quam dixi promissionem exegit. Tu verò, inquit Gregorius ad Regem, qui alios de justitia culpas, pollicere prius quod legem & canones non omittas, & tunc credimus quod justitiam prosequaris. Ille verò porrecta dextera juravit per omnipotentem Deum quod ea quae lex & canones edocebant, nullo praetermitteret pacto. Quantum verò Gregorius tenax esset canonum, docuit responso suo, quo nuntios Fredegundis Reginae, promissis ducentis argenti libris illum in perniciem Prætextati stimulantem, & suffragia ceterorum Episcoporum in eam sententiam versa jactantes, elusit. *Vnum tantum polliceor, inquit, quod ea quae ceteri secundum canonum statuta consenserint, sequar. Et illi non intelligentes quae dicebant, gratias agentes discesserunt.*

II. Enimvero non solum defensionem canonum Reges invigilabant, sed etiam si qua judicia ab Episcopis adversum decreta regalia essent, statim contrariis judiciis infringebant. Cujus rei insigne extat exemplum apud eundem Gregorium Turonensem. Emerius decreto Regis Clotarij ad episcopatum Santonensem proventus, ac sine Leontij Metropolitanì Burdegalenis consensu ordinatus, post obitum Clotarij à Leontio congregatis provinciae Episcopis episcopatu depulsus est. Heraclius electione synodi Emerio suffectus, à Chariberto Rege electionis confirmationem exposcit: qui Clotarij patris decretum violatum aegre ferens, Synodi Santonicae judicium rescidit, Heraclium malè acceptum exilio damnavit, Emeritum restituit, & à Leontio mille aureorum multam exegit. *Putasne, inquit Charibertus, quod non est super quisquam de filiis Clotarij Regis, qui patris facta custodiat, quod hi Episcopum quem ejus voluntas exegit, absque nostro judicio projecerunt? Et statim directis viris reli-*

Gregor. Tur. l. 4. c. 19. Si quis de nobis Rex, iustitiam transgredere noluerit, & se corrigi possit, si vero im excusserit, qui se corrigi non possit.

Greg. Turon. l. 4. c. 26. an. 563.

giosis Episcopum in loco restituit, dirigens etiam quosdam de Camerariis suis, qui exactis à Leoncio Episcopo mille aureis, reliquos juxta possibilitatem condemnarent Episcopos. Et sic patris est ultus injuriam.

III. Posteriora secula ut frequentiores canonum violationes pepererunt, ita etiam frequentius interpellatam Principis auctoritatem ad calamitates avertendas ex mediae ætatis scriptoribus & canonibus discimus. Etenim pessumdata per belli furiosos canonica disciplina, Pippinus ejus restauranda curam gerens, synodo in civitate Suesionis indicta anno DCCXLIV. multa constituit de Clericis, monachis, & laicis, & si quid contra tentaretur, animadversionem sibi, Episcopis, & Comitibus reservavit, id est, Concilio publico regni, quod recentiores Parliamentum dixerunt. Si quis contra hoc decretum, quod xxiiij. Episcopi cum aliis Sacerdotibus vel servis Dei, una cum consensu Principis Pippini, vel optimatum Francorum consilio constituerunt, transgredi, vel legem irrumpere voluerit, vel despexerit, judicandus sit ab ipso Principe, vel Episcopis, vel Comitibus; & componat secundum quod in lege scriptum est, unusquisque juxta ordinem suum. Disjunctiva illa particula *Vel*, hęc, ut frequentissimè in aliis etiam scriptoribus, pro conjunctiva *Et* accipienda est. ut componendi quoque verbum multæ solutionem significat.

IV. Sed quia canonibus & decretis in regno receptis vis poterat inferri, aut rescriptis à Romana Curia per obreptionem elicitis, aut parum cautis Episcoporum Gallicanorum judiciis, necesse erat his omnibus incommodis prospicere. Ac sanè Regum nostrorum & Ecclesiæ Gallicanæ studio, jam ab ipso Pippino, & Carolo Magno, usque ad hæc nostra tempora, variis sed opportunis remediis, pro rerum ac ætatum conditionibus, huic morbo consultum est. Primis quidem temporibus, Ecclesiæ Gallicanæ auctoritas in eo viguit, ut nova decreta diceret, & si quæ aut canonibus antiquis adversarentur, aut receptis moribus, consensum suum rebus novis non præberet; hæcque ratione, sine tumultu, & servata semper apostolicæ sedis reverentia, decretorum executionem impediret. Eo jure usæ est in causis Drogonis & Ansegisi. Drogo unus è filiis naturalibus Caroli Magni, Archiepiscopi Metensis titulo insignitus est, & designatus Vicarius apostolicæ sedis in Gallia & Germania, Sergij Papæ epistolâ, anno octingentesimo quadragésimo quarto. Eius causâ Regum Gallia & Germaniæ, quorum patruus erat, studiis impensè fovebatur. Sed quia prærogativa Drogoni collata Me-

vide lib. 6. cap. 29. §. 1. 4.

ropolitanorum honorem imminuebat, non consentientibus illis quorum intererat, effectum caruit. Negotium istud disceptatum fuit in Concilio Vernensi secundo: quod ad majorem conventum, & Episcoporum consensum, rem omnem distulit; his tantum verbis dolore repulsæ mitigato, si cui honor ille primatus deferri posset, ei potissimum convenire, qui & communione sacerdotij Episcopis & consanguinitatis privilegio Regibus sociaretur. Itaque prudenter Drogo ab ea prærogativa abstinuit, quam sine dissidio & schismate Ecclesiæ Gallicanæ obtinere non poterat; ut docet Hincmarus his verbis: *Quod affectu ambiit, effectu non habuit; & quod efficaciter usui, non consentientibus quibus intererat, obtinere non potuit, patientissimè toleravit; ne scandalum fratribus & sacerdotibus generans, schisma in sanctam Ecclesiam introduceret.* Illa ætate scandalis ratio habebatur, quemadmodum Decretalibus quoque constitutum vidimus libro tertio; ita ut ad defensiones vitandas, quæ ex canonibus violatis faciliè oriebantur, ab executione rescriptorum Romanæ sedis cessaretur.

V. Ansegisi Archiepiscopi Senonensis parcausa fuit: qui gratia Caroli Calvi Imperatoris fultus, à Joanne VIII. primatum per Gallias & Germanias impetravit: sed in Concilio Pontigonensi non potuit consensum his novis rescriptis ab omnibus Episcopis Gallicanis extorquere. Aderant huic Concilio sedis apostolicæ Legati, & ipse Carolus Imperator, qui Episcopos urgebat ut de primatu illo & jussis apostolicis sententiam promerent. Illi juxta morem in Gallia receptum respondent, se Joannis Papæ præceptis secundum sacros canones & decreta Pontificum è canonibus promulgata parituros, id est, iis jussionibus faciles se præstituros quæ juri recepto non adversentur. Cùmque à Rege & à Legatis urgerentur ut purè, remota omni conditione, se obedituros huic primatui profiterentur, alii ab iis responsum extundi non potuit, exceptis Protario Archiepiscopo Burdigalensi, & Odone Belvacensi Episcopo, & paucis aliis, qui Regi hac in parte cesserunt. Aliquot diebus interjectis, interpellati iterum à Legatis singuli Archiepiscopi responderunt, *Quod veluti sui antecessores illius, id est, Joannis, antecessoribus regulariter obdierunt, ita ejus decretis vellent obedire.* Vbi observanda est dictio illa *regulariter*, quæ idem significat ac prima illa formula, *secundum sacros canones, & decreta Pontificum è canonibus promulgata.* Tandem tertia vice conventi sunt à Rege & à Legatis, ut docent excerpta actorum illius synodi apud Aimoinum: *Iterum mota est interrogatio de pri-*

Concil. Vern. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Hincmarus, c. 50. 51. 52.

Vide Martini libro de Pontificatu, c. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Concil. Vern. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Aimoinus, l. 1. c. 11.

matu Ansegisi; & post multas ab Imperatore & Legatis apostolicis contra Episcopos querimonias habitas, tantum in novissimo, quantum in principio synodi exinde Ansegisus obtinuit. Rem gestam recitavi, ut refertur apud Aimoinum ex veris actis synodi, à quibus differunt acta conscripta ab Odone Belvacensi, & recitata in synodo, quæ consensum Episcoporum præferunt, eò quòd plures metu Principis tacuissent.

VI. Post synodum solutam, Hincmarus Episcopos Remensis provincie monuit, quæ circumferrentur decreta Synodi Pontigonensis, illa scilicet quæ Odo Belvacensis conscripserat de primatu Ansegisi, nullius esse momenti, eò quòd illis plures Episcopi refragati fuissent. Verba capituli xxxi. r. integra recitabo, ut liquidò constet in hac epistola agi de primatu Ansegisi, qui in controversiam deductus fuerat in Synodo Pontigonensi, ut inde quoque omnibus pateat quantopere necessaria censeretur, hoc seculo, Ecclesie Gallicanæ consensio ad recipienda nova rescripta, quorum effectus sola refragatione impediretur. *Si quid in hoc humilitatis nostre conventu, inquit, duorum vel trium favore, ac paucorum silentio, fastu imperialis potentie, contra superscripta sacrorum canonum & apostolicæ sedis Pontificum decreta ex eisdem sacris canonibus promulgata, contraque singulis Metropolitanis antiqua privilegia, etiam per sacras leges, quibus & venerandis canonibus sancta moderatur Ecclesia conservanda, immaturo atque inconsiderato iussu est superinductum sive sancitum, prohibente Domino ut non plantetur nemus secus templum suum, nec obumbratur, & decoloretur typho terreni principatus sinceritas & fulgor humilitatis ecclesiasticæ) juxta decreta mystica Nicenæ Synodi, quo dicitur, Si duo aut tres propter contentiones proprias contradicunt, obtineat sententia plurimorum, si, ut diximus, duo vel tres propter assentationem forte, non corde, sed verbo, vel silentio conspiraverunt, generalitas nostra Deo auctore non annuit, sed corde ac contradicente ore constantissime abnuat, & sententia plurimorum debitum robur atque vigorem obtinuit, obtinet, ac adjuvante Domino perpetim obtinebit. Quia, ut memoratus sanctus Leo ad Maximum Antiochenum Episcopum scripsit, si quid à quoquam contra Nicæanorum canonum statuta in quacunque synodo vel tentatum est, vel ad tempus videtur extortum, nihil præjudicij inviolabilibus potest inferre decretis. Et facilius erit quarumlibet consensionum pactum dissolvi, quam prædictorum canonum regulas ex ulla parte corrumpi.*

VII. Totius autem epistolæ scopus hic est, ut constet non omnia decreta Concilij Pontigonensis à se convelli, sed quædam

tantum. Etenim apertè docet ea decreta Ioannis VIII. quæ in Synodo Ticinensi constituta fuerant, & deinde in Concilio Pontigonensi recitata, suscipi debere ab Episcopis Gallie, quia sunt ex sacris canonibus promulgata; ita tamen ut singulis Metropolitanis sua jura serventur. Quam exceptionem addit, ut primatum Ansegisi, & si quid simile aliquando tentaretur, penitus excludat. Hujus autem epistolæ ordo expendendus est, ut pateat qua ratione Episcopi Gallicani cum novis decretis confligerent. Primum ergo Metropolitanorum jura accuratè esse custodienda docet, prolatis testimoniis Nicenæ Synodi, Innocentij, Bonifacij, Concilij Africani in epistola ad Celestinum, Celestini, Leonis. Ostendit deinde canones à quoquam violari non debere, adductis locis petitis è Leonis epistolis, Hilario, Gelasio, Augustino, Symmacho, & Gregorio. Tum probat, qui posteriori ordinati sunt, prioribus non esse anteferendos, nec alicui in alterius provincia, Metropolitanò inconsulto, aliquid aggrediendum esse, ex Concilio Africano, Constantinopolitano, Antiocheno, Chalcedonenfi, Pelagio, & Gregorio. Aliquando tamen vices apostolicæ sedis datas Episcopo Arelatensi, & Remensi, deinde etiam Bonifacio Moguntino, ea conditione tamen, ut singulis Metropolitanis sua jura servarentur. Tum examinat privilegium indultum Remensi Ecclesie à Benedicto Papa, quod sacris canonibus convenire demonstrat; atque adeo à nemine infringi posse, quia decretis Romanorum Pontificum derogari non potest, è Zozimo, Leone, Hilario, & Symmacho. Quare cum Gallie sine hoc Primicerio vel Primatè à sede apostolica delegato annos circiter xxxiii. manserint, & quadraginta annorum præscriptio jura Ecclesiarum excludat, ut docet è Gelasio, Iustiniano, & Gregorio, inde colligit, non sedem apostolicam, vel aures imperiales, sine ulla nova necessitate, pro hoc indebito supercilio inquietari debere. Eadem libertate qua Hincmarus rescriptum Ioannis VIII. repellit, quòd jura Metropolitanorum infringeret, Edictum Caroli, quo Ansegisus primatum sibi collatum tuebatur, eadem epistola refellit, quia Gelasius jam olim monuerit Anastasium Imperatorem, obsequi solere Principes Christianos decretis Ecclesie, non suam præponere potestatem, & Valentinianus professus fuerit causas ecclesiasticas non subjici legibus publicis. *Que non dicimus, inquit ille, quod absit, potestati ac per hoc Dei ordinationi resistentes, sed potius obsequentes: quia sicut Dominus precepit reddi que sunt Cæsaris Cæsari, & que*

sunt Dei Deo; ita que sunt Imperatoris obsequia, obedienter ipsius obsequiis exhibemus, & que sunt sacerdotij, ordini sacerdotali dependimus. Quare certum erat apud Episcopos Gallicanos, hoc seculo, canones receptos absque manifesta necessitate à quoquam violari non posse, nec à Pontifice, nec à Rege; solaque Synodi Gallicanæ refragatio, antiquis canonibus & decretis nixa, novarum rerum effectum impediabat. Non frustra autem necessitatem excepit, quia sæpe ea tempora incidunt ut Ecclesiæ intersit jus antiquum aliquando immutari, ut his posterioribus seculis factum videmus.

VIII. Eodem jure, quo ceteri Episcopi Gallicani, usus est Bertolfus Treverensis Metropolitanus, qui Ioannis Papæ privilegio Valoni Episcopo Metensi concessio, ut exemplo aliquot decessorum suorum Pallium ferre posset, constanter intercessit; ut docet Flodoardus, qui refert contentionem illam ab Hincmaro sopitam. Ita tamen ut Episcopus Metensis à Pallio abstineret, quemadmodum pluribus narrat Historia Treverica manuscripta à viris eruditis laudata.

IX. Hanc sibi auctoritatem Ecclesia Gallicana, exemplo Africanæ, vindicabat; cuius collationes cum Faustino & ceteris Legatis Zozimi, Bonifacij, & Celestini in codice canonum legebantur, de appellationibus Episcoporum & Clericorum. Has sedi apostolicæ asserbat Zozimus prolatis canonibus Sardicensis Concilij sub titulo canonum Nicænorum: qui cum in exemplaribus Concilij Nicæni ab Africanis non reperirentur, duo quædam constituerunt, & petenda exempla eorum canonum ab Episcopo Constantinopolitano, apud quem authenticum Concilium Nicænum esse ferebatur, & à Sacerdotibus Alexandrino & Antiocheno; ut si capitula à Faustino prolata ibidem reperta forent, à Synodo Africana firmarentur; aut si non invenirentur, collecta synodo de hoc tractaretur. Alterum est, interim servandos esse canones prolatos à Faustino, salva diligentiori inquisitione Concilij Nicæni. Tandem verò allatis ab Oriente veris Nicæni Concilij canonibus, à quibus capitula commonitorio Zozimi comprehensa aberant, Synodus Africana Celestinum impendit deprecata est ut Presbyterorum & sequentium Clericorum improba refugia ejus sanctitas repelleret, *Quia & nulla patrum definitione hoc Ecclesiæ derogatum est Africane, & decreta Nicæna sive inferioris gradus Clericos, sive ipsos Episcopos, suis Metropolitanis apertissime commiserunt.* Unde colligebant Episcopi Gallicani, sibi liberum

esse ab eorum decretorum executione abstinere quæ canonibus & decretis Pontificum ab Ecclesia Gallicana receptis adversarentur.

X. Quod præjudicio suo constituisse videbatur Cyprianus, in causa Basilidis Legionensis Episcopi, & Martialis Asturicensis: qui à sacerdotio dejecti ab Episcopis Hispaniæ, quod se idololatria polluisent, Sabino & Felice in eorum locum successis, reponi se in episcopatum à Stephano Romano Pontifice exambierunt. Hac sententia percussis Hispani Episcopi, quid sibi agendum sit, à Cypriano exposcunt. Ille, coacta synodo, respondet à Cornelio Summo Pontifice & ab omnibus Episcopis constitutum, lapsos ad pœnitentiam quidem admitti posse, ab ordinatione autem Cleri atque sacerdotali honore prohiberi. Unde concludit Basilidem & Martialem episcopatum sibi usurpare frustra conari. Stephano Pontifici obreptum, quod eorum delicta cumulaverit potius quàm aboleverit, cum ad superiora peccata, fallaciæ & circumventionis crimen accesserit. *Neque enim tam culpandus est ille cui negligenter obreptum est, quam hic execrandus qui fraudulenter obrepsit,* inquit Cyprianus. Hinc patet ab antiqua disciplina non fuisse alienum ut si contra canones in Ecclesia constitutos Romano Pontifici ab aliquo obreptum fuisset, Episcopi inferiores decretorum executionem suspenderent. Quod in causa Basilidis gratum fuisse Stephano Papæ docet illustrissimus Cardinalis Baronius,

CAPVT VI.

Synopsis.

I. In contentionibus de jurisdictione, Episcopi Gallicani aliquando urgebantur excommunicationum minis, ut accidit Hincmaro Remensi. Respondit ille Nicolao I. excommunicationi non esse locum, nisi quando canones violantur per contemptum.

II. Vi ab excommunicationibus tuis essent Episcopi, patrocinium Regum interpellabant. Quod probatur duabus epistolis Caroli Calvi Primæ, Hadrianum II. monet, alienum esse à canonibus ut Episcopus Laudunensis damnatus in Gallia, sistatur Roma; sed in provincia retrahendum esse iudicium. Romana sedis iudicia contraria canonibus non esse mittenda executioni.

III. Quia non sunt lata ex privilegio B. Petri. Phrasis illa petita est à Leone I. Explicatur ex Hincmaro. Iudicium illud ferri dicitur ex privilegio B. Petri quod fertur ex illius aqutate. Itaque quod illa aqutate caret, non nititur quoque privilegio. Eadem phrasis usurpata à Synodo Tricassina coram Ioanne octavo. Idem significant hæc verba Concilij Pontigonensis secundum sacrum ministerium.

IV. Secundæ epistolæ pro Episcopis conqueritur Carolus apud Ioannem VIII. quod Presbyterorum dam-

Flodoard. l. 5. c. 51.

In Notiss. N. 1. cap. 11. tom. 2. Lib. 1. Eccl. Gall.

Concil. Affic. in Præfat.

Videlib. 7. cap. 11.

uatorum appellationes admittentur. Hæc rescripta à canonibus aliena ministris tribuit, non Pontifici. Transalpini privilegia exactius seruanda, quia longè absumt ab urbe Roma. Id paci Ecclesie congruit. Iudicia legibus & canonibus contraria, nulla esse docet.

V. Eo seculo persuasum erat iudicia Patriarcharum contra canones lata, nullius esse momenti, è dispensatione Zacharie & Metrophanis in Oltava Synodo. Earegula perita è Concilio Ephesino.

VI. Quod intelligendum est, si contra manifestam juris formam expressum pronuntietur. Non privatis, sed Ecclesie Gallicane vel Principi licuit eo casu suspendere executionem rescriptorum.

I. CETERUM, ut fieri solet in his contentioneibus quæ de iurisdictione oriuntur, supremæ illius auctoritatis apostolicæ pondere sæpius premebantur Episcopi Gallicani; adeo ut si se aciores vindicantes antiquorum canonum præstarent, & rerum à Romana curia decretarum executioni intercederent, frequentibus excommunicationum minis urgerentur. Quod Hincmaro accidit; qui cum peritia Iuris canonici censeretur, & ordinationis tempore ceteris Metropolitanis potior esset, rerum in Gallicanis Synodis constitutarum adversus Romanam rescripta invidiam in se unum convertit; ideoque à Nicolao I. comminatione excommunicationum oburgatus est. *Mihi verò*, inquit in epistola ad Nicolaum, *neceffe erit me taliter gerere ne totiens auctoritatis vestre epistolas excommunicationes intendant & oburgationes (quas raro & magna necessitate fiendas in apostolicorum virorum literis legimus) ferentes de reliquo accipiam, sicut istis temporibus peccatis meis merentibus frequenter accipi. Quod si sanctitati vestre placuerit, non vobis opus agere in postmodum erit, donec apostolica vestra iussio me inobedientem in aliquo contra regulas sacras per contemptum, quod absit, invenit. Non potuit modestius Nicolaum monere, excommunicationi non esse locum, nisi cum per contemptum canones violantur.*

II. Quare Episcopi Gallicani, ut se ab excommunicationibus tutos præstarent, Reges custodiæ canonum & Clericorum à Christo præfectos interpellabant, ut auctoritate sua novorum decretorum executionem impedirent, à qua ipsi Episcopi interim abstinebant. Susceptum à Regibus canonum patrocinium ex illis epistolis probari potest quas Carolus Calvus ad Hadrianum II. Pontificem & Ioannem VIII. dedit. In illa, de Episcopi dejecti appellatione, in hæc, de Presbyteris damnatis agitur; & in utraque de vindicandis canonibus acriter disceptatur; quamvis in prima Carolus etiam causam suam ageret. Hincmarus Laudunensis Episcopus trium synodorum Gallie iudicio depositus, & post damnationem auctoritate

Principis custodiæ traditus, quòd contra quietem publicam quædam moliretur, Romanum Pontificem appellavit. Certum quidem erat apostolicæ sedis auctoritate iudicium renovari potuisse juxta canones Sardicenses, de quo nulla erat controversia apud Episcopos Gallicanos. Sed visum fuit Hadriano II. Romæ iudicium illud agendum, & non in provincia; contra quàm & Sardicensi canone & decretis Pontificum cautum esset. Itaque literis ad Carolum Regem datis jubet Hincmarum Laudunensem *regia fretum potentia ad limina sanctorum Romam mitti, quòd accusator idoneus se conferret; ut presente Pontifice, & totius Romane sedis synodali collegio, causa discuteretur.* Agerrimè tulit Princeps se præceptis & iussionibus à Pontifice urgeri, qua de re dicitur cap. XII. Sed ad quæstionem presentem quod attinet; cum Carolus multis docuisset alienum esse à canonibus & legibus ut damnatus Episcopus Romæ iudicandus sistatur, sed in provincia retractandum esse iudicium, subiungit hæc verba: *Quia, ut sanctus Hilarus Papa dicit, non minus in sanctorum traditionum delinquitur sanctiones, quàm in injuriam ipsius Domini proflitur.*

III. Eleganti autem locutione utitur Carolus, ut doceat apostolicæ sedis iudicia, quæ per obreptionem canones infringunt, non esse servanda; quia, ut inquit ille, ex privilegio beati Petri lata non sunt. Genus illud loquendi hautum est è Leone I. cujus hæc sunt verba: *Dicitur à Domino, beatissimo Petro, Tibi dabo claves regni caelorum, & quæcunque solveris super terram, erunt soluta & in caelis. Transiit quidem etiam in alios apostolos vis istius potestatis, & ad omnes Ecclesie principes decreti huius constitutio commearit: sed non frustra uni commendatur, quod omnibus intimatur. Petro enim ideo hoc singulariter creditur, quia cunctis Ecclesie rectoribus Petri forma proponitur. Manet ergo Petri privilegium, ubi ex ipsius æquitate feritur iudicium.* Hunc locum ita edisserit Hincmarus Remensis, qui epistolæ est auctor, ut pateat ea iudicia, quæ canonica æquitate non nituntur, nullius esse momenti, utpote quæ privilegio Petri destituta sunt; cuius privilegij perpetuò debet esse indivulsa comes, beati Petri sinceritas & æquitas. *Qua sententia constat, inquit Hincmarus sub nomine Caroli, quia non manet Petri privilegium ubi ex ipsius æquitate non feritur iudicium. Cum enim ubicunque dicitur, sicuti nullus locus, ita nemo rector Ecclesie, ex Petri æquitate iudicium ferens excipitur, vel contra illius æquitatem iudicium proferens commendatur. Et quia ubicunque sine ulla exceptione non manet Petri privilegium, ubi ex ipsius æquitate*

Epistola Caroli Calvi ad Hadrianum II. inter epistolas Hincmari edita, Paris.

Leo I. serm. 1. Anniæ.

In eadem epistola Caroli: Ergo iudice & iudicate privilegio magni Petri iuxta æquitatis ejus iudicium que servanda & iudicanda sunt; ac, ut dicitur ejus Cræpasolus, vituperare ministerium vestrum. Quia & nos servandam regium ministerium no.

Apud Hadrianum II. p. 111. serm. 1.

stram; quantum ex nobis est, cupimus serbare quod scriptum est. Filij obedite parentibus vestris in Domino, videlicet quod facitis iustum vel iudicatum à Dno. vs.

non fertur iudicium, obaudiemus iustum, vel recipiemus iudicium, quod non ex Petri aequitate fuerit prolatum, ac per hoc ipsum privilegio fuerit destitutum? Vnde illustratur locus Synodi Tricassinæ habitæ à Ioanne VIII. anno DCCCLXXVII. qui latam Romæ adversus Lambertum excommunicationem synodi illius consensione firmari voluit. Hincmarus enim omnium primus se damnare dixit eos omnes quos apostolica sedes per beatum & dominum nostrum Papam privilegio beati Petri damnaret, & quod in omnibus secundum scripturarum tramisem, sacrorumque canonum decreta, sedes Romana tenet, per omnia & in omnibus prosequi & tenere. Eodem loquendi genere usi sunt Episcopi Gallicani, cum scripto responderent petitioni Ioannis, de eadem Lamberti excommunicatione, scilicet illius iudicio se hære, quod tulerat privilegio B. Petri & sedis apostolicæ, iuxta sacros canones spiritu Dei conditos & totius mundi reverentia consecratos, & secundum eiusdem Romane sedis Pontificum decreta. Eodem sensu dicitur in Synodo Ticinensi, illa omnia à cunctis fuscipi debere summa veneratione quæ Ioannes VIII. decreverit secundum sacrum ministerium suum auctoritate apostolica.

Concil. Pontigon.

ADDITIO

STEPHANI BALUZII.

Hæc loquendi forma perseverabat adhuc sub pontificatu Paschalis secundi; ut testatur Hugo Abbas Flaviniacensis, illorum temporum scriptor. Is enim loquens de Episcopo Eduensi, qui apud Paschalem accusatus erat de simonia, & in Concilio Valentino, cui Iohannes & Benedictus Cardinales præfuerant, sententiam damnationis acceperat, ait Paschalem, cum ab Episcopo Matiscenensi rogaretur ut elementer ageret cum Eduensi, noluisse postulata ejus admittere, sed mandata ad Cardinales dedisse ut causam illam rectè & ordine judicarent, apud se ratum fore iudicium aequitate Petri latum. Hæc sunt enim ipsamet Hugonis Flaviniacensis verba.

Epistola Caroli Calvial Ioannem VIII. inter epistolas Hincmarum,

IV. Altera epistola, qua de iudiciis contra canonicum tenorem Romæ latis apud Ioannem VIII. Carolus Calvus conquestus est, aperte ostendit summum ab Episcopis Gallicanis Principem ut liberius ex ejus persona querelas suas promovere possent, & eorum quæ contra regulas gerebantur restitutionem impetrare. Presbyteri damnati, & poenitentia addicti, ob varias causas, sed præcipuè ob exterarum & subintroductarum mulierum consortium, Romam inconsultis Metropolitanis adibant; & inde literas reportabant, quæ iudiciis Episcoporum refragabantur, eoque, aut eorum Vi-

carios, Romam evocabant, ut iis presentibus de crimine Presbyteri accusati disceptaretur. Has epistolas non iussione apostolica, sed ut assoler etiam in republica, propter multiplicia reclamatorum negotia, quorumcunque ministrorum quasi pia miseratione factas, & nos (inquit Carolus) & illius regionis putant Episcopi. Itaque ut hanc disciplinæ labem ab Ecclesia Gallicana amoliretur, ordinem, qui ab antiquis temporibus in appellationibus Episcoporum & Presbyterorum dijudicandis constanter retentus fuerat, copiosè edidit; scilicet Episcoporum intra provinciam auctoritate sedis apostolicæ iudicium renovari posse; sed Presbyterorum appellationes à synodo provinciam ad sedem apostolicam nunquam admittas, contra præscripta Nicænæ Synodi, Antiochenæ, & Carthaginensis, quarum verba recitat. Deinde infert aliam esse causam eorum Episcoporum qui ad Synodum Romanam convenire solent, & qui in remotis ab urbe Roma regionibus commorantur. Transalpinis, inquit, & alijs qui in similiter longinquis regionibus commorantur, apostolica sedes, & sacrorum canonum promulgatores, loquente in eis sancto Spiritu, que sunt unicuique provincia possibilia, & auctoritati convenientia, atque paci Ecclesie congruentia, tenenda & exequenda discretissime præfixerunt. Ecclesiastica verò privilegia Ecclesiis servanda esse probat ex Gregorio. Tandem graviter concludit, prolatis Imperatorum & Pontificum conceptis verbis, quæ legum & canonum observationem commendant: Hæc igitur servemus nostris temporibus tanto gratius, quanto & Ecclesia & Imperio erit capacious; & servando quæ legaliter ac regulariter gesta sunt, rata esse faciamus quæ legaliter ac regulariter gesserimus. Non potuit cautius & honorificentius canonum executionem à Pontifice exigere quam nullitate iudiciorum quæ illis contraria essent proposita, & pacis ecclesiasticæ periculo indicato, eodemque jure in iudiciis secularibus constituto.

V. Sanè dubitandum non est quin eo seculo persuasum esset omnia iudicia, quæ canonibus contraria essent, nullius esse momenti. Quod apertissimè colligitur ex exceptione Zachariæ Chalcedonenis Episcopi & Metrophanis Smyrnæ in Octava Synodo. Zacharias tuendam susceperat Photij causam, adversus iudicia Nicolai, & ceterorum Patriarcharum, qui Photium damnaverant: quorum iudiciorum auctoritatem ex eo elevat, quod canonibus adversarentur. Canones, inquit, supra Patriarchas etiam sunt. Quando ergo hi in canones peccant, eos non sequimur; si ex canonum præscripto facti sunt,

fuisse manifestum erit, si cui lubeat Concilij Francofordienſis canonem ſextum expendere, cujus hæc ſunt verba: *Statutum eſt à Domno Rege & ſancta ſynodo ut Epifcopi juſticias faciant in ſuis parochiis. Si non obedierit aliqua perſona Epifcopo ſuo, de Abbatibus, Presbyteris, Diaconibus, Subdiaconibus, monachis, & ceteris Clericis, vel etiam aliis in ejuſ parochia, veniant ad Metropolitanum ſuum, & ille djudicet cauſam ſuam cum ſuffraganeis ſuis. Comites quoque noſtri veniant ad judicium Epifcoporum. Et ſi aliquid eſt quod Epifcopus Metropolitanus non poſſit corrigere vel pacificare, tunc tandem veniant accuſatores cum accuſato, cum literis Metropolitanis, ut ſciamus veritatem rei.* Magna eſt hujus Concilij auctoritas, quod è cunctis regni Francorum, Italiae, & Aquitaniae Epifcopis, & Legatis Hadriani Papæ conſtabat. Quare poteſtas quæ Regi reſervatur de Metropolitanorum judiciis aliqua ex parte decernendi, legitima & canonica omnino cenſenda eſt. Hoc ſeculo à ſententiis Metropolitanis & ſynodi provinciae non appellabatur, ſi de Clericis inferioris gradus, id eſt, Abbatibus, Presbyteris, & ceteris, cauſa verteretur. Enimverò quia contingere poterat ut per injuriam contra regulas à Metropolitanis premerentur, aut per contumaciam rebus judicatis parere nollent, extraordinaria quadam cognitione Principis huic incommodo proſpiciatur. Decernitur enim, ſi rei, vel actores, judicio reddito refragentur, ut ambo ſe ſiſtant coram Rege cum literis Metropolitanis, quibus relatio plena rei geſtæ continebitur, ut veritate rei perſpecta, Rex auctoritatem ſuam interponat. De Rege enim accipienda ſunt hæc verba, *ut ſciamus veritatem rei*; quemadmodum id quod antecedit, *Comites quoque noſtri*, ne quis fortè cavilletur, & ad ſynodum referre velit.

II. Planè hîc mirari ſubit ſeculi hujus prudentiam & ingenium ad concordiam ſacerdotij & imperij natum. Patres enim iſti diſciplinam canonicam cum jure regio calentiſſimè temperant. Veritum erat canone x i i. Concilij Antiocheni Presbyteris & ceteris Clericis ab Epifcopo damnatis ne moleſti eſſent Imperatori, ſed ad ſynodum converterentur; ſi quis verò neglecta ſynodo Imperatorem adiret, venia indignus eſſet. Rurſus canone xi. ejuſdem Concilij prohibitum erat Epifcopis & Presbyteris ne abſque literis Metropolitanis Principem adirent. Hoc canone Francofordienſi Metropolitanis conſulitur & ſynodis provinciae; ſcilicet ut non antè interpellari poſſit Princeps à Presbyteris quàm ſynodus provinciae cauſæ finiendæ impar fuerit; utque literis Metro-

politani inſtructa partes ad Regem accedant. Ceterum hoc ordine ſervato, liberam damnatis Presbyteris facultatem facit Regem adeundi. Eo autem temperamento cognitio iſta ſine dubio peragenda erat, ut ſi minus canonicè judicatum foret, ſententiae executio impediretur; monito Epifcopo, ut canonibus ſe accommodaret; ſi verò recta & canonica ſententia prompta fuiſſet, contumaces ad executionem imperio Principis adigerentur. Non enim otioſa eſſe debet cognitio Principis, quin adhibito ſaltem illo temperamento, de quo dixi, conquerentibus Clericis ſatisfaciat. Rurſus tam exacta eſſe non debet ut res ſemel judicatas juſdictione quadam ſuperiori diſcutiat, cum illi jure patrocinijs tantum hæc diſceptatio extraordinaria competere poſſit.

III. Rebus autem eccleſiaſticis diſcutiendis imminebat ſummus Capellanus, qui in Palatio huic miniſterio præfectus erat, ut docuit Adalardus apud Hincmarum. Refert auctor ille potiores in Palatio fuiſſe duos regios miniſtros, Capellanum, & Comitem Palatij: *E quibus præcipuè duo, id eſt, Apocriſtarius, qui vocatur apud nos Capellanus, vel Palatij cuſtos, de omnibus negotiis eccleſiaſticis vel miniſtris Eccleſie, & Comes Palatij de omnibus ſecularibus cauſis vel judiciis ſuſcipiendi curam inſtanter habebant; ut nec eccleſiaſtici, nec ſeculares, prius Domnum Regem abſque eorum conſultu inquietare neceſſe haberent, quonſque illi præviderent, ſi neceſſitas eſſet, ut cauſa ante Regem merito venire deberet.* Deinde ſummi Capellani munus in iis verſari docet quæ pertinent ad officia eccleſiaſtica & cetera ſpiritualia in Palatio procuranda. Sed omitti non debent quæ de judiciis eccleſiaſticis ſcribit: *Apocriſtarius quidem de omni eccleſiaſtica religione, vel ordine, nec non etiam canonice vel monaſtica altercatione, ſeu quæcumque palatium adibant pro eccleſiaſticis neceſſitatibus, ſollicitudinem haberet, & ea tantummodo de externis Regem adirent qua ſine illo plenius deſiniri non poſuiſſent.* Quemadmodum Apocriſtarij & Comitum Palatij munera hîc inter ſe comparantur, ita exiſtimo eandem illos judiciorum reddendorum rationem tenuiſſe. Quare ut ex formula judicij redditi ab Andeboldo Comite Palatij conſtat ipſum vice Regis adſidentibus ſibi Epifcopis & proceribus in palatio juſ dixiſſe, & ejuſ ſententias nomine regio inſcriptas, ita etiam ſummus Capellanus vice Regis in conſeſſu Epifcoporum & procerum juſ dicebat, niſi cauſa gravitas exigeret Regis præſentiam, ut monuit Hincmarus. Extat ejuſ auctoritatis exemplum in epiſtola Eccleſiae Senonicae ad Hilduinum Archicapellanum; quæ non

Hincmar. ep. 14. c. 10.

Ibid. c. 10.

V. C. Hincmarus Novis ad Hincmarum ſum. c. 1. 1. 1. 1.

Vide ibid. c. 10. §. 6.

Epiſtola Senonica ad Hilduinum Archicapellanum.

sticus vires ordinis sui obtinebit, & impudentia quorundam superborum Clericorum, quæ passim auctoritate canonica calcata auribus imperialibus molestiam ingerit, cessabit, & impunitas diversorum flagitiorum, quæ locum delitescendi nunc habet, non habebit, & alia multa quæ hactenus secus quam ecclesiastica disciplina docet incessant, ordinem suum Domino auxiliante servabunt. Sanè canones sprete erant, eò quòd synodo provinciæ non aditæ, contra præscriptum Concilij Francofordiensis & Antiocheni, Clerici ab Episcopo damnati Regem adibant. Ceterum post aditam synodum provinciæ, liberum erat cum literis Metropolitanis ad Principem accedere.

VI. Non est autem existimandum solis Presbyterorum, Canonicorum, & monachorum judiciis vacasse summum Capellanum & Regis Consistorium. Etenim canonum executionem & Capitularium constitutionum ab Episcopis Princeps exigere solebat, delegatis per provincias viris consultissimis, qui *Missi Domini* vocabantur, quorum auctoritate, aut quæ per negligentiam peccata erant in canones, corrigebantur, aut si majorem operam desiderarent, ad Regem referebantur. Cùm enim Princeps, etsi canonum executor non esset, attamen exactor esse deberet, suam auctoritatem unà cum episcopali adungebat, ut conjunctis studiis, & communi opera, paterni canones servarentur. Qua de re seriò monuit Episcopus Carolus Magnus in Capitulari Aquisgranensi, quo certa quædam Capitularia è canonibus petita servanda præscripsit Episcopis: *Vt magne devotionis studio hortarentur & compellerent greges sibi creditos ut firma fide & infatigabili perseverantia intra paternas sanctiones se contineant. In quo operis studio, inquit, sciat certissime sanctitas vestra nostram vobis cooperari diligentiam. Quapropter & nostros ad vos direximus Missos, qui ex vestri nominis auctoritate unà vobiscum corrigerent quæ corrigenda essent. Sanè munus Missorum eò se porrigebat, ut discimus ex Capitulari Ludovici Pij, ut si forte Episcopus aut Comes aliquid negligentius in suo ministerio egerit, per istorum admonitionem corrigatur.*

VII. Si auctoritatis istius rationem investigemus, ea erit in promptu è Iustiniano, qui canonum custodiam Principibus commissam docuit. Eandem tamen sententiam illustriùs & pro sua dignitate magnificentius expresserunt Reges nostri, quæ paucis explicanda sunt, ne quis in Capitularium lectione impingat. Docet Ludovicus Pius in Admonitione generali ad utriusque ordinis homines, id est, Episcopos & Comites, Reges à Deo constitutos, ut Ecclesiæ & Regni

curam gerant; summam autem ministerij hujus ita in persona Regum consistere, ut divina auctoritate & humana ordinatione per partes divisum sit, Episcopis nempe & Comitibus, & unusquisque in suo loco & ordine partem ministerij regij habeat. *Vnde apparet, inquit Ludovicus, quòd ego omnium vestrum admonitor esse debeo, & omnes vos vestri adjutores esse debetis. Nec enim ignoramus quid unicuique vestrum in sibi commissâ portione conveniat: & ideo prætermittere non possumus quin unumquemque juxta suum ordinem admoneamus.* Statim verò monet Episcopos ut in ministerio suo accuratè versentur, & subjungit, *ut quantum ad vestrum ministerium pertinet, nobis veri adjutores in administratione ministerij nobis commissi existatis, ut in judicio non cõdemnari pro nostra & vestra negligentia sed potius pro utrorumque bono studio remunerari mereamur.* Deinde Comites admonet ut vicissim partem ministerij sibi commissi fideliter peragant; hoc inter Episcopos & Comites discrimine constituto, quòd illis à divino numine commissâ sit ministerij sui cura, Comitibus verò ex regio mandato, ut docuit capite tertio. Eo enim sensu explicanda sunt illius capitis verba, *divina auctoritate & humana ordinatione, ut supra indicavi. Quare mirum nemini esse debet, si adeo diligenter rebus ecclesiasticis se Reges Francorum impenderent, cùm eas ad ministerium suum pertinere existimarent, scilicet ut admonitores se præstarent, quò Episcopi ministerium suum juxta canones peragerent, & in eo capite ministerij regij adjutores essent. Monitionis autem ea vis erat, ut effectus verba sequeretur, & poena in contumaces, quemadmodum videre est tum alibi, tum in hoc Capitulari, quo ministerij sui Comites commonentur, perinde ac Episcopi.*

VIII. Missi autem Domini summæ dignitatis & prudentiæ viri, ex utroque ordine à Principe delecti, diligenter inquirebant quid Episcopi, Abbates, Comites, & Abbatissæ per singulos pagos agerent, & undecunque necesse fuisset, tam regias, quam Ecclesiarum Dei justitias, viduarum quoque, & orphanorum, sed & ceterorum hominum inquirerent & perscruterent, ut loquitur Flodoardus. Quæ ad Missorum legationem pertinerent, passim in libris Capitularium occurrunt: qui à *Missis discurrantibus* distinguendi sunt, quorum munus erat mandata Principis deferre per provincias. Missorum Dominicorum usus (qui unà cum Episcopis canonum executioni in parocciis & monasteriis invigilabant, aut Regem de contemptu monebant, ut ipse corrigeret perperam gesta) litibus illis obviam ibat quæ hodie de canonum & au-

Capitulari Aquisgranensi an. 759.

Capitulari Lud. c. as. an. 823.

Capit. l. 2. c. 2. edicto Capitulari. Sed quantum complicitate in providentia nostram medietatem ad

loc. capitulari in
suis & in
suis & in
suis & in

Capitulari Lud. c. 4. c. 6.

c. 4.

c. 6.

Flodard. Hb. Rem. l. 2. c. 11. P. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Capitulari Lud. c. 4. c. 6.

Cont. Sept. c. 1. & Capitulari in ord. dem. synodi p. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

toritatis abusu instituuntur. Ceterum Principis auctoritatem ad exigendam à Clero & plebe canonum observantiam æquè commendat, eo solo discrimine inter utrumque agendi modum, quòd prior sollicitiorem curam & magis assiduam requirat, & vulnus impediatur; hic negligentius se gerat, reclamantem aliquem expectet, atque post vulnus remedium parat.

IX. His temporibus etiam Presbyteros regum auxilium adversus Episcopos implorasse patet ex Capitulari Caroli Calvi Tolosæ dato anno DCCCXLIV. quo vexationibus illis, quibus Presbyteri Septimaniæ ab Episcopis suis premebantur, egregiè prospicit; modum qui in visitandis paræciis ab eis tenendus sit, & sumptuum quantitatem præscribit. Imò verò prohibet Episcopis ne Presbyterorum rusticanas paræcias lucri inhonesti causa dividant; sed si populi necessitas id exegerit, consilio canonico eam divisionem peragant. Ceterum capituli octavi verba expendenda sunt, quæ regis potestatis vigorem in rebus ecclesiasticis ostendunt: *Vt Episcopi sub occasione, quasi auctoritatem habeant canonum, his constitutis excellentiæ nostræ nequaquam resultent, aut negligant; sed canones potius ut intelligendi sunt intelligere & in cunctis observare procurent. Quia si aliter fecerint, omnimodis & qualiter canones fidelium decimis agendum statuunt, & qualiter intelligi & observari cum mansuetudinis nostræ decreto debeant, synodali dyjudicatione & nostrâ auctoritate regia docebuntur.* Videtur nescio quam decimarum interversionem Episcopis comminari, si à canonibus & regis decretis desistant. Qui locus, ut existimo, in eam rem est singularis, ut cum Magistris nostris loquar.

CAPVT VIII.

Synopsis.

I. Sub tertia dynastia Regibus, antiquorum canonum desiderium vigeat, ut patet ex Concilio apud Ansam, in quo definitum est illud privilegium non esse ratum quod canonicis non solum non concordaret sed etiam contraret sententiis. Patet etiam de Glabro; qui recitat offensionem Gallicanorum Episcoporum, quòd invito Turonensi Episcopo, ad preces Fulconis Comitris Basilica consecrata fuisset à Legato, jussu Romani Pontificis, contra canones.

II. Glaber de Ioanne Antipapa non est intelligendus, sed de Ioanne XVIII.

III. Explicatur verba illa Glabri, Papam & Fulconem schisma creavisse. Schisma, est secessio à communione Ecclesie, ob quæstiones de disciplina, Hæresis, ob quæstiones de fide, à Basilio, Schisma desinit in hæresim; non solum quòd schismati sæpe hæresis adiungitur; sed etiam quòd ipsum schisma, si inveteratum sit, in hæresim vertatur.

IV. Id docetur à canone v. r. Concilij CP. Qui explicatur, & conciliatur cum canone Basilij, rejecta conciliatione Balsamonis. Basilius agit de schismate nondum desperato. Canon v. r. de perinaci & ab Ecclesia condemnato. Emendatus canon v. r. à Nicolao. Novatiani & Quartadecimani damnati ut heretici, & plures alij, ob quæstiones disciplina, quia Ecclesiam contemnebant, cuius auctoritas in Scripturis commendatur.

V. Qui sint canonici Episcopi in dicto canone sexto. Corrigendus locus, & rescribendum variorum. Emendatus etiam obiter locus Concilij Chalcedonensis. *Canonici sunt Episcopi ejusdem communionis, Latini Communicatores. Confirmatur hæc emendatio è versione canonis quæ exiit in epistola Nicolai I.*

VI. Ex ijs quæ dicta sunt illustratur locus Glabri qui schisma vocat dissidium Pape & Episcoporum in causa canonica. Schisma ea significatione usurpatum à Benedicto IX. à Synodo Anglicana, Hincmaro, & Ivone.

VII. Quomodo se gerent Gallicani Episcopi in retinendis canonibus adversus nova rescripta. Id ostenditur ex privilegio concesso à Paschali II. Henrico Imperatori. Concilium Viennense damnat privilegium; & minatur secessionem, ni Paschalis illud revocet. Galli modestius se gerunt. Perseverandum in obedientia Papa docent, & parendum ijs quæ pertinent ad Cathedram, cetera non admittenda.

VIII. Ivo negat de Pontifice iudicium suscipiendum, nisi à fide aberraret. Si quid tamen ab eo decernatur incommodum Ecclesie Gallicane, synodos cuiusque provincia id correduat, salva reverentia Ecclesie Romana.

I. POST annum millesimum, sub tertia Regum nostrorum dynastia, non deferbuit apud Gallos servandorum canonum desiderium, quo decessores flagrant: nec cessavit usus ille antiquus ab avis usurpatus, quo aut Ecclesia synodica deliberatione sibi prospiciebat, cum rebus per obreptionem decretis Romæ assentiri non possent; aut regio patrocinio se committebat, ut executionem impediret.

Synodici decreti ejusce generis illustre exemplum peti potest ex Concilio apud urbem Ansam, in diocesi Lugdunensium sitam, ab Episcopis trium provinciarum, Lugdunensis scilicet, Viennensis, & Tarantasiensis, habito anno M. XXV. cujus verba referam ex Tabulario Ecclesie Matifconensis, unde etiam illa hausit Iacobus Severinus, eaque edidit in Chronologia Archiepiscoporum Lugdunensium Num. LXVII. Ex quibus discet lector quam constanter se gerent illius ætatis Episcopi ad retinenda jura sua canonibus Conciliorum generalium munita adversus gratiosas monasteriorum exemptiones rescriptis Romanorum Pontificum concessas. Anno M. XXV. dominice incarnationis convenerunt apud Ansam in Ecclesia sancti Romani, causâ Concilij, Archiepiscopi, cum pluribus Episcopis, scilicet Burchardus Lugdunensis Archiepiscopus, alius Burchardus Archiepiscopus

Viennensis, Amiro Archiepiscopus Tarentasensis, Helminus Episcopus Eduensis, Gauslenus Episcopus Matiscensis, Gaufridus Episcopus Cabilonensis, Hugo Comes Episcopus Antissiodorensis, Guigo Episcopus Valentinsis, Umbertus Episcopus Gratianopolitanus, Aribaldus Episcopus Verciensis, Anselmus Episcopus Augustensis, & Vradus Episcopus Maurianensis. Dum igitur multa de ecclesiasticis causis & de communi populi utilitate ibidem tractarent, surgens supradictus Gauslenus Episcopus in medio proclamavit se conqueri de Burchardo predicto Viennensi Archiepiscopo, qui sine licentia & assensu suo, contra canonum statuta, ordinationes de monachis fecerat in episcopatu suo, scilicet in Cluniacensi canobio. Ad que idem Archiepiscopus respondens, Domnum Odilonem Abbatem, qui presens aderat, illarum ordinationum adduxit auctorem in defensionem. Itaque Domnus Odilone cum suis monachis surgens, ostendit privilegium quod habebant à Rom. Ecclesia, quod eis talem libertatem tribuebat, ut nulli, in cuius territorio degebant, nec alicui aliquatenus subjacerent Episcopo; sed quemcumque vellem, adirent, vel de qualibet regione adducerent Episcopum, qui faceret ordinationes vel consecrationes in eorum monasterio. Regentes ergo sancti Chalcedonensis & plurimorum authenticorum Conciliorum sententias, quibus precipitur qualiter per unamquamque regionem Abbates & monachi proprio debeant Episcopo subijci, & ne Episcopus in paracia alterius audeat ordinationes vel consecrationes absque licentia ipsius Episcopi facere, decreverunt Chartam non esse ratam, que canonicis non solum non concordaret sed etiam contraret sententijs. Adjudicaverunt quoque Domnum Abbatem non posse existere Archiepiscopo legitimum auctorem canonice defensionis. Vnde predictus Archiepiscopus ratione convictus, petens veniam à Gausleno Episcopo, loco satisfactionis firmavit, & per quales ipse voluit fidei iussores, ut unoquoque anno, quando ambo viverent, tempore Quadragesime sufficientiam olei de olivis ad conficiendum chrisma ipsi persolveret sine negligentia.

Vide Baluzi Notas ad Conc. Narbon. baluzium an. 1090.

Laudatur sæpe locus Rodulphi Glabri monachi Cluniacensis, qui anno millesimo quinquagesimo florebat, ut doceatur ea tempestate persuasum Gallis Episcopis fuisse nihil à Romano Pontifice in Galliis contra canones tentari debere. Refert auctor ille Fulconem Andegavorum Comitem reducem ab Hierosolymitana peregrinatione, ut se voto exsolveret, monasterium condidisse in pago Turonico, in prospectu Castri Lucassensis, quod, juxta consilium uxoris suæ, non alicujus Martyris, sed Cherubin & Seraphin memoria devovit. Rogatus Hugo Turonensis Archiepiscopus ut basilicam dedicaret, constanter renuit, donec Ecclesia

suæ prædia quædam malè invasa Fulco restituisset. Quod durum visum Comiti: qui Romam cum se contulisset, muneribusque suis Ioannem Pontificem honestasset, rediit cum Petro Cardinali, qui ex delegata sibi facultate Basilicam dedicavit. Hæc sunt verba Glabri: *Quod utique audientes Galliarum quique Presules, presumptionem sacrilegam cognoverunt ex cæca cupiditate processisse, dum videlicet unus rapiens, alter raptum suscipiens, recens in Romana Ecclesia schisma creavissent. Vniuersi etiam pariter detestantes; quoniam nimium indecens videbatur ut is qui apostolicam regebat sedem, apostolicum primitus ac canonicum transgrediebatur tenorem; cum in supermultiplici sit antiquitus auctoritate roboratum ut non quispiam Episcoporum in alterius diocesi istud præsumat exercere, nisi Presule, cujus fuerit, compellente seu permittente. Mox: Licet namque Pontifex Romane Ecclesie ob dignitatem apostolica sedis ceteris in orbe constitutis reverentior habeatur, non tamen ei licet transgredi in aliquo canonici maderaminis tenorem. Sicut enim uniusquisque orthodoxæ Ecclesie Pontifex ac sponsus propria sedis uniformiter speciem gerit Salvatoris, ita generaliter nulli convenit quippiam in alterius procaciter patrare Episcopi diocesi. Eandem rem paucioribus verbis & modestioribus explicuerat Hincmarus in epistola ad Nicolaum primum: Non aliud nisi quod regule sacre præcipiunt, & mihi petendum, & vobis concedendum est.*

II. Sed locus Glabri illustrandus est ex veteribus tabulis quarum mihi copiam fecit vir nobilitate & eruditione insignis, & in perferutandis antiquis monumentis exercitissimus, Michaël de Maroles Abbas Villæ-Lupæ. Si tabulæ illæ incidissent in manus illustrissimi Annalium conditoris, constitisset illæ quæ ac nobis narrationem istam ad eum Ioannem referri non debere qui per factionem Crescentij schismate excitato adversus Gregorium V. Romanam sedem invasit anno DCCCXCVI. & statim ab Otone Imperatore oppressus, meritis sacrilegij poenas luit. Hic agit de Ioanne XVIII. quem Sergius IV. excepit anno M I X. qui ambo Pontifices hujus monasterij exemptionem constituerunt. Ac primò quidem Ioannes oblatum à Fulcone monasterium *Belliloci*, sanctæ Trinitati & Cherubin atque Seraphin memoria devotum, sub tuitione Romanæ Ecclesie suscepit, interdixitque omnibus Episcopis ne quam ibi jurisdictionem exercerent. Privilegij illius insoliti rescriptum Hugonem Archiepiscopum Turonensem commovit. Necdum enim plena immunitas monasterijs indulta fuerat absque Episcoporum consensu, quemadmodum

Robolus Glab. lib. 2. c. 4.

Hincmarus lib. 1. c. 11.

Ill. Cod. Vat. 22. c. 11.

Hincmarus lib. 1. c. 11.

Concilium Ephesinum, non solum Novatianos, sed etiam Quartadecimanos recensent inter hæreticos, etsi ob nudam disciplinae quaestionem discessissent ab Ecclesia, scilicet ob contentionem de die Paschatis, quod die xiv. mensis Nisan cum Iudæis, non autem die dominica cum Christianis, celebrabant. Plures quoque hæreses Epiphanius & Augustinus describunt, quæ in sola disciplina peccabant. Exempli causa, inter propria Aërianorum capita sive dogmata hoc annumerat Augustinus, quod dicerent *stata in Ecclesia non esse servanda jejunia*, id est, solennia & constituta jejunia Quadragesimæ & quartæ sextæque feriae. Media ætate imaginum contractores de hæresi damnati sunt, licet de capite disciplinae ageretur. Ejus rei inde petenda est ratio, quod schismatici violatæ caritati per secessionem addunt quoque pertinacem contumaciam adversus Ecclesiæ decreta, quæ discessionis illius occasionem injustam & à perpetua traditione alienam esse in synodis declaravit. Itaque perveracitæ continuatio auctoritatem Ecclesiæ contemnit, & sacras Scripturas quæ illam commendant. Quare mirum non est si schisma ejus generis in hæresim definire dicatur. Hæc est sententia Ambrosij, qui Sartyri fratris factum laudat, quod Luciferianas partes fugisset: *Non putavit, inquit, sedem esse in schismate. Nam etsi fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei Ecclesiam non tenerent, cujus patiebantur velut quosdam arius dividi & membra lacerari. Etenim cum propter Ecclesiam Christus passus sit, & Christi corpus Ecclesia sit, non videtur ab iis exhiberi Christi fides à quibus evacuatur ejus passio, corpusque distrahitur.* Unde rectè Cyprianus negabat Novatianos habere penes se Ecclesiam, idemque de Donatistis passim asseruit Augustinus.

V. Antequam verò discedam à canone sexto C P. tollendum est verus mendum quo laborant editiones Zonarae & Balsamonis. Quid enim significant *Canonici Episcopi*? In Synodo Laodicena mentio fit psaltarum *canonicorum*, id est Cantorum qui in Clero adscripti sunt, ut distinguantur ab extraneis Cantoribus. Sed nulla similis ratio occurrit in Episcopis. omnes enim canonici seu laterculo Ecclesiæ sunt adscripti. Eusebius Dorylæi proponit quidem in contextu Græco Concilij Chalcedonensis, ordinandum Ephesi *canonicum* Episcopum. Sed ex antiqua versione Latina constat locum esse corruptum, & legendum *κωνωνικός* seu *canonicus*. Quæ lectio maximè congruit cum iis quæ referuntur in illa actione, de ordinationibus Bassiani & Stephani, quæ factæ erant per vim & tumultum contra canones. Quare

emendandus locus canonis sexti, & legendum *κωνωνικός ἡμέτερος ἑπισκοπικός*, ut hic sit illorum verborum sensus: Eos esse schismaticos, & hæreticis adscribendos, qui non celebrant conventus cum Episcopis nostræ communionis. *Κωνωνικοί* dicebantur Episcopi qui ejusdem erant communionis, qui sibi invicem communicabant. Quæ dictione usæ est ipsa secunda synodus in epistola ad Damasum, cum ait sibi non licuisse per temporis angustias monere Episcopos suæ communionis, *πάρως τῶς ἐν ἐπαρχίαις κωνωνικός κωνωνοῦσίνων*. In 2^a Synodo Berytensi Cyrillus Alexandrinus & Ibas Edesseus dicuntur fuisse invicem *κωνωνικοί*. Et in Actis Synodi ad Quercum, 3° monachi quidam orthodoxi dicuntur fuisse *κωνωνικοί τῆς οὐκ ἐκείνης & τῆς ἐκκεχρησθίας*. Occurrunt sæpe *Κωνωνικοί*, quos Latine *Communicatores* reddunt, in epistolis Hormisdæ, & alibi. His rationibus motus, ex conjectura cum locum illum emendasset, & *κωνωνικός* Episcopos canonicis substituissem, incidi in epistolam Nicolai I. qui hunc canonem laudat, & *Communicantes* vertit, ut nullus de emendatione dubitandi superfit locus: *Eos qui seorsum à communicantibus nobis Episcopis collectas faciunt.*

VI. Ut autem redeam unde discessi, cum schisma ortum habeat à contentione ob ecclesiasticam disciplinam, quando canones de disciplina lati franguntur, schismati prebetur occasio; imò verò in hoc animorum & sententiarum dissidio potest dici aliquod schisma constatum esse, cui deest sola secessio à communione externa, ad quam aditus fieret per importunas excommunicationes. Eleganter verò probatur hoc seculo usum locutionis illius invaluisse, ex literis Benedicti IX. ad Stephanum Arvernensem Episcopum, qui conquestus erat de absolutione à Papa, Pontio Comiti Arvernensi indulta, licet ab Episcopo excommunicatione confictus esset. Respondet eam sibi ignotam fuisse: de qua si certior ab Episcopo factus fuisset, Pontium non solum repulisset, sed etiam Episcopi auctoritatem firmando, eum anathematis ictu repercussisset: *Profitetur quippe, inquit, omnibus consacerdotibus meis ubique terrarum, adjutorem me & consultatorem potius esse quam contradicentem. Absit enim schisma à me & à Coepiscopis meis. Itaque illam penitentiam & absolutionem quam tuo excommunicato ignoranter dederam, & ille fraudulenter accepit, irritam facio & cassam.* Schisma dicitur à Benedicto dissidium inter Papam & Episcopos, cum de corruptis canonibus justè conqueruntur. Insignis est ad probationem hujus significationis locus Concilij Anglicani, quod habitum est & dictatum à Legatis Hadriani

Vide secundam
Præfationem Mar-
tini p. 10.

Concil. Laodic.
can. 15.

Concil. Chalced.
Act. xi. κενο-
νοῦσιν. Κωνων-
ικός ἐπισκοπικός.
Verbo κωνωνικός
Ordinari autem
liber regulariter
Episcopos.

1. Tindal. l. 1.
c. 2.

2. Tr. Ad. 2. Cap.
c. 11. Chalced.

1. Apud Hesler
T. 15. in Italia
Jovanni Damasc.
19. & in Italia
Hesler c. 14.

Nicol. I. ep. l. 4
Nicol. 107.

Refertur
Et in Concilio
Constantinensi

Hadriani I. Gregorio & Theophylacto anno DCCLXXXVII. Hæc sunt verba sub finem capituli quarti: Suademus ut synodalia edicta universalium sex Conciliorum, cum decretis Pontificum Romanorum, sæpius lætrentur, observentur, & juxta eorum exemplar Ecclesie status corrigatur, ne quid novi ab aliquibus introduci permittatur, ne sit schisma in Ecclesia Dei. Eo sensu schismatis vocem usurpaverat Hincmarus de Drogone verba faciens, qui privilegio sibi contra regulas à Sergio Pontifice concessio abstinuit, ne schisma in sanctam Ecclesiam introduceret, id est, ne dissidium inter Episcopos Gallicanos & sedem apostolicam foreveret, rescriptum per obreptionem adversus canones elicitum urgendo. Hac significatione Ivo timebat ne schisma inter regnum & sacerdotium oriretur ob divisionem episcopatus Noviomensis. Inde etiam est quod opinionem eorum qui investitura episcopatum à laicis factas tuebantur, non quidem hæreticam, sed schismaticam esse dicit, utpote decretis Conciliorum Romanorum contrariam.

VII. Illustrior autem evadet tota isthæc disceptatio de retinendis antiquis canonibus, si paulò accuratius inspiciamus quis esset Ecclesie Gallicane sensus in causa Paschalis Papæ & Henrici Imperatoris, ob contentionem investiturarum, quas Principibus ademerant Gregorius VII. & Urbanus II. pluribus Conciliorum definitionibus. Earum restitutionem, per summam vim, novo privilegio à Paschali I. extorserat Henricus Imperator. Quod privilegium Guido Archiepiscopus Viennensis & apostolicæ sedis Legatus in Concilio Viennensi à Germanicis Episcopis composito damnavit anno MCXII. ejusque Concilij confirmationem à Paschali petivit, insolenti contestatione adjecta: Si verò, quod minimè credimus, aliam viam aggredi cœperitis, & nostræ paternitatis assertiones predictas roborare nolueritis, propitius sit nobis Deus, quia nos à vestra subjectione & obedientia repellitis. Modestius se in hac questione gesserunt Gallicani Episcopi, ac præcipuè Ivo, Canonici Juris callentissimus; qui Paschalem monendum putabat ut factum suum retractaret. Sin abnueret, temperandum quidem ab illo judicando, sed sententiam evangelicam sequendam, quæ servanda docet illa quæ dicerent Scribæ & Pharisei, qui super cathedram Moyli sedebant, sed ab eorum operibus abstinentium. Vult enim hac sententia, inquit, præcepta presidentium ad cathedram pertinentia obedienter impleri, etiam si tales sint quales erant Pharisei, non eos factiosa conspiratione à suis sedibus removeri. Si verò ea præcipiant quæ sunt contra

doctrinam evangelicam vel apostolicam, ibi non esse eis obediendum, exemplo docemur Pauli Apostoli, qui Petro sibi prælato non rectè incedenti ad veritatem Evangelij, in faciem restitit, non tamen abjecit. Itaque ad summum, secundum mentem Ivonis, parendum non est decretis quæ ad cathedram non pertinent, id est, quæ privilegio B. Petri non nituntur, quæ non fiunt regulariter & secundum ministerium apostolicæ sedis, ut verbis Hincmari & Synodi Tricassinæ utar. Communio autem Pontificis & ejus obedientia non est repellenda, ut malè placuit Concilio Viennensi habito à Guidone, eo prætextu quod opinionem de investituris retinendis hæreticam judicaret, è contrà Ivo schismaticam tantum censeret.

VIII. Eandem sententiam Ivo alibi sequitur, cum evocatus in Concilium à Ioanne Lugdunensi Archiepiscopo ad Paschalis factum illud discutiendum, loco indicato se sistere noluit, nec convenire ad illa Concilia in quibus non possumus, inquit, eas personas contra quas agitur condemnare vel judicare, quia nec nostro nec ullius hominis probantur subjacere iudicio. Quibus verbis egregie confirmat, quod supra ostendi, constantem fuisse Gallicanæ Ecclesie sententiam, Papæ personam nullius iudicio subijci, nisi à fide manifestissime aberraret. Hanc à Bonifacio Moguntino allatam olim exceptionem sequitur Ivo in hac epistola, his verbis: Principales Ecclesie claves nolumus sua potestate privare, quæcumque persona vices Petri habeat, nisi manifestè ab evangelica veritate discedat. Enimvero licet honorificentissime de Pontificum dignitate & auctoritate senserit; tamen Ecclesiam Gallicanam commodis suis prospecturam docet synodorum provinciarum decretis; quibus juxta Augustinum quod poterit corriget, vel quod corrigere non poterit, salvo pacis vinculo excludet, vel quod salvo pacis vinculo excludere non poterit, æquitate improbat, firmitate supportabit. Observandum verò ex Ivonis sententia, liberum fuisse non solum universæ Ecclesie Gallicanæ, sed singulis Metropolitanis, salvâ reverentiâ Ecclesie Romanæ, novum illud decretum pro investituris, superioribus aliquot Conciliis Romanis contrarium rejicere. Hæc dicentes, id est, asserentes Pontificem non esse deponendum ob novum illud rescriptum, non tollimus, inquit, quin possint quique Metropolitanis Episcopos secundum jus antiquum convocare, provincialem synodum salva reverentia Romanæ Ecclesie celebrare. Et mox: His catholicorum patrum terminis contenti, quæ possumus secundum decreta patrum, salvo vinculo pacis corrigere volumus: quæ autem corrigere non possumus, usque ad messem, si necesse sit.

Emil. Chalou

Hincmarus ep. 6. t. 39, edit. Mog.

Ivo ep. 111.

Idem ep. 111.

Nicol. Lys. Mich. 113.

Gold (qui pœtia Calixti II.) in Cocchio Vima.

Cleon. Malles. ad an. 1111. P. 100. Concilium fuit, ubi retractatum est investituram Apollonem.

Ivo ep. 111.

Vide Thibaut & Ne. de ad librum Agostini de iure Episcopali, faciens pag. 2.

Vide suprâ lib. II. cap. 21.

Domino docente, tolerare decrevimus. Deinde Paschalem excusat, si necessitate cogente, ad vitandam populi stragem, prudenter rigorem decreti remisit.

[Ejusdem argumenti extat epistola Hildeberti Cenomanensis in tomo I V. Spicilegij Dacheriani, quam nos olim dabimus emendatorem in nova quam paramus editione epistolarum ac reliquarum lucubrationum illius Episcopi.] Steph. Baluzius.

CAPVT IX.

Synopsis.

I. Initio seculi decimicertij Ecclesia Gallicana tuebatur Libertates suas, solo dissensu. Conventus Bituricensis contraxerat mandatis Romani Cardinalis, de collatione duarum prebendarum in unaquaque Ecclesia. Ea de caussa Legatus abstinuit ab executione mandati.

II. Eodem seculo Lincolnienfis Episcopus his collationibus non consensit. Ejus rationes, & contradictio aliena a contumacia. Clausula, Non obstante, tunc invalescere cepit.

III. Non admittis quoque rescriptis illis, Galli jura sua tuebantur. Olim Clerici à Pontificibus commendati. Deinde adjuncte sunt minis excommunicationum. Initium hujus coactionis circa tempus Lucy III.

IV. Episcopi Gallicani in his angustiis patrocinium regum imploraverunt. Tutitionis regie pro custodia canonum nondum erat deleta memoria in tertia dynastia, ut probatur ex Ivone. Eam tutitionem à B. Ludovico exposcit Ecclesia Gallicana, ad conservanda jura Collationum, & jurisdictionem, adversus novitates, cui rei Ludovicus prospexit suo Edicto.

V. Inde est quod Philippus IV. monuit Clementem ac ministerium Episcoporum impediret in causa Templariorum. Se, salvo sacramento suo, id tolerare non posse.

VI. Quod explicandum est de sacramento prestito tempore inaugurationis regie. Ejus antiqua formula, qua promittitur conservatio privilegij canonici, à Philippo. Qua ducta videtur à formula concepta ab Hincmaro. Ea dicta est olim perdonatio, non sacramentum. Imperatores C P. spondebant fidei & canonum custodiam.

VII. Jure collationum & electionum sublato per Reservationes & Grantias expectativas, regum auxilium imploratur ab Ecclesia Gallicana ad eorum restitutionem. Carolus VI. jus antiquum adversus novitates Edictis suis ea in parte restituit, & magistratibus suis executionem commisit.

VIII. Decreta Basileensia confirmata lege regia; cujus executio mandata iudicibus regis, qui contumaces plederent. Comitibus regni presidium Libertatum Ecclesia Gallicana à solo Rege expectandum fatentur anno millesimo quadringentesimo nonagesimo tertio. Reges prospexit canonum restitutioni, lege generali, & injuncta magistratibus exequendi cura. Quod probatur Edictis B. Ludovici & Caroli VI. & VII.

IX. Aliquando Reges ex officio novitates adversus mores receptos repellabant, si ex iis detrimentum regni sequeretur. Id factum à Carolo VII. lege data, qua extraneos à beneficiis removebat. Renuente Papa his incommodis consulere, imperio suo id egit. Nullum

privilegium apostolica sedis ea de re præcesserat.

X. Lex ista videtur contraria constitutioni Innocentij III. qua admittit ad beneficia undecunque natos. Innocentij constitutio æqua est in sua specie. Veteri jure, Episcopi eligendi è clericis cujusque civitatis. Fus illud ex parte restitutum lege Caroli, ut saltem è regno petantur. Dua regula deducta ex illa constitutione.

PERSTABAT adhuc idem usus in Gallia anno MCCXXXVI. per solum dissensum Regis, Episcoporum, & Procerum, Libertates suas tuebat Ecclesia Gallicana. Cùm enim Romanus Cardinalis Concilium illius Ecclesie Biturigibus coëgisset, ut Albigensium & Comitibus Tolosani negotiis prospiceretur, re illa confecta, de reservatione duarum præbendarum in unaquaque Ecclesia vel monasterio, arbitrio Summi Pontificis Romanis Clericis conferendarum, cum Episcopis & Abbatibus agere voluit. Sed Procuratores Capitulorum (quibus abunde copiam Legatus fecerat, quasi Concilio soluto, ne intercessionibus suis omnia turbarent) cum eo graviter exposculatione, quod mandatum Papæ in Concilio non exposcisset, ipsis præsentibus, quorum maxime intererat: Legatum rogant ut ab ea re persequenda temperet, quæ absque gravi scandalo & omnium offensione effectui tradendi non posset, & cui renitentur non solum Episcopi, sed etiam Rex ipse, & proceres regni. Aliam esse rationem Galliarum & longè diversam à ceteris regnis. In illis enim mandatis Papæ decretam fuisse Præbendarum reservationem; sed in Gallicana Ecclesia, rem istam adeo insolitam, totius regni consensu indigere. Retulit Matthæus Paris Procuratorum suggestionem his verbis: *Unde rogamus in Domino ne istud scandalum oriatum per vos in Ecclesia Gallicana, scientes quod sine maximo scandalo & inestimabili damno non possit hoc ad effectum perducere. Quia esto quod aliquis assentiret, nullus esset ejus assensus in rebus quæ omnes tangunt; cùm ferè omnes majores, & generaliter omnes subditi, necnon & ipse Rex, & omnes Principes, parati sint contradicere & resistere usque ad capitis expositionem & omnis honoris privationem; præsertim cùm videatur imminere propter hoc scandalum subversio regni & Ecclesie generalis. Ratio autem nostri timoris est, quod cum ceteris regnis non habuisset rationem, & quibusdam Episcopis præcepisset & Abbatibus ut cum præbende vacaverint, ad opus Domini Papæ reservent. Literis Pontificis palam lectis, quibus duarum præbendarum collatio retinebatur, Legatus præceptis exhaustus, persuadere conatus est Concilio ut consensum huic mandato præberet. Sed cùm nihil obtinere posset, imò verò Procuratores Capitulorum sapienter monerent*

Matthæus Paris
Historia III. 197.

Domini, & omnes
subditi, necnon &
ipse Rex, & omnes
Principes, parati
sunt contradicere &
resistere usque ad
capitis expositionem
& omnis honoris
privationem; præsertim
cùm videatur imminere
propter hoc scandalum
subversio regni &
Ecclesie generalis.

& Imperij Lib. IV. Cap. IX. 227

cavendam esse generalem secessionem, si universa Ecclesia premeretur, subjungit Legatus, *super hac, quidquid precepit, tali conditione licet tacita intellexisse, si Imperium & alia regna consentirent. Adjunxit se nihil amplius super hac attentaturum, donec per regna alia Prælati consenserint, quod credidit provenire non posse.* Unde patet in re nova constituenda per Gallias, consensum Regis, Episcoporum, & procerum exquisitum fuisse à Legato, eumque à rescripto exequendo abstinuisse, ob Clericorum totiusque regni dissentium, & ob scandali imminenti & secessionis periculum.

II. Eodem animo tuendæ libertatis canonice ferebatur Robertus Lincolnienfis Episcopus in Anglia, vir singulari pietate conspicuus: qui non expectato synodali decreto, sibi liberum putavit præcepto cuidam Innocentij IV. de conferenda Præbenda in sua Ecclesia reniti; quia juri recepto contrarium erat. *Noverit, inquit, discretio vestra quod mandatis apostolicis affectione filiali devotè & reverenter obedio; iis quoque que mandatis apostolicis adversantur, paternum zelans honorem, adversor & obsto. Ad utrumque enim teneor ex divino mandato. Infrà: Propter hoc, his que in prædicta litera continentur, unicè, filialiter, & obedienter non obedio, contradico, rebello. Mox: Breviter autem recolligens dico, apostolice sedis sanctitas non potest nisi qua in edificationem sunt, & non in destructionem. Hæ autem quas vocant provisiones, non sunt in edificationem, sed in manifestissimam destructionem. Non igitur eas potest beata sedes apostolica acceptare; quia caro & sanguis, que regnum Dei non possidebunt, eas revelavit, & non Pater Domini nostri Jesu Christi qui est in cælis. Nec omittendum est, clausulam illam solennem, quæ in omnibus rescriptis hodie inseritur, non obstante constitutione hac vel illa, jam tum usurpari cœpisse, quod ægrè ferebat Robertus Lincolnienfis, eò quòd in statuentibus inconstantiam designaret, cum tamen leges constantia quadam & perpetuitate vigere debeant, nisi necessitate cogente aliquando remittendæ sint. De illius litera, inquit, & ei consilium longè latèque dispersarum superaccumulato non obstante, nec ex legis naturalis observandæ necessitate indulto, scætet cataclysmus inconstantia. Si quis immodestæ cuidam petulantia verba Roberti adscribenda putet, is ante omnia Theodorici Regis Italiae sententiam perpendat apud Caffiodorum: *Pro æquitate servanda, & nobis patitur contradici: Et eodem sensu Regis Arthalarici: Rarum confidentia genus est, interdum resistere contra vota Principis.**

III. Gallis etiam nostris ea mens erat, ut

non admissis Romana curiæ rescriptis, quæ Collatoribus jura per canones quæsitæ auferrebant, se ab iis novitatibus expedirent. Sed tandem Romanis Pontificibus æquum visum est ut suæ commendationis ratio haberetur. Commendationem vocavi, quia olim Episcopis Clericos aliquando sedes apostolica commendabat tantum, ut concessio Diaconi & Presbyteri gradu, eorum inopiam sublevarent; exemplo Gregorij Magni, qui Syracusano & Fanensi Episcopis duos Clericos commendavit. Sed posteri commendationes & preces in præcepta verterunt; & præceptis, quæ, ut vidimus, à Collatoribus repudiabantur, Executores adjunxerunt, qui Episcopos ad Collationem cogere, ut rectè explicuit Duarenus, Coactionis illius initia referri possunt ad tempora Lucij III. ad quam invitatus fuit à Stephano Tornacensi, cujus hæc sunt verba de Herveo Clerico commendato Canonici S. Aniani Aurelianensis: *Scriptis pro eo felicis recordationis pater Alexander (III.) Decano & Canonicis sancti Aniani Aurelianensis. Scripsistis & vos primò & secundo. Sed neque preces neque præceptum vestrum, quamvis tres præbende vacarent, voluerunt audire. Absit, Pater, ut inanes sint preces vestra, contemptibilis auctoritas, clausurum præceptum; & nunc demum tanta, si placet, virtute intonet super eos majestas vestra, ut qui blanditiis juvari non potuerunt, imperio discant vinci.*

IV. Cum ergo Collationes beneficio rum, imò & episcopatum, & monasteriorum, ad se traherent Romani Pontifices, rescindentes si quid contra eorum rescripta ageretur, additis excommunicationibus in contumaces, nihil reliqui erat penes Episcopos Gallicanos quin adeo severis præceptis parerent & Collationum jure caderent. Quare ad remedium extraordinarium confugerunt, scilicet ad tuitionis regis præsidium, pietate Regis Ludovici IX. interpellata, qui his morbis edicto suo consuluit. Nondum enim oblitterata erat in Gallia, pro custodia canonum, Regum nostrorum auctoritas: quam ab Ivone commendatam sciebant anno MXXVI. Consultus enim à Philippo Rege quid agendum esset, si posthabita eo anno duo Concilia ab Urbano II. Nemausi & apud Clarummontem, Hugo Legatus apostolicæ sedis ad tertium Episcopos invitaret, (quod alienum erat à canonicis, qui duas synodos tantum celebrandas præscribunt) respondet Ivo se nihil rescivisse de consilio Legati. *Quod tamen si faceret, non esset hæc apostolica institutio, vel ecclesiastica consuetudo. Quod si quis eos (id est, Episcopos) ultra terminos à patribus constitutos anga-*

Ff ij

Gregor. I. 3. ep. 147
l. 1. ep. 47.

Franc. Duarenus
lib. 1. de sac. Ec
cles. ministr. cap. 8.

Stephanus Torpæ
ep. 109.

Pide lib. 6. cap.
31. §. 7.

Ivo ep. 16.

Marthani Piti in
Henrico III. ad
an. 1135.

Marthani Piti
Henrico III.
ad an. 1135.

Cassiodorus l. 1.
Varior. c. 1. §. 3.
Var. 9.

riare voluerit, vos habito cum eis communi consilio, injustis oppressionibus pro personis vestra resistite; sic ut quae Dei sunt, Deo reddant, & quae Caesaris sunt, Caesari reddere non omittant. Quare potestatis hujus memores Episcopi Gallicani, subsidium à Ludovico Rege exposcunt: qui Edicto suo, ita enim vocat, omnia jura canonica de beneficiorum provisionibus decreta, quae tunc primum convelebantur, in integrum restituit; electiones, collationes, & ceteras dispositiones secundum juris communis & Conciliorum definitionem fieri iussit, & Romanae curiae exactiones inhibuit. Huic gloriosissimo Regi prima debetur Libertatis Ecclesiae Gallicanae restitutio, quam suo edicto post mutatam disciplinam in beneficiorum collationibus anno M C C L X V I I I. procuravit. quo uno capite contentiones inter Episcopos & Romanam curiam tunc ferè continebantur.

Pragmatica B. Lu.
dovici anno 1148.

Statuimus & ordinamus ut Prelati regni nostri, Patronique, beneficiorum collatores, jus suum plenarium habeant, & unicuique sua iurisdictione servetur. Insuper Ecclesiae cathedrales, & aliae regni nostri, liberas electiones habeant, & earum effectum integraliter prosequantur, promotionesque, collationes, provisiones, & dispositiones praelaturarum, dignitatum, & aliorum quocumque beneficiorum ecclesiasticorum regni nostri, secundum ordinationem & dispositionem juris communis, sacrorum Ecclesiae Dei Conciliorum, atque institutorum sanctorum patrum, fieri volumus & ordinamus.

V. Consciis erat suae potestatis Philippus I V. Rex Francorum, quando Clementem V. Pontificem sibi conjunctissimum serio monebat ut quae in Templariorum negotio agenda erant, Episcopis permitteret, nec forte demandaret aliis: quia hoc in gravem injuriam Episcoporum vergeret, à quibus ministerium ipsis à Deo creditum sine justa causa non debet auferri. ac praeterea docet sibi liberum non esse ut ea à quo animo ferri possit, cum sacramenti religione teneatur ad tuitionem jurium episcopaliū. Hic primus, ut opinor, jusjurandum praetendit ei officio probando quod ceteri Reges ad ministerium sibi à Deo commissum referebant. Ejus exemplo sequuti deinde Principes Carolus V I. & V I I. sacramenti sui religiosam observationem edictis suis de restauranda disciplina ecclesiastica latis inseruerunt. Haec sunt manuscripti codicis verba de Philippo VI. *Gravis, quod absit, fieret injuria, si sine justa causa ministerium à Deo sibi traditum & defensionis fidei meritum auferretur ab eisdem (Episcopis); nec Prelati talem injuriam meruerunt, nec Rex salvo suo juramento posset hoc tolerare; essetque peccatum gravissi-*

In Notis ad N. II.
c. 12. T. 1. Libert.
Eccles. Gall.

mam spernere eos quos Deus misit. Qui vos enim spernit, me spernit, ait Dominus. Quis ergo sacrilegus vobis, Pater sancte, praesumat consulere quod vos eos spernatis, imò potius Iesum Christum mittentem.

V I. Sanè non absurda est hujus sacramenti mentio; quod ea mente iisque verbis olim ita conceptum fuit, ut Reges, tempore inaugurationis suae, custodiam canonum subditis suis promitterent. Quod eò pertinebat, ut sponderent nec à se violandos canones, nec ab aliis. Extrat illius sacramenti antiqua formula, quod Philippus I. patre Henrico Rege superstitite ex illius auctoritate praestitit anno millesimo quinquagesimo nono. Ego Philippus Deo propitiante mox futurus Rex Francorum, in die ordinationis meae promitto coram Deo & sanctis ejus quod unicuique de vobis commissis (legendum, de vobis & Ecclesiis vobis commissis) canonicum privilegium & debitam legem atque justitiam conservabo, & defensionem, quantum potero, adjuvante Domino exhibebo, sicut Rex in suo regno unicuique Episcopo & Ecclesiae sibi commissae per rectum exhibere debet, populo quoque nobis credito dispensationem legum in suo jure consistentem, nostra auctoritate concessurum. Hujus formulae potiora verba transscripta sunt ex ea quam Hincmarus Remensis Archiepiscopus à se conceptam Ludovico Balbo Caroli Calvi filio porrexerat, cum regnum Compendij suscepturus ungeretur anno D C C C L X V I I. Sponsio autem illa Ludovici excerpta est à Capitulis quae Carolus Calvus eodem anno apud Carisiacum statuerat. Quam quidem promissionem non sacramentum vocant proceres Gallicani, sed perdonationem: *Est perdonatio quam dominatio vestra nobis fidelibus vestris perdonavit & subscripsit.* Vnde Ludovicus Balbus eodem verbo utitur in sponsione sua: *Promitto & perdono vobis, id est, concedo & indulgeo.* Ante illa tempora sponsio quidem à Regibus inaugurandis concipiebatur, sed aliis verborum solennibus, quamvis eadem significatione; ut patet ex reprobatione quam Carolus Calvus praestitit, cum in urbe Metensi Lotharj regnum adipisceretur anno D C C C L X I X. *Sciatis me unicuique in suo ordine secundum sibi competentes leges tam ecclesiasticas quam mundanas, legem & justitiam conservare.* Quod etiam repetitum est in secundo capite conventus apud Carisiacum habiti. In eandem sententiam Reges Galliarum se deinceps usque ad haec nostra tempora jurejurando adstrinxerunt, et si formulis diversis. More non abssimili Constantinopolitani Imperatores, jam ab ipsius Anastasij temporibus, scripto, βασις βασιλιχῆ, pollicebantur Patriarchae fidei catholice

In Capitulis
vici II. tit.

Capitula Carl.
Calvi ad Car.
siacum Tit. 111.
cap. IV.

Vide in Cap.
vici II. tit.
de Carisiaco
conventu ad Le.
gum Tit. 111.
cap. IV.

Capitula Carl.
Calvi Tit. 111.
cap. IV.

& canonum observationem, antequam Imperij insignibus induti & unguento delibuti essent, ut testantur Evagrius, Nicetas, & Codinus Curopalates.

VII. Licet autem Edicto beati Ludovici prospectum esset nascenti morbo quo jura Collationum laborabant, paulatim tamen auctoritate Summorum Pontificum effectum est ut omnium beneficiorum imò & episcopatum collationes ad se traxerint, quin etiam ad vacatura, per gratias expectativas, contra Concilij Lateranensis præscripta jus dederint. His reservationibus, & gratiis, aliisque similibus machinationibus in perniciem canonum inductis, Ecclesia Gallicana Parisiis congregata remedium parans, electiones, collationes, & præsentationes secundum constituta generalium Conciliorum, nulla habita Reservationum & Gratiarum ratione, fieri decrevit. Sed quia impar erat Romanæ curiæ auctoritati, tuitionem regiam adhiberi procuravit. Rex itaque Carolus VI. Ecclesiæ Gallicanæ & Procuratoris regij petitionem, tractatu habito cum Consilio suo, synodorum decretis conformem esse animadvertens, Clerum Galliæ ad suam libertatem antiquam & juris dispositionem, quoad prædicta, reducendum esse censuit, & quantum in se esset reduxit, eumque in posterum in eadem libertate conservari voluit; atque edicti executionem Curii Parlamenti ceterisque magistratibus commisit anno millesimo quadringentesimo sexto. Observandum autem est summopere, edictum illud ita conceptum, ut ad tempus locum haberet, donec Concilij generalis decreto his rebus consultum esset. Sed postquam Concilium Constantiense spem Gallicanæ Ecclesiæ hac in parte destituit, idem Rex Carolus, coacto in concilium gravissimorum ex utroque ordine hominum confesso, Constitutionis anno M C C C C V I. latæ executionem peremptoriè decrevit anno M C D X V I I. quam deinde edicto lato anno sequenti confirmavit, rescissa Concilij generalis expectatione: *Voluimus, ac prout alias ordinavimus, volumusque, & ordinamus, Ecclesias personasque ecclesiasticas eorundem regni ac Delphinatus nostrorum ad suas antiquas franchisias & libertates in perpetuum reducendo, quod Ecclesiis nostrorum regni & Delphinatus cathedralibus & collegiatis, & earum beneficiis electivis secularibus & regularibus, per electiones, & non electivis per præsentationes, collationes, & institutiones Ordinariorum, quibus de jure communi seu consuetudine pertinet, secundum antiqua jura communia Conciliorum generalia, de personis idoneis provideatur; cessantibus & rejectis omnino ac nonob-*

stantibus quibuscunque & quorumcunque Reservationibus generalibus vel specialibus, ac prohibitionibus, expectationibus, aut Gratiis, etiam cum Decreti appositione factis aut faciendis, concessis seu concedendis. Præcipit deinde Curii Parlamenti & ceteris iudicibus ut executioni hujus Constitutionis diligentissimè incumbant, & contumaces, cujuscunque gradus & ordinis fuerint, graviter plectant, ut infracti Edicti regij reos.

VIII. Tandem cum rebus ita ferentibus Basileæ multa decreta essent quæ labantem disciplinam restaurarent, Synodus generalis Ecclesiæ Gallicanæ eorum executioni paucis demptis consensit quidem, sed Pragmatica Sanctione Caroli V I I. confirmari curavit, qui Constitutis Basileenfibus & decretis Concilij Gallicani vim & robur legis publicæ addidit, & inter ceteras Constitutiones regias recenseri jussit, plenamque executionem Curii Parlamenti reliquisque magistratibus delegavit. Qua in re Principibus nostris cum Justiniano & aliis Imperatoribus Romanis convenit, qui Præfectis prætorio & Præsidibus provinciarum legum de disciplina ecclesiastica latarum executionem commiserant, ut apud nos demandata est Curii Parlamenti, & Seneschallis, seu Baillivis. Itaque si quis rescripto à Romana curia elicitò tentaret aliquid contra Constitutionum regiarum tenorem, conquerente Procuratore regio, iudicum prohibitionibus & multis indictis compecebatur. Vnde Ioannes Dauvet in suo libello appellationis Curiam Parisiensem pro Ecclesiarum juribus tuendis & defendendis necessariam esse rectè dicebat anno millesimo quadringentesimo sexagesimo. Ea autem regionum magistratuum interpellatio in his negotiis locum habuit, donec Ludovicus X I. liberam Pontifici potestatem in administratione rerum ecclesiasticarum hujus regni permisit. Cui novo Ludovici Edicto intercessit Procurator regius, sed Regis imperio cum omnia à Pontificis nutu penderent, Episcopi Gallicani à collationibus & electionum jure tunc penè dejecti sunt. Itaque hac sola tuitionis regie auctoritate Libertes Ecclesiæ Gallicanæ restaurari posse profitebantur plena Comitibus regni anno M C C C C X C I I I. nihilque Episcopis aut Patronis superesse, quo se tutos à rescriptis & censuris Romanæ curiæ præstarent, quam regij præsidij opem. Quare supplici petitione Carolum V I I I. rogant ut Pragmatica Sanctionis usum restitui à Pontifice impetret; ea lege, ut si quo Pragmatica articulo Romana sedes offendatur, id totum à futuri Concilij definitione pendeat. Restitutus

1497. l. 1. Nicetas in Alexio.

Ylla lib. 1. c. 1. 12.

N. 14. c. 11. T. 1. lib.

C. 11. N. 16. T. 1. lib.

Comitia Turonensis.

die coram nobis veniatis Parisius, & Nos cum nostri deliberatione Consilij providebimus super his prout servata pace & salute Ecclesie & patrie faciendum fuerit & ad nos pertinebit. Alioquin deesse non poterit quo minus ad vitanda hæc scandala & pericula que inde possunt exurgere, provideamus de remedio opportuno. Et quid inde facere volueritis, Seneschallo nostro Santonensi, per quem presentes literas vobis presentari volumus, respondeatis, ut juxta responsionem vestram circa talia possit rationabiliter provideri. Datum Parisius die septima Feb. 1312. Mandamus vobis quatenus dictas literas eidem presentetis. Et si ipse contenta in eisdem literis facere recusaverit, aut plus debito distulerit, bona ipsius temporalia tamdiu ad manum nostram teneatis, donec ipse premissa adimpleverit. Actum Parisius die 7. Februarij anno 1312.

C. Casus. De præf. c. 3. De iudicij. Glossa in c. Quæstio. De decimis.

Philippi constitutio: De cognitione decimarum non feudalium in petitorio vel possessorio, præsertim inter ecclesiasticas partes, genus nostræ se nullatenus intravit.

Covarruvias lib. 1. Variat. c. 17. §. 8. vers. nono.

II. Vt autem hujus rescritti vis, quantum ad quæstionem istam illustrandam pertinet, penitus intelligatur, sciendum est jus percipiendi decimas inter res spirituales ab omnibus recenseri. unde sequitur materiam illam ad ecclesiasticam jurisdictionem pertinere. Quod obtinebat olim apud Gallos, & constitutione Philippi IV. Francorum Regis anno MCCCIII. lata confirmatum fuit; dummodo decimarum in feudum datarum controversia non moveretur. Attamen si decimarum petitio fieret ab Episcopis vel ceteris Clericis adversus prædiorum possessores, quarum solutio in useta esset in iis locis unde exigebantur, Reges nostri non alienum existimarunt à munere suo huic negotio auctoritatem suam interponere, illas exactiones insolitas impedire, excommunicationum, si quæ ab Episcopis in recusantes latae essent, revocationem indicare, & eam pignoribus captis urgere, ut docuit rescritum à me prolatum.

III. Certum quidem est ex omnium sententia decimas personales consuetudine aboleri posse, & prædialium quantitatem ad minorem decima fructuum parte redigi posse, seu quotam præscribi. Certum quoque est, ex Pauli Castrensis aliorumque Iuriconsultorum opinione, eam consuetudinem quæ in plerisque orbis Christiani regionibus viget, esse legitimam, nempe ut ex certo fructuum genere nulla solvatur decima, utpote ex scæno, herbis, & oleo. Vnde sequitur regiam constitutionem, qua decimarum ejus generis solutio prohibetur, summa quidem ratione niti, ut observat Covarruvias loquens de Caroli V. Imperatoris & Hispaniarum Regis lege Toleri lata anno millesimo quingentesimo vigesimo quinto. Sed summus ille Iuriconsultus non docet qua ratione ad suam auctoritatem secularis

Princeps materiam illam merè ecclesiasticam revocare potuerit. Itaque quod ille omisit in tuenda Principum suorum lege, id ego agere conabor pro asserenda constitutione jam olim à Regibus nostris decreta. Idem enim Rex Philippus IV. qui decimarum cognitionem à iudicibus suis amovit, eadem lege Seneschallis suis præcepit ut à nova & insolita decimarum exactione cives adversus Clericos defenderent, & rescritto quod supra protuli, exequendæ legis & tuendorum civium modum præscripsit.

IV. Vera itaque ratio ob quam Philippus negotium istud sibi vindicat, & scandalo petitur quod è nova & insolita exactione decimarum oriebatur, cujus proinde depulsio à regio patrocinio expectanda erat. Id profutur conceptis verbis in dicto rescritto ad Episcopum Santonensem dato: *Contra consuetudinem diutius observatam, decimam exigitis de rebus de quibus præstari non consuevit, novumque modum decimandi inducitis in grave scandalum provinciæ. Mox: Nos igitur his scandalis obviare volentes. Infra: Providebimus super his prout servata pace & salute Ecclesie & patrie faciendum fuerit.* Ex ea decimarum nova petitione scandala & offensiones oriri non dissimulant Glossator, Ioannes Turrecremata, & Felinus, qui eam ob causam aiunt Ecclesiam ab earum exactione cessare. Sed addere debuerant exactionem illam à Principibus quoque repressam, ad procurandam Ecclesie & regni pacem, saltem in hoc Galliarum regno.

V. Ex novitatibus quæ veterem Ecclesie vel regni statum convellunt, discordias, scandala, & offensiones manare probavimus libro superiore, & ad Regis officium pertinere ut pacem Ecclesie & regni inviolatam præstet, legibus latis aut aliis remediis impedimenta amolendo. Quibus addi potest, Leonem I. agnovisse hanc sollicitudinem Principibus competere, ne scandala in rebus ecclesiasticis emergant, in epistola ad Theodosium: *Siquidem præter imperiales & publicas curas, piissimam sollicitudinem Christiane religionis habetis, ne scilicet in populo Dei aut schismata aut hereses aut ulla scandala convalescant.* Eadem fuit Anastasij Pontificis sententia, qui Anastasium Imperatorem rogavit ut nomen Acacij Episcopi Constantinopolitani jam fato functi non recitaretur in mysteriis inter ceteros Episcopos. Damnatu erat à Felice Papa. Sed quia adversus illam sententiam pluribus exceptionibus utebantur Græci, prudenter Anastasius non urget executionem rei judicatæ. Novam rationem usurpat, scilicet scandali vitandi, quod unitatem Ecclesiarum ob nomen Acacij

Philippus & Seneschallus ad nos, rionem. Castellanum quoniam casus defuit. In hoc articulo a nova & insolita exactione decimarum, da per Prædialium alia præfata ecclesiasticam non exactionem decimarum.

Glossa in c. 3. de decimis in c. 1. de Decimis. Turrecremata in c. 4. de Decimis. Felinus in c. 1. de Decimis.

Leo I. ep. ad Theod.

Acacij dividebat. Illud autem scandalum auctoritate Principis amoveri petit: *Preca- mur itaque clementiam vestram ut specialiter no- men quod multis ex causis scandalum vel offen- diculum Ecclesie concitavit, speciali appellatione taceatur.* Huic officio aequè adstrictos puta- vit Reges Francorum Leo Senonensis Epif- copus in epistola ad Childeberrum Regem, qua Principem illum obtestatur ne canones patrum violari permittat per ordinationem & novam Episcopi institutionem in urbe Meledunensi, quam cives fieri petebant. *Quia non eorum preces, inquit, facile audiri debent à Principe quorum petitionibus potius ge- nerentur scandala quam pax Deo amata serve- tur: quia sicut beati sunt pedes pacem portantes, ita ve his dictum est per quos venit scandalum.* Itaque mirandum non est si in successores Reges cura illa tuendi status ecclesiastici & pacis procurandæ remotis scandalis deriva- ta fuerit. Quo in negotio non utuntur, ut sæpe monui, mera & summa jurisdictione in res ecclesiasticas, sed velut œconomica po- testate, quæ à tuitionis patrociniique jure dependet.

VI. Rescriptis regis consultum semper fuisse Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ con- servationi, quorum formulam superius pro- tuli, egregiè probatur è Libellis Comitio- rum regni in urbe Turonensi aëorum anno MCCCCXCIII. Carolo VIII. porrectis. *Et jaçoit que le Roy, à cause de sa Couronne, tant de droit commun, comme pour la deliberation & requeste de toute l'Eglise de France & Dauphiné, soit, comme estoient ses predecesseurs Rois, Protec- teur & Défenseur des saints Decrets, Liber- tez & Franchises de l'Eglise de sondit Royau- me & Dauphiné; Neantmoins a esté fait par no- stre Saint Pere en cedit Royaume au contraire, dont se sont ensuivis grands inconveniens. Par- quoy il est bien nécessaire (comme il semble aux gens desdits Trois Estats) avoir recours en cette nécessité au Roy nostre souverain Seigneur, com- me Protecteur & Défenseur des Droits & Liber- tez de sondit Royaume & Dauphiné. Et pour ce luy supplie en toute humilité que son plaisir soit de non les abandonner, & qu'il veuille, comme il a offert, donner port & faveur, tout ainsi & par la forme & maniere qu'ont fait ses predecesseurs Rois, c'est à sçavoir, le Roy Clorvis, S. Louis, Philippes le Bel, le Roy Jean, Charles V. Charles VI. & dernièrement le Roy Charles VII. qui tous ont à leur pouvoir defendu les Droits & Libertez de ladite Eglise, tant au fait des élections, col- lations, postulations, provisions, confirmations, & causes, qu'à garder l'évacuation des pecunes, par mandement & provision de leur Chancellerie, & remonstrance aux saints Conciles, qui ont con- firmé & approuvé lesdits Droits & Libertez.*

VII. Singularis etiam mihi videtur con- flitatio Caroli V. Regis data Parisiis XIV. Martij anno MCCCCXVII. qua præcipi- tur Seneschallis Tolosæ, Carcaffonæ, & Bel- licadri, ut prohibeant Episcopis earum pro- vinciarum, & eorum Vicariis, ne privilegia Bullis comprehensa infringant quas Ale- xander, Urbanus, Gregorius, Clemens, Innocentius, alijque Pontifices Regibus Francorum concesserunt, scilicet ut nullus judex ordinarius, aut delegatus, excommu- nicationis aut interdicti sententiam profe- rat in terram Regis absque speciali mandato sedis apostolicæ, vel alia tentet quæ rescrip- tis illis sunt prohibita. *Quod si aliquos, in- quit, contra præmissa reperieris attentare, ipsos compescatis per bonorum suorum temporalium captionem, & à præmissis compellatis abstinere per pœnarum declarationem & earundem execu- tionem.* Itaque ligandi & solvendi potestas, quæ Galliarum Episcopis competit, aucto- ritate Romani Pontificis restricta est, ne Re- ge invito, interdictis, & officij divini cessa- tione, quod *Cessum* dixere recentiores, ter- ras & filcos domanij regij vexarent. Execu- tio Bullarum certis quibusdam Conservato- ribus commissa erat, qui renitentes Episco- pos excommunicationibus ad parendum co- gerent. Sed quia variis ludificationibus & judiciorum formulis negotium trahebatur, visum est Principi tuitionis jure rem ad se revocare, bonorum capione & multæ in- flictiis, decretorum pontificiorum execu- tione consulendo. Eadem lex ad ceteras species tracta est, adeo ut bonorum capione & mul- ctarum indictione cogi soleant Episcopi ad ea omnia rescindenda quæ canonibus & de- cretis Pontificum in regno receptis adversa, per contumaciam & contemptum legum in perniciem status ecclesiastici & scandalum publicum peregerint.

VIII. Duplex coercitio hoc Edicto præ- scribitur adversus Episcoporum contuma- ciam qui indictæ à Rege decretorum ponti- ficiorum executioni parere recufant, bono- rum capio, & multæ dictio. Severius age- bat Iustinianus, qui expulsionem à sede epis- copali hoc aliquando ulcisceretur, ut di- ctum cap. I. hujus libri. Aliquando etiam bonis Episcopi, Ecclesiæ adjudicatis, & an- nali suspensionem à ministeriis ecclesiasticis. Quæ pœna indicta est Episcopo qui alium ordinavit contra formam præscriptam juxta canones à Iustiniani constitutione: *Si quis autem citra memoratam observationem Episcopus ordinetur, jubemus hunc omnimodis episcopatu depelli. Sed etiam illum qui præter hoc præsum- serit ordinare, segregari uno anno à sacro mini- sterio, & omnem ejus substantiam, quæ quolibet*

Nov. 21. c. 1. sub
fieri i. q. 1. d. 1.
notæ in Galia.
204.

2. 201. 202. 203.
174. 175. 176. 177.
178. 179. 180.

nicatus abiret; quam aliter se habeat antiquorum canonum auctoritas.

III. Hic locus laudatur ab eruditissimo viro Francisco Pirhæo, ut doceat Regem Francorum excommunicatione necesse non posse, atque ita visum Episcopis Galliarum. At illi excommunicationem non solum à Rege, sed etiam à seipsis avertunt, excipiuntque eam ab antiquis canonibus alienam esse. Quod aperte demonstrat non agi de privilegio Regis Galliarum, nisi asserere velimus, privilegium illud, quod aliunde probatur, antiquis canonibus sancitum esse. A facto ergo, non autem à personis, pendet hujus excommunicationis inutilitas. Discimus autem ex Agobardo Lugdunensi Episcopo, qui à filiorum partibus stabat, quid Gregorius moliretur, nempe primam divisionem Imperij, quæ jurejurando procerum & subscriptione apostolicæ sedis firmata erat, in pristinum statum restituere voluisse, excommunicatione in contumaces lata. Si enim, inquit Agobardus in epistola ad Ludovicum, quod vestra voluntate & potestate cum consensu totius Imperij vestri factum est, & possessa in apostolica sede roboratum, hoc vult in pristinum reducere statum, satis rationabilis & opportunus est ejus adventus, id est, Gregorij. Id verò liquidius ex ipso Gregorij epistolæ fragmento colligere licet, quam Papius Massonus, eumque secutus Goldastus, sub nomine Agobardi ediderunt; cum revera sit, non Agobardi, sed ipsius Gregorij epistola, Episcopos qui à Ludovico stabant objurantis; ut è lectione epistolæ nosprehendimus. Etenim tractatus ille De comparatione utriusque regiminis, Agobardo inscriptus, complectitur epistolam Agobardi Ludovicum hortantis ut Papæ monitis pareat, deinde epistolæ Gregorij ad Episcopos Galliarum fragmentum, & rationes exauctorationis Ludovici. Epistola autem sententia expendenda est, tum ut Gregorij esse conficiamus, tum ut Episcoporum Gallicanorum mentem explicemus, & à Papiro Massono capita aliquot Libertatis Gallicanæ ex hac epistola malè asserta refellamus.

IV. Res ita se habet, ut colligitur ex verbis epistolæ Gregorij. Gregorius monuit Episcopos Gallicanos de suo adventu in Galliam, quò se adventantem exciperent. Respondent illi, se Pontifici occursum fuisse, nisi sacra jussio imperialis prevenisset, qua scilicet à Ludovico prius evocati erant. Refert ille, primò, in præfatione epistolæ ab iis peccatum, quò diversis nominibus se nunc Fratrem, nunc Papam appellassent, dum congruentius esset solum ei paternam reverentiam exhibere. Deinde jussionem pontificiam

æquè sacram illis videri debuisse ac imperialem, imò prius illis redditam fuisse. Ceterum è Gregorio Nazianzeno docet majus esse regimen animarum, quod est pontificale, quàm imperiale, quod est temporale. Si verò ad Imperatorem accedere velint, monendum ab illis esse ut sciat se ovem esse gregis à Christo Pontifici consignatam, quemadmodum Gregorius Magnus Imperatorem olim commonefecerat. Quod sit Principis officium, ex Augustino edocendum Ludovicum. Exprobrat deinde Episcopis inconstantiam, quòd se de Pontificis adventu lætatos, & statim ex quorundam relatione magno mœrore affectos, scriberent. Adjungitis, inquit, dicentes nos venire propter quandam presumptuosam & omni ratione carentem excommunicationem, & admonetis nos nimis involutis & confusis sermonibus & sensibus, ut neque nostra voluntate neque alterius hortatu prorumpamus; eo quòd, ut dicitis, pertineat ad injuriam & dehonestationem imperialis potestatis, & ad Domini rationem & reprehensionem nostre auctoritatis. Hic locus, quemadmodum & reliquis totius epistolæ contextus, evidenter ostendit Gregorium de seipso loqui, & præterea alienam visam esse excommunicationem, quòd ad imperatoris auctoritatis imminutionem tenderet, ac si secundà divisione liberis suis paterna pietas consulere non potuisset, civilisque potestas in familia sua eriscunda ab ecclesiastica potestate legem accipere deberet, cum Christus ipse fratres repulerit hoc dicto: Quis me divitem constituit inter vos? Respondet tamen Gregorius, ad dehonestationem imperialis potestatis magis pertinere opera digna excommunicatione à Ludovico patrata, quàm ipsam excommunicationem. Mox subdit: Illud flagito, ut dicatis quomodo potest fieri ut manente apostolica sedis honore, mea tantum persona in causa reprehensionis & vituperationis remaneat. Nullomodo enim fieri potest ut si is qui locum B. Petri tenet, exhonoratur sine crimine, dum taxatur, cathedra ejus honorata permaneat. Ex hoc etiam loco probatur hanc epistolam esse Gregorij, distinctionemque illam sedis & Pontificis eo seculo ignotam non fuisse, cui assentitur Gregorius; dehonestarique posse Pontificem absque injuria sedis non distiterit, si crimini sit obnoxius. Quia verò urgebatur Gregorius ab Episcopis ratione fidei quam sacramento suo Ludovico dederat, unde perjurij labe aspergi posset, non ait aut negat juramentum à se præstitum, cum eo tempore fides fœderis & protectionis, etsi fortasse nulla hominij, tunc à Pontificibus Imperatori daretur; sed docet à se perjurium vitari, etiamsi jurasset. si Prin

G g ij

Agobardus in libro de comparatione utriusque regiminis cap. 4.

Fide Baluzii Notæ ad litteram illam Agobardi.

* Vide Additionem in calcibus hujus capituli

cipi denuntiet ea omnia quæ contra unitatem & pacem Ecclesiæ & Regni committit, vicissimque perjurium Episcopis exprobrat, quòd ei officio deessent. *Deinde*, inquit Gregorius, *promittitis mihi venerabilem receptionem: si tamen ita ad illum venero, ut ejus voluntas est.* Unde occasionem arripit Episcopos carpendi, quòd omnia agerent spe mercedis propositæ.

V. Tandem nodum quæstionis aggreditur: *Deinde dicitis*, inquit, *illam primam divisionem regni, quam inter filios suos fecerat Imperator, nunc juxta^{*} Regum opportunitatem esse mutatam.* Hic respondet opportunam non esse mutationem illam quæ tot malorum, deprædationum, & perjuriorum origo fuerit: *Deinde subjungitis*, inquit, *quia nisi secundum voluntatem vestram venero, non habeo Ecclesias vestras consentaneas, sed in tantum contrarias, ut nihil mihi in vestris parochiis agere vel disponere liceat, nec quemquam excommunicare vobis obstantibus.* Hic locus explicat auctorem vitæ Ludovici, supra laudatum, qui scripsit Episcopos Gallicanos professos esse nullo modo se velle Papæ voluntati succumbere, id est, se Pontificis mandatis aut excommunicationibus non assensuros, earumque nullam rationem habituros. Respondet verò Gregorius se pacis Legatum & unitatis adventasse, Episcopos dare operam posse ut seipfos ab unitate corporis separarent, sed Ecclesiam Gallicanam & Germanicam ab unitate tunicæ dividere non posse, id est, ab apostolicis sedibus. In iis autem quæ sequuntur, minas intentasse Pontifici videntur: *Deinde dicitis rem ridiculam, subinferentes*, inquit, *Et quod potius tacere quam dicere maluimus, si autem non egeritis, assensum consilio nostro non præbueritis, honoris vestri periculo subjacebitis.* Scilicet existimabant nullam esse omnino & canonibus adversam, quæ Ludovico intentabatur, excommunicationem, ideòque in caput Pontificis recidere secundum canones, quod ad honoris periculum pertinebat. Itaque non privant Pontificem communionem Ecclesiæ. Nunquam enim minori sedi licuit majoris sedis Pontificem illa vel alia pœna plectere. Nec ab ejus communionem integrè recedunt, sed in hac parte. Quò referenda sunt verba auctoris vitæ Ludovici; *si excommunicaturus veniret, excommunicatum abituram.* Absurdum autem & stultum esse periculum illud honoris replicat Gregorius, præsertim cum illa comminatio intensa non esset propter crimen sacrilegij, homicidij, vel furti, aut simile aliquod. Quòd autem Episcopi ceteris Coëpiscopis, qui Gregorij excommunicationi adhærerent, dejectionem minantur

irretractabiliter, eorum mirandam præsumptionem redarguit Gregorius; ac si quod à parte agitur, per universitatem retractari non posset; id est, Synodi Gallicanæ judicium à Papa in synodo generali retractari posse. Tandem concludit: Quod vestra minæ continent, nunquam adhuc ab initio Ecclesiæ factum est. Et planè dissimulandum non est, tuendi regij capitis & honoris æstu abreptos Episcopos, in reverentiam Pontifici debitam peccasse graviter, cum gradus periculum illi objiciant, ideòque de *præsumptione audacia* damnantur ab auctore vitæ Ludovici.

VI. Quare ut rem in pauca contraham, dicendum est Regi, Episcopis, & Proceribus Gallicanis eam sedisse sententiam, Romano Pontifici non esse liberum ut se divisionibus regni corrigendis, id est, rebus secularibus immisceat, eaque de causa Regem, aut Episcopos, vel Proceres illi contentientes excommunicationibus plectat prætextu perjurij aut bellorum quæ inde sequuntur; si qua censura eam ob causam lata fuerit, nullas vires habituram; Regem aut subditos illi non obtemperaturos. Accuratè verò notandum est, Gregorium non eam sibi potestatem asseruisse, sed quæstionem ad factum consiliùmque suum transulisse; neque se non ad dissidium fovendum, sed ad pacem & unitatem refarciendam, venisse. Sanè de pacis conditionibus cum Ludovico egit; sed interim plerique è Proceribus à Principe ad filios, detestando exemplo, defecerunt. Eant ergo Novatores, & hoc testimonium jaçent, ac si ab Episcopis Gallicanis spreta fuisset auctoritas Romani Pontificis; cum in ista facti specie, de rebus secularibus & de regni divisione, non autem de rebus ecclesiasticis ageretur.

VII. Superest ut Papirij Massoni viri eruditissimi verba expendam, quæ in synopsi hujus epistolæ scripsit. Ait conventum ab Episcopis Gallicanis habitum, ubi se sistere citatus Agobardus recusavit. *Cujus conventus hæc fuerunt capita*, inquit, *adversus illius contumaciam pro confirmanda Gallicana Libertate; licet, ut initio monui, de Gregorio IV. non autem de Agobardo agatur.*

1. *Episcopum Romanum vocandum Papam, Fratrem, non autem Patrem, neque Pontificem.*

Hoc Episcopi Gallicani non decreverunt; quos eo tantum nomine Gregorius reprehendit, quòd se nunc Fratrem, nunc Papam appellassent; cum reverentius fuisset Papæ vel Patris nomen.

2. *Imperialem potestatem plus posse in administranda Ecclesia quam pontificiam.*

Hoc est omnino alienum à pietate & à

verbis Episcoporum, qui ex eo tantum capite se apud Pontificem excusant, si adveniendi non occurrerunt, quod justificatione Imperatoris prius evocati fuissent.

3. *Cæsarem non de honestando presumptuosa excommunicatione.*

Verum est id asseruisse Episcopos, ob eam rationem quam superius explicui.

4. *Posse unum aliquem Pontificem abijci sine injuria sedis apostolice.*

Hac de re ne verbum quidem. Id tantum aiunt, Summum Pontificem aliquando reprehendi posse absque injuria sedis apostolice.

5. *Episcopus in causa fidei jurandum prestare solitus Imperatori.*

Hic planè hallucinatus est. De fide data seu de fidelitatis jurejurando agitur, quod præstabant Imperatoribus Episcopi.

6. *Agobardum Primatem Aquitanie nullam deinceps habiturum potestatem in excommunicando, nullamque jurisdictionem in ceteras parochias, si obedires potius Pontifici quam Cæsari.*

Non agitur de Agobardo, sed de Summo Pontifice, eo sensu quem superius retuli.

7. *Privandum Episcopum consortio & honore qui potius Pontifici quam Ecclesie Gallicane Concilio obedierit.*

Non est ea mens Episcoporum, id tantum contendunt, Episcopos qui injustè & incompetenter latè excommunicationi consenserint, periculum gradus sui subituros.

admonendum est veteres librarios sæpenumero confudisse literas o & u inter scribendum, ut à nobis observatum est ad librum septimum Salviani de Gubernatione Dei, & nemini paulò docto est obscurum, ideòque mirum videri non debere si cum origo vocis illius indicet legendum esse *diminorationem*, licet in codice regio scriptum sit *diminuratiorem*, conjecturam prætulimus auctoritati vetustissimi codicis. Etenim & seculo Agobardico, & superiore, voce illa sic inflexa utebantur, ut statim ostendam. Stephanus enim Papa illius nominis quartus scribens ab Bertradam Regnam ejusque filium Karolum, cui deinde Magni cognomen hæsit, ita loquitur in Tit. XLV. Codicis Karolini: *Et cerò credimus quòd dum tanta ejus iniquitas ad aures excellentissimi filij nostri Carlomanni Regis pervenerit, nullo modo ei placebit in eo quòd in tantam deminorationem atque devastationem sanctam Dei Ecclesiam is Dodo cum prefatis suis nefandissimis sequacibus cupiebat deducere.* Item Adrianus I. in epistola ad eundem Karolum Tit. LIV. ejusdem codicis: *Nos etiam in nimiam deminorationem atque despectum esse videmur.* Et infra: *Non tibi placeat, bone & excellentissime fili, ut in tantum despectum atque humilitatis deminorationem sancta Dei Ecclesia Romana, spiritalis mater tua, qua caput est omnium Ecclesiarum Dei, veniat.* Idem in epistola LVIII. ejusdem codicis ad Karolum: *In tanta afflictione & deminoratione conati sunt.* Idem in epistola LXXXV. *Scimus quòd vestra regalis potentia, quia non pro deminoratione, sed semper pro exaltatione spiritalis matris vestrae sancte Romanae Ecclesie deceravit.* Karolus Calvus in Præcepto pro Ecclesia Eduensi, dato in Sylvanectensi urbe anno XXI. regnante Karolo gloriosissimo Rege, quod ex veteri Chartulario Eduensis Ecclesie descriptum beneficio viri clarissimi ac de re literaria optime meriti Antonij Vionis Herovallij: *Supradictas res cum omnibus suis appendicijs &c. reddimus atque restitimus, ea conditione, ut nostris futurisque temporibus in usus & dispositionem prefatae Ecclesie rectorisque ejus absque alicujus subtractione aut deminoratione aut illicita iniquitudine permaneant atque consistant sub immunitate fortissima.*

ADDITIO

STEPHANI BALUZII.

QUANDO QUIDEM incidimus in epistolam Gregorij IV. ad Episcopos regni Francorum, cujus multam in isto capite mentionem facit illustrissimus Archiepiscopus, res postulare videtur ut locum in paragrapho quarto ex ea epistola laudatum, quod gravem laborat, captata occasione restituamus, præsertim cum studio procurandæ editionis emendatissimæ sollicitatus à nobis nuper sit. Nam cum superioribus annis adornarem novam operù Agobardi Lugd. Archiepiscopi editionem, inter quæ occurrit illa Gregorij epistola, cum non intelligeremus quid significaret vox *diminuratiorem*, quæ legitur in codice regio, pro qua Massonus perperam substituit *Domini rationem*, ita putavimus corrigendum esse hunc locum, ut *minorationem* reponeremus, monito interim lectore *diminuratiorem* scriptum esse in codice regio. Nunc itaque debere me puto veritati & hominibus istarum rerum studiosis ut veram illius loci lectionem restituam, reddita Gregorij epistolæ voce *diminorationem*, quam mutaveramus in *minorationem*. In quo illud interim

CAPVT XII.

Synopsis.

I. Galli sub Carolo Calvo decreta Papa de rebus secularibus non admittunt. Lothary regnum, post ejus obitum, Carolus Francorum & Ludovicus Germanie Rex patris inter se dividunt. Ludovicus II. frater Lothary, hereditatem petit; quem Hadrianus II. juvat, excommunicatione Regibus indicta, pretextu perjurij & bellorum qua inde manabant, Mandatum Hincmaro ut literas Pontificis Regibus significet.

II. Galli in conventu Aquisgranensi respondent Pontificem non esse Regem & Episcopum; Republicam ab eo non esse disponendam, sed ecclesiasticum ordinem; ex ejus arbitrio non esse dandum Principem; excommunicationem ferri non debere contra legem. Episcopos à Regis communiōne abstinere non posse, nisi exulent à regno.

III. Rex & primores regni minati sunt Hincmaro, si decretis Papa adhereret, rerum Ecclesie privationem. Coercitio per bonorum captiōem tunc erat usæ recepta. Hincmarus rogat Pontificem ut abstinat ab his

G g iij

decretis qua scandalum excitant inter Ecclesiam & Rempubicam; unde sequantur in religione, & in bonis ecclesiasticis, maxima incommoda.

IV. Non carebant quodam pretextu Romani Pontifices, petito ex usu illius seculi. Censuris urgebant subditos ad resarciendam fidem qua Regibus debetur. Id tamen obtinebat petentibus Regibus adversus subditos, non autem adversus Reges. Exempla in prima specie, è Synodo Meldensi, è Synodo Suesonensi, & è Concilio Engelenheimensi. Quod institutum à Concilio Tolerano.

V. Ob dignitatem regiam verbo à Pontifice imminutam gravis contentio inter Carolum & Hadrianum. Iussit iste Hincmarus Laudunensem Romanum duci, Regis cura. Excanduit Carolus; ait Reges Francorum non esse Vicedominos, actores, vel villicos Episcoporum; illis honorem deberi juxta Apostolum.

VI. Præter injuriam sibi illatam, adversam quoque canonibus Hadriani epistolam Carolus asserit. Ex utroque capite colligit, si mandata similia sibi aut Episcopis mittantur, cum excommunicationum minis, non receptum iri in regno. Ministerio apostolice sedis se obtemperaturum, id est, in iis qua fierent secundum canones & traditionem majorum. Hadrianus his literis acceptis Carolum demulcet, & canonibus se accomodat.

VII. Immo desta Caroli comminatio adversus Hadrianum, si à mandatis illegitimis non recedat. Explicatus Hincmari locus. In Quinta Synodo anathema indicitur is qui fidem violant. Iovis sententia contraria sententia Caroli.

Exat diviso regni
Lotharij in Capitulo
regis Caroli Calvi.

I. SUPERIORI capite demonstratum est quantopere Ecclesia Gallicana reniteretur desiderijs Pontificum, si de rebus secularibus decernere tentarent. Eadem que sub Ludovico Pio viguit sententia, ad Caroli Calvi tempora propagata est. Hadrianus II. anno octingentesimo septuagesimo tentavit de jure hereditario regni Lotharij sententia sua decernere, & mandatis suis rebelles fratres Carolum Calvum Regem Franciæ & Ludovicum Regem Germaniæ excommunicatione plectere, sed à proceribus regni explosa est hæc secularis jurisdictionis invasio. Obierat sine liberis, quamvis superstitite fratre Ludovico II. Imperatore, Lotharius Rex, Lotharij Imperatoris filius, Ludovici Pij nepos, anno octingentesimo sexagesimo nono. Evocatus à proceribus regni Carolus Rex Francorum, vacuum regnum Lothariense occupavit, & Metis consecratus est. Sed agrè ferente Ludovico Germaniæ Rege regnum illud universum à Carolo teneri, inita pacione inter se Lotharij Regis fato functi patru ditiones aquis portionibus dividerunt. Hadrianus Pontifex injuriam fieri ratus Ludovico II. Imperatori, Lotharij Regis fratri, & perjurij reatum à Regibus incurri, (qui olim jurisjurandi formula in archivo Romanæ Ecclesiæ deposita sponderant se à regnorum invasione vi-

cissim temperatos) literas dedit per Legatos suos ad Episcopos Franciæ, Germaniæ, & regni Lotharij, quibus vetat ne quis regnum illud occupare nitatur. Quod si quis presumpserit, non solum, inquit, per mediocritatis nostre ministerium Deo auctore viribus infirmabitur, verum etiam vinculis anathematis obligatus, nomine Christianitatis privatus, cum diabolo, quem super hoc imitatur, omnino locabitur. Minatus est etiam dejectionem Episcopis qui tam nefariæ temeritatis auctorem communionem suam non repulerint. Hincmaro Remensi Archiepiscopo præcipue iussit ut apostolicarum literarum participes faceret ambos Reges, Episcopos, & proceres, eosque à tam violenta invasione deterreret. Quod ille fecit, recitata & porrecta scheda in conventu Aquisgranensi, suffragium tamen suum suspendit.

II. Quæ mens Regum & procerum fuerit, docuit Hincmarus Hadrianum Papam literis hac de re datis: quibus testatur in ea Gallos esse sententia, ut cum de re seculari agitur, auctoritati ecclesiasticæ vel excommunicationibus locus esse non possit. Cum potestatem sancto Petro primo Apostolorum & in eo suis successoribus datam, sed & Apostolis, & in eis, Episcopis pontificium ligandi & solvendi collatum, illis insinuare volumus, respondent: Et vos ergo solis orationibus vestris regnum contra Norimannos & alios impetentes defendite, & nostram defensionem nolite querere; & si vultis ad defensionem nostram habere auxilium, sicut volumus de vestris orationibus habere adjutorium, nolite querere nostrum dispendium. Et petite Dominum Apostolicum, ut quia Rex & Episcopus simul esse non potest, & sui antecessores ecclesiasticum ordinem, quod suum est, & non republicam, quod Regum est, disposerunt, non precipiat nobis habere Regem qui nos in sic longinquis partibus adjuvare non possit contra subtaneos & frequentes paganorum impetus, & nos Francos non jubeat servire cui nolumus Seniori: quia istud jugum sui antecessores nostris antecessoribus non imposuerunt, & nos illud portare non possumus; qui scriptum esse in sanctis libris audimus, ut pro libertate & hereditate nostra usque ad mortem certare debeamus. Et si aliquis Episcopus aliquem Christianum contra legem excommunicat, sibi potestatem ligandi tollit, & nulli vitam æternam potest tollere, si sua peccata cum illi non tollunt. Plura in eundem sensum habentur in dicta epistola Hincmari, qui gravi etiam oratione docet fieri non posse ut Episcopi à Regis communionem abstineant, nisi à regno exulare velint.

III. Sed quod attinet ad questionem nostram, ex ea epistola discimus bonorum ecclesiasticorum capione coercitos olim

Episcopus qui incompetenti excommunicationi de re seculari late adhereret. Refert de seipso Hincmarus Hadriano, se presentibus Legatis pontificiis urfisse Regem & primores regni ut jussioni apostolicæ parent, qui minati sunt Hincmaro, ni cessaret, bonorum suorum fructione & jurisdictionis usu privatum iri: *Presentibus vestris Missis, adeo ex vestra jussione verbis restiti Regi & regnorum primoribus, ut & coram eisdem Missis comminaretur mihi quoniam si in mea sententia permanerem, ad altare Ecclesia mee cantare possem, de rebus verò & hominibus nullam potestatem haberem.* Omnibus verò incommodis quæ ex his contentionibus oriri possunt Hadriano suggestis, prudenter illum obtestatur ut abstineat ab iis decretis quæ scandalum excitant inter Ecclesiam & Rempublicam, unde religionis dispendium & maximum bonorum ecclesiasticorum detrimentum sequi possit. Hæc sunt ejus verba: *Quapropter, Domine Pater reverentissime, consulite secundum privilegium sedis vestre, subjectioni nostræ, ne talia nobis cuiuscunque suggestionem mandetis unde inter episcopalem auctoritatem & regalem potestatem, inter Ecclesiam & Rempublicam, tantum scandalum possit oriri quod facile ac sine dispendio religionis vel detrimento ecclesiasticarum rerum, unde servi & ancille Dei debeant nutriri, & ecclesiastica negotia contineri, postea non possit sedari; quia sicut Abraham dixit ad Dominum: Abstine hoc à te, Domine; non est hoc tuum, qui judicas omnem terram.*

IV. Attamen dissimulandum non est, ex usu hujus seculi Pontifices Romanos occasionem quandam harum excommunicationum trahere potuisse. Etenim aliquando ad faciendam debitam Regibus fidem censuram ecclesiasticam adhibebant, ut ejus metu rebelles ad officium reverterentur. Sed Principibus id exigentibus adversus subditos hoc dabatur. Quod usurpari non poterat quando Reges inter se dimicabant, ut docebitur uberius cap. XVI. Prioris autem usus exempla petere licet è synodo apud Lauriacum habita anno DCCCXLIII. relata in Synodo Meldensi & apud Ivonem, quæ eos qui contra regiam dignitatem aliquid machinantur, vel potestati regie per summam contumaciam non obtemperant, anathemate plèctendos decernit. Inde Synodus Sueffionensis anno DCCCLXVI. rogat Nicolaum I. ut Salomonem Britannia Ducem moneat, quò Domino suo Carolo regium obsequium præstet, annuòsque census persolvat; alioqui gladio apostolatus vestri se percellendum debito cognoscat libramine. Ludovicus Ultramarinus Rex Francorum, ab Hugone Comite vexatus, subsidium postu-

lat à Synodo Engelenheimense, ubi aderat Legatus Romani Pontificis & Otto Imperator, anno nongentesimo quadragesimo octavo. Decreta est, ad petitionem Regis, in Hugonem regni invasorem excommunicationi, Toletani Concilij judicium exequendo; nisi se Concilio futuro sistat, & à tam nefario scelere resipiscat. Deinde in Concilio Treverensi absens Hugo excommunicatus, insistente, ut inquit Flodoardus in Chronico, Lindulfo Legato & Capellano Ottonis Regis, quoniam idem Rex id omnino fieri præcipiebat. Hic usus à Concilio Toletano IV. initium sumpfit, & avorum nostrorum memoriâ cessavit.

V. Non solum autem ob jurisdictionem invasam, sed etiam ob dignitatem Regis verbo imminutam à Romanis Pontificibus, graves aliquando contentiones exarserunt. Ad Carolum Calvum Francorum Regem literas dederat Hadrianus his verbis: *Volumus & apostolica auctoritate jubemus Hincmarum Laudunensem Episcopum, vestra fretum potentia, ad limina sanctorum nostramque venire clementiam.* Damnatus fuerat Laudunensis Episcopus Synodi Gallicanæ judicio, deinde custodiae mancipatus ex Regis imperio, ut dicitur capite sexto. Carolum vehementer commovit ista jubendi formula; quæ à decessoribus Hadriani nunquam fuerat usurpata, ut docet exemplo Gregorij Magni, qui petebat à Regibus Francorum quæ facta vellet, eosque hortabatur; non autem illis præcipiebat, nec res ipsas imperio exigebat. Itaque dignitatis læsæ injuriâ exandescens, multis in hanc audaciam detonat, è quibus hæc se legitimus: *Reges Francorum ex regio genere nati, non Episcoporum Vicedomini, sed terre Domini hæcenus fuimus computati. Et ut Leo ac Romana Synodus scripsit, Reges & Imperatores, quos terris divina potentia præesse præcepit, jus distringendorum negotiorum Episcopis sanctis juxta divalia constituta permiserunt, non autem Episcoporum villici extiterunt. Et sanctus Augustinus dicit, Per jura Regum possidentur possessiones, non autem per episcopale imperium Reges villici sunt actoresque Episcoporum. Christus etiam censum Regi reddidit. Et Apostolus voluit serviri Regibus, voluit honorari & non conculcari Reges. Regem, inquit, honorificate.*

VI. Præter injuriam nomini regio factam, mandatum illud canonibus adversabatur, ut dixi dicto capite sexto. Quare utramque contumeliam colligens, ita infert: *Nolite igitur ex vestro nomine, vel apostolica sedis auctoritate, jussiones vel excommunicationum intentiones contra sacrarum scripturarum tramitem, prædicationemque majorum, ac sacrarum*

Concil. Toleti c. 75.

Epistola Caroli Regis ad Hadi.

Leo in epistola, que sic laudatur, non est Leo in Pa-pa; ut visum Hincmaro, etiam si hodie quogue edita sit inter episcopos Leo in; sed est Leo in Disuricensi Archiepiscopi, scripta anno 854. ut asseruat P. Cl. I. Simon-dat.

Hex. Moll. c. 14. 17. no panexvi. 6. 31.

Legat
aniz
reg
pra
tatis
orma
liga
labo
itur
opis
om
Re
ur
eret
eofs
eret
che
ium
ue
am
ca
lari
om
am
in
in
ent
on
is
icue
ato
pe
pif
ec
son
on
bi
nos
vri
ef
non
tu
ue
if
n
li
m
a
a
it
t
m
m
m
m

legum sanctorumque canonum constitutiones, nobis de cetero scribi cuiusque instinctu permittere, precamur. Quia scitis & scimus totum esse irritum quidquid ab illorum fuerit constitutione diversum. Tandem rogat Pontificem ne contumeliosas epistolas aut mandata injusta ad se vel Episcopos & proceres regni mittat, ne illa contemnere cogatur: Deprecantes vos in omnipotentis Dei honore & sanctorum Apostolorum veneratione ut tales inhonorationis nostre epistolas, taliæque mandata, sicut hæcenus ex nomine vestro suscepimus, nobis & regni nostri Episcopis ac primoribus de cetero non mandetis; & non compellatis nos mandata & epistolas vestras inhonorandas contemnere, & Missos vestros dehonore. In his tamen rebus quæ à ministerio apostolica sedis pendent, id est, quæ scripturis & decretis receptis non refragantur, se omne studium suum libenter impensurum: *Quæ vobis in his quæ ad vestrum ministerium pertinent, si zamen ministerium vestrum, cupimus obtemperare. Infrà: Quia quod ex apostolice sedis nomine secundum sanctarum scripturarum tramitem, predicationemque majorum, & orthodoxorum decreta scribuntur, sequendum & tenendum non ignoramus; & quod secus à quoquam fuerit compilatum sive confectum, non solum respiciendum sed & redarguendum esse cognoscimus.* Hadrianus, his literis acceptis, Carolum blandissima oratione placare conatur, & Hincmari Laudunensis judicium in provincia, juxta canones Sardicenses, renovari decernit.

Epist. Hadriani ad Carolum xxv. 11.

VII. At tamen in hac concertatione eò prorupit impetus Gallorum, ut immodesta comminatio epistolæ inserta fuerit. Suppliciter à Pontifice Carolus contendit ut negotium canonicè peragatur, ne nos, inquit, & nostros satis invitos ad id cogatis convertere quod à Quinta universali Synodo & à Gregorio in synodica ad quatuor Patriarchas tenendum prescribitur; quod adhuc nostris literis ad exemplum inferere nolumus, donec sciamus si duritiam mandatorum vestrorum erga nos aliter ad benignitatem inflectere poterimus. Scilicet ad dejectionem vel anathema respicit decretum contra eos qui à quatuor synodorum constitutis discederent. Sed pace illorum dixerim, de fidei definitionibus loquuntur Quinta Synodus & Gregorius; non autem de constitutionibus canonicis, quæ necessitate vel utilitate cogente, aut etiam ratione temporum habita, mutari possunt; cum regula fidei retractari non possit. Modestiores fuisse Gallicanos Episcopos ex Ivone docuimus, cum de Paschalis II. factò ageretur; cuius communionem rejiciendâ consentibus Germanici regni Episcopis, obstitere nostri, docentes labem quæ disciplinæ inferretur non

Quinta Syn. Collatione & si qui concitus fuerit concilio ea quæ p̄ dispoſimus vel tradere, vel docere, vel scribere, si quidem Episcopi vel Clerici s̄t, illæ tanquam alienæ à fidei articulis & ecclesiasticis statuta faciens deſudabitur: cõtra paginam vel clericat.

Greg. I. 1. ep. 24. Concilia quæ præſta veteranda Concilia personarum respiciunt, respiciunt quæ veterantur, aspectus t̄ quæ dicitur universali sunt consensu confirmata, & non illa deſerunt, nisi qui præſentis aut solvere quæ religant, aut ligare quæ solvant. In ista ergo alia s̄nt, anathema s̄nt.

admittendam, sed communionem reverentiamque Summi Pontificis esse diligentissimè conservandam.

CAPVT XIII.

Synopsis.

I. Sub tertia dynastia, non admissa decreta novæ Conciliorum que jura regni infringebant. Prohibitum Episcopis à Conciliis Romanis ne hominum prestarent Regibus. Tamen Radulfus Remensis obtinere non potuit Ecclesiam, quin prius moribus in regno receptis satisfecisset. Curia regi his decretis refragabatur, ex Ivone; qui monet Paschalem ut factum toleret per dispensationem. Cujus consilium secutus est Summus Pontifex, etiam in simili specie, que emerſit in Anglia.

II. Constantiam Ludovici VI. in conservandis magistratuum suorum juribus adversus rescriptum Romana curia recenset Ivone, licet rem non approbet. Veterum rescripto ne Prepositi regis preſtationes exigant à pauperibus Clericis. Præcipit Rex ne mittatur executioni. Alioquin minatur bona Clericorum captum iri.

III. Divisionem Noviomensis episcopatus invito Ludovico Rege fieri non debere scripsi Ivone ad Paschalem. Jus divisionis decernenda spectabat ad Pontificem; sed consensus Regis necessarius, ut vitaretur schisma, ex Ivone. Probatur necessitas regis consensus, è jure institutionis, ne status ecclesiasticus mutaretur; è jure quoque regio, quod parocciarum dissectionibus intervenire debeat. Confirmatur Conciliis Lucensi & Emeritensi.

IV. Conqueritur gravissimè Philippus Augustus à consilio Lucy III. qui Rege invito cogitabat de Metropoli Dolensi erigenda. Hoc factò regnum suum minus ait, & coronam è capite suo deici. Minatur dissidium, si hoc fiat à Pontifice.

V. Erectio Appamianum monasterio in Ecclesiam cathedralem, à Bonifacio VIII. injuriam sibi factam præſtavit Philippus IV. Unde que deinde Tolosa facta est immutatio, non accidisse censenda est absque Regis consensu. Hodie conceptis verbis adhibetur in similibus negotiis.

I. IN tertia Regum nostrorum dynastia constanter etiam regni dignitatem & jura retinuerunt Rex Ludovicus VI. Crasus dictus & regni proceres circa annum MCXV. cum de sacramento hominij à Radulpho Archiepiscopo Remensis, Regi præstando, ageretur. Veterant Gregorius VII. Urbanus II. & Paschalis II. excommunicationis penam adjectam, ne Episcopi aut Clerici hominij, sed tantum fidelitate, se Principibus adstringerent. Radulfus, Gervasio Remensis Ecclesia inavore pulso, sedi suæ restitui Ivonis interventu peribat. Concessit Princeps ut Curia, quam Aureliani cogebat in Natali Domini, se sisteret. Sed recipere non potuit Ecclesiam Radulfus alia ratione quam hominij præſtato, exemplo majorum; reclamante Curia, novisque Decretis, quæ jura regni corrumpent, plurimum

rimum refragante. Quod hodie appellatio-
nis formulis perageretur. *Sed reclamante Cu-
ria*, inquit Ivo, *plenariam pacem impetrare ne-
qui vimus, nisi predictus Metropolitanus per ma-
num & sacramentum eam fidelitatem Regi face-
ret quam predecessibus suis Regibus Francorum
antea fecerant omnes Remenses Archiepiscopi &
ceteri regni Francorum quamlibet religiosi & san-
cti Episcopi. Quod persuadentibus & impellentibus
totius Curie optimatibus, etsi propter manda-
torum rigorem minus licebat, factum est tamen,
quia Ecclesie paci & fraternae dilectioni sic ex-
pediebat.* Hæc petita sunt ex epistola Ivonis
ad Paschalem I. quem demulcere conatur,
prudenter docens in iis quæ non sunt prohi-
bita æternâ lege, sed tantum à Præfulibus
libertati acquirendæ consulentibus, dispen-
satione utendum esse, summumque jus re-
mittendum; monente Augustino, ubi po-
pulorum strages jacent, detrahendum esse
aliquid canonum severitati, ut majoribus
morbis sanandis caritas sincera subveniat.
Mox subdit: *Consulendo & rogando monemus
ut ibi consilij & pietatis studeatis visceribus
abundare ubi fas non est debitam fortitudinem
exercere.* Ivonis consilium non solum in ne-
gotio Gervasij, sed etiam in simili specie
quæ in Anglia emerfit, secutus est Summus
Pontifex. Cum enim acriter inter se con-
tenderent Anselmus Cantuariensis & Hen-
ricus II. Anglorum Rex, ita ut ille homi-
nium Regi facere aut sine mora regno exce-
dere juberetur, Paschali Summo Pontifice
consulto, qui literis suis hominij præstatio-
nem interdicebat, in hæc verba prorupit
Henricus, teste Willelmo Malmesburiensi:
*Quid ad me de literis Apostolici? Iura regni mei
nolo amittere.* Et tandem jus suum retinendo
consensum Pontificis elicit; ut alibi testa-
tur idem Malmesburiensis.

II. Eiusdem Ludovici Regis in conser-
vandis magistratum suorum juribus con-
stantiam recenset Ivo; quamvis eam in fa-
cti specie proposita improbet. Clerici Car-
notenses à Paschali II. decretum impetra-
runt, quo Præpositis regis vetabatur ne ab
Ecclesiasticis pauperibus præstationes ali-
quas exigerent. Præpositi verò Regi *sugges-
serunt ad diminutionem sui regni hoc privile-
gium factum esse.* Quam rationem tenuerit
Ludovicus ut juribus suis prospiceret adver-
sus novum rescriptum, docet, licet indignans,
Ivo in epistola ad Paschalem: *Isti enim
ad hoc Regem seduxerunt, quomodo voluerunt,
ut minaces literas adversus Clerum mihi mitte-
ret, continentes cum minis quòd bona Clericorum
sibi accepturus sit, ubicunque poterit, nisi privi-
legium vestrum destruat, & rapacitas Præposi-
torum in pace concedatur.* Præpositis nullam

fieri injuriam ex eo contendebat Ivo quòd
non antiqua jura ab eis auferrentur, sed no-
vis & illicitis exactionibus obviam iretur, ut
ipse scripsit ad Regem: *Non enim minuitur
aliquid de jure Præpositorum vel aufertur, sed
apostolica auctoritate interdicitur eis illicite an-
garia & pauperum vexationes, quas non tantum
Clericis sed nec laicis licet exercere vel exigere.*
Quod veritum fuisse ait à Papa sub anathe-
matis vinculo, idque à se inconsulto Apo-
stolico mutari non posse. Rogat Regem ut
pacem cum Ecclesia colat; testaturque se
nihil de jure Præpositorum minuere velle,
*ubi eis justitia & quieta possessio legitime poterit
suffragari.* Petit inducias à Rege, ut Legatis
Ecclesie Carnotensis liberum sit adire se-
dem apostolicam, cujus mandato, Regis
desideriis, *remota pauperum oppressione possit
fieri satis.* Ivo literis ad Paschalem datis, tan-
tum abest ut Præpositis faverit, quin potius
eos anathemate plecti petiverit. Quis fuerit
hujus controversie eventus, nos later. Id
tantum certum est, Regem bonorum capio-
ne coercere voluisse Clericos Carnotenses,
si rescripto Pontificis adversus magistra-
tum jura uterentur. Fortasse Præpositi re-
gij Clericos egentes concutiebant; sed
animadversio ad Regem omnino pertine-
bat, nec excommunicationi erat locus, præ-
cipue cum de crimine dubitaretur, & quod
Clerici de rapina damnabant, Præpositi in-
ter salaria recenserent.

III. Quantopere de regni dignitate tuen-
da sollicitus esset idem Rex Ludovicus, col-
ligere licet ex Ivone, qui Paschalem dissua-
det ne petitioni Tornacensium Clericorum
det locum. Poscebant divisionem No-
viomensis episcopatus, cum quo jam à tempo-
re B. Medardi, ante quadringentos annos,
Tornacensis episcopatus in unam cathedram
coaluerat. Videri sibi & ceteris Episcopis
Gallicanis ait Ivo vetustatem non esse
convellendam; præcipue cum non adeo
lauti essent illius Ecclesie redditus ut duobus
Episcopis sufficere possent, & *dignitas epis-
copalis his diebus paupertatem ferre non valeat.*
Sed præcipuam rationem perit à Regis ani-
mo; quem hac divisione adeo lædendum
prædicat, ut schisma in Galliis hoc Pascha-
lis facto provocatum iri non dubitet. *Nec in
hoc resistimus,* inquit, *quin possit sedes aposto-
lica parochiarum amplitudinem minorare, aut
brevitatem dilatare, si utilitas populi Dei ita
exigat, & nullum inde schisma contingat.*
Ostendit deinde fovendam potius Regis be-
nevolentiam quam aliqua subreptione vio-
landam. Ceterum quid schismatis nomine
intelligat, docuimus capite octavo. Nempe
significatum voluit Ivo, etsi divisionis de-

H h

Vide secundam
Præstationem Mag-
ca f. 311.

Vide supra lib. 1.
c. 11. §. 2.

Ivo ep. 278.

Willelm. Mal-
m. de Gest.
Henrici. l. 1.

Idem Malin. l. 1.

Ivo ep. 271.

cernendæ auctoritas esset penes Pontificem, tentari tamen invito Principe non debere, qui refragatione sua & dissidio executionem impediret. Ius autem dissentendi ex duplici capite Regi competebar, tum jure tuitionis, ne vetus consuetudo & status inveteratus Ecclesiarum illo invito mutaretur, tum pleno jure regio, cùm fines dioceseon & reditus Ecclesiarum regie jurisdictioni æque subsint ac jura ordinationum huic vel illi Ecclesie assignandarum solam jurisdictionem ecclesiasticam respiciunt. Quæ adducta sunt libro secundo capite octavo & Concilio Chalcedonensi manifestum faciunt regium decretum his dissectionibus esse necessarium. Idque confirmari potest ex restitutione archiepiscopatus primæ Iustinianæ, quæ Iustiniani & Vigilij Papæ constitutionibus debetur. Eòque referri possunt exempla Regum nostrorum dicti libri 11. cap. 1x. prolata, qui novos episcopatus dum constitui decernunt, etsi plenum jus in his rebus non obrineant, satis tamen docent hoc negotium iis inconsultis confici non debere; præsertim cùm ad eos jus electionis agendæ aut confirmandæ & specialis episcopatum tutio & *Mundeburde* pertinerent. Vnde novus ille Aristenensis episcopatus in gratiam Monderici è Rutenensi decifus est, favente Sigiberto Rege, ut testatur Gregorius Turonensis.

Vide secundam
Præfationem Mar-
ex f. 12.

Greg. Turon. l. 1.
c. 1. 26.

Concil. Lucrac.
an. 149.

Concil. Emerit.
c. 8.

Stephanus Tor-
bas. ep. 126.

In Hispaniis, Gallæcia in duas provincias à Synodo Lucensi, juxta Theodemiri Suevorum Regis desiderium, tributa est; ita ut nova metropolitana sedes apud Lucum sit constituta, aliquot episcopatibus ex antiqua Bracaræ metropoli recisis, & novis excitatis Receswinthus Rex Gothorum Lusitanæ sedes, *synodi judicio, & decreto suo*, antiquæ metropoli Emeritæ restituit, ut testatur disertis verbis Concilium Emeritense.

IV. Quare non absque manifesta ratione conquerebatur Philippus Augustus Rex Francorum apud Lucium III. de consilio quod inierat ornandæ Dolensis Ecclesie in minori Britannia, metropolitana dignitate, qua frueretur in ceteros Britannie Episcopos. quod in perniciem Turonensis Ecclesie cedebat. Hæc sunt Philippi verba in epistola ad Lucium: *In lesione Turonensis Ecclesie, que tempore patrum nostrorum integram Metropolitanam jurisdictionem in tota minori Britannia obtinuit, regnum nostrum turpiter immuere ac mutilare contendit Ecclesia Romana, coronam de capite nostro dejicere, frangere, & pedibus conculcare. Quid enim aliud est Archiepiscopum in eadem provincia contra Metropolitanam suam & integritatem regni nostri erigere velle, quam ab hereditate patrum nostrorum nos san-*

quam imbecilles, resistere non valentes, eicere, & fugare? Videat Dominus, & judicet, quia si processerit factum istud, minus amodo vos assimabimus patrem quam vitricum, minus nos sentietis filium quam privignum. Deinde belli gravissimi, quod inter Francos & Britones exorturum erat, causam in Lucium refundit. Itaque more decessorum suorum rata non habuit quæ à Pontifice ad regie dignitatis & jurium regni imminutionem decerni timebantur. Alia ratione in eadem controversia se gesserat Nicolaus I. qui Salomoni Duci Britannorum scripserat sedem Turonicam ab Episcopis Britannie colendam; tum si qua superesset controversia de metropoli Britannie, pace inter Carolum Calvum & Salomonem restituta, à Rege ipso & à Duce perspicui posse.

V. Bonifacius VIII. primus in Gallia tentasse videtur episcopatum dissectiones inconsultis Regibus nostris, Appamiarum monasterio in Ecclesiam cathedrali erecto, cujus diocesim è parocciis aliquot ab Ecclesia Tolosana distractis composuit anno millesimo ducentesimo nonagesimo quinto. Quæ de re graviter conquectus est Philippus V. Francorum Rex, ut observavit Nicolaus Gillius. Itaque tandem coactus est Bonifacius contendere à Rege literis ad eum datis anno MCCXC VII. ut executionem Archiepiscopo Narbonensi commissam non sineret per regios ministros impediri. Quare existimandum non est Ioannem XXI. paucis annis interjectis Tolosanam Ecclesiam in metropolitanam dignitatem subvexisse, & quamplurimis parocciis detractis imminuisse, ut novos episcopatus illi subdendos excitaret, si consensu Regis destitutus fuisset, etsi ejus non meminert in Bullis suis. Posteri cautiore effecti consensum Regis Bullis adscribi obrinuerunt, ne quis superesset cavillandi locus. Itaque translatio episcopatus Magalonensis in urbem Montispessulani à Paulo III. decreta fuit urgente Rege Francisco, ut testatum faciunt Bullæ pontificiæ editæ an. MDXXXVI. quæ literis deinde regis confirmatæ sunt. Urbis regie Parisiorum datum ut episcopalis sedes in archiepiscopalem eveheretur; sed iisdem solemnibus servatis. Vnde quæ tentata fuerat literis pontificiis absque Regis consensu episcopatum Grassensis & Venciensis in Provincia unio, Decreto Sanctioris Consistorij rescissa fuit anno millesimo sexcentesimo primo. Et impedita quam Nanceij fieri procurabat Dux Lotharingie nova episcopatus erectio, in detrimentum diocesis Tullensis, refragante illustrissimo Cardinali Ossato, & injuriam quæ regno fieret apud Pontificem non dissimulante.

Nicolaus ep. ad
Salomonem
861.

Nicol. Gillius
Annot. Franc.
Annal. Ind.

Vide T. 1. 160
Eccles. Gall.
p. 14.

ADDITIO

STEPHANI BALUZII.

QUONIAM permulta observanda sunt in variis locis istius capituli, quae lectorem nimium distraherent, si suis quaeque locis additiones redderentur, placuit illas simul haec exhibere, tanquam in loco commodiori.

Primum itaque illustrandus nobis incumbit Ivo Carnotensis Episcopus, ex cuius insigni loco à Marca relato patet illum agnovisse sedis apostolicae potestatem in minoranda parochiarum amplitudine, aut brevitate dilatanda, ut ipse loquitur, id est, in utendis duobus episcopatibus, aut duos ex uno faciendis. Eadem fuit sententia Urbani II. in Concilio Claromontano: cuius verba eò libentius referam, quòd sedis apostolicae Pontificem deceant, & maxime faciant ad institutum hocce nostrum. Habentur illa in narratione monachorum Majoris-monasterij Turonensis, de his quae pro libertate illius monasterij acta sunt in Concilio Claromontano; cuius narrationis fragmenta quaedam edidit Iuretus in Notis ad epistolas Ivonis Carnotensis. Edita est autem integra à clariss. viro Laurentio Bochetto ex veteri codice MS. qui extat in Bibliotheca Segueriana: *Post haec Dominus Papa privilegium quod nobis dederat, coram omnibus legi praecipit, concedens Archiepiscopo Turonensi Rodulfo, & Clero ejus, ceterisque omnibus qui fautores ejus esse volebant; imò etiam alijs qui in neutra parte steterint soli iustitiae intendebant, ut si quid canonice possent, privilegio & auctoritate Romanae contradicerent. Cumque illi quos causa gravabat obstinatiter oblatrarent, qui verò sanum sapiebant, iustitiae assentiendo, ratione pacifica acclamarent, Dominus Papa, imperato silentio, erectus in pedes, coram omni Concilio, ex auctoritate apostolica decretis pontificalibus corrioratus est licere sibi facere ex uno episcopatu duos, & ex duobus unum, similiter & abbatias, ceterasque congregationes, distante ratione aequitatis, quolibet modo sibi melius videretur: aut coadunare posset, aut disjungere, & quicquid in dominium & patrocinium sanctae Romanae Ecclesiae suscipere vellet, nullus ejus auctoritati obviare posset. Quae & à praedecessoribus suis facta ostendit; & ipse in praesenti Concilio, nullo contradicente, fecit.*

Notanda autem sunt haec verba, distante ratione aequitatis: quae explicanda sunt secundum interpretationem Ivonis, si utilitas populi Dei ita exigat, & nullum inde schisma contingat. Iudicia enim à Romana sede prolata nullius sunt momenti, quae ex aequitate beati Petri lata non sunt, id est, quae canonica aequitate non nituntur; ut ex Leone I. & Hincmaro adnotavit illustrissimus Archiepiscopus hoc libro IV. cap. VI. §. III.

Insignis est praeterea locus ille ex epistola cxxvi. Stephani Tornacensis, quae est Philippi Augusti Francorum Regis ad Lucium III. Pontificem Romanum; in qua Philippus acriter conqueritur adversus Pontificem, quòd tentando erectionem episcopatus Noviomensis coronam de capite ejus dejicere, frangere, & pedibus conculcare contenderet. Eadem loquendi formula usus erat Vvilelmus II. Rex Angliae sub initia pontificatus Urbani II. quando Anselmum Cantuariensis Archiepiscopus opem Urbani implorare se vellet diceret adversus Regem. Nam iste tum (ut in libro primo Historiae Novorum refert Eadmerus) dixit

Anselmo: *Si eundem Urbanum aut quemlibet alium sine mea electione & auctoritate in regno meo pro Papa suscipis aut susceptum tenes, contra fidem quam mihi debes facis, nec in hoc me minus offendis quam si coronam meam mihi tollere conareris. Unde & Episcopi quidam & magnates Angliae Anselmum adeuntes ut ei in gratiam redire cum Rege persuaderent, his inter cetera verbis apud eum usi sunt: Veruntamen noveris totum regnum conquiri adversum te quòd nostro communi domino conaris decus imperij sui coronam auferre. Quicumque enim regia dignitatis ei consuetudines tollit, coronam simul & regnum tollit. Vnum quippe sine alio decenter haberi non posse probamus. Non ita multo post Ludovicus VI. Rex Francorum ad Callistum II. Summum Pontificem scripsit non toleratum se ut Ecclesia Lugdunensis, quae non est de regno, primatum obtineat super Senonensem; praesertim cum subiectio illa Ecclesiae Senonensis facta sit latenter & quasi furtive, nesciente scilicet Clero Senonensi, inconsultis etiam Episcopis illius diocesis, ignorante etiam Rege. Itaque haec ad Callistum scribit paulò commotior. Videtur enim aliquam adhuc spem habere Lugdunensis Archiepiscopus super illa quam quarit subiectione. Sed, ut verum fatear, sustinerem potius regni nostri totius incendium, capitis etiam nostri periculum, quam hujusmodi subiectionis & abiectionis opprobrium. Videtur enim ad nostrum respicere contemptum, contra nos hoc modò fieri quòd nunquam extiterit factum. Contra Philippum Augustum gravem sibi injuriam regnoque fieri queltus est apud Innocentium III. si Burdegalensis Archiepiscopus, qui sub umbra dignitatis illi nuper collata ob assiduum Regum Angliae in Burdegalensi urbe moram altos spiritus induerat, contra veterem morem jusque receptum subtraheretur auctoritati Primatis Bituricensis. Referenda est autem Philippi epistola, brevis illa quidem, sed tanto Principe digna. BEATISSIMO IN CHRISTO PATRI & DOMINO INNOCENTIO DEI GRATIA SUMMO PONTIFICI Philippus eadem gratia Rex Francorum salutem & debitam in Christo reverentiam. Ecclesia Bituricensis, licet tenuis in facultatibus, inter alias tamen regni nostri Ecclesias existit nobilior; cum, sicut vestra plenius novit paternitas, primatiam obtineat dignitatem; cuius honorem, nostrum & regni nostri proprium reputamus. Cum igitur Burdegalensis Archiepiscopus, praedecessorum non sequens vestigia, se adeo obedientem & devotum Ecclesiae Bituricensi exhibere non velit sicut idem praedecessores sui fecisse noscuntur, paternitatem vestram cum quamvis devotione rogamus quatinus jus Bituricensis Ecclesiae intuitu Dei & precum nostrarum obtentu conservare velit, nec sustineatis quòd tantus honor regni nostri circa hoc in aliquo minuat, cum sola Bituricensis Ecclesia in toto regno nostro primatiam obtineat dignitatem: in cuius diminutione, quòd Deus avertat, nobis & regno nostro non mediocriter reputaremus esse detractum. Actum Parisius MCCXI. mense Maio. Agebatur de Concilio provinciali: ad quòd invitatus Archiepiscopus Burdegalensis, accedere non curavit, nec pro se aliquem responsalem idoneum destinavit. Quam ob causam Bituricensis Archiepiscopus auctoritate primatiae sententiam in eum promulgavit, suspendendo ipsum ab officio metropoliticae dignitatis. Ab illa sententia Innocentium appellavit Archiepiscopus Burdegalensis. Sed Pontifex illam confirmavit; ut patet ex ejus Regesti lib. xv. epist. xlv. & lib. xv. epist. lxxv. Atque haec obiter dicta sint ad afferendam aliquam lucem epistolae Regis Philippi. Sed ut ad rem nostram*

Epistola Ludovici VI. edita est in 1. Spicilegiu Da- chieriam pag. 147.

redeamus, observandum est Reges existimasse convelli jura regnantium auctoritatemque deminui, si quid ab ecclesiastica auctoritate tentaretur illis invitis, neque facile tolerasse. Quare mirandum non est quòd, ut adnotat illustrissimus Archiepiscopus, Philippus IV. conquestus est de præsumptione Bonifacii VIII. qui inconsulto Principe tentaverat novi episcopatus institutionem intra regnum, monasterio Appamiarum in episcopalem sedem mutato. Facinus istud meritò a verfabatur Philippus, quòd id fieret contra præsumtum morem, in contemptum dignitatis regie. Hujus rei probationem debemus Petro de Peredo Priori de Chesa, Philippi Regis Legato apud Benedictum XI. Bonifacii successorem. Nam Petrus ille capita accusationum proponens anno MCCCLIII. die sexta Octobris adversus memoriam Bonifacii, hæc inter alia scribit: *Temporibus sanctorum patrum qui præfuerant, fiebant divisiones episcopatum perrara. Et quando hoc, fiebant cum causa cognitione plenaria de valore reddituum, ut sciretur quid dandum, quid detrahendum, & quid relinquendum, & cum aliqua complacentia Regum, patronorum, & populi, ad tollendum scandalum. Temporibus autem Bonifacii non sic, sed prorsus aliter.*

Superest ut de metropolitana dignitate Episcopo Tolosano collata differamus, & ostendamus eam perviguisse, quia regius consensus ei novitati adjectus est post flagrantissimas Iohannis XXII. literas eam ob causam scriptas ad Philippum V. Francorum Regem, quæ extant in archivo regio Parisiensi. Aliis nihilominus literis eundem Regem monuit de erectione quatuor sedium episcopatum in provincia Tolosana, & de sectione episcopatum Albiensis & Claromontensis; simulque significavit eorum nomina quos novis Ecclesiis præficeret Episcopos, ut etiam in hac parte Regis gratiam eliceret, gnarus quanti in hujuscemodi negotiis faciendus sit assensus Principum. Præstat autem hæc utraque literas referre ex archivo, ut diximus, regio Parisiensi. Hæcenus enim editæ non fuerunt.

LITTERE IOHANNIS XXII.
ad Philippum V. Francorum Regem, quibus
eum certiore facis de erectione archiepiscopatus
Tolosani.

IOHANNES Episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Philippo Regi Franciæ & Navaræ illustri salutem & apostolicam benedictionem. Si, prout indicit tibi, fili carissime, clari tui generis bonitas in te, ut credimus, firmissimè radicata, quæcunque circa Ecclesias Christianissimi regni tui Franciæ ad Dei laudem & gloriam sui que cultus augmentum ordinanda duxerimus grata gerere debes & placida, acceptabiliora nimirum tuis esse debent affectibus, dum in tuam & regni prædicti quietem providumque tutamen illorum redundat effectus. Hæc, fili carissime, considerantes attentius, & frequenter in animo revolventes quòd in tanta multitudine populi, quanta fecundavit Altissimus civitatem & diocesim Tolosanam, singulorum vultus nequibat ut concederet unicus pastor inspicere aut alias partes boni pastoris implere, quòdque durum existebat atque difficile in tam larga & diffusa diocesi ad unum tantum à tot personis ecclesiasticis & mundanis recursum haberi, attendentes etiam quòd vix supererat huc usque memoria ut ex ea quæ Tolosani episcopatus vigeat opulencia copiosa reddituum aliquod in Ecclesia vel

diocesi Tolosana provenisset divini cultus augmentum, imò sic ex adipe prodierat & prodibat iniquitas ut multo jam tempore luxus, cura carnis in desiderijs, evectio pompa, numerositas clientela, sumptus enormes, & usus extraordinarij sibi vendicassent quasi totum patrimonium crucifixi, & ab ipsius nostre considerationis intuitu non excluso quòd tibi & regno prædicto, ad quorum tutam tranquillitatem afficimur, periculosum esse poterat, in adversi præsertim ingruentia temporis, in partibus illis talem habere Pontificem qui in potentia & divitiis quasi cuiusdam Regis insigne præferret, nos pro te velut filio prædicto necnon pro ipsarum civitatis & diocesis populo salubre consilium capientes, debitum officij pastoralis implendo, necnon dissipando malum quòd prædictorum reddituum copia excessiva produxit, & nihilominus civitatem ipsam novæ dignitatis insignijs insignire volentes, & per consequens regnum tuum speciali quadam honorificentia decorare, ipsum Tolosanam episcopatum ejusque redditus in quinque partes de fratrum nostrorum consilio per certos limites duximus dividendum, civitatem seu Ecclesiam Tolosanam, quæ sicut solemniori statu & conditione potiori præfulget, sic & est grandioris honoris titulus efferenda, in archiepiscopalem erigentes seu metropolitanam, ac in quatuor aliis partibus quatuor episcopales Ecclesias ejus suffraganeas de novo creantes, ut tantum onus partium in plures, quod per unum proculdubio sustineri non posset, levius feratur à multis, & dum donec erunt in unaquaque regione pastores, divino cultui institatur uberius, pijs diligentius intendatur operibus, & per sui ministerium Præfulis grex subditus facilius retrahatur à noxijs & ad salutaria dirigatur, & ut insuper tanta unius potentia debiliori per divisionem hujusmodi reddita, nedum minor tibi de ipsarum concessione partium possit superesse suspicio, quin etiam evidenter occurrat de illarum fideli constantia majoris securitatis & fiduciæ plenitudo. Tutaque, fili carissime, ordinationem nostram hujusmodi tam expedientem & utilem, & tam honorabilem regno & civitati prædictis, ac ipsius efficaces rationes & causas, necnon ordinantis puram intentionem & rectam, attenta nec minus grata meditatione recogitans, ac confidenter advertens quòd per id tu & regno tuo commissa regimini multiplicatos intercessores habebitis apud Deum, nullis, quæsumus, nostra in hac parte vota, quæ indubiè credimus cum divini numinis voluntate concurrere, depravare nitentibus acquiescas, quinimo perverfas suasiones talium sic prudenter rejicere sicque viriliter studeas confutare quòd nobis gratum existere debeat, & tu proinde ab eo cuius in hoc negotium agitur, condignum premium reportare merearis. Datum Avinionis Nonis Julij, pontificatus nostri anno primo.

LITTERE EIVSDEM PONTIFICIS
ad eundem Regem de institutis novis episcopatus
in regno Franciæ, & de Episcopis ordinatis
in novis Ecclesijs.

IOHANNES Episcopus servus servorum Dei carissimo in Christo filio Philippo Regi Franciæ & Navaræ illustri salutem & apostolicam benedictionem. Per alias tibi, fili carissime, scribimus literas qualiter episcopatum Tolosanam ejusque redditus in quinque dioceses de fratrum nostrorum consilio per distinguendos limites duximus dividendos, civitatem seu Ecclesiam Tolosanam in archiepiscopalem etiam

gentes seu metropolitanam, ac in quatuor aliis diocesis quatuor episcopales Ecclesias ejus suffraganeas de novo creantes. Sed & nunc tibi significare providimus nos Albiensem in duos & Claromontensem episcopatus in alios duos similiter divisisse. Ut autem de locis in quibus constituimus episcopatus hujusmodi, ac de personis de quibus episcopatus providimus antefatis, notitiam habeas, scite te volumus quod castrum seu villam de Rivis ac villas sancti Papuli & Lumberiaci quondam Tolosanae ac Montemalbanum quondam Caturcensis diocesis civitates fecimus, & in earum qualibet Ecclesiam constitutum cathedrali: quarum prime, scilicet de Rivis, de dilecto filio Magistro G. de Brocia Decano Bituricensi Consiliario tuo, viro utique cuius genus, fidelitas, & merita te non latent, secunde, scilicet sancti Papuli, de dilecto filio Abbate ejusdem loci, viro profunde scientiae & fidelitatis experte, tertie vero, scilicet Lumberiaci, de dilecto filio Abbate ejusdem loci, fratre dilecti filij nobilis viri Comitis Convenarum, viro laudabilis conversationis & vite, & quartae, scilicet Montisalbani, de dilecto filio Abbate ipsius loci Capellano nostro & causarum appellationum nostri palatij Auditore duximus providendum. Castrum autem quondam Albienensis & villam sancti Flori quondam Claromontensis diocesis similiter fecimus civitates, & in earum qualibet Ecclesiam constituimus cathedrali: quarum primae, scilicet Castrensi, de dilecto filio Abbate Latiniacensi Magistro in Theologia, reliquae vero, scilicet sancti Flori, de Abbate sancti Tiberii Daceretorum Doctore Capellano nostro providimus, viris utique genere nobilibus & morum honestate preclaris, qui omnes de regno tuo Franciae oriundi, & fidelibus regni progeniti, regionumque commodi & honoris fervidi zelatores existunt. Haec, fili dilectissime, fecimus intendentes in iis Dei honorem & gloriam suique nominis cultum extollere, animarum procurare salutem, & tuam & regni tui tranquillitatem, securitatem, & pacem, ac commodum evidens promovere. Datum Avinionis v. 11. Idus Iulii, pontificatus nostri anno primo.

CAPVT XIV.

Synopsis.

I. Philippus Augustus nihil licere voluit Romano Pontifici in administratione regni. Interdictum se non observaturum dixit, si quod a Legato ferretur, ob pacem cum Anglo repudiatam, & Rogerio, & Mattheo Paris. Proceres regni monent quoque eundem Philippum ne fœdus inerat cum Anglo per coactionem D. Papa. Philippus IV. ad inducias cum Anglo per excommunicationes cogi à Pontifice passus non est. In temporalibus se nemini subiecti profutur; in spiritualibus pariturum, in quantum debet.

II. Has induciarum indictiones à Pontificibus factas non caruisse praxeriu probabili. A treuga & pace que erat inducta in bellis privatis, argumentum ductum ad bella publica. Fœda strages è bellis privatis. Inducia illis indicta ab Episcopis & proceribus regni; que dicta est Treuga domini, è Glabry. qui explicatur in voce Vadimonium, Bella privata, legibus media avaris tolerata.

III. Inducia illa decreta à Principibus & Episcopis, excommunicationibusque munita. Deinde à Cen-

ciliis confirmata. Cur dicta Pax & Treuga. Induciarum violatarum cognitio ad Episcopos & proceres; qui ex pallis conventis cogi poterant excommunicationibus ad persequendos raptos. Pacis violatores excommunicati & proscripti ab utraque potestate, occidi poterant impune à quolibet privato. De hoc solo genere excommunicatorum intelligendus Urbanus II. apud Gratianum.

IV. Superius dicta trahi non possunt ad bella publica à Regibus indicta. Belli gerendi potestas eos eximit à censuris laicis in depraedatores. Quia ad summum dubia res est an bellum sit injustum; ideoque cessat jus excommunicandi; maxime in iis que respiciunt jus regium. Jura Principum excepta ab induciis privatis. Bella privata vetita B. Ludovici edito; sed penitus recisa constitutione Philippi IV.

V. Maxima Regum auctoritas in negotio pacis fracta. Eorum jussu restitui poterant communioni raptos quos Episcopi eam ob causam excommunicaverant, ex Ivone; qui adducit locum è Capitularibus petiitum de culpatis à Rege in gratiam susceptis.

VI. Agitur de explicatione famosi illius loci. Petitus est è Concilio Toletano x. 1. 1. cuius Concilij hæc est sententia; excommunicatos ob crimen majestatis, si à Rege indulgentiam promeruerint, ab Episcopis quoque communioni ecclesiasticae restituendos. Hoc tractum in Gallia ad pacis infractores. Pœna canonica dimittenda, non autem peccatum depraedationis, ex Ivone.

VII. Ante Concilium Toletanum, Regis venia in crimine majestatis penitentiam ab Episcopis indictam solvebat; ut patet ex facto Prætextati, qui Ecclesiam suam recepit post convivium Regis; quia non fuerat dejectus à Synodo Parisiensi, sed tantum penitentia addictus. Hæc indulgentia Regis ad omne crimen publicum trahi videtur à Capitularibus. Hodie, post abolitam penitentiam publicam, inutilis illa potestas.

VIII. Privilegium Regibus nostris indultum ne incidant in sententiam ob commercium cum excommunicatis fulciri potest usu illo antiquo.

ADDITIO. De Treuga & Pace nonnulla adferuntur non indigna scitu. Concilium Tulugense habuit eam ob causam; itaque Synodus Helenensis, & Concilium Narbonense. Tum etiam Concilium apud sanctum Egidium, & Trojanum. Quæ omnia nuppiam antehac edita fuerunt.

I. ADMINISTRANDI regni sui communionem denegavit Philippus Augustus Romano Pontifici, cum ab Ioanne Anagnino Cardinali ad pacem cum Henrico Rege Angliæ ineundam ex auctoritate sedis apostolicæ invitatus, Legati minas (qui, interdicto lato in universum regnum, Regis contumaciam se castigaturum minabatur) hac responsione repulit, ut referunt Rogerius Hovedenus & Mattheus Paris: Quod sententiam suam non timeret, nec teneret, cum nulla æquitate niteretur. Dicebat enim quod non pertinet ad Ecclesiam Romanam in regnum Franciæ per sententiam vel alio modo animadvertere, si Rex Franciæ in homines suos demeritos & regno rebelles, causâ injurias suas & coronæ dedecus ulciscendi, insurgit. Cum idem Philippus anno MCCIII. ad pacis fœdus amplectendum cum Ioanne Rege Angliæ ab Innocentio urgeretur, Odo

Rogerius Hovedenus ad an. 1189. Mattheus Paris in Henrico II.

Vide Raynaldum ad an. 1104. f. 11. 17.

C. 7. N. 1. T. 24. Libert. Ut nequa pacem neque treugam faciat Regi Angliæ per vi-

Hh iij

leniam vel coc-
tionem Domini
Pepo

C. 7. N. 11. T. 1.
Libert. Regnum
temporalium reg-
ni sui ad ipsum
Regem solum &
nominem alium
perinere, si quis
et neminem supe-
riorem recognos-
cit.

Dux Burgundiæ & proceres regni alienum à dignitate Regis esse rati ut Rex Pontificis imperio ad paciscendum de pace aut induciis cum Anglo cogere, consilio suo Philippum monuerunt ne se ad illa obsequia dimitteret, seque totis viribus, si quid contra tentaretur, obstituros. Vestigia decessorum suorum premens Philippus IV. anno MCCXC VII. prudenti responsione dignitati suæ cavuit, cum indictis à Bonifacio VIII. ad biennium induciis inter ipsum Regem & Romanorum Angliæque Reges, & excommunicationis sententiis adversus refragantes latis, non acquievit, administrationem regni sui, quæ à suo solius arbitrio quoad temporalia penderet, nemini concessurum, aut submissurum professus, sed jura regni sui fortiter tuiturum adversus hostes, quos sententiæ excommunicationis potius implicent quàm Regem. In iis verò quæ spiritualia contingunt, se more decessorum suorum, ut devotum sedis apostolicæ & Ecclesiæ filium, in quantum tenetur & debet, monitionibus & præceptis Pontificis pariturum.

II. Quin plures futuri sint qui has induciarum indictiones audaciæ adscribant, non dubito. At tamen si quis mores illius seculi investigaverit, ut Regem causæ favebit, ita prætextu satis probabili Romanos Pontifices non omnino fuisse destitutos inveniet. A Pace & Treuga, quæ Conciliorum Decretis inducitur erat in bellis privatis, quæque censuris ecclesiasticis muniebatur, ad inducias in bellis publicis indicendas ipsis Regibus argumentum traxerunt. Bella privata, quæ pondere & pudore legum comprimebantur, Romanis rempublicam tenentibus, per Gallias & ceteras Europæ regiones grassata sunt, cum duris exterarum nationum moribus ferrum lentis fori ambagibus successit, & juri publico aperta privatorum injuria. Tunc enim quisque suam suorumve injuriam non in jure coram iudice, sed ferro manique persequeretur; adeo ut etsi his inimicitias, quas *faidas* vocabant, & leges Longobardorum & Capitularia Regum modum præscriberent, tamen ingravescente in dies morbo, cædibus, depraedationibus, & incendiis respublica fœdissimè vastaretur. His incommodis prospicere Gallicani Episcopi curarunt, non extincto quidem nefando illo bellorum privatorum usu, sed represso per inducias, quæ aliquot dies ociosos à cædibus redderent, sacratòsque religionis prætextu. Anno MXXXIV. Episcopi & proceres provinciarum in Aquitania primum, deinde per reliquas Gallias, decreto suo privatis bellis inducias indixerunt, sub nomine *Treuge Domini*, à Mercurij suprema

De Faidis vide
Glos. Lindenbromi
& Spelmani,
R. P. Tac. Stru-
ad Capit. Caroli
Calvi.

die usque ad diluculum diei Lunæ subsequenti, ea lege, ut nemo ab inimico ultionem exigeret, nemo prædaretur, nec etiam à fideiussore pignus tolleretur; pœna capitis, aut exilio, & excommunicatione, in rebelles irrogatis. Rodolphus Glaber meminit hujus institutionis; quam cetera quidem apertissimis verbis descripsit, sed pignus ablatum è domo fideiussoris *Vadimonium* vocat, Latina dictione, quamvis significatione barbara. Quod fraudi fuit illustrissimo Annalium ecclesiasticorum conditori, qui de strepitu fori hæc agi putavit, & de privatis dissensionibus, quas, si justæ sint, unaquaque die persequi liberum erit, vel deferere necessarium, si fuerint injustæ; hocque nomine Gallicanos Episcopos traducit. A qua reprehensione sine dubio temperasset, si confirmatas à quatuor Conciliis generalibus has inducias animadvertisset, & relatas in librum Decretalium sub titulo *de Treuga & Pace*; cujus usum & Glossa & Iuris Canonici interpretes abrogatum esse aiunt, hæcque sola observatione se curiosis antiquitatum indagatoribus satisfecisse putant. Bella isthæc privata, nec legibus probata erant, nec omnino damnata; imò verò si provocatio, vel potius, ut illius seculi verbo utar, si *diffidatio* præcessisset, pro jure constituto habebantur; ita ut in adversarium cæde prædis, & incendiis grassari liceret; ut docent Ivo, Friderici I. & Conradi leges. A quibus bellorum injuriis abstinendum erat diebus Jovis, Veneris, Sabbati, & Dominica, quos sub finem vitæ præcipuis salutis nostræ mysteriis Dominus consecravit.

ADDITIO

STEPHANI BALUZII.

ANTEQUAM ultra progrediatur oratio, lubet hæc additio nostra tanti sit ut avocare quemquam debeat à studio rerum pulcherrimarum; sed ut solent liberales ac feci convivatores, qui lactucas interdum ferculæque non admodum exquisita præbent convivis suis, tantum ut irritatio fiat meliorum ciborum appetentia. Itidem mihi visum est eruditissimissimi scriptoris observationibus memet inserere & lectori tantisper ab earum lectione retardare, mihi gratiam habiturum quòd spatium ipsi tribuerim ad colligendas ingenij vires. Quanquam mea hæc additio etiam non injucunda videri poterit iis qui istius eruditionis sunt curiosi, quique singulares quasque observationes testimoniis veterum fultas lubenter conspiciunt. Quod eo gratius est hoc loco, quòd vir doctissimus in vocis *vadimonium* interpretatione lapsus sit, quem admodum observavit illustrissimus Archiepiscopus. Itaque adferam aliquot testimonia, quibus ostendam *vadimonium* significasse olim pignus, quod nos Galli

Glos. L. 112

Corl. 200. ad
annum 1100. l.
c. 1. §. 1.Ea enim nob
magna fides
1. 1. in Treuga
fac. 1.Ivo pp. 171.
Friderici 1. pp.
Abboni 1199.
Conrad. 1. ca.
Belle 1000.Glos. L.
112. 112.
112. 112.
112. 112.
112. 112.
112. 112.
112. 112.
112. 112.
112. 112.
112. 112.

vocamus *gage*. Nullum ad eam rem probandam testimoni-
 um afferri potest illustrius quam hic locus ex epi-
 stola Fulberti Episcopi Carnotensis, qui eadem cum
 Glabro ætate vivebat: cujus hæc sunt verba in tomo
 secundo Spicilegij Dacheriani pag. 829. *Sed neque li-
 cium est de Ecclesia tutela vasa sacra abstrahere &
 aliquorum manibus loco vadimonij tradere.* Infra pag.
 831. *Sed incongruum est ut in vadimonium ponatur.* In
 veteri Chartulario Ecclesie Cadurcensis extant acta
 quedam confecta Urbani II. pontificatu, ex quibus
 constat vocem illam tum in eadem significatione usur-
 patam fuisse. Nam Gerardus Episcopus Cadurcensis
 narrans quomodo Ecclesia de Monte dominico perve-
 nerit in manus laicorum, ita loquitur: *Cujus Ecclesie
 possessio præterito tempore in Carnotensis Ecclesie do-
 minio divitissime habita, moderno vero, nescio cujus-
 modi occasione, à Bernardo Episcopo ac quibusdam se-
 culariter viventium Clericorum aliena potestate præ-
 sumptione pro vadimonio supposita, & sic in laicarum
 manus deducta personarum.* Cosmas Decanus Pra-
 gensis in libro tertio Chronicæ Bohemorum pag. 57.
*Item ejusdem Ecclesie v. pallia cum limbis Ratibona
 ad Judæos sunt posita in vadimonio pro quingentis
 marcis argenti.* Ordericus Vitalis lib. 111. pag. 474.
*Anscheillus reatum suum palam confessus, vadimo-
 nium Abbati Theoderico dedit.* Ludovicus VII. Fran-
 corum Rex in literis de concordia inita anno MCLIII.
 inter Godefridum Episcopum Lingonensem & Odo-
 nem Ducem Burgundie, quæ extant in Chartulario
 Ecclesie Lingonensis. Illic ergo Episcopus hæc inter
 cetera ait adversus Ducem. *Quæro etiam villam
 Bras, & aliam quæ dicitur sanctus Johannes, quas in
 vadimonio tenet sine assensu nostro, cum sint de nostro
 feodo.* Casarius Heisterbachensis lib. 111. cap. 111.
*Erat autem in proximo manens Miles quidam dives &
 honestus, ministerialis tamen. Huic juvenis jamdictus
 alodia sive feuda sua partim vendebat, partim in va-
 dimonio exponebat. Vide illustrissimum Archiepiscopum
 in historia Benearense lib. v. cap. xiv. §. vii.
 & cap. xxxi. §. viii.*

bita. Observandum verò *Pacem & Treugam*
 dici hæc à bellis privatis feriacionem, quòd
 ratione Clericorum omnium, peregrino-
 rum, mercatorum, agrorum cum bobus
 aratoriis, dominarum cum sociis suis inermi-
 bus, mulierum omnium, rerum ad Clericos
 monachosque pertinentium, & molendino-
 rum, pax ista omni tempore indulta est; ra-
 tione ceterorum, treuga tantum, id est, in-
 duciae aliquot dierum. Sanè fatendum est
 excommunicatione multatos fuisse pacis
 vel treugæ violatores, & ad refarciendum
 damnum læso coactos. Sed Episcopi & Co-
 mitis hæc erat cognitio, ceterorumque Ba-
 ronum: qui tamen si cessarent à persequen-
 do armis raptore, excommunicationibus &
 interdictis ad officium quo se obstrinxerant
 adigebantur, ut vice versa eis qui contra pa-
 cis perturbatores decertarent, duorum an-
 norum pœnitentia indulgebatur, aut plu-
 rium, ad arbitrium Episcopi, pro modo la-
 boris. Si raptores istos pacisque violatores,
 ab utraque potestate proscriptos, occidi
 contingeret à quoquam privato, *Ælo justitia*,
 non homicidij pœnâ canonicâ & ordi-
 nariâ, sed leviori & remissiori satisfacione
 culpam illam diluendam docet Urbanus II.
 qui de hoc solo genere excommunicatorum
 intelligendus est, non autem de omnibus ex-
 communicatis, ut quidam sibi malè feriat
 persuaserunt. Cujus interpretationis eò lu-
 bentius hic memini, quòd eâ levari posse
 mihi videatur invidia quæ ob textum hunc
 malè intellectum creari solet adversus Sum-
 mos Pontifices.

Apud Gratianum
 c. Excommunicat:
 torum. 23. q. 5.

III. Decretæ autem fuerunt induciæ
 istiusmodi, non solum ab Episcopis, sed
 etiam à proceribus cujusque dioceseos, ut
 disertè docent Glaber & Ivo; ut patet ex
 treugæ istius constitutione quæ lata est in
 Anglia & Normannia ex consensu Episcopo-
 rum & Baronum à Guillelmo I. Rege anno
 M L X X X. apud Ordericum Vitalem, & à
 Raimundo Berengario Comite in Barcino-
 nensi Comitatu anno millesimo sexagesimo.
 Recepta sunt & amplificata isthæc decreta à
 Concilio Claromontano sub Urbano II.
 anno M X C V. à Romano sub Paschali II.
 anno M C I I. à Lateranensi sub Innocentio
 II. anno M C X X I X. & ab altero Latera-
 nensi sub Alexandro III. anno millesimo
 centesimo octuagesimo. Hoc solum discrimen
 interest inter primam induciarum insti-
 tutionem & confirmationem, quòd à Con-
 ciliis festi dies quamplurimi quatuor illis sin-
 gularum hebdomadarum diebus adjecti fue-
 rint, & à Concilio Lateranensi sub Inno-
 centio II. incendiorum devastatio prohi-

IV. Sed hæc omnia trahinon possunt ad
 bella publica, quæ à Regibus, ut res suas
 repetant, aut reipublicâ injuriam illatam
 ulciscantur, indici solent. Etenim belli ge-
 rendi potestas, quæ à Deo Regibus collata
 est in Veteri instrumento, & in Principes
 Romanos disertis verbis lege regia transla-
 ta, Reges liberos præstat ab excommunica-
 tione quæ in deprædatores & alienorum bo-
 norum invasores à canonibus irrogatur.
 Quia excommunicationi locus non est,
 etiam in privatis personis, nisi cum de cri-
 mine manifesto & aperto agitur, non autem
 cum dubitatur de crimine, ut docuit olim
 Hincmarus ex Augustino. Porro sola belli à
 Principe indicti ratio id saltem obtinere de-
 bet, ut justitiâ niti præsumatur, præcipuè
 cum regia dignitas in munere regio exer-
 cendo nullius judicio sit obnoxia, sed soli
 divino numini se submittat. Quare in ipsa
 pacis & treugæ promulgatione jura Princi-
 pum conceptis verbis excipiuntur; ut patet
 ex indictione pacis & treugæ à Guillelmo
 Archiepiscopo Aufcitano, Legato sedis

Guillelmus, Archiepiscopus
 Aufcit. constitutio
 eadem est in sup.

Chib. l. 4. n. 1.
 lve. epill. 50.
 Tertia huius non
 est communi lege
 facta; pro com-
 muni tenent utri-
 que hominum, ex
 platio & jallo
 avitatu & pa-
 rita, Episcoporum
 Indistram est
 adhibere 59.
 ma.
 Ordericus l. 1.
 110. Norm.
 Vicia Boccia.

bse-
 lio-
 riam
 ptis,
 bel.
 ninit
 dem
 ab-
 vo-
 tio-
 mo
 qui
 va-
 na-
 se.
 que
 A
 et,
 li.
 ras
 rga
 io-
 ic-
 ra-
 lla
 t,
 a-
 si
 ro
 e,
 O-
 A
 at
 i-
 d.

Deve. in. lib. 5. c. 14. Sed latiss. est. Nam confirmatio illa condita non fuit au. 1103. sed circa an. 1140. post Concilium Lateran. Innocentij 11.

170 ep. 266.

apostolicæ, post Concilium Romanum anno M C I I. publicata: *Principibus autem & dominis terrarum jura sua & consuetudines non contradicimus in terris suis.* Deinde pacis illius infractæ cognitio Episcopis commissa erat, de Comitum & dicecesanorum consensu; quæ ex pactis conventis legem accipere debet, ut scripsit Ivo Cononi Legato; imò & Comitibus Baronibusque diceceseos pars illius cognitionis competeat. Quæ omnia cum bellis publicis comparata discrimen apertum inter utraque constituunt; & jus indicendarum Regibus induciarum, quod ex hac comparatione peteretur, à Romanis Pontificibus abdicant. Bella ista privata à Ludovico immortalis memoriæ Principe vetita quidem; sed rediviva Philippus I V. constantissimus Princeps constitutione sua Tolosæ edita in perpetuum refecit anno millesimo trecentesimo tertio.

170 ep. 371.

V. Ceterum quantam sibi potestatem in violatæ pacis negotio Reges Galliarum assererent, colligi potest ex Ivone: qui consultus à Daimberto Senonensi Archiepiscopo, an jubente Rege communionem restitueret cuidam raptori & sacrarum dierum violatori, id est, infractæ legis publicæ reo, quæ diebus solennibus præcipuè servanda erat, ut dixi, respondet rectè quidem excommunicatum videri, attamen ne Regis animus lædatur, dispensatione utendum esse; maxime quia rerum temporalium dispensationes Regibus attributæ sunt, quare si potestate sibi concessa abutantur, monendos quidem esse, sed non exasperandos, divinòque judicio relinquendos. Vnde concludit restituendam reo communionem ecclesiasticam, laudato famoso illo loco è Capitularibus petito: *Si quos culpatorum regia potestas aut in gratiam benignitatis receperit, aut mensæ suæ participes effecerit, hoc & Sacerdotum & populorum conventus suscipere ecclesiastica communione debet; ut quod principalis pietas recipit, nec à Sacerdotibus Dei extraneum habeatur.*

Conc. Tol. 1 v. c. 71. anno 633.

VI. Quæri solet quæ sit hujus loci ab Ivone laudati sententia; an in universum omnibus excommunicatis sit reddenda communio, quos Rex gratiæ suæ participes fecerit; an verò hæc indulgentia certâ quadam specie contineatur. Sanè canon I I I. Toletani Concilij x I I. (cujus verba transscripta sunt in Capitularium libros, & è Capitularibus ab Ivone variis in locis prolata) hanc sententiam reddunt, eos qui regni pacem læserint, statimque patriæ gentis Gothorum turbaverint, aut infensò animo in Regem fuerint, eaque de causâ anathemate ab Episcopis proscripti, (quemadmodum decretum est Concilij Toletani I V. canone

l x x I V.) si postea Regis indulgentiam promeruerint, (cujus arbitrio horum criminum venia reservata erat canone v I I I. Concilij Toletani v.) eos, inquam, ab Episcopis excommunicatione illa publica solvi debere, & communione ecclesiastica donari. Hæc sunt verba Concilij Toletani x I I. *Et ideo quia remissio talium, qui contra Regem, gentem, vel patriam agunt, per definitiones canonum antiquorum in potestate solum regia ponitur, cui & peccasse noscuntur, adeo nulla se deinceps à talibus abstinere Sacerdotum communio; sed quos regia potestas &c.* Quare dubitandum non erat quin ex hoc Concilij Toletani decreto liberum esset Regi Francorum pacis publicæ infractoribus veniam criminis, quod statum Reipublicæ lædebat, indulgere; quam se qui debebant Episcopi in solvenda pena ecclesiastica. Quod ita intelligendum est, ut pœnitentiæ publicæ & pœnæ canonicæ indulgentia tribueretur, non autem peccatum quoad Deum dimitteretur, nisi reus aliunde in gratiam cum Deo rediret, ut docet Ivo. Hæc indulgentia usus erat Ivo ipse erga Gervasium violatæ pacis reum, quem communioni ecclesiasticæ reddidit in Curia Paschali, id est, in conventu regni ad diem Paschatis à Rege Philippo I. indicto. Quod se fecisse pro regia honorificentia, fretum auctoritate legis supra scriptæ, testatur.

VII. Simile aliquid occurrit in Gallia, ante Concilij Toletani tempora. Prætextatus enim Rothomagensis Episcopus à Chilperico Rege delatus inter reos læsæ majestatis apud Synodum Parisiensem anno quingentesimo septuagesimo septimo, cum crimen per calumniam sibi impactum, spe veniæ proposita, confessus esset, excidit quidem à communione, licet sacerdotio dejectus non fuerit, Bertchramno his verbis eum alloquente: *Quia Regis gratiam non habes, ideoque nec nostra caritate uti poteris, priusquam Regis indulgentiam merearis.* Post aliquot annos à Rege Guntchramno susceptus, & convivio ejus adscitus, ad urbem suam regressus est, nullo synodi judicio habito, quia ei tantum pœnitentia erat præscripta; ut Ragnemodus Parisiensis urbis Episcopus suggessit Regi, teste Gregorio Turonico. Quæ pœnitentia soluta est solâ veniâ Regis. Itaque ex usu antiquo Gallorum, & ex verbis Concilij Toletani & Ivonis, ad speciem quæ proposita erat de crimine læsæ & violatæ Reipublicæ restringitur necessitas illa dandæ veniæ episcopalis, post Regis indulgentiam. Quod tamen intra hos fines coerceri non debere videtur ex sententia Capitularium; quæ indefinitè de *Culpatis*, id est, de reis omnibus, Concilij verba accipiunt, dempta præfatione

Conc. Tol. v. can. 8. au. 1103. in hoc concilio pœnitentia publicæ in calpe illa pœnitentia pœnitentia pœnitentia

170 ep. 174

170 ep. 61. ad jugo ep. 106.

Cap. 71. c. 71.

Cap. 71. c. 71.

præfatione canonis III. Toletani, quæ ad lætæ majestatis reos generalia decreti verba constringit. Vnde titulus illius capituli ita conceptus est apud Ivonem in Decreto, ut de reis omnibus capienda sit Capitularium legum sententia: *Ut quos regia potestas in gratiam receperit, his etiam minores potestates communicent. cap. 383. Si quos culpatorum.* Quæ interpretatio si recipiatur, ad crimina ecclesiastica porrigenda non erit; nec locum obtineret, nisi cum ex denegata ecclesiastica venia, Regis animus læderetur. Hodie ab isto pœnitentiæ publicæ usû, non perspicio qua ratione apud nos huic definitioni locus esse possit. Si quis enim hoc trahere vellet ad confirmandam auctoritatem regiam, qua magistratus utuntur in declarando excommunicationum abusu, fœda confusione omnia miseret, scilicet veniam & indulgentiam criminum, quæ à mera liberalitate Principis proficiscebatur, cum jurisdictione & discussione abusus, quæ formulis canonum & legum adstringitur, & in causâ cognitione consistit, ut taceam de aliis discriminibus.

VIII. Attamen veteris illius juris reliquæ superesse videntur in eo privilegio quod unâ cum ceteris indultum olim Regibus nostris, à Ioanne XXII. renovatum fuit anno MCCCXVII. ad petitionem Regis Philippi V. cognomine Longi, operâ Magistri Radulphi de Prælis in eam rem delegati; cujus privilegij summarium his verbis conceptum est in antiquo regesto: *Item quòd Dominus Rex pro participatione cum excommunicatis non incurrat sententiam.* Quo quidem privilegio nulla necessitas solvendæ excommunicationis Episcopis ob Regis commercium cum excommunicatis imponitur; sed à censuris quæ in participes excommunicatorum feruntur, Rex liber & immunis esse declaratur.

ADDITIO

STEPHANI BALUZII.

INDUCIAS illas quæ vulgò Treuga & Pax dicebantur, ubique decretas fuisse, non solum ab Episcopis, sed etiam à proceribus cujusque regionis, adnotavit supra vir illustrissimus, asserens etiam Barcinonensium exemplum. Nos verò in prima quam protulimus istarum Dissertationum editione nonnulla illorum temporum monumenta, quæ docerent in eadem orâ maritima Hispaniæ Tarraconensis & Galliæ Narbonensis sancitam fuisse treugam & pacem ab Episcopis & proceribus, in publicum emisimus, Concilium videlicet Tulugiense apud Ruscinones, Synodum Helenensem sub Oliba Episcopo Aulonensis gerente vices Berengarij Episcopi Helenenfis tunc temporis in partibus transmarinis peregrini, Concilium Narbonense habitum anno MCLIV. Excerpta Conci-

lij apud sanctum Agidium in prima Narbonensi habiti anno MCLV. & Concilium Trojæ in Apulia celebratum ab Urbano II. anno MCCI. Sed quoniam demum annu habitum fuerit istud Concilium Tulugiense, non adeo exploratum habetur. Animus olim fuerat eam synodum revocare ad annum MCLV. quòd viderem eo anno Guifredum Archiepiscopum Narbonensem & Olibam Episcopum Aulonensem peregrisse consecrationem Ecclesiæ sancti Michaelis Fluvianensis apud Emporitinos, huicque consecrationi adfuisse Poncium Comitem Emporitinum. Videbam præterea Gauzfredum Comitem Ruscinonensem, qui ea omnino atate vivebat, subscripsisse actis illius dedicationis à Guifredo & Oliba confectis. Atque ut etiamnum in ea sententia persistem, istud facit, quòd Oliba Episcopus Aulonensis, cujus Decretum in Synodo Helenenfi editum confirmat ea quæ ab Episcopis in prato Tulugiensi congregatis statuta fuerant de treuga & pace, mortuus est anno MCLVI. ut fidem facit vetus auctor M. S. *De Gestis Comitum Barcinonensium.* Præterea, Guillelmus Comes Bisuldunensis, qui Tulugiensi Concilio interfuit, obiit anno MCLII. ut fidem facit idem vetus auctor. Demum Acta Concilij apud Narbonem habiti anno MCLV. loqui videntur de institutionibus Concilij Tulugiensis. Hæc, inquam, suadent Tulugiense Concilium fuisse habitum anno MCLV. uti dicebamus. Sed ne ita sentiamus faciunt multa. Primum, Raymundus nondum erat Helenenfis Episcopus, utpote qui circa annum tantum MCLIV. ad eam cathedram pervenit. Nam certissimis testimoniis compertum habeo Berengarium fuisse Episcopum Helenensem ab anno saltem MXXXI. usque ad annum millesimum quinquagesimum tertium, huic successisse Arnaldum, qui anno MCLVI. interfuit Concilio Tolosano & dedicationi Ecclesiæ Barcinonensis anno MCLVI. XIV. Kal. Decembris. Arnaldo successit Berengarius, quem Helenzæ sedisse reperio anno MCLVII. IV. Idus Decembris. Post Berengarium denique video Raymundum Helenensem Episcopum fuisse annis MCLXIV. & MCLXXIV. XIV. Kal. Junij. Istis argumentis probari puto Concilium Tulugiense non fuisse celebratum anno MCLV. quandoquidem Raymundus, qui synodo interfuit, vigesimo tantum circiter post anno ad Helenensem cathedram pervenit. Præterea, Berengarius Episcopus Gerundensis, qui Concilio item Tulugiensi interfuit, anno tantum MCL. factus est Episcopus (ut adnotavit Franciscus Didacus in catalogo Episcoporum Gerundensium) adeoque anno MCLV. interesse non potuit huic Concilio Tulugiensi ut Episcopus Gerundensis. Sed si ita stat sententia, quid faciemus Decreto Olibæ Episcopi Aulonensis, qui in actis Synodi Helenenfis disertam mentionem facit eorum quæ de treuga & pace statuta fuerant ab Episcopis qui convenerunt in Comitatu Rossilonense in prato Tuluges? An dicemus Olibam loqui de superiore quodam Concilio Tulugiensi, in quo actum fuerit de treuga & pace? An verò Decretum illud Olibæ dicemus esse falsum ac supposititium? Prorsus difficilem esse rem video, & cui explicandæ opportunior alibi fortassis erit locus, quæ, uti dicebamus, in prima editione istarum Dissertationum emisimus in publicum, heic quoque rursus edamus; si prius monuero lectorem Tulujas oppidum esse agri Ruscinonensis, haud procul Perpignano, tertio videlicet ab ea urbe milliario, quod circa annum MCCCCXXX. vocatur *villa Tuljes*, & de Tulugijs, in comitatu Rossilonensi; ut fidem faciunt acta

vetera quæ extant in Chartulario Ecclesiæ Helenensis. Hodie vocatur *Tulijas* ab incolis illarum partium.

De Concilio porro Trojano, quod heic quoque edi volumus, admonendum putavi descriptum illud fuisse in registro Urbani II. ut testantur Ivo parte 1 x. cap. 1111. & duæ vetustæ canonum collectiones, quarum una fuit illustrissimi viri Petri de Marca Archiepiscopi Parisiensis, alia clarissimi viri Claudij Puteani. Quæ postrema collectio extat hodie in bibliotheca regia. Celebratum autem fuit hoc Concilium anno M X C I I. mense Martio; ut constat ex his quæ nunc edimus, & ex Bulla quadam Urbani, quæ extat in archivo Archiepiscopi Narbonensis, data Trojæ x i v. Kal. Aprilis anno M X C I I. Frustra porro sunt qui duo Concilia Trojana ab Urbano II. celebrata fuisse existimant. Codex enim Anianensis canones Trojanos uni synodo adscribit, quod verum esse subodoratus est illustrissimus Cardinalis Baronius. Gerardum autem Episcopum Trojanum fuisse per illas tempestates patet ex Chronico Caveni quod Ferdinandus Vghellus edidit in catalogo Archiepiscoporum Salernitanorum, itémque ex subscriptionibus Privilegij monasterij Caveni apud Baronium ad annum M X C I I.

CONCILIVM TVLVGIENSE
habitum sub Guifredo Archiepiscopo
Narbonensi.

HÆc est treuga & pax confirmata ab Archiepiscopo Narbonensi Domno Guifredo, & à Berengario Gerundensi Episcopo, & à Domno Raymundo Helenensi Episcopo, & à Comitibus Russilionensium, Domno scilicet Gauzfredo & Guilaberto filio ejus, & à Domno Poncio Impuritanensi Comite, & à Domno Guillelmo Bisuldunensium Comite, & à Domno Raymundo Cerritanensium Comite, & à Domno Gauzberto Vicecomite de Castronovo, cum ceteris magnatibus Helenensis episcopatus, in Tulugiensi prato, quod est in comitatu Rossilionis. Constituerunt namque prædicti Pontifices, cum consensu ceterorum nobilium, ut in Comitatu Russilionensi, vel Confluentano, vel Vallispiriensi, ullus homo Ecclesiam non infringat, neque cimiteria, vel sacra, xxx. passuum ecclesiasticorum in circuitu uniuscujusque Ecclesiæ, nisi Episcopus propter hominem excommunicatum, aut propter suum censum. Si verò aliquis homo aliter infregerit Ecclesiam vel spatium xxx. passuum ipsius Ecclesiæ in prædicto episcopatu Helenensi, quidquid ei commiserit, emendet ut justum fuerit ipsi homini cui injuriam fecerit, & Ecclesiæ in qua fecerit satisfaciatur legaliter, & insuper compositionem sacrilegij Helenensi componat Episcopo. Ecclesias verò illas ubi castra fuerint constructa, sive ubi fures vel rapaces congregaverint furta, vel prædam,

vel malefacta, tandiu posterunt eas jamdicti Episcopi in defensione præscriptæ pacis, quousque querimonia prædictarum Ecclesiarum deferatur Helenensi Episcopo, & ejus judicio aut justè emendetur quod in ipsis Ecclesiis commissum fuerit, aut ab eodem Episcopo ipsæ Ecclesiæ à defensione prælibatæ pacis separentur. Iidem Episcopi præfati constituerunt ut in jamdicto episcopatu Helenensi nullus violenter infringat dominicaturas Canonicorum vel monasteriorum, neque aliquid rapiat inde. Clericum verò arma non ferentem, vel monachum, vel sanctimoniale, sive viduam, nemo apprehendat, nec illis aliquid injuriæ inferat. Villanum, neque villanam, nemo apprehendat, nisi propter culpam quam ipse villanus vel villana fecerint. Et si eos apprehenderit, non distringat nisi per directum. Et ut prædam nemo faciat in jamdicto episcopatu de equibus, vel pullis, sive mulis earum, ætatis unius anni; neque de bobus, neque de vaccis, sive vitulis earum; neque de asinis, vel asinabus, sive pullis earum; neque de ovibus, arietibus, hircis, capris, sive earum fœtibus. Mansiones villanorum nemo incendat, neque evertat. Terras in contentione positas nullus villanus laboret, postquam commonitus fuerit ab eo in quo justitia placiti non remanserit. Si verò ter commonitus, postea ibi laboraverit, & propterea damnum acceperit, non requiratur pro pace fracta. Si quis autem fidejussor extiterit; si fidem non portaverit, de suo proprio pignoretur, nec pro pace fracta habeatur. Si quis autem prædictam trevam & pacem infregerit, simpla tantum compositione emendet illi cui infregerit infra primos xv. dies. Si verò infra primos xv. dies simpliciter non emendaverit, compositionem mali quod intulit in duplo componat, ita ut medietatem istius duplæ compositionis habeat querelator, & alteram medietatem habeat Episcopus & ipse Comes, qui adjutor fuerit eidem Episcopo ad hanc justitiam faciendam. Si quis autem prædictam pacem vel trevam*, & inde justitiam facere noluerit, infra xv. dies quod querelator suam querelam præsentaverit ante Episcopum & ejusdem Clericos ac Comitem, ipse malefactor & consiliatores & adjuutores ejus emendare noluerint, egrediantur à treva & pace, & malum quod propter hoc illatum fuerit eis non requiratur pro pace vel treva fracta. Et si malefactor & adjuutores ejus postea jamdicto querelanti ullum malum fecerint intra trevam, emendet pro treva & pace fracta. Item prædicti Episcopi firmaverunt trevam Domini. Videlicet ut omni

tempore teneatur ab omnibus Christianis, ab occasu solis quartæ feriæ, id est, Merchoris die, usque ad ortum solis secundæ feriæ, id est, Lunis die. Item continuatim teneatur à prima die Adventus Domini usque ad Octavas Epiphaniæ Domini, quando festivitas sancti Hilarij agitür. Item similiter continuatim teneatur à die Lunis quæ antecedit caput jejuniij, usque ad diem Lunis qui est primus post diem dominicam Octavarum Pentecosten. Et tres festivitates sanctæ Mariæ, cum suis vigiliis. Et Nativitatem sancti Iohannis, cum sua vigilia. Et festivitatem sanctorum Iusti & Pastoris, & Abdon & Sennæ, & sancti Felicis, & sancti Genesij, & sancti Nazarij, & sancti Laurentij, & sancti Michaelis, & festivitatem omnium sanctorum, & sancti Martini, & duæ festivitates sanctæ Crucis, & Cathedra sancti Petri, & festivitatem sancti Ennesij, quæ est xii. Kal. Septembris, & Decollationem sancti Iohannis Baptistæ, cum vigiliis & cum omnibus noctibus jamdictarum festivitatum. Et omnes dies & noctes quatuor temporum. Si quis autem infra hanc prædictam trevam Domini aliquod malum alicui fecerit, in duplum ei componat, & postea per iudicium aquæ frigidæ trevam Domini in * sede sanctæ Eulaliæ emendet. Si quis autem infra hanc trevam hominem occiderit sine aliquo casu, ex consensu omnium Christianorum diffinitum est ut omnibus diebus vitæ suæ exilio damnentur. Si autem cum casu hoc fecerit, egrediatür tamen à terra usque ad triennium quem Episcopus vel Canonici existimaverint esse imponendum. Si quis verò infra hanc trevam se miserit in * aguit, vel ipsum aguet stabiliter pro morte vel apprehensione alicujus hominis, aut pro apprehensione alterius castelli, & tamen si hoc agere non potuerit, similiter emendet ad iudicium Episcopi & Canonicorum ejus ipsam trevam Domini, sicut faceret si fecisset quod agere tentavit. Item prohibuerunt ne in terminibus his continuatis trevis, videlicet tempore Adventus Domini, seu Quadragesimæ, nullus castrum vel munitionem edificare præsumat, nisi xv. diebus ante continuatas prædictas trevas hoc inchoaverit. De prædicta autem treva vel pace querela ad Episcopum vel ad ejus Canonicos seu fatigatio omni tempore fiat, & sicut superius scriptum est in pace de Ecclesiis, ita fiat. Et ipsi in quibus Episcopus vel Canonici prædicti se fatigaverint de direptione præfatæ pacis vel trevæ Domini, sive fidejussores, vel hostatici pro pace vel treva Domini, & malam fidem inde portantes Episcopo vel Canonicis ejusdem sedis, excommunicentur ab

Episcopo vel à Canonicis ejusdem sedis cum protectoribus & adjuvantibus se, quandiu se contenderint sicut infractores pacis vel trevæ Domini, ipsi & res eorum non habeantur in pace & treva Domini.

Ego Gauzfredus Comes juro tibi Petro Helenensi Episcopo, & facio tibi hostaticum, ut per duo tempora anni, scilicet ad dedicationem B. Eulaliæ, id est, viii. Idus Octobris, & ad caput jejuniij, per unumquemque annum, quandiu vixeris, revertar ad hanc sedem B. Eulaliæ, & non separabo hinc me sine licentia tua, vel ipsorum Clericorum, quibus tu commiseris, si æs non habuero, & si æs habuero, eo transito infra viii. dies revertar, & non separabo hinc me sine licentia tua, vel ipsorum Clericorum quibus tu commiseris, per Deum & hæc sancta.

SYNODVS HELENENSIS, sub Oliba Episcopo Aufonensis.

ANNO Dominicæ Incarnationis xxxvii. post millesimum, xvii. Kal. Junij, convenit Oliba Pontifex Aufonensis, ad vicem Berengarij Helenensis Episcopi tunc temporis in transmarinis partibus peregrini, unà cum Vdalchero sanctæ Elenensis Ecclesiæ Archipresbytero, & Gancelino Archidiacono, & Ellemaro Sacriscrinio & Coraule, Gauzberto, & ceteris præfatæ sedis Canonicis, cæterumque sacrorum Ducum, catervam quoque fidelium, non solum virorum, sed etiam feminarum. Convenerunt autem in Comitatu Rossilionense, in prato Tulujes. Quò cum convenissent, primò rogantes Domini misericordiam ut corda fidelium suorum ad se converteret, mentes quoque & actus dirigeret, dein requisierunt si quæ hætenus à præfatis Episcopis statuta fuerant, observarentur. Sed cum penè omnia invenissent nisi solum pedibus conculcata, sed etiam oblivioni dedita, iterum reparare studuerunt eodem tenore quo fuerant hætenus condita. Constituerunt itaque præfati Episcopi, simul cum omni Clero & fidei populo, ut nemo in toto supradicto comitatu vel episcopatu habitans assalliret aliquem suum inimicum ab hora Sabbati nona usque in die Lunis hora prima, ut omnis homo persolvat debitum honorem diei dominico. Neque ullo modo aliquis assalliret monachum cum clericum sine armis incedentem, neque aliquem hominem ad Ecclesiam cum Concilia euntem vel redeuntem, neque aliquem hominem cum sportella proficiscentem, neque aliquem

* id est, in cathedra Ecclesiæ Helenensis

* id est, in aguita

hominem cum feminis euntem; neque aliquid auderet Ecclesiam vel domos in circuitu positas à xxx. passibus violare, aut assallire. Hoc autem pactum sive treguam ideo constituerunt, quoniam divina lex & penè omnis Christiana religio ad nihilum deducta, ut legitur, abundabat iniquitas, & refrigescerat caritas. Et ideo præcipimus nos supradicti Episcopus, Clerus simul, & omnis ordo seruiens divinis cultibus, & coram Deo interdicimus, ut nullus homo vel femina de suprascriptis aliquid voluntariè temerare vel infringere præsumat, nec invadat res sanctæ matris Ecclesiæ Elenensis, sive ceteris Ecclesiis vel monasteriis debitas. Neque aliquis, se sciente, in incestu usque ad vi. gradum permaneat. Neque aliquis uxorem propriam dimittat, nec alteram feminam habeat. Quod si quis fecit, sive inantea fecerit, nisi resipuerit, & pro posse emendaverit, & ad plenam satisfactionem sanctæ matris Ecclesiæ coram supradictis Canonicis infra mensium trium spatium venerit, à liminibus sanctæ catholicæ Ecclesiæ & omnium Christianorum cætu excommunicatus permaneat. Et ut noveritis omnes quale peccatum sit jungi excommunicatis, nullus Christianus debet manducare cum eis, vel bibere, neque osculum eis porrigere, neque cum eis loqui nisi de satisfactione; neque si excommunicati defuncti fuerint, debentur ad Ecclesiæ sepeliri; neque aliquis Clericus vel fidelis debet pro eis orare. Si verò pro nihilo duxerint excommunicationem, transactis tribus mensibus, anathematis vinculo, id est, ut periti sicut Iudas proditor, damnentur. Et si, quod Deus avertat, in hac perfidia obierint, corpora illorum cum psalmis & hymnis vel spiritualibus canticis non ducantur ad sepulturam, nec inter fideles mortuos eorum nomina ad sacrum altare recitentur. Et quia peccatum perpetraverunt ad mortem; nisi poenituerint, sine fine damnentur in æternam damnationem. Omnibus Canonicis suprascriptæ sedis interdicimus coram Deo & sanctis ejus ut nullus eorum de his aliquid solvere audeat sine consensu præfati Archipresbyteri, vel Archidiaconorum, sive Sacriserini, & Caput scholaris, vel ceterorum fratrum Canonicorum. Ministeria autem divina sine intermissione fiant pro excommunicatis, per spatium trium mensium, ut det illis Deus poenitentiam, & resipiscant à laqueis diaboli, à quibus capti tenentur, ad ipsius voluntatem. Quod qui noluerit perficere, noverit se mulctandum, nisi resipuerit, suprascripta excommunicatione. Omnibus autem supradicta observantibus pax & misericordia concedatur à Do-

mino Iesu Christo hinc & in perpetuum. Amen.

CONCILIVM NARBONENSE

habitum anno MLIV.

ANNO dominicæ incarnationis millesimo quinquagesimo quarto, Indictione septima, Epacta nona, Concurrente V. octavo Kal. Septembris, Conventus erat apud urbem Narbonam decem venerabilium Episcoporum, Bernardi scilicet Biterrensis, & Gonterij Agathensis, & Rostagni Lutævensis, & Arnaldi Magalonenis, Froterij quoque Nemaufensis, Guifredi verò Carcasensis, imò Berengarij Gerundensis, Guifredi Barchinonenis, necnon & Guilelmi Albiensis; inter quos fuere Legati Domini Guilelmi Vrgellensis videlicet Berengarij, & Vgonis Vzetenfis. Præsidente Domino Guifredo prædictæ urbis Archipræsule; cujus industriâ prædicta synodus, opitulante Petro Ramundi Comite, atque Berengario Vicecomite, unâ cum Abbatum & Clericorum ac quorundam nobilium & ignobilium non minima multitudine, ad confirmandam pariter & custodiendam tregam & pacem & dilectionem quam universalis Ecclesia unanimiter instituit, & reformandum ejusdem statum, qui à pravis conculcabatur hominibus, dominicis obtemperantis iussibus pro temporalibus commodis commissæ sibi plebi impensis, à summo omnium pastore, ut æterna præmia mereantur adipisci in secula. Primò ergo omnium institutionum nostrarum, quæ in hoc tomo scribenda sunt, monemus & mandamus secundum præceptum Dei & nostrum ut nullus Christianorum alium quemlibet Christianum occidat: quia qui Christianum occidit, sine dubio Christi sanguinem fundit. Si quis verò, quod non optamus, injustè hominem occiderit, per legem eum emendet. Iterum mandamus atque confirmamus ipsam tregam Dei quæ à nobis dudum constituta fuerat, & nunc à pravis hominibus disrupta esse videtur, ut firmiter deinceps ab omnibus teneatur. Igitur obsecramus per Deum, & monemus, ut nemo Christianorum quemlibet Christianum requirat ad malefaciendum ab occisu solis quartæ feriæ usque secundæ feriæ illucescente sole. Præcepimus etiam ut a prima Dominica Adventus Domini usque Octabas transactas Epiphaniæ, sive à prima Dominica quæ est ante caput jejuniorum usque transactas Octabas Paschæ, sive à Dominica ante Ascensionem Domini usque Octabas Pentecosten expletas, vel de festiva-

tibus sanctæ Mariæ, & in vigiliis ejusdem, & in vigilia sancti Iohannis Baptistæ, vel in festivitate ejusdem, atque in vigiliis Apostolorum, & in festivitatibus eorundem, & in vigilia Vinculæ sancti Petri, & in festivitate ejusdem, & in vigilia sanctorum Iusti & Pastoris, & solemnitate eorundem, & in vigilia sancti Laurentij, ejusdemque festivitate, & in festivitate sancti Michaëlis, & in vigilia omnium sanctorum, & in festivitate eorundem, & in festivitate sancti Martini, & in jejuniis quatuor tempora, in præscriptis jejuniis, sive festivitatibus, atque vigiliis, nemo Christianorum quemlibet alium Christianum lædat, neque dehonestare aut deprædare de suis rebus præsumat. Hanc tregam Domini firmiter custodiri præcipimus; & omnes qui eam tenuerint, & fideliter observarint, benedictionem sempiternam ab ipso Iesu Christo Domino & Salvatore nostro percipiant, & hereditatem æternæ vitæ sine fine possideant. Illi autem qui rebelles extiterint, vel transgressores, sive qui auxilium eis in aliquo præbuerint, tamdiu anathematis vinculo subiaceant, quousque dignè arbitrio proprii Episcopi satisfaciant. Si quis autem voluntariè vel scienter hominem occiderit in hac tregua, aut apprehenderit, aut castrum cujuslibet tulerit aut destruxerit, aut in indictam traugam insidiando aut agitando facere volens comprobatus fuerit, ab omni cætu Christianorum definitum est ut in omni vitæ suæ perpetuo damnetur exilio. Si quis autem aliter alicui aliquam injuriam fecerit aut damnum, in iudicio proprii Episcopi aut Clericorum ejusdem, quibus idem Episcopus commiserit, secundum modum culpæ directionem faciat per iudicium aquæ frigidæ, aut per exilium, sicut statutum est. Quicumque verò adpropinquante Quadragesimæ tempore, sive Ascensionis Domini, vel Pentecostes, necnon & Adventus Domini, qui est Tregam Domini, castrum vel munitionem construere voluerit, non illi facere hoc liceat, nisi duas hebdomas cunctis scientibus ante prædictum tempus incipiant. De debitoribus verò, & fidejussoribus, præcipimus ut si contendunt ea quæ debent, projiciantur ab Ecclesia, & in illorum parrochias nemo faciat sacrum ministerium usque præscripti debitores reddant debita. Oliveta namque, cujus pignoris in ipso aquarum diluvio pacem legimus terris redditam, & de cujus liquore sanctum Chrisma conficitur, necnon & altaria sancta illuminantur, sub tam firmam pacem statuimus, ut nemo Christianorum eam præcidere audeat, vel ad deformitatem truncare, neque earundem fructus

rapere. Quod qui fecerit, juxta quod definitum de ceteris, per tregam Dei ea emendet. Oves ergo, & earum pastores eas custodientes, similiter in treguam Dei permaneant cunctis diebus, in cunctis locis; ita ut nullus Christianus eas deprædare præsumat, neque illas neque illarum pastores lædere vel invadere. Quod qui fecerit, per Dei treguam hoc totum emendet.

D E P A C E.

PA C E M autem à nobis sive à Principibus olim constitutam mandamus, sive firmamus, ut ab hodierna die & deinceps Ecclesiam nullus hominum infringat; neque mansiones quæ in circuitu Ecclesiarum sunt & erunt, neque aliquid ex omnibus quæ infra xxx. passus sunt Ecclesiæ & erunt, violenter auferre audeat, aut præsumere, (nisi Episcopus, aut cui ipse jussit, propter suum censum, aut propter hominem excommunicatum; excepta munitione quæ infra prædictos passus xxx. Ecclesiæ sita fuerit) ad concitandum bella & contentiones. Censem iterum ut ne quis hominum terras vel res cujuscunque Ecclesiæ vindicare præsumat sine dono & permissione illius cujus eadem Ecclesia fuerit. Reditus verò synodales nemo laïcorum in opus suum retineat præter consensum Episcoporum vel Clericorum; sed quibus jure debentur, omnino restituat. Monemus iterum ut nullus laïcorum in opus suum retineat primitias, neque oblationes, neque cimiteriorum pretia, neque ova, aut ea quæ ad eos dantur per aspersionem salis & aquæ in Cæna Domini, neque * trigintarios qui rectè debentur à Clericis recipi pro fidelium defunctorum orationibus; sed Clericis, qui eisdem Ecclesiis præsunt, utendos relinquat; nec quicquam ex fevo quod pro eadem Ecclesia tenet minuere præsumat. Clericis quoque, monachis, atque sanctimonialibus feminis, & comitibus eorum militaria arma non portantibus, ut aliquid ex bonis eorum nemo apprehendat, nec rapiendo auferat. Eas verò res, & terras, ac vineas, & cetera quæ in jus proprium ac dominium Canonici, & monachi, sanctimoniales feminæ habent & habere noscuntur, nullus hominum vel feminarum invadere, rapere, aut tollere præsumat, nec aliquid inde usurpare; neque per vim, neque per vicariam, neque per distractionem ibi ullam hospitalitatem accipiat, nisi permissionem vel donum Episcoporum vel Canonicorum & Abbatum, ad quos propriè eadem res pertinerit, acquirere potuerint. Insuper eas villas, & mansos, terras, & vineas, sive Ecclesias, quæ à fidelibus

* Les Trecentaires.

Dei collatæ esse videntur in opus Canonico-
 rum, ut commune inde viverent, quæ
 veraciter sciri potest in hoc opus data esse
 noscuntur, nullius persona hominum ausus
 sit habere vel retinere, neque per vicariam,
 neque per feuum, neque per bajuliam, ne-
 que per ullam vocem, sine propria volunta-
 re Episcopi & Canonicoꝝ, vel Abbatum,
 Canonicoꝝ, aut quos eas res pertinere
 noscuntur, cum voluntate Canonicoꝝ
 suorum, nisi quantum præscripti Canonici
 cum præscriptis senioribus communiter vo-
 luerint. Statuimus autem inter vos de con-
 tentionibus terrarum, & de debitoribus &
 fidejussoribus, Dei auctoritate & nostra, ut
 nemo ex eis vindictam sumat, donec ante
 sui proprii Episcopi & Potestatis, cujus di-
 tionis fuerit, præsentiam veniens, causam
 suam exponat, ut alicujus eorum iudicio ter-
 minetur atque definiatur. Episcopus autem
 & princeps regionis ipsius, quibus eadem
 res pertinerit ad distringendum, noceat
 resistenti, & adjuvet obedientem. Nullus
 etiam Christianorum ullam substantiam
 villani non apprehendat, nisi tantum cor-
 pus suum per forfacturam quam ipse per se
 faciat, & non distringat eum nisi per dire-
 ctum. Caballarium autem nemo apprehen-
 dat, ut * redit faciat neque faciat, neque
 substantiam ejus tollat, nisi tantum per di-
 rectum. Rapinas & prædas ex quibuslibet
 Christianorum nemo virorum aut mulierum
 faciat. Præcipimus etiam ut equas nemo rapiat,
 nisi homo desuper inventus fuerit armatus.
 Aleses verò nemo incendat. Furi prænotato
 & publico, latronique, atque prædoni in
 Christianis nemo auxilium præbeat, neque ad
 illud agendum eum conducat se sciente, usque
 ad satisfactionem veniant. Negociatores, &
 oratores, qui ferunt sportas, nemo substantiam
 eorum apprehendat. Hanc autem institutionem
 prædictam monemus pariter & obsecramus ut
 omnes homines & femina in prædictis comi-
 titibus sive episcopatibus degentes firmiter
 teneant, atque intentè custodiant secundum
 suum posse. Quod si quis eorundem hominum
 vel feminarum prædictam pacem ac institutionem
 præsumptuosè infregerit, & infra xl. dies
 non emendaverit, noverit se tandem extraneum
 à Christianorum consortio, & à liminibus sanctæ
 Dei Ecclesiæ segregatum, donec ei, cui damnum
 pertulerit, duplum restituat, & Potestati illius
 terræ, in qua illud actum fuerit, xl. solidos
 emendet, & Episcopo ejusdem terræ emendet,
 manu propria jurando super altare sedis,
 aut super quo liberavit, quo Episcopus jusserit,
 quia amplius emendare non debeat

pro transgressione excommunicationis, aut
 emendet ei xl. solidos sine sacramento. Di-
 cimus iterum ut hæc institutio ab omnibus
 firmiter teneatur, sicut superius scriptum
 est, præter eos qui de suo alode vel fevo sive
 bajulia institutores extiterint. Quam institu-
 tionem quicumque transgressus fuerit, obedi-
 re nolens supradictis institutionibus, Pres-
 byter ei Missam non canter, neque ullum sa-
 crum officium, neque communicet eum, vel
 sepeliat, se sciente. Si autem quislibet ho-
 minum vel feminarum ab hac die & deinceps
 ausu temerario hujus nostræ institutionis
 violator extiterit, anathematis vinculo
 feriat, & à sancta Dei Ecclesia procul pel-
 latur, & ab omnium cœtu Christianorum
 tamdiu separetur, donec ad satisfactionem
 indubitanter veniat.

EXCERPTA CONCILII
 apud sanctum Ægidium habiti
 anno MLVI.

EX Concilio apud sanctum Ægidium
 peracto, ubi facta est synodalis collatio
 patrum, Episcoporum videlicet Gallicano-
 rum xx. duorum, quorum unanimiter con-
 sensus & par votum hoc definivit quod hæc
 titulum memorandum mandamus, cum
 personis subpositis. Hi sunt. Raimbaldus
 Arelatensis, Laudegarius Viennensis, cum
 Legatis Narbonensis primæ Præfulis vice
 fungentibus, Eroterius Nemausensis, Vgo
 Vceticensis, Vvilelmus Albiensis, Bernar-
 dus Lutevensis, Geraldus Vivariensis, Petrus
 Vasensis, Vdalricus Tricastrensis, Franco
 Vendacensis, Clemens Cavillonensis,
 Petrus Aquisensis, Pontius Massiliensis,
 Deodatus Telonensis, Gaucelinus Foroju-
 lensis, Andreas Nicensis, Durandus Vin-
 centis, Bertrandus Regensis, Vgo Senaciensis,
 Pontius Glandensis, Vgo Dignensis. Hi
 omnes collecti in unum, tale sancitum dede-
 runt decretum.

I. Canoniam promulgantes sententiam,
 ut loca Canonicoꝝ, ac monachorum cœ-
 nobia, vel villas sacris ordinibus Ecclesiarum
 designatas, nullius conditionis persona in-
 vadere tentet ab hodie usque in perpetuum,
 nec hospitalitatis causa, nec ingenio malæ
 insitæ consuetudinis; nisi cum necessitas
 coegerit, quantum ad usum naturæ perti-
 nerit, sine destructione loci.

II. Ecclesias autem quæ intra castellum
 aut civitatem fundatæ fuerint, aut in villis,
 vel in agris, illæ videlicet in quibus ædifi-
 cium ad debellandum non habetur, vel cum
 quibus seditio non exercetur, nec malefa-

eorum excursus ad reparanda damna civilia vel communia fieri comprobatur, hanc pari consensu volunt & definiunt habere potestatem, ut nemo infra terminum xxx. dextrorum circa Ecclesias positum quicquam rapere præsumat, nec ulli personæ nocenti aut innocenti malum ingerat, nisi cum ipso termino malefactor damnum intulerit. Hoc excommunicant sub anathemate in perpetuum.

III. Militibus autem maioribus vel minoribus hoc præcipiunt, ut ab hodie usque in Nativitatem sancti Iohannis nullus arma ferre præsumat quacunque de causa, nisi sui solutione Episcopi.

DATA PRIDIE NON. SEPTEMBRIS.

CONCILIVM TROIANVM

habitum ab Urbano II. anno
MXCIII.

ANNO dominicę incarnationis MXCIII. VI. Idus Martij, convenit Troję in Apulia Concilium Episcoporum ferę LXXV. Abbatum XII. Secundo itaque die, cum de quibusdam infra consanguinitatis lineam copulatis actum fuisset, tandem consentientibus omnibus hoc super eis capitulum promulgatum est.

I. Episcopi quorum diocesani sunt, eos usque in Pentecosten trina advocacione conveniant. Tunc si duo viri, vel tres, consanguinitatem iurejurando firmaverint, vel ipsimet fortę confessi fuerint, conjugia dissolvantur. Si veró neutrum contigerit; Episcopi eos per baptismum Christi, per fidem Christi, per Christi iudicium, in vera obedientia obtestentur quatinus palam faciant utrum se, sicut fama est, consanguineos recognoscant. Si negaverint; seipsis relinquendi sunt; ita tamen ut si aliud in conscientia habeant, se à liminibus Ecclesię, à corpore & sanguine Domini, à fidelium communione noverint segregatos, atque infames effectos, donec ab incesti facinore desinant. Si se iudicio Episcoporum segregaverint; si juvenes sunt, alia matrimonia contrahere non prohibeantur.

II. Si quis treviam Dei fregerit, usque tertio ad satisfactionem ab Episcopo moneatur. Quod si nec tertio satisfacere consenserit; Episcopus, vel cum Metropolitanis consilio, aut cum duobus aut uno vicinorum Episcoporum, in rebellem anathematis sententiam dicat, & per scripturam Episcopis circumquaque denuntiet. Sic excommunicatum Episcoporum nullus in communionem suscipiat; immo, scripturá susceptá,

sententiam quisque confirmet. Si quis aliter præsumpserit, ordinis sui periculo subjacebit. Responsum est ab omnibus, Fiat.

CAPVT XV.

Synopsis.

I. Regni Gallici Libertas adversus nova rescripta probatur testimonio Odonis Burgundię Ducis. Crucesignatus in tuitionem Ecclesię Romanę suscepit Bonifacius, illisque debitorum suorum inducias dedit. Consultus à Philippo IV. Dux Burgundię, respondit à Papa nihil decerni posse in temporalibus sine consensu Regis & procerum.

II. Hac constitutio Bonifacij non aliena erat à disciplina superioris temporis; ut patet è Concilio Clavomontano, & Lateranensi sub Callisto. Ivone, & Neubrigenfi. Hinc factum ut debitores crucem assumerent, è Tyrio. Henricus quoque Rex Anglię, ut Vasconiam ab impressione Gastonis Bearnensis liberaret.

III. Hac tutio concessa Crucesignatis, erat propagatio quadam pacis & treugię Domini. Itaque facile Principes nostri hanc curam ad se revocarunt; & Crucesignatis tuitionem suam indulserunt, è Rigordo. Mandatum Bonifacij non admissum, quia nova consuetudini contrarium.

IV. Conciliorum vel Pontificum decretis intercedendo, iurisdictioni regię cavēbant Reges. Itaque eo ipso tempore quo his de rebus Decretales forebantur, non admisse à iudicibus secularibus, etsi contra niterentur Ecclesiastici. Quod probatur ex querela Durandi Mimatensis Episcopi.

V. Plures species enumerantur è Durando, in quibus iudices seculares Decreta iurisdictioni regię adversa non admittebant; ne quis existimet superiori tantum seculo hoc à nostris tentatum.

VI. Concilij Lateranensis iudicio Comes Tolosanus patrimonio suo dejectus. Quia Regis sententia proscriptus, si de illius herese constaret. Discussa in Concilio fidei causa, eveniente conditione, ex vi decreti regię, bonis cecidit Comes Tolosanus. Contentiones inter Episcopos & magistratus, ob iurisdictionem secularem, sub Philippo Valesio; que definita tandem Edictis Regum nostrorum. De quibus tomo secundo.

NON omittendum est Odonis Burgundię Ducis testimonium, ex quo regni Gallici Libertas in rerum temporalium administratione adversus novos Romanę curię conatus asseritur. Cassanus Rex Tartarorum religionem Christianam amplexus, spem certissimam Bonifacio VII. iniecerat invadendę Syrię, & Palæstinę recuperandę, quod ex parte præstitit expugnatá Syriá anno MCCC. reliquum bellum sine dubio confecturus, nisi ad res novas componendas in Persidem revocatus fuisset, teste Haytono Armenio, qui expeditioni intererat. Quamplurimi nomen dederant ad militiam illam sacram, Cruce assumpta, ab anno millesimo ducentesimo nonagesimo sexto, quos Bonifacius multis

Ap. Concil. 16. q. 4. cap. 24. dist.

impediendo, ne jurisdictio regia violaretur. Quod non tantum ab avis nostris tentatum est, ut quidam suspicantur, sed ut plurimum eo ipso tempore quo Decretales illae de rebus temporalibus, aut de personis laicorum, incompetenter ferebantur, ut colligi potest ex ultimis verbis epistolae Odonis, §. 1. relatis. Quod praeterea confirmari potest testimonio viri omni exceptione majoris. Is est Guillelmus Durandus Episcopus Mimatensis: qui jurisdictionis ecclesiasticae studiosissimus, constitutiones omnes ecclesiasticas de rebus secularibus latas observavit, quae sua aetate, id est, anno MCCCIX. à Regibus & iudicibus secularibus negligebantur. Quae in re magnam injuriam Ecclesiae fieri eaque ratione jurisdictionem ecclesiasticam turbari existimat: sed refert magistratus regios excepisse, actus iudicum ecclesiasticorum, qui se his rebus immiscerent, esse abusum. Querelam suam his verbis depromit: *Quasi per quandam alluvionem frustatim Domini temporales ad se omnia trahunt. Et sicut frustatim lupus agnum comedit, ita per ipsos jurisdictione ecclesiastica frustatim quodammodo devoratur, quidquid ad ecclesiasticam jurisdictionem, potissime quoad temporalia pertinet, sibi auferri putantes.*

V. Deinde plures species enumerat in quibus, Decretis Pontificum neglectis, iudices seculares jurisdictionem suam exercebant; quae omnia ipsius verbis, demptis superfluis, explicabo; praesertim cum ex eo testimonio constare possit, jurisdictionis secularis quasi possessione, regia jura adversus novas constitutiones studio magistratuum jam tum conservata fuisse. Recenset ergo iudicum secularium invasiones, & canones violatos adnotat hoc ordine. I. Causas, inquit, servorum & rusticorum ad Ecclesias pertinentium iudices seculares ad se trahunt contra canones. II. causas poenitentium. III. causas libertorum, pupillorum, & viduarum: quae in possessorio, inquit, ad Ecclesiam pertinent, & quoad tuitionem, & in defectum dominorum temporalium. IV. causas peregrinorum, mercatorum, agricultorum, & in mari navigantium, v. cum agitur de feudis Ecclesiae. VI. Impediunt ne in Romana curia Clerici vel laici contra laicos impetrent, rescripta scilicet ad iudicium instituendum. Hocque impedimentum esse frequens ait, cum laici conveniuntur in crimine sacrilegij, vel usurarum, haeresis, excommunicationis, perjurij, adulterij, fornicationis, in causa natiuitatis, juris patronatus, decimarum, vel rapinarum. VII. Impediunt quando Ecclesia vult cogere aliquem ad satisfaciendum de peccato in quo est. VIII. Ne

adeatur Ecclesia propter eorum negligentiam, aut vacante regno, ne cognoscat de feudo. IX. Ne vidua spoliata, ad restitutionem agens, trahat spoliatorem coram Ecclesia. X. Item impediunt, si quid ambiguum inter iudices seculares oriatur, ne ad iudices ecclesiasticos recurratur. XI. Ne Episcopi de personis, realibus, & criminalibus actionibus cognoscant, etiam ubi antiqua consuetudine est inductum. Et ex isto casu quasi deperit tota ecclesiastica jurisdictione. XII. Ne de infractoribus pacis & treugarum cognoscant. XIII. Item impediunt jurisdictionem ecclesiasticam in his quae ratione connexitatis pertinent ad Ecclesiam, scilicet in dote, & in pena posita in matrimonio. XIV. Iudice ordinario recusato, non patiuntur adiri Episcopum. XV. De alienationibus fundi dotalis, & renuntiationibus filiarum cum iurejurando factis cognoscunt, & exceptionem rei iudicatae coram iudice ecclesiastico non admittunt. Nec proficis quod in dictis tribus casibus Dominus Bonifacius eos per Ordinarios decreverit compescendos. XVI. Ab Episcopis temporalia obtinentibus non permittunt ad Archiepiscopos appellari, secundum Concilium Lugdunense. Plurima alia capita exsequitur Durandus, quae Clericos aut bona ecclesiastica respiciunt, de quibus opportunius alibi diceretur.

VI. Si quis opponat, seculo decimotertio ineunte ecclesiasticam jurisdictionem de rebus secularibus iudicium in Gallia tulisse, cum Albigenes proscripti sunt ab Innocentio III. & Concilij Lateranensis decreto ampla Comitum Tolosani patrimonium Simonis Comiti Montisfortis adjudicata, responderi potest haeresim Albigenis damnatam primum ab Alexandro tertio, deinde haereticos, quia in Sacerdotes ipsos grassabantur, & provinciam Narbonensem depredationibus vastabant, proscriptos, non solum ab Innocentio tertio, qui propositis poenitentiarum remissionibus & indulgentiis ex tota fere Europa milites crucesignatos excibat, sed etiam à Rege Francorum, ut observat Guillelmus Brito auctor illius seculi. Pulso armis Simonis Raymundo Comite Tolosano, lis ad Concilium Lateranense de Comitatu Tolosano delata est, quia de accusatione Raymundi agebatur, qui se immunem ab haeresi contendebat. Quaestio ergo ecclesiastica à Rege permessa est Concilio: ubi cum Raymundus causa cecidisset, per necessariam consequentiam provincia à Simone armis devicta auspiciis Regis, sub illa conditione si Comes Tolosanus haeresi infectus esset, optimo jure Simonis querebatur, eveniente conditione de qua iudicio Romani Concilij constabat. Hac sola ra-

K k

Guillelmus Brito
lib. 8. Philippidos
Rex & Papa
simul.

Durandus de m
da Concilij gene
ralis ordinandi
par. 11. 70.

tione cognitionem hujus causæ ad Romanam sedem pertinuisse fatetur Clemens IV. Pontifex in epistola ad Ludovicum Regem: *Cum Comes Tolosanus ex causis ad iudicium apostolicum ratione fidei pertinentibus per felicitis recordationis Papam predecessorem nostrum terris suis & honore privatus, suis meritis congruentem sententiam excepisset. Episcopi quoque in secularibus negotiis jus in Gallia aliquando dicebant, etsi à iudicibus regis eorum sententiæ repudiarentur. Quod graves contentiones accendit, præcipue sub Rege Philippo Valefio, de quibus agemus accuratè tomo secundo, & argumenta partium expendemus, nova quadam methodo adhibita, quæ observationibus è veteri disciplina petitis illustrabitur.*

CAPVT XVI.

Synopsis.

I. Inspecienda ratio qua Ecclesia Gallicana prospexit Libertati regni in dissidio Bonifacij & Philippi. Rei gesta series exponitur. Invitatur Rex ad recuperationem terre sanctæ. Causatur bella finitima. Movenetur ab Episcopo Appamiensi Nuncio Pontificis, minis adjectis.

II. Rex non violat jus gentium, detruso in carcerem Nuncio. Post aliquod tempus, accusatur majestatis. Criminibus probatis, è sententia conventus Silvanectensis traditur custodia Archiepiscopi Narbonensis. Quod renuntiat Pontifici per Legatos Regis.

III. Bonifacius cognitionem accusationis ad se trahit. Literas contumeliosas ad Regem mittit, qua in ignem coniectæ. Episcopos & Doctores Gallie ad synodum Roma habendam evocat, ut statuere possit de reformatione Regis & regni. Aliud exemplum epistole ad Regem conceptum, qua tamen missa non est; e qua epistolium consarcinatum à Flotta Legato Regis.

IV. Conventus Ecclesie Gallicane. Omnes spondent se Regi adfuturos ad tuendam regni majestatem. Litera & legato trium Episcoporum missa ad Pontificem, qui conquerantur de tentata regni subiectione, & de synodo in eam rem indicta. Philippi acerbum epistolium. Orationes Bonifacij & Cardinalis Porruensis ad Legatos. Aiunt regnum Francorum subesse Romanæ Ecclesie temporaliter, ratione peccati.

V. Explicata sententia Bonifacij, qui ratione peccati regni statum ordinare voluit, & à Rege pœnas ob malam administrationem exigere. Non erat ea mens Innocentij tertij. Gallicana Ecclesia huic Bonifacij sententiæ refragata est.

VI. Legato missa, Concilij congregationem urfit, aliisque pacis condiciones proposuit. Quæ rejecta à Philippo. Conventus alter totius regni. Accusatur Bonifacius hæreses & aliorum criminum.

VII. Accusator, Rex, Episcopi, & reliquis conventus appellante futurum Concilium. Hac appellatio non adhibita est ad tuendam majestatem regni, cui prospexerant protestatione contraria. Sed ut sibi caverent à censuris ob negotium ecclesiasticum ferendis, id est, ob accusationem Bonifacij.

I. **Q**UADAM attigimus libri secundi capite tertio de Bonifacij octavi & Philippi quarti dissidio, de quo paulò accuratius nunc agendum est, non ad fugillandam alterutrius famam, sed ut è statu quaestionis inter illos controversæ sciamus quam esset Ecclesie Gallicanæ sententiæ, & qua ratione tuendæ Libertati regni prospexerit. Sed ante omnia, rei gestæ series exponenda est, juxta fidem manuscriptorum codicum, quorum ope vir illustrissimus & eruditissimus Henricus Spondanus Appamiarum Episcopus historiam istam concinnavit, ex qua decerpemus quæ ad rem nostram pertinebunt. Anno millesimo trecentesimo invitatus à Bonifacio præ ceteris Philippus ut subsidia in terram sanctam mitteret, (quam Cassanus Rex Tartarorum ab imperio Sarracenorum ereptam Occidentalibus se restitutum legatione missa pollicitus fuerat) Flandricum bellum causatus, se nec copias transmissurum, nec decimas à Pontifice indictas exigi passurum professus est, eò quòd ipsi pecuniæ necessariæ essent ad belli finitimi sumptus tolerandos. Hanc occasionem, qua prætextu pietatis non carebat, Bonifacius, aliunde Philippo infensus, (quòd Columnenses, Pontificis hostes, apud se benignè haberet, quòdque belli Flandrici curas non deponeret, juxta conditiones à Bonifacio arbitro compromissario dictas) avidè arripuit, ut Regem censuris premeret. Anno itaque sequenti per Bernardum Episcopum Appamiensem Legatum monuit Regem ut Orientis expeditioni intenderet, nec decimas in eum finem indictas converteret in alios usus, nève Ecclesiarum vacantium fructus sibi retineret, conferretve præbendas, vel libertatem ecclesiasticam violaret; depositionem comminatus, nisi monitis illis obtemperaret.

II. His mandatis à Legato licèt auctius denunciatis Philippus non violavit jus gentium illo in carcerem detruso, ut plerisque visum. Sed post obitam legationem dimissus Episcopus, de crimine majestatis defertur apud Principem, his criminum elogiis, quòd adversus Regem cum Aragoniæ Rege & Comite Fuxi conspirasset, deque pellendis ditone Tolosana Francis cum isto convenisset, sæpèque jactasset urbem Appamiarum non pertinere ad regnum Francorum, Regem esse moneræ adulteratorem, & è spuris oriundum. Hæc & alia quadam majestatis crimina cum idoneis testibus probata essent, Rex conventum regni in urbe Silvanectensi indicit, & de omnium tam Clericorum quam laicorum sententiâ Episcopum Appamiensem eò accersitum, in cu-

Adiam dedit Egidio Archiepiscopo Narbonensi, ipsius Metropolitanò. qui eum suscepit, territorio sibi concessò ab Episcopo Silvanectensi, de consensu Archiepiscopi Remensis. Quæ omnia Rex Pontifici per Legatos, è quorum numero unus erat Petrus Flotta, renuntiavit; professus, etsi liberum sibi fuisset de Consilij sui sententia in reum animadvertere, maluisse tamen exemplo decessorum rem totam illi significare; à quo contendit ut reum privilegio clericali exueret, debito supplicio facinora sua expiaturum.

III. Excanduit Bonifacius, jussitque reum è custodia seculari eximi, & pontificiæ tradi, de objectis illi criminibus inquiri à Narbonensi Archiepiscopo & Episcopis Biterrensi & Magalonenfi, factamque inquisitionem unà cum Episcopo ad se sub tuta custodia mitri. His addidit literas ad Regem contumeliosas, per Archidiaconum Narbonensem Notarium suum perferendas: quæ à Comite Atrebatensi coram Rege in ignem conjectæ sunt; ut testantur Ioannes Villanius & ipse Bonifacius; qui ex hac contumelia sedi apostolicæ illata ait se ad revocanda omnia privilegia eidem Regi, liberis, fratribus, & officialibus indulta, compulsum fuisse. Præterea Episcopis & Capitulis Ecclesiarum cathedralium regni, Magistris in Theologia & in Iure, synodum Romæ indicit ad Calendas Novembres anni sequentis MCCCLII. ut eorum consilio damnis & injuriis quæ Clero, Nobilitati, & Universitatibus à Rege inferuntur, mederi possit, & de reformatione Regis & regni statuere. Formulam quoque alterius epistolæ ad Regem deferendæ conceperat, qua docebat Regem subesse Ecclesiæ, graviter peccasse Clericos & subditum sibi populum vexando, & licet à sede apostolica frequentibus literis & nuntiis monitum, errorum curationem neglexisse; in propriis causis jus sibi dicere, nec conqueri apud Pontificem, licet de juribus ecclesiasticis agatur, mutatione monetæ, aliisque vexationibus, regno perniciem intulisse; collationes beneficiorum & reditus vacantium Ecclesiarum usurpasse, libertatem ecclesiasticam imminuisse, & pleraque alia patrasse; ob quæ restituentia, ad synodum Episcopos & Doctores Galliæ evocaverit, ut salubrius negotia regni ordinare posset, quò Rex mandatis suis instructos procuratores mitteret; alioqui eorum absentiam divina replente presentia, se, prout superna ministratura esset gratia, processurum. Sed epistola ad Regem perlata non est, hoc exemplo; id exigentibus rebus Legatis, ne Philippi animus accende-

retur. Attamen unus ex illis Petrus Flotta summa capita exscripsit, quæ illo epistolio continentur quod hodie sub Bonifacij nomine ad Philippum circumfertur.

IV. Ceterum convocatis totius regni comitiis mense Aprili anni MCCCLII. exposita sunt coram Rege Bonifacij consilia, regnum Francorum sibi temporaliter subesse asserentis, & damna à Rege illata regno emendare satagentis in Concilio eam ob rem à se Romæ indicto. Episcopi & proceres se consilio & ope Regi adfuturos sponponderunt in tuendo capite & honore Regis regni que Libertatibus & juribus. Decreta legatio trium Episcoporum, Noviomensis, Constantiensis, & Biterrensis, cum literis ad Pontificem, quibus se novis & inauditis illis verbis quæ regni Francorum libertatem imminuunt, valde percussos testantur; rogantque ut concordie regni & Ecclesiæ consulens, literas illas tractorias seu synodi evocatorias revocet; quibus Regis regni que majestatem maximè lædi videbant, quòd de regni administratione in Concilio disceptandum esset. Philippus quoque brevi quodam epistolio dolorem suum acerbis verbis, & fatuitatis convicio in Bonifacium conjecto, ultus est. Extant in codice manuscripto orationes à Bonifacio & Cardinale Portuensi ad Legatos in Consistorio habitæ; ex quibus genuina Pontificis sententia colligi potest. Proposito Genesios illo decreto, *Quod Deus conjunxit homo non separet*, Bonifacius commendat vinculum caritatis quo regnum Francorum ab ipsis Clodovei primordiis cum Romana sede obstringitur, quod nulla ratione violandum sit. attamen dolo perniciosi & scelerati hominis Petri Flottæ falsam epistolam suppositam fuisse; quasi scilicet Pontifex Regi mandasset ut recognosceret regnum ab ipso. Sibi, qui à quadraginta annis in Iure veritatus esset, perspectum esse duas potestates à Deo institutas. *Quis ergo deberet vel posset credere, tantam fatuitatem, tantam insipientiam fuisse vel esse in capite suo? Protestari se, quòd in nullo vellet usurpare jurisdictionem Regis. Regem tamen negare non posse quin esset Pontifici subiectus ratione peccati.* Pluribusque de beneficiorum collatione & aliis capitibus locutus, à Concilij indictione jam facta se non recessurum, sed potius se illam innovare declaravit, *pro bono statu Ecclesiarum, Regis, & regni.* Eodem sensu Cardinalis Portuensis peroravit, vindicata Pontifici potestate de temporalibus quibuscunque judicandi, *ratione peccati*; ita ut jus temporalis potestatis sit penes Pontificem, usus autem & executio actus penes Reges.

V. Hinc constat Bonifacium non id
K k ij

Inveni Villanius, Anni. Euseb. ad an. 1107. f. 1.

Edite sunt orationes illæ à clariss. v. Petro Puteano in collectione Actuum de discordia Bonifacij & Philippi pag. 77. & 78.

quidem sibi usurpasse ut regnum Francorum ad feudi servitatem demissum, à sede apostolica hominij & fidelitatis nexu pendere diceret. Sed ea subiectione excepta, supremam sibi potestatem in Reges arrogavit, quam magna oratione in constitutione *Vnam sanctam* expressit. Nempe sibi liberum putavit, quæcunque à Regibus peccarentur, non solum quatenus sunt privati homines, sed etiam in regni administratione, decretis suis corrigere, & constitutionibus à se latis statum publicum Ecclesiæ, & regni, Concilij in eam rem coacti sententia dispo- nere, contumacisque Reges excommunicationibus & tandem ipsa regni privatione plechere. Quare non erat cur tantopere adversus Flottam conquereretur de falsa sententia sibi afficta in epistolio suppositio, his verbis, *Scire te volumus quod in spiritualibus & temporalibus nobis subes*, cum ipse eandem rem profiteretur, ratione quidem peccati, non verò ratione feudi. Innocentius III. hanc distinctionem arripuerat ut ad se cognitionem controversiæ inter Reges Franciæ & Angliæ motæ traheret, (de qua diximus lib. II. cap. III.) sed ejus regulæ vim ad Regum peccata in subditos & ad regni statum ordinandum non extenderat, quemadmodum Bonifacius. Gallicana Ecclesia per literas ad Bonifacium datas satis significaverat, videri sibi nullatenus ad Pontificem pertinere ut Regis *excessus* in regni administratione admissos corrigeret. Quare mirum non est, si Philippus consilium suum post reditum Legatorum mutare noluerit, qui constantem in proposito suo Bonifacium retulerunt.

V I. Ioannes Monachus Cardinalis, cui legatio ad Regem imposta est, hoc confirmavit, cum præter ceteras pacis conditiones parum æquas, hanc quoque urgeret, ut evocati ad synodum Galli Romam se conferre non prohiberentur, & Rex coram Pontifice se susteret ob Bullas in apostolicæ sedis contemptum incensas, per procuratorem mandato instructum *de parendo Pontificis beneplacitis*. Eas conditiones renuente Philippo, Bonifacius in illum excommunicationem protulit: cujus sententiæ instrumenta Nicolao Benefracto Archidiacono Constantiensis in Normannia, ejusdem Legati familiari, cum perferenda in Galliam data essent, accidit ut ille apud Treas comprehenderetur. Custodiæ traditum, Legato petenti ejus liberationem, Rex omnino denegavit. Et statim sibi consulturus, conventum totius regni Parisiis evocavit anno millesimo trecentesimo tertio; atque interim Legatus nocte intempesta urbe excedens,

Romam se contulit. Ea verò fuit animorum commotio adversus Pontificem, quod regni ordinationem, prætextu peccati emendandi, ad se trahere vellet, ut Episcopi & proceres faciles se præbuerint accusationi contra eum delatæ, de qua mox dicam. Interim observanda est majorum nostrorum constantia in asserenda regni libertate, quam solo dissenso tuebantur. Guillelmus de Plesseiano, Dominus Vicenobrij, Miles, illique adjuncti Ludovicus Comes Ebroicensis Regis filius, Guido S. Pauli & Ioannes Drocensis Comites, accusationem de criminibus hæreseos, schismatis, simoniæ, & aliis nefandis sceleribus coram Rege & cætu illo adversus Bonifacium scripto detulerunt; & in Concilio generali probationem se implenturos professi, Regem atque Episcopos obsecrarunt ut congregationi Concilij studiosissimam & efficacem operam navarent.

V II. Tum Guillelmus suspectum sibi Bonifacium ob delationem illam testatus, ut se tutum ab illius censuris præstaret, futurum Concilium generale appellavit, & futurum Papam catholicum, & sedem apostolicam, *& ad illum vel illos ad quem vel ad quos melius provocare debet*, sèque fautores, que suos protectioni beatorum Apostolorum Petri & Pauli, sacri Concilij congregandi, futuri Summi Pontificis, & sanctæ sedis Romanæ commisit, *ad cautelam*. Rex pollicetur se daturum operam congregationi Concilij, *salvis in omnibus sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ honore & reverentia debitis*. Episcopos obsecrat ut huic convocationi intendant, & ne Bonifacius, *spirituali gladio abutendo*, de facto ad excommunicationes & interdictiones procederet, suo & eorum qui sibi adhererent nomine, generale Concilium & legitimum futurum Summum Pontificem provocat, *vel alios ad quem vel ad quos fuerit provocandum*. In sententiam Regis itum est ab Episcopis, qui appellatione quoque sibi caverunt. Quas appellationes deinde ratas habuerunt ceteri Episcopi & proceres qui conventui non intererant, quemadmodum & reliquæ regni Universitates.

Hæc omnia distinctè retuli; ne quis cum vulgo in eum abripiatur errorem, ut existimet Philippum eo animo Concilium provocasse, ut de regni sui statu & majestate in Concilio disceptaretur. Quod enim ad caput illud pertinet, protectione in contrarium à se & à totius regni conventu edita anno MCCCII. sibi caverat, & de dignitate sua violata cum Bonifacio per tres Episcopos Ecclesiæ Gallicanæ Legatos exposcullaverat. Quare appellationis ad Concilium occasio inde solum profecta est, quod

Extr. Vnam sanctam De majest. & obed.

T. II. M. II. p. 111. l. 11. & 112. l. 11. & 113. l. 11.

Bonifacius delatus esset inter reos, à Concilio futuro discutiendus; & ideo in causa ecclesiastica hoc remedio contra futura gravamina sibi profpexerunt, ad cautelam, ut dicebat Guillelmus de Plesleyano.

CAPVT XVII.

Synopsis.

I. De appellationibus à Papa ad futurum Concilium. Quae aliena à vetere disciplina. Non provocatur à sententia Patriarcharum, in causis privatis. Communes definiti non poterant sine sententia sedis apostolicae; à qua non appellabatur.

II. Aliquando ob bonum pacis instaurabatur iudicium sedis apostolicae. quod differt ab appellatione. Synodus Arelatensis indicta in causa Cæciliani, post iudicium Concilij Romani, ut Donatistis satisficeret. Cangiuebantur causam non plenè audiam. Secunda cognitioni interfuerunt primi iudices; contra morem appellationum. Explicatus Augustinus; facti speciem recitat, non verò regulam prescribit.

III. Iudicia aliquot renovata, post Romanae sedis sententiam. Quod aliquando tamen fieri noluerunt Summi Pontifices. In octava synodo definitum fuit instaurandam esse cognitionem adversus Phorium post iudicium Concilij Romani. Reluctantibus Legatis sedis apostolicae.

IV. Post seculum nonum, graves causae disceptatae à Pontificibus in numerosis Conciliis. Praecipue si ageretur de Sacerdotij & Imperij Concordia. ubi aderant Clerici & laici; è Gregorio VII. & Gelasio II. Innocentius III. gravem controversiam decidere non audeat absque definitione Concilij.

V. Inde manavit mos ille appellandi ad futurum Concilium. Hoc remedio primus omnium usus fuisse videtur Fredericus II. Imperator. Concilium generalius Lugdunensis provocavit. Responsio Innocentij IV. è Mattheo Paris.

VI. Martinus V. vetuit has appellationes, è Gersono; qui scripsit constitutioni non esse locum in causis fidei. Pius II. eas quoque prohibuit. Galli exceperunt causas fidei & manifeste everfionis canonum.

VII. De formula disjunctiva appellandi, ad Pontificem, vel ad Concilium. Quo sensu dixerint interpretes appellandum à Papa ad Papam. Melius Ivo, qui à sede ad ipsam sedem confugiendum dixit. Quo sensu dixerit Vlpianus appellari à rescripto Principis. Expense rationes cur in antiquis formulis disjunctivè ad Papam vel ad Concilium appellatio conciperetur.

VIII. Quenam sit Du Vallij Theologi in hac questione sententia; quòque remedium illi substituat.

I. SUPERIORE capite novam quandam rationem vidimus in Ecclesiam investam ab iis qui se Romanae curiae censuris premi existimabant, scilicet appellationem à Papae decreto ad futurum Concilium. Novam dixi, quia nunquam in Ecclesia admilla fuit provocatio à Papa ad Concilium; licet aliquando, remedio quodam extraordinario, sedis apostolicae iudicium in majori synodo instauratum fuerit. Quod illi

facile concedent quibus perspecta est antiqua disciplina, quae causarum divisione iudicia synodorum distinguebatur. Illae enim vel privatae erant, vel communes, quarum discrimen explicamus in diatriba de synodis, tomo secundo. Privatae ita synodorum Patriarchalium iudicio finiebantur, ut nullus appellandi superesset locus, neque Imperatoris adeundi, aut synodi universalis interpellandae; ut docet Iustinianus, juxta constitutum Secunda Synodi Oecumenicae. Cur ergo denegabitur apostolicae sedi quod veteres omnibus Patriarchis asseruerunt? Aliud dicendum de causis communibus, quae juxta mores antiquos rectè constitui non poterant aëv γράφω; sine sententia Summi Pontificis, ut observavit olim Sozomenus. Quo sensu intelligendus est Gelasius, cum ait: *Ipsi sunt canonones qui appellationes totius Ecclesiae ad hujus sanctae sedis examen deferri voluerunt, ab ipsa verò nunquam appellari debere sanxerunt.*

II. Aliquando tamen, ad procurandam Ecclesiae tranquillitatem, Imperatorum rescripto apostolicae sedis iudicia in majore synodo instaurari contigit; in qua per Legatos Romanus Episcopus intererat. Quae ratio longè differt ab appellatione. Ut enim, inquit Hermogenianus Iurisconsultus, *appellatio iniquitatis sententiae querelam, in integrum verò restitutio erroris proprii veniae petitionem, vel adversarij circumventionis allegationem continet.* Deinde iudex à quo appellatur, de appellatione non cognoscit, sed is à quo supplicatur, instauratum iudicium peragere potest. Ejus cognitionis antiquissimum exemplum habetur in causa Cæciliani Carthaginensis, quae iudicio Concilij Romani sub Melchiade decisa, iterum peracta est in Synodo Arelatensi à Constantino coacta anno cccxiv. eo colore quaesito à Donatistis, quòd lite nondum plenè instructa iudicium nimis properè latum esset, ut constat ex epistola Constantini ad Chrestum Syracusanum Episcopum, apud Eusebium. Alienum putabat Constantinus à disciplina, res ab Episcopo Romano iudicatas refricare; sed studio pacis restituendae, instauracionem iudicij in frequentiore synodo Donatistis permisit. Hoc habemus ex ipsius epistola ad Vicarium Africae: *Et contra id quod iidem responderam, inquit, frustra eos id iactare, (nempe Cæcilianum esse fontem) quippe cum res fuisset apud urbem Romam ab idoneis ac probatissimis viris Episcopis terminata, obnixè ac pertinaciter respondendam existimaverunt quòd eorum omnis causa non fuisset audita, sed potius iidem Episcopi quodam loco se clausissent, & prout ipsi aptum, iudicassent. Quare cum haec tot & tanta nimium obnixas diffensionis protrahere*

L. 26. c. de episcopali audientia: Nam contra bonum antistiti sententia non esse locum appellationi; & majoribus vestris constitutus est. Nov. 137. Can. in v. Secunda Syn. Phorius tit. ix. Nemocten. c. vi. Apud Grat. c. causa. c. Ipsi sunt. q. 1.

L. Praefati. 17. ff. de minorib.

Euseb. l. x. hist. c. 5. τὸν αὐτὸν ἐξέτασαν.

orum
regimen-
opi &
ationi
n. In
orum
quam
Ples-
llique
s Re.
Dro.
nibus
is ne
u illo
rt; &
mple-
s ob-
udio.
i sibi
atus.
fu-
, &
apo-
vel ad
oref.
olo.
gre-
nda
Rev
atio.
e Es-
Epi-
aten-
abu-
& in-
sibi
um &
icem
fuerit
a est
sibi
ratas
s qui
dam
cum
sisti-
vo-
re in
l ca-
tra-
dita
nta-
pif-
tu-
lium
uod

viderem, ita ut nullomodo finis iisdem dari posse videretur, scilicet nisi novo iudicio de causa Cæciliani cognosceretur, Synodum Arelatensem indicit. A qua non reiecti sunt iudices qui sententiam Romæ tulerant, ut fit in iudiciis appellationum, sed quemadmodum fieri solet in iudiciis supplicationum, ipsi cum aliis denuo cognitionem susceperunt. Extant enim subscriptiones Legatorum ex urbe Roma à Silvestro Episcopo missorum, Marini quoque, Reticij, & Materni Gallie Episcoporum, in Actis Synodi Arelatensis, unâ cum subscriptionibus ceterorum Episcoporum qui ad illud Concilium convenerant. Quod factum observavit Augustinus his verbis: Ecce putemus illos Episcopos qui Romæ iudicaverunt, non bonos iudices fuisse. Restabat adhuc plenarium universalis Ecclesie Concilium, ubi etiam cum ipsis iudicibus causa posset agitari, ut si malè iudicasse convicti essent, eorum sententia solverentur. Quibus verbis rem gestam describit, id est, secundam Synodi Arelatensis cognitionem, post Concilium Romanum, non autem regulam præscribit qua in omnibus causis uti liceat, nempe instaurationem omnium iudiciorum apostolica sedis in synodo universalis, quemadmodum plerique contra veterum sententiam sibi persuaserunt.

III. Sanè in dissidio Orientalium, Concilium Sardicense indictum est: in quo iudicium adversus Athanasium refricatum fuit, post damnationes in illum à Conciliis Tyrio & Antiocheno decretas, & post admissam Athanasij à Iulio in Concilio Romano communionem. Quod etiam factum in Concilio Chalcedonenſi erga Theodoretum, etsi Leo primus illi in communionem suscepto episcopatum restituisse. Attamen causam Acacij, iterato iudicio in Synodo Oecumenica, discuti passus non est Gelasius, neque ceteri Pontifices, quamvis schismate eam ob rem violata esset unitas Ecclesie: quæ sub Iustino Principe restituta est, cedentibus Græcis auctoritati Romanæ Ecclesie. Rationem discriminis assignamus in exercitatione de iudiciis canonicis Episcoporum, tomo secundo. [*Vide librum septimum.*]

Græcorum tamen obstinata petitio præmittenda non est, qui seculo nono iudicium contra Phorium & ejus asseclas à Nicolao I. toties damnatos instaurari voluerunt in Octava Synodo, reluctantibus licet Romanæ Ecclesie Legatis. Etenim Baanes Patricius & ceteri proceres à Basilio Imperatore delegati ut synodo intercessent, se Actis synodi non subscripturos, ut fieri solet, professi sunt, nisi præsentis Photij & ejus sectatorum ex synodicis & canonicis

sanctionibus ora obturarentur. Metrophanes Smyrnæ Metropolita eam petitionem suffragio suo juvit, verbis erga Romanam sedem permodestis, & ad propositum suum accommodatis: *Divinus Apostolus dicit: Prophetias nolite spernere, quod bonum est tenete. Sanctissimos veteris Romæ Legatos tanquam Prophetas recipimus, neque spernimus. Probantes verò magnificentissimorum procerum petitionem, æquam esse iudicamus.* Statim verò Concilium definiit iudicium refricandum esse: *Statuimus ut illi citentur, ac præsentis facta defendendi potestate iudicentur.* Legati quidem repulerunt hanc definitionem synodi, sibi liberum non esse dicentes Romanorum Pontificum iudicia rescindere; ex eo præsertim, quòd præsentibus Photianis Romæ reddita fuissent. Sed discussio negotiorum exceptiones repulsa sunt, & renovata in Phorium ejusque consortes damnationis & anathematis sententia.

IV. Hinc factum existimo ut seculo decimo & aliquot sequentibus Pontifices Romani ad vitandas offensiones, exemplo decessorum, causas communes in Conciliis frequentissimis discuti voluerint; adeo ut si qua inter sacerdotium & regnum gravis quaestio incideret, ad Concilium eam referri vellent, quò Reges & Principes evocabant. Eam viam inivit Gregorius VII. qui recrudescente dissidio inter Romanam Ecclesiam & Henricum Germaniæ Regem anno MLXXX. testatur se curaturum ut generalis synodus congregetur in loco tuto & securo, sicque opportuno, ut ad eum possint undique terrarum, clericalis ordinis & laicalis amici vel inimici sine timore convenire; ubi discutendum ait quis auctor fuerit ne inter pontificatum & regnum divina pax & recta concordia fieret: quam pacem optulante Domino, sicut Christiana devotio cupit & postulat, in eodem Concilio instaurare & confirmare optamus. Gelasius II. in eodem dissidio, Concilij generalis remedium adhibendum esse docer anno MOCXVIII. his verbis: *De controversia qua inter Ecclesiam & regnum est, vel conventioni vel iustitia libenter acquiescimus loco & tempore competenti, videlicet Mediolani, vel Cremona, in proxima B. Lucae festivitate, fratrum nostrorum iudicio, qui à Deo iudices constituti sunt in Ecclesia, & sine quibus hæc causa tractari non potest.* Liberalius se gesserat Gregorius VII. qui in causa mixta, quæ sacerdotium & regnum respiciebat, ex Clericis & laicis Concilium conflare volebat, cum Gelasius videatur ad solos Episcopos hanc cognitionem contrahere. Illis tamen iudicandi auctoritatem defert: quia etsi de singulis negotiis & causis privatis suprema iudicia à

Aug. epist. 162.

Vide lib. 7. cap. 10. §. 3.

Vide Glossam
Pragmaticæ tit. de
causis g. ult. ver-
bo, Forer.

Tit. 18. ff. de mili-
tibus
c. Severitatem. de
f. 3. 15. q. 9. c.
Cum ex literis. De
in integr. restit.

Ivo ep. 159.

ff. de appell.

See Alexander à
Turello. 4. ecclies.
In arch. pag. 167.
ubi appellari posse à
Papa d'oeuvre
à ipsum vigilan-
tem.

refcissam, & Concordatorum promulgationem, emisérunt à Papa ad ipsum melius consultum vel ad synodum universalem. Sed ex iis formulis constat hæc remedia nunquam adhibita, nisi cum de causa communi & de manifesta canonum everfione ageretur, quæ universam Ecclesiam Gallicanam respiceret.

VII. Porro dubij fuisse videntur majores nostri in formula appellationis istius constituenda, quam disjunctiva dictione protulerunt: *Ad Pontificem, vel ad Concilium, ad quem, vel ad quos provocandum esset.* Hujus formulæ auctores fuerunt illi qui Philippi IV. Regis & Gallicanæ Ecclesiæ appellatorium libellum conceperunt anno MCCCIII. quam secuti sunt posteri. Quod ab eis consulto factum est, cogitantibus duplici remedio appellationis ad Papam & ad Concilium subveniri posse. Vt enim Principes, etsi raro, aliquando tamen in auditorium suum res judicatas induci patiuntur, ita ex Innocentio primo & Nicolao, quorum verba refert Gratianus, *sententia Romane sedis potest melius commutari, cum subreptum aliquid fuerit, aut ipsa pro consideratione aetatum, vel temporum, seu gravium necessitatum dispensatione, quædam ordinare disponit.* Vnde Ivo malebat ab ipsa sede ad ipsam confugere Clericos quàm ab Ægypto auxilium petere, id est, à regia potestate: *Queniam, inquit, judicia Romane Ecclesiæ à nemine foris retractari posse, eadem Romana Ecclesia docente didicimus; si qui aliquando se pregravatos ipsius Ecclesiæ auctoritate conqueruntur, hoc eis consilium damus, ut non descendant in Ægyptum propter auxilium, sed ab ipsa ad ipsam confugiant; & inde expetant levamen, unde conqueruntur accepisse gravamen: quia que aliquando corrigit paterna severitate, eadem frequenter colligit materna pietate.* Quamvis autem remedium istud juris extraordinarium, restitutio in integrum, vel retractatio, aut supplicatio dici deberet; at tamen ab Interpretibus appellatio à Papa male informato ad melius informandum dicta est; argumento ducto à verbis Vlpiani, qui contra rescriptum Principis provocari posse dixit, etsi in specie ab Vlpiano proposita rescriptum ad consultationem Præsidis provinciæ, qui consulendo mentitus erat, à Principe datum sit; & appellandi jus tribuatur non à rescripto, sed à sententia Præsidis, non ad Principem, sed ad superiorem magistratum. Satius esset exemplo Machetæ niti, apud Plutarchum; qui à dormiente Philippo, ad eundem vigilantem appellabat. His tamen omisiss, ne controversiam de verbis institueret videamur, certum est has appellationes à Papa ad eundem illo seculo suffragis Inter-

pretum receptas fuisse, quod Ivo aptius confugium ab ipsa ad ipsam dixit; quemadmodum appellationes ad futurum Concilium aliquando usurpabantur. Itaque non eo consilio disjunctivis verbis appellabant majores nostri, ac si dubitarent quænam auctoritas Papæ aut Concilij esset appellanda, ut quibusdam visum; sed utroque remedio suis rebus prospicere curabant; scilicet uno in subsidium alterius succedente. Posset alia ratione eorum consilium explicari; scilicet ad jus cogendi Concilij & ordinandi respexisse, quod Pontifici competit, adeoque sedis apostolicæ auxilium appellationis formula implorandum videatur; præcipue cum antiquitus mos ille observatus fuerit ab Eutychæ, à Flaviano, & à Chrysostomo, ut etsi Concilium Oecumenicum appellaverint, libellum tamen appellatorium ad Romanum Pontificem dederint; cujus deinde studio Concilium plenarium cogeretur, cui ipse per se aut per Legatos suos præseslet. Quare Gallicani Episcopi ne temerè ab antiqua consuetudine discederent, formula sua Pontificem, sedem apostolicam, & synodum universalem complexi sunt. Deinde ista verborum conceptione obviam ibant scrupulis cavillationibus quæ à forensibus Magistris, in opinionum dissidio, quod tunc vigebat, moveri potuissent. Disputabatur enim eo seculo à Romanis, an Papa superior esset Concilio; & Vlpiano placuerat, ei qui minorem judicem appellasset, errorem officere, atque ideo errantem appellationis beneficio excidere. Itaque in omnem eventum hac disjunctiva appellatione etiam apud ipsos Romanos sibi consulebant.

VIII. Quætionem istam de appellatione ad futurum Concilium, veterum aetorum inficiatione, & rationibus aliquot adductis confecit vir eruditus Theologiæ Professor Andreas Du-Vallius; à quo eas petere licet, si cui methodus nostra plenè non satisfecit. Ex quo auctore hæc verba transcribenda duxi, ut quæ sit hujus sententia constet: *Maneat itaque hoc ratum & constans, omnem à Summo Pontifice ad Concilium, sive futurum, sive præsens, appellationem esse prorsus illicitam; idque sive Papa sit infra sive supra Concilium, cum rationes allate in utraque sententia concludant. Dices, Principes & Respublicas graviter nonnunquam conqueri se à Pontificibus graves injurias pati, nullumque ad has depellendas efficacius remedium esse præter provocationem ad Concilium generale. Respondeo non licere propterea ad Concilium provocare; cum Principes sibi suisque rebus possint alia via consulere, scilicet non obediendo mandatis Pontificis; imò si aliter non possunt sibi succurrere, strenuè prudenterque resistendo,*

Reverendo à
Papa, 11.

L. f. 11. E.
de appell.

Andr. Du Valli
de l'opinion
Ponciif. in
pouvoit. c. 11.
quæst. 11.

L. Engh
tulum. 2.
In d'op
regrer
dum sig
proula
vra m
effia. d
d'ine. a
prou.
proula
prou.
d'op
d'op
d'op

refistendo, & cum ea moderatione quam superiori questione, ubi de iniquis & Ecclesie perniciosi dispensationibus, assignavimus.

CAPVT XVIII.

Synopsis.

I. Si Episcopi invaderent jurisdictionem regiam, prohibitionibus & multis tuebantur iudices seculares, exemplo Justiniani Imperatoris, qui lege coëreuit Defensores Ecclesiarum.

II. Bona Clericorum capta ad tuendam jurisdictionem regiam, ex Ivone, è Capitularibus Caroli Calvi, Hincmaro, & Philippo quarto. Principes nostri non nisi sunt expulsi à sede, que erat pona à legibus indicta, quam Constantinus induxit. Suspendio ab officio irrogata à Justiniano, & à Theodosio. Sed hic sequebatur Concilium Ephesinum adversus Joannem Antiochenum. Hispani pellunt regno contumaces Episcopus, & reditibus privant. Modestius se gerunt Galli.

III. Verum à Concilio Lugdunensi ne iudices ecclesiastici cogantur censuras tollere, personis vel bonis captis; aut qui his utuntur, eorum usu desistere.

IV. Lex illa recepta olim à Gallis; sed interpretatione adjecta; ita ut locum haberet in vera censura, non autem in ea qua est nulla, quæve jura regia violat. Hac interpretatio continetur mandatis Philippi IV. perlatis ad Pontificem per Episcopos legatos Regis, in causa Capituli Carnotensis. Bona capiuntur, non propter sententias præcisè, sed propter invasam jurisdictionem. Baillivus Carnotensis de juribus regis se respondurum cavet in curia Regis, de spiriuali coram iudice competenti.

V. Ea interpretatio locum semper habuit in Gallia, statim post Concilium Lugdunense. Verum tamen lege Philippi IV. ne domus diruerentur, ut antea fiebat. Bona capi solita, post Concilium Lugdunense docent Durandus Episcopus Mimatensis & Guillelmus de Nogareto.

I. **Q**UÆ hucusque diximus observata sunt, si à Romana curia juribus regis injuria fieret. Quando autem ab Episcopis regi in detrimentum secularis jurisdictionis aliquid tentari contingebat, regij magistratus regiam jurisdictionem tuebantur prohibitionibus decretis adversus Clericos; & deinde si contra niterentur Episcopi aut eorum Vicarij, & jurisdictionem quoque suam censuris defenderent, pœnale iudicium adhibebant, scilicet pignorum capionem, & multarum exactionem, donec ab invasione cessatum esset. Hac ratione compefcuit olim Defensores Ecclesiarum Justinus Imperator, constitutione lata, qua illos monet ut ab infinitione testamentorum abstineant, qua soli Magistro census in urbe regia competebat, pœna quinqueaginta librarum auri temeratoribus legis indicta. Defensorum Ecclesie munus Clericis ab Episcopo conferebatur, ut patet è canone 11. Concilij Chalcedonensis; qui longè dif-

ferunt à Defensoribus Ecclesiarum, quos ab Imperatore petendos decrevit Concilium Africanum, ad tuendos patrocinio suo pauperes. de quibus alibi à nobis dicitur.

II. Hujus bonorum capionis exemplum peti potest ex Ivone, qui refert contentionem qua orta erat inter Regem Ludovicum VI. & Belvacensem Clerum, ob accusacionem adversus Canonicum illius Ecclesie institutam. Hinc privilegio personæ, Belvacensis Ecclesia Clerici cognitionem ad se trahebat; inde, facti conditione curia Regis iudicium sibi aserebat. Consultus Ivo à Belvacensibus respondit, si audientia regalis curiæ respueretur, Regem offendi; ceterum eorum desiderium jure niti. Attamen obsistendi pertinaciter consilium non prœbuit; quia nesciebat an parati essent ad ea incommoda ferenda quæ hanc contumaciam sequebantur; quorum ille descriptionem his verbis instituit: Si autem sciremus vos esse paratos ut cum gaudio tolerare possitis ruinas domorum, exterminaciones corporum, rapinas bonorum vestrorum, possimus vos exhortari ut sequeremini consilium Susannæ, que magis elegit in manus hominum incidere quam Dei legem derelinquere. Sed quia in donis spiriualibus consilium & fortitudo conjuncta sunt, consilium aliud nisi quod patientia vestra tolerare possit, dare non audemus, quia qualis vestra sit fortitudo ignoramus. Vidimus superius, ex Capitularibus Caroli Calvi, decimas interverfas, si præceptis regis non obtemperaretur; & ex Hincmaro, bonis suis exturbatos Episcopos, si Regis jurisdictionem auctoritate ecclesiastica infringere vellent. Quod obtinebat adhuc seculo Ivonis, id est, circa annum

MCCXV, ut patet ex hac epistola, & ex altera ejusdem auctoris superius laudata. Quæ consuetudo edicto Philippi IV. firmata, ad hæc usque tempora perduravit. Alienam à temporibus suis & ab ecclesiasticæ disciplinæ reverentia Principes nostri existimaverunt pœnam illam quæ contumacibus Episcopis irrogata est aliquando ab Imperatoribus Romanis, nempe expulsio à sede, & suspensio ab executione officij, ut ex Justiniano superius ostendimus. Quod ille non invexerat in Ecclesiam, sed à decessoribus suis hauserat; quorum constitutiones, expulsionum, exilij, & multarum comminationibus Clericos frequentissimè terrent. Quibus Constantinus prævixisse videtur, qui epistolæ qua Episcopos ad Concilium Tyrium evocat, has minas inserit: Quod si quis, sicut minime suspicor, nostrum mandatum etiam jam callidè rejicere studens, recuset ad Concilium adventare, hinc à nobis aliquis mittetur qui eum regio mandato de dignitate sua dejiciat, doceatque non

nā etiam temerariis profana sunt quæ scribitur quinquagesimo litterarum auri.

Ivo epist. 117.

Ivo epist. 171.

Apud Theodorum lib. 1. c. 19. si in Basilicis quædam dicitur ad epistolam Calvisii, ubi dicitur, quod in Concilio Tyrio, a 200 milibus hominibus, de his quæ ad ecclesiam spectant, tractatum est.

no-
um
eo
na-
iu-
da,
tio
ra-
ad
se,
tis
ila
n-
y-
fti
li-
m
lio
se
re
ia
n-
m
r-
o-
i-
e-
m
er
i-
e-
m
p-
o-
m
is
r
t,
t,
i-
And. D. de
de legibus
Ponc. 2. ubi
se quod dicitur
quædam dicitur
L. Conf. C. de
tulum. Defensores
Ecclesiarum, quos
irrogatum tuis
macione gravi in-
cipit; etiam
mandat censuras
ut eum attingant
que vocantur pro-
hiutionibus scien-
tia. consuetudo
nō præcipit quàm
tenui Magistro
competit. Assur-
dum est nempe si
pœnalis actio
tenui competere
esset, & alio cer-
tamen alio sub-
stantia, & præci-
pue Clericis, quibus
apprehensum est, si
pœnalis se vellet
diffinitionem ef-
ferre. Item, Pa-

decere quæpiam decisionibus Imperatoris pro veritate editis adversari. Quod ad suspensionem attinet; Theodosius Ioannem Antiochenum ad communionem Cyrilli Alexandrini & Concilij Ephesini hortatus, interim donec inter illos pax restituta fuerit, vetat Ioannem ne ullas ordinationes vel depositiones tentet: *μὴ δὲ ἐπιχειρῆσαι ἑτέρας, ἢ χειροτονεῖν, ἢ χειροποιεῖν, ἢ χειροποιεῖν, ἢ χειροποιεῖν, ἢ χειροποιεῖν.* Hoc fortasse exemplo Iustinianus sibi licere putavit analem suspensionem à ministerio Episcopis irrogare. Sed attendere debuerat, à Theodosio hanc pœnam Ioanni Antiocheno indictam, quia sententiâ Ephesini Concilij jam antea fuerat adversus Ioannem decreta *ἀσθενείας & ἐξουσίας ἰσχυρῶς* suspensio, donec sententiæ adversus Nestorium lata hæreret. Apud Hispanos obtinet ut Episcopi & Clerici qui mandatis regis non obtemperant, seu ad impediendam tuitionem contra vim iudicum ecclesiasticorum in causâ ecclesiastica latis, sive ad repellendam invasionem quæ fit à Clericis adversus jurisdictionem seculari, aut ob quamcunque aliam graviolem contumaciam, iure civitatis seu naturalitatis regni priventur, & statim à regno expellantur, suisque redivitibus spolientur. Non quidem, inquit illi, per modum jurisdictionis ordinariæ, quæ in Clericis Regibus non competit, sed potestate quadam politica & œconomica, ut docent Covarruvias, & Bovadilla, & omnes scriptores Hispani. Minus ergo austerum est remedium quod à Gallis usurpatur, quàm quo Romani Principes utebantur olim, quòve Hispani læsam auctoritatem vindicant, licet remedium nostrum ferro causas seu morbos curet potius quàm emplastro.

III. Enimvero quia quod iure niti poterat in quibusdam speciebus, ut plurimum in contemptum apertum jurisdictionis ecclesiasticæ & excommunicationum trahebatur à Principibus & eorum magistratibus, Concilium Lugdunense has bonorum capiones & personarum vexationes aliquando trucidatarum ob latas censuras sub pœna excommunicationis inhibuit. Relatum est decretum in collectione libri sexti Decretalium, sed majoris momenti apud nostros esse debet, quod in urbe Lugdunensi præsentate Gregorio X, Philippo III. Rege Francorum, Rodulpho Imperatore Occidentis, & Michaële Palæologo Constantinopolitano, Episcoporum omnium suffragiis latum est anno millesimo ducentesimo tertuagesimo quarto: *Quicumque pro eo quod in Reges, Principes, Barones, Nobiles, Ballivos, vel quoslibet*

ministros eorum, aut quoscunque alios excommunicationis, suspensionis, seu interdicti sententia fuerit promulgata, licentiam alicui dederint occidendi, capiendi, seu aliis in personis aut bonis suis vel suorum gravandi eos qui tales sententias protulerunt, sive quorum sunt occasione prolata, vel easdem sententias observantes, seu taliter excommunicationis communicare nolentes, nisi licentiam ipsam re integra revocaverint, vel si ad bonorum captionem occasione ipsius licentia sit processum, nisi bona ipsa sint infra octo dierum spatium restituta, aut satisfactio pro ipsis impensa, in excommunicationis sententiam incidant ipso facto. Infra: Qui autem in eadem sententia permanserint duorum mensium spatio, extunc ab ea non possint nisi per sedem apostolicam absolutionis beneficium obtinere.

IV. Aliquis forte suspicabitur, nec injuriâ, constitutionem istam in regno receptam non fuisse, cum ulum contrarium saltem in capiendis bonis viguisse constet, etiam post illud decretum. Sed nolo exceptione illa constitutionem sanctissimam repellere, cum majorum nostrorum reverentia consecratam fuisse videam. Illam solam interpretatione juverunt, ne jura regia violaret. Voluerunt itaque decretum quoad illas censuras vel excommunicationes locum habere quæ nullæ non essent. Si enim aut quia à iudice non competente lata, aut alio manifesto vitio nulla essent, cum excommunicationum vires neque nomen obtinerent, non existimantur in iis speciebus decreto Concilij Lugdunensis magistratus regios deterrandos esse ab asserenda jurisdictione regia, si opus esset. Deinde bona capi dixerunt, non præcisè ut rescindatur excommunicatio, sed ut ab injuria regis auctoritati facta cessetur; unde per consequentiam excommunicatio dissolvatur. Hanc interpretationem accepto ferre debemus veteri cuidam chartæ à Tabulario Camera Parisiensis petita: qua mandata continentur à Rege Francorum Philippo IV. Archiepiscopo Senonensi & Episcopo Antissiodorensi data, quando iis Legatis ad Pontificem Romanum usus est, ante annum millesimum trecentiesimum, hac occasione. Capitulum Carnotense interdicto & excommunicatione in ministros regios sævierat, quod ab Advocatis Capituli, hominibus læcis, tributa ceteris etiam civibus indicta exigentur, eo prætextu, quod privilegio antiquo ab iis dependendis excusarentur; quamvis decem tantum Advocatis immunitate concessa, Capitulum Advocatorum numerum auxisset. Statim à Conservatoribus privilegij ab apostolica fede Regibus indulti ne terræ domanij regij interdicto subjiciantur, mo-

Theol. ep. ad
Ioan. Antioch.

Concil. Ephes. par.
te 1. Act. v.

Covarr. pract.
quæ l. c. 11.
Bo vadilla l. 1. po.
lit. c. 18. n. 61.

C. Quicumque.
21. De sentent. ex-
com. in 6.

E Regis Com.
de Camp. 10.
111.

niti Canonici ut interdictum amoveant, cum recusarent, excommunicantur, eorumque bona jubente Rege capiuntur. Quærela deferretur ad sedem apostolicam, ac si per vim absolutio à censuris exigeretur contra decretum Concilij Lugdunensis. Quæ de literis Pontificis Rex monitus, per Episcopos legatos suggerit Papæ, inter cetera, bonis captis distringi à se Capitulum, quod suam jurisdictionem invasisset. quo jure adversus Reges & Principes in simili specie uteretur. Deinde non esse quod vis adhibenda sit ad eam excommunicationem solvendam quæ nulla sit. Quare duplici responsione nos instruit, bona scilicet capi principaliter ob injuriam quæ sit regis jurisdictioni. quod prohibitum non est à Concilio Lugdunensi: tum decretum illud non violari, si excommunicatio sit nulla. *Nec tale nostrum jus evocare, inquit, vel tollere intellexit Concilium Lugdunense, sed jura Ecclesiarum duntaxat ita conservare, quod propter hoc non rapiant vel injuste retineant aliena. Alias, summa & evidens iniquitas insurgeret ex eodem, quod non est ferendum; cum sit perpetuum jura juribus concordare.* Plurima alia his mandatis continentur, de quibus Philippus cum apostolica sede expostulat. Vnde patere possit, necessitate cogente Reges Francorum ad reperenda antiqua jura, quæ paulatim convellebantur, & ad restaurandam dignitatem suam, per modum defensionis naturalis, tandem impulsos fuisse. De his capitibus, quæ Clericorum privilegia respiciunt, alibi dicemus uberrimè, cum hic tantùm de modo & ratione retinendæ jurisdictionis agatur. Observandum autem est, Baillivum Carnotensem ex mandato Regis ita cavisse scripto suo, ut de his quæ literæ apostolicæ complectebantur se responsurum coram Rege & ejus Curia sponderet, quod attinet ad jurisdictionem Domino Regi competentem, quoad ea verò quæ spiritualitatem continent, coram judice competente jus Domini Regis defensorum.

V. Eam verò interpretationem, quam modò retuli, secuti majores nostri, Episcopos & Clericos à perturbanda jurisdictione seculari, bonis captis etiam post decretum Lugdunense averterunt. Temperamentum tamen quoddam adhibuit Philippus IV. constitutione edita anno MCCCLII. scilicet ne domus captæ diruantur, aut deformentur, quod aliter obrinebat temporibus Ivonis, ut supra adnotavi. Præter testimonia superius adducta, tres oculos testes proferre possum, omni exceptione majores, qui docent quænam esset magistratuum regionum sententia. Durandus enim Mimatensis

Episcopus conquerebatur suo tempore vim fieri jurisdictioni ecclesiastica à judicibus secularibus contra decretum Concilij Lugdunensis: *Item impediunt, inquit, jurisdictionem Ecclesie: quia cum in eos, vel eorum ministros, aut officiales, vel subditos, excommunicationis, suspensionis, interdicti sententia proferruntur, gravant ex hoc proferrentes, vel res aut subditos eorundem, quousque absolutiois beneficium deferunt ad eosdem; nec sufficit remedium excommunicationis, sicut ait Gregorius X. de sententia excommunicationis. Quicumque, in Sexto. Guillelmus Nogaretus & G. de Pleissano Milites & Regis procuratores eodem tempore quo Durandus, id est, circa annum MCCCVI, asserunt in libello suo porrecto Clementi V. Pontifici, quod cum Prelati, vel eorum officiales, per jurisdictionem suam spirituales impediunt & perturbant jurisdictionem temporalem notoriè, sic quod negari non potest, Dominus Rex prædictus de antiqua consuetudine regni, quia spiritualitatem Prælatorum coercere non debet, infringere potest temporalitatem talium, quousque cessent ab impedimento prædicto. Infra: Et dicto jure coercionis Dominus Rex utitur, & tam ipse quàm ejus prædecessores usi sunt tanto tempore de cujus contrario memoria non existit.*

Durandus in tra. de modo Concilij gener. celebrandi. Rubr. 70.

C. 7. N. 11. §. 24. Tom. 2. Lib. Eccl. Gall.

C A P V T XIX.

Synopsis.

I. Post contentiones ab Pragmaticam Sanctionem pax inicitur inter Ecclesiam & regnum. Indictio Concilij Lateranensis, cui tandem adhasit Ludovicus XII. Transegit cum Leone X. Franciscus I. Controversia ecclesiastica finienda sunt per conventionem, è Gelasio II. & Concilio Africano.

II. Per Concordata, restituta est pax & libertas Ecclesie Gallicane. Eorum executio commissa Regi à Pontifice, & à Rege, Curijs Parlamenti. Quæ per appellationes ab abulu conventiones illas tuentur.

III. Abusus dictio usurpata in Gallia ante annos trecentos, ex Durando, Joanne Parisensi, & veteri arresto. Post Concilium Constantiense, frequentius. Abusus est potestatis perversus usus, è Simplicio, Adriano secundo, Sigeberto, Roberto Lincolnensi.

IV. Antiqui Pragmatici appellatione ab abusu in re ecclesiastica usi sunt ante Concordata: quæ, cum de rescriptis Papæ agebatur, subsidiaria erat appellationi ad Papam & ad Concilium. Error recentiorum, qui Petri Courthardi & Joannis de Nanterre veteres appellationum formulas ad Curiam Parlamenti directas fuisse existimant. Earum vis explicata.

V. Appellatio ab abusu, à judicibus Episcoporum in negotio ecclesiastico, ante Concordata, ex Ausferrio. Distincta erant rescripta ob Pragmaticam infractam, & appellationis ab abusu. Primo casu non appellabatur, sed ex nullitate agebatur. In ceteris casibus appellabatur, abusus mentione injecta, ad testandum nihil agi jurisdictione ordinaria à judicibus secularibus. Mera

appellatio à iudice ecclesiastico ad secularem, nunquam admittitur. Frequentia harum appellationum à Theologorum Parisiensium decretis profecta, qui Principum auxilia implorari posse aduersus excommunicationes nullas scripserunt.

VI. Rationes allatae olim à magistratibus ad confirmandas appellationes ab abusu in causis ecclesiasticis, ex Anfrerio. Earum vis expenditur breuiter. Rebus sententia.

VII. Præter superiora remedia adhibebatur aliud ad tuendam iurisdictionem temporalem, per prohibitiones & multas. Post Concordata, tria illa remedia explicantur unice formulâ appellationis ab abusu. Quae in Concordatis asserendis expressè Pontificis auctoritate nititur, in ceteris articulis, tacita.

VIII. Constitutionibus regis confirmata ista appellationes in causis ecclesiasticis; & prescriptus modus quidam, ne iudices regij ea auctoritate abutantur. Si agatur de correctione Clericorum, appellatio non suspendit iudicatum, licet debeat ad Curiam.

I. **P**OST graves illos motus in Ecclesia Gallicana excitatos ob retenta Basiliensis Synodi decreta & usum Pragmaticae Sanctionis, tandem Ecclesiae & regni interfuit, pace inita, sic inveterata dissidia componere, ut dignitati sedis apostolicae & Libertati Ecclesiae Gallicanae consuleretur. Laterani Concilium generale indixerat Iulius II. anno M D X I. ut Pisanum Conuentum à Cardinalibus aliquot ope consilioque Imperatoris Maximiliani & Ludouici XII. Regis Francorum coactum dissolueret, & Pragmaticam Sanctionem Gallorum rescinderet. In eum finem edictis suis Ecclesiam Gallicanam, Curias regni, ipsamque Regem ad illud Concilium Lateranense euocauerat. Discesserant à Conuentu Pisano, post obitum Iulij, Maximilianus & Ludouicus; hicque per legatos suos se Concilio Lateranensi adherere professus est, pollicitusque Leoni effecturum se ut ab Ecclesia Gallicana aliqui mitterentur, qui de Pragmatica Sanctione responderent. Obeunte Ludouico, Franciscum I. Galliarum Regem hac cura respexit: qui à Leone & à Concilio edictis aliquot monitam videns Ecclesiam Gallicanam, in eoque res esse positas, ut sententia Concilij generalis, cui Reges Christiani favebant, regnum Francorum de schismate propediem damnaretur, nihilque superesse quo se aduersus illa decreta Concilij tueretur, cum Vniuersitas Parisiensis olim à rescissione Pragmaticae Summum Pontificem & Concilium generale provocasset, quod jam in æde Laterani haberetur, quodque ipsi Reges Gallorum ut synodum generalem agnovissent, prudentissimè de hac contentione cum Leone transegit. Etenim cum duplici ratione pax regni & sacerdotij restituenda sit, *Conuentione*, aut *Concilio*, ut monuerat Gelasius secundus, ma-

Gelasius II. in ep. ad Episcopos Gallic. anni 1119.

luit pactis conuentis Ecclesiae Gallicanae tranquillitatem procurare, quam aut causa cadere in Concilio suffragiis Episcoporum à rebus nostris alienorum, aut perpetuo dissidio & schismate cum Summis Pontificibus conflictari. In quo Faustini Legati Romane sedis consilium sequebatur, qui tractatione & assidua collatione contentiones huiusmodi, quae de iurisdictionibus emergunt, componi posse facilius & gratius existimabat. De canonibus Nicænis à Faustino prolatis agebatur, quos Alypius Episcopus in Concilio Carthaginiensi dubios esse dixerat, quae de re ad sanctissimum Papam scribendum esse monet, *ut ipse beatissimus Episcopus urbis Romae, sicut & vestra sanctitas apud se tractat*, inquit Faustinus, *ita & ipse inquirat, ne contentio inter Ecclesias nasci videatur. Sed magis caritate fraternam deliberare possitis, ipse scribente, quod melius observari debeat.*

II. Pacta inita Bononiae inter Leonem X. sedemque apostolicam & Franciscum primum regnumque Francorum, pacem & Libertatem Ecclesiae Gallicanae restaurarunt, iurisdictione Ordinariis, tum in causis dirimendis, tum in Beneficiis conferendis, restituta; Reservationibus & Gratis expectatis depulsis, tertia parte beneficiorum Graduatim per exceptionem quatuor mensium attributa, simoniaca feciditate, qua Episcoporum & Abbatum electiones laborabant, per regiam nominationem expurgata. Sed tot vigilis nihil actum erat, nisi Concordatorum executioni, quae canonice libertati prospexerat, serio caveretur. Ejus desiderij ut compotes essemus, nihil aliud à Summo Pontifice exigendum erat, quam ut contractus perpetui vires huic constitutioni adderet, irritum & inane decerneret si quid in aliqua vel minima parte à quoquam immo etiam ab ipsa sede apostolica contra tentaretur, & tuitionem canonum atque decretorum hac constitutione restitutorum, quae Principibus praecipuèque Regibus Francorum jure competit, consensu quoque suo & apostolicae sedis auctoritate adhibita Regibus nostris permetteret. Quod ille liberaliter & amplissimis verbis fecit; ita ut istam inter ceteras constitutiones regias recenseret statuerit, & ne qua deinceps tergiversandi occasio superesset, juxta postulationem Regis, Concilij Lateranensis decreto voluerit confirmari. Si quis autem repetat antiquum illum Christianorum Principum, etiam nostrorum, usum, qui canonibus constitutis robur legis addebant, & praesidio auctoritatis suae eorum executionem adeo muniabant ut refragantes penis legitimis plederent, atque in contrarium gesta aliquando sus-

In his Concilio
Alicani.

Vide lib. 4. c. 11.
p. 11.

penderent, is profectio restauratam plenissime in Gallia his Concordatis regia tutionis auctoritatem inveniet. Franciscus vero, ut se ab onere expediendarum litium eximeret, curam custodiendae pacationis in Curias Parlamenti refudit, literis hac de re datis anno millesimo quingentesimo decimo septimo. Ex eo tempore, quemadmodum olim, si quid adversus decreta canonum & formam à Pragmatica Sanctione praescriptam actum esset, querela ad Regem, deinde ad Senatum delata, omnia restituebantur in integrum, ita etiam Concordatis violatis, Senatus officium imploratum est per appellationes ab abusu.

III. *Abusus* quidem dictio foro nostro ab aliquot saeculis in hoc causarum genere non erat incognita; quamvis appellationis formula nondum frequentaretur. Etenim Durandus Mimatensis Episcopus monuit, seculares iudices solitos illa tempestate, id est, ante trecentos & triginta annos, hac exceptione iudices ecclesiasticos de turbata iurisdictione conquerentes repellere, quod eorum actus essent abusus. Eodem tempore Ioannes Parisiensis Theologus scripsit, *abusum* gladii spiritualis, quo seditio excitaretur, repellendum esse per gladium temporalem Principis, cum moderamine. Deinde anno MCCCLXXXV. Procurator Regius asseruit Regis officium in eo versari, ut revocari faciat omnes interpretas, offensiones, & abusus per iurisdictionem spiritualem in iurisdictionis temporalis praedictum factos vel factas. Post Concilium Constantiense vox ista frequentius usurpari coepit, quia tunc discussa est plenitudo potestatis ecclesiasticae, & tractatum de illius legitimo usu regulis quibusdam praescribendo, ne non tam uti plenitudine potestatis contingeret, quam *abuti* plenissime, ut loquitur Gerson. Hoc verbum deductum est à Simplici Papae vulgato loco, relato apud Gratianum: *Privilegium dignitatis meretur amittere qui permissa sibi abutitur potestate*, id est, qui fines potestati suae assignatos à lege aut à canone transgreditur, qui porrigit se ultra quam sibi concessum sit. Vnde Hadrianus II. Hincmaro exprobrat quod ministerio juris episcopalis abuteretur: *Miranda est plane vestra fraternitas, inquit, quare ministerio juris episcopalis in regionibus illis abutitur*. Sigebertus eo sensu vocem illam usurpavit, de Urbano II. & Guiberto loquens: *Dum alter in alterum excommunicandi auctoritate, magis ex suo libitu, quam ex iustitia respectu, abutitur, auctoritas illius qui dedit potestatem ligandi & solvendi omnino despiciuntur*. Quin & Robertus Lincolnienfis: *Non potest sanctissima sedes apo-*

stolica aliquid vergens in huiusmodi peccatum vel mandare vel praecipere. Hoc enim esset suae potestatis abusus.

IV. Ceterum etsi *abusus* significatio quamcumque ministerij spiritualis aberrationem complectatur, sive in negotiis ecclesiasticis, seu in temporalibus versetur, ut patet ex testimoniis jam relatis; attamen formula appellationum ab abusu specialiter accommodata est à Pragmaticis antiquis querelae illi quae à Clericis adversus vim iudicum ecclesiasticorum ad magistratus regios deferretur, sive de rescriptis Romanae curiae conquerantur, sive de iudiciis Episcoporum. Etenim ante Concordatorum editio-nem Procurator Capituli Parisiensis à decima indictione quam anno MDI. Alexander VI. in Gallia exigi iusserat ad juvandas universales Ecclesiae necessitates, appellavit Papam melius consultum, synodum universalem primò celebrandam, necnon supremum Dominum nostrum Regem Christianissimum ecclesiasticae libertatis conservatorem piissimum, & ad eius supremam Parlamenti Curiam, ac ad illum vel illos ad quem seu quos de iure vel consuetudine in hac parte provocare & appellare licet. Quae verba observanda sunt, ut inde pateat in hoc casu appellationem ad Regem subsidiariam fuisse appellationi ad Concilium, in hac enim de iniquitate, in altera de abusu tantum disceptari potest, & unius subsidio juvabantur appellantes, dum alterius praesidium expectabatur. Ita enim distribuenda sunt verba quae sequuntur: *Et quia hanc appellationem prosequi poterò per viam nullitatis, iniquitatis, excessus, vel abusus, aut aliam quam ex his duxero, optio mihi seu dictis Dominis meis semper reservata*. Solet allegari à viro doctissimo Choppino & aliis Pragmaticis, ad probandum usum harum appellationum ab abusu, provocatio interposita per Petrum Courthardi Advocatum Regium à monitione quam Innocentius VIII. anno MCCCCXXXVIII. decrevit adversus Flandros regno Galliae subditos. Sed formula illa non ad Regem aut Curiam Parlamenti dirigitur, verum ad Papam modernum melius informandum, & sanctam sedem apostolicam, seu ad eum vel eos ad quos iure provocare potest vel debet. Quamvis ea sententia esset, tum Petri Courthardi, tum Ioannis de Nanterre, qui anno MCDLXXXIV. à legatione Balluae Cardinalis à Sixto IV. imposita ipsum Sixtum vel eos appellaverat qui appellandi essent; ut pendente illa appellatione nihil innovaretur, omnemque innovationem Princeps suae auctoritatis praesidio impediret.

V. Eas quoque appellationes ab Episco-

L I iij

Durand. Tracl. de modo Concil. gen. edit. Kol. 70.

Ioan. Paris. cap. 21. de potest. reg. & Pap.

Tam. 1. Lib. c. 7. n. 17.

De potest. eccles. Concil. x.

C. Fin. Dist. 74. c. Privilegium 21. §. 1.

Hincmar. in ep. ad Hadr.

Sigebertus in tracl. de Vitae Eccles.

Apud Monachum Pithin Henrico 111.

Tom. II. Libert. C. IV. N. XIII. & C. XIII. R. 14.

porum judiciis interpositas, ante Concor-
datorum editionem invecas fuisse in forum
docet Stephanus Aufreus in opusculo suo
quod excusum est anno millesimo quingen-
tesimo decimo quarto. Vnde duo quadam
colliguntur quæ ad hujus dissertationis illu-
strationem valde conducunt. Vnum est, ju-
risdictionem regiam se tunc rebus ecclesia-
sticis immiscuisse in presenti regno, ubicunque
per Prælatos, Clericos, vel alios quoscunque ali-
quid fit vel attentatur contra decreta Basileensis
Concilij & Pragmaticam Sanctionem. Alterum
est, ubi ecclesiastica potestas abutitur notoriè sua
jurisdictione vel potestate. Quo casu etiam contra
Clericos concedi solent per Cancellariam litere in
casu appellati ab abusu notorio vulgariter nuncupa-
te. Quare distincta & separata erant rescrip-
ta illa, ob Pragmaticam infractam, & ap-
pellationis ab abusu. Pragmatica violata
rei in jus vocabantur, nulla appellationis
mentionem injecta, eleganti ratione. Quia
cum de actus vel sententiæ nullitate quære-
retur, necesse non erat ut ex provocatione
ageretur; quemadmodum docet Titulus
Codicis, *Quando provocare non est necesse.*
Quam provocandi necessitatem eo casu ex-
pressa etiam Decretalium verba remove-
runt; imò verò huic remedio nullitatis, etiam
post varias sententias, locum esse voluerunt.
In ceteris articulis, qui Pragmatica non
continebantur, atque adeo eorum nullitas
nondum erat constitutione aliqua præjudi-
cata, appellatione utebantur; sed ea cautio-
ne, ut abusus mentio injiceretur; ne quis
existimaret magistratum consilium illud
fuisse, ut ecclesiasticam jurisdictionem secu-
lari submitterent. Quare non de re ipsa se
judicium suscepturos, sed de potestatis abu-
su extraordinaria cognitione habita, protec-
tionis jure oppressis opitulatos hac for-
mula profitebantur. Simplicem enim & me-
ram appellationem à Curia ecclesiastica ad
Curiam regiam nunquam in Gallia admis-
sam fuisse fatentur Petrus de Cuneris, Ma-
fuerius, & Ioannes Galli. Appellationum
autem ab abusu frequentiam induxit Theo-
logorum Parisiensium, præcipue Ger-
sonis, sententia, qui adversus excommuni-
cationes nullas, morem majorum secutus,
Principum secularium præsidium implorari
licite posse scripserat: *Contemptus clavium
non semper invenitur apud illos qui nedum non
obediunt sententiis excommunicationum promul-
gatis per Pontificem vel suos, sed etiam non est
judicandus apud illos qui per potestatem secula-
rem adversus tales preteritas sententias tueri se
procurant. Lex enim naturalis dicitur ut possit vis
vi repelli. Constat autem quod tales excommuni-
cationes non debent dici jus, sed vis & violentia;*

contra quam fas habet liber homo vel animus se
tueri.

VI. Dubitabat Aufreus quo jure nite-
rentur istiusmodi appellationes. Attamen à
magistratibus regis capita aliquot è Grati-
ani Decreto petita proferebantur, quorum
ille meminit. *Audivi tamen,* inquit, *frequen-
ter Officiarios pro hoc dicere esse bonum textum in
c. Filiis vel nepotibus. 16. q. 7. Quibus ego res-
pondi dictum canonem esse correctum, ut tenet Si-
culus inc. Qualiter. De judiciis. Sed ulterius mi-
hi allegaverunt regiam majestatem ad hoc inter
alia fuisse institutam ut ministros Ecclesie, id est,
viros ecclesiasticos protegat; cum boni Regis sit
tueri Ecclesiam & personas ecclesiasticas. Vnde
dicit textus 96. dist. Boni Principis est ac reli-
giosi Ecclesias contritas atque concisas res-
taurare, novisque ædificare, ut Dei Sacer-
dotes honorare ac tueri. 23. q. 8. c. Tributum.
ibi, quia nos tueri & defendere deberent; Et
c. Principes. 23. q. 5. ibi: Cognoscant seculi
Principes se esse rationem reddituros prop-
ter Ecclesiam quam tuendam suscipiunt. Et
23. q. 3. c. Maximianus. & 2. c. seq. & 2. q. 1.
Christianis, dum Gelasius Papa Zeia Comiti
ait: Clericos tibi committo, ut tuæ sublimi-
tatis tuitione vellentur, ne quid illis aut fur-
reptio aut inimica legibus violentia neces-
sitate imponat. Dicit etiam textus 23. q. 5. Ad-
ministratores planè secularium dignitatum,
quæ ad Ecclesiarum tuitionem, pupillorum
ac viduarum protectionem, rapaciumque
refrenationem constituta proculdubio esse
debent, quoties ab Episcopis & ab ecclesia-
sticis viris conveniæ fuerint, eorum queri-
monias attentius audiant, secundum quod
necessitas expetierit, absque negligentia
examinent, & studio diligenti corrigant.
Facit textus in c. Imperatoribus, ubi dicit per
Imperatorem obviandum perverfis, & pau-
peres defendi adversus potentias divitum.
alioqui qui potest perturbare perverfos, &
eis obviare, & non facit, nihil aliud est
quam favere impietati eorum, c. Qui potest
ead. c. & q. Insuper Regum est officium pro-
prium, facere judicium atque justitiam, &
liberare de manu calumniantium vi oppres-
sos, ut in c. Regum 23. q. 5. Præterea Archiepis-
copus notoria crimina subditorum sui suffraganei
vistando punire potest, ratione hujus notorietatis.
quod aliàs facere non posset, ut in c. Romana.
§. sanè. De censibus lib. 6. & facit c. Romana.
de pæn. cod. lib. Allegant insuper quod regia po-
testas ad id etiam noscitur instituta, ut sanctorum
antiquorumque patrum decreta saluberrima spiri-
tu Dei promulgata exequi ficiat & inviolabiliter
observari. In auth. Quom. oport. Episc. in Princ.
col. & in l. fin. C. de summa Trinit. & multas
alias rationes pro se soliti sunt allegare. Nunquam*

Aufreus in Tra-
ctatu de potest. se-
culi. super Eccl. in
Regula 2. Fallen-
tia 30. & 31.

C. 1. de sent. & re
judic. Clem. 1.
cod. tit.

Petrus de Cuneris
art. 14.
Mafuerius T. de
appellat. §. 24.
Gallus q. 467.

Gerfon in Tra-
ctatu de materia ex-
com. & irregul.
Cousid. x.

Aufreus ibi
loco.

De F.

In-
duc-
tione
C.
T.
in
com-
m.

Vide de
Pader-
born

De
Pader-
born

xamen audiri, neque vidi, nisi semel, quod super meritishujusmodi causarum appellationum fuerit pronuntiatam; sed duntaxat vel appellationes annullari, aut quod appellantes non erant ut appellantes recipiendi, quia à iudice spiritali non est ad secularem iudicem appellandum. Sanè fatendum est pleraque ab Auferrio laudata testimonia longius esse petita; quamvis aliqua huic disceptationi inservire possint. Præcipuum autem illud in quo causæ fundamentum ponebant, tractum è Concilio Toletano, quo cavetur Regi denuntiandam esse dissipationem bonorum ecclesiasticorum quæ fit à Metropolitano Episcopo, ut eam fieri vetet, non adeo urget ac prima fronte videtur; quia res ecclesiasticæ jure illo veteri & jurisdictioni ecclesiasticæ & regis suberant, ut alibi dicitur. In hac autem specie loquimur de judiciis quæ redduntur in causâ ecclesiastica; quæ ad jurisdictionem secularem referri non potest, nisi ratione abusus. Quare non mirandum est si Rebuffus, qui sola hæc testimonia expendit, iniquius se gerat erga istas appellationes, quas nimis angustis finibus coercet, scilicet iis casibus in quibus Rex jurisdictionem habet delegatam à Papa vel à Canone, ut in tuenda fide, vel Ecclesiâ, si oppugnetur, & in casibus à jure expressis.

VII. Duo itaque remedia, ut dixi, accommodata erant ad retinendam canonum & decretorum executionem, scilicet rescripta ob Pragmaticam infractam data, & appellationes ab abusu. Alia formula utebantur, si secularis jurisdictio invaderetur ab ecclesiastica, scilicet mandatis quibus invasio prohibebatur sub multæ comminatione: quorum meminere Ioannes Galli, Mafuerius, Petrus Iacobi, & Benedictus, antiquiores Pragmatici. *Nec refert, inquit Benedictus, an via appellationis, recursus, aut simplicis querelæ fuerit Rex pro tali aut simili excessu aditus, quoniam in sua Curia forma non curatur.* Publicatis Concordatis, satius esse visum est omnia illa remedia unicâ formulâ complecti, appellationis ab abusu; ea præcipue de causâ, quod regis constitutionibus Ludovici XII. & deinde Francisci præcisa erat & abolita nullitatis ratio apud tribunalia iudicum, etiam in causis civilibus, & omnia adversus sententias auxilia ad appellationis solennia erant redacta. Itaque hodie & custodia canonum & auctoritas legum his appellationibus velut nervis rotinentur: quæ locum habent, cum decreta Conciliorum & Consuetudines receptæ infringuntur, vel cum jurisdictio secularis ab ecclesiastica læditur; aut vice versa, cum secularis ecclesiasticam usurpat. Quod his

verbis efferi solet à Pragmaticis: *Cum violantur Decreta, Constitutiones regie, & Libertates Ecclesiæ Gallicane.* Quibus plerique Curiarum Placita adjungunt. Sed non est quod speciem distinctam à reliquis tribus in Curiarum arrestis constituamus; quæ ut valida sint, ad unum ex illis articulis referri debent, alioqui, Clero conquerente, rescindi possunt. Olim quidem, si quid à Romana curia receptis canonibus contrarium emanaret, nunc solo dissensu Ecclesiæ Gallicana jus suum servabat, nunc regiam opem implorabat. Sed hodie infrequentia synodorum id effectum est ut in sola regia tuitione & patrocinio Libertas Ecclesiæ Gallicanæ constituta sit; ipso etiam Romano Pontifice hoc præsidium approbante, ut antè diximus. Si quis excipiat indulgam fuisse tantum Regibus nostris Concordatorum protectionem, non ceterorum canonum, illud quidem non inviti concedemus, conceptis verbis eam solum curam illis creditam fuisse; sed ex præsumpta mente Summi Pontificis semper Gallicanæ Ecclesiæ persuasum fuit in ceteris etiam articulis eam tuitionem extraordinariam, quæ in Gallia ante Concordatorum publicationem vigeat, à Summis Pontificibus tacite fuisse concessam; cum in rebus majoris persæpe momenti, quæ Concordatis continentur, præsidium regium ad decreta custodienda impendi gratissimum habuerint. Quæ Summorum Pontificum consensio inde etiam probari potest, quod ab aliquot seculis cum appellationum istarum usus frequentetur in Gallia, (non invitis Episcopis, qui modum quandam illis præscribi, non autem rem ipsam aboleri aliquoties postularunt) à Romana curia nihil profectum sit quo ingratam sibi esse fori tritum illam significaret. Quanta verò sit hujus tolerantia & economiæ auctoritas abundè diximus libro tercio.

VIII. Quare juris sui conscius Franciscus primus, ecclesiasticæ jurisdictionis conservandæ studio, constitutione lata anno MDXXIX. modum præscripsit quem magistratus in his appellationibus disceptandis sequerentur, ne latius vagarentur extra fines, ut antea fieri solebat. Constitutione illa duæ species continentur, in quibus locum esse appellationibus istis dubitari non potest in Gallia; scilicet cum jurisdictio ecclesiastica abutitur potestate sibi concessâ erga Clericos, tum in morum censura, tum in actionibus merè personalibus, vel etiam cum realium actionum cognitionem suscipit. Primo casu, si de emendatione Presbyterorum aut ceterorum Clericorum vel de actione merè personali agatur, cui nihil reale

Est. Folia vel notitia. 15. q. 17.

Relatus in Commo. Conclit. Tractatu de appellationibus ab abusu.

Vide secundam Professionem Mar. ca. 7. 17.

Benedictus in cap. 3. q. 1. 1. 49.

Constitutio anni 1529. art. 1.

C. 1. specialis de appellationibus.

Constit. an. 1577.
art. 5. Blef. art. 39.

fit admixtum, appellatione non suspendi iudicatum, sed iudicium ad Curias regni supremas devolvi tantum decernit; secus autem in actione reali. Id haustum videtur à Concilio Lateranensi, quod Episcoporum jurisdictionem Clericos corrigentium, appellationibus non impediendam censuit. Hæc constitutio pluribus edictis deinceps confirmata est, eo casu quo de morum censura agitur, omissa mentione actionis personalis, tum à Carolo IX. Henrico III. Henrico IV. tum ab invictissimo Rege Ludovico XIII. Imò verò ex edicto lato anno MDCXII. patet à Concilij provincialis decretis & Episcoporum mandatis, quæ præcæcia visitando dederint, in iis quæ officia divina, disciplinam ecclesiasticam, vel morum correctionem pertinent, Curias supremas sub titulo abusus provocari posse. Attamen ne Clerici hoc remedio impunitatem scelerum potius quærerent quam legitimum adversus vim auxilium, duplici multa, si lite cadant, castigandos esse constitutionibus sancitum est. Quin etiam magistratus sua auctoritate abuterentur, vetitum est Curias supremas ne reos carceribus emittant, vel absolvendos ad cautelam pronuntient, antequàm discussis criminum elogiis, quid decernendum sit, accuratè perspiciant. Et ut dignitati Episcoporum & Vicariorum prospiciatur, severè cautum est ne in posterum se iudicio sistere cogantur, cum lis de iudicari abusu instituitur.

CAPVT XX.

Synopsis.

I. An sit locus his appellationibus, quibuscunque canonibus violatis, & quocunque modo violentur. Prima regula, in causis merè spiritualibus, & in Sacramentorum administratione, has appellationes non suscipi. Secunda, canones & decreta constitutionibus regis recepta specialiter & confirmata, seu antiqua sint, seu recentiora, si violentur, dare eum locum his appellationibus; quemadmodum etiam si recepta consuetudines & libertates ecclesiastica infringantur. Non appellatur à rescriptis Papa, sed ab eorum executione; à iudiciis autem Episcoporum appellatur.

II. Index secularis de abusu tantum pronuntiare debet, non autem de lite principali. Deinde admitti tantum debet hac appellatio in apertissima canonum violatione, non autem in dubia.

III. Ratio harum regularum; quia non nisi cogente necessitate iudex secularis in has cognitiones excurret; tum ut scandala amoveat; tum ut per machinationem oppressis Clericis subveniat. His casibus, iure defensionis licet Principi res istas attingere, ex sententia Theologorum huius ævi.

IV. Usus fori videri contrarium his regulis, cum statim appellatur ab Episcoporum interlocutionibus, non expectata Metropolitanæ vel Summi Pontificis cog-

nitione. Concilio quoque Francofordiensi, & Novellæ Iustiniæ, quæ post ultimum ecclesiasticum iudicium has querelas Regis cognitioni reservant. Nova constitutio regia propediem edenda, ut consulatur sacerdotio & imperio.

V. Si Episcopi de invasa jurisdictione ecclesiastica querantur, Curiarum placita à Regis Consistorio rescinduntur. Quod olim inductum usu, tandem Edicto confirmatum est.

VI. De altera appellationis specie, quando constitutiones regia læduntur. Quæ aut canones confirmant, (de quibus dictum) aut de beneficiis decernunt, (quæ de re dicitur alibi) aut de ordine litium instituendarum. Iis regi debent ecclesiastica iudicia, si hoc à Principe cautum fuerit. Quod probatur ex Concilio Constantinopolitano sub Flaviano, Principemque earum legum veniam Clericis facere posse in iudicio canonico. Id probatur etiam ex Concilio Africano, quod accusatores & testes non admittit quos publicæ leges repellunt. Nisi suam injuriam prosequantur. Idem constitutum in Synodo Secunda, quæ docet jus suum in causis privatis, etiam hereticis tribuendum adversus Episcopos.

VII. Sententia reddita in iudiciis ecclesiasticis adversus ordinem prescriptum à legibus erant nulla, ex Gregorio Magno. Ordo iudiciorum à legibus & canonicis petebatur in Gallia, ex Hincmaro. Superioribus seculis, à Decretalibus prescriptus iudiciorum civilium & ecclesiasticorum ordo. Hanc partem ad curiam suam Reges nostri tandem revocarunt.

I. **Q**UOTIDIE autem queritur an appellationes istæ canonum omnium violationem ulciscantur, an verò certis quibusdam speciebus auctoritas illa restricta sit. Quod dupliciter accipi potest; nempe an omnia decreta inviolata præstentur, vel tantum aliqua. Deinde an quæcunque decretorum corruptio det locum istis appellationibus, an certum quoddam genus violationis. Hoc primò observandum est, edicto lato anno MDCXIX. de causis merè spiritualibus & de Sacramentorum administratione cognitionem prohibitam esse Curias supremas, eriam harum appellationum prætextu. Deinde in universum dicere licet, canones illos qui constitutionibus regis vim legum in Gallia receperunt, à contemptu & corruptione per Regem ejusque Curiam olim vindicari solitos. Capitularia Regum Clericos & laicos canonibus contumaces pœnis indictis percellabant, & ab Episcopis eorum executionem præfractè exigebant. Postea cum Decretorum & canonum faciliorem derogationem Romani Pontifices induxissent, Ecclesia Gallicana Regibus nostris huic inclinationi conniventibus, eò tandem ventum est, ut certorum canonum restaurationem, qui beneficiorum collationes causarumque iudicia respiciebant, Edictis suis Reges nostri de consensu Ecclesie Gallicanæ decreverint, quorum vis deinde Concordatis inserta est; quæ si contingat infringi,

infringi, appellationis istius remedium cuique paratum est. Eadem ratio erit decretorum Concilij Tridentini, de matrimoniorum clandestinorum nullitate, de votis monachorum post quinquennium non dissolvendis, de Episcoporum & Parochorum residentia, & aliis quæ legis regie vires cum semel acceperint, si quid contra tentatum fuerit, appellationi ab abusu locus erit. Et ut generaliter loquar, si constanti usu recepti canones, vel inveteratæ consuetudines, adjectæ in fundandis beneficiis conditiones, privilegia Ecclesiis legitime indulta, vel cetera in quibus Libertates Ecclesiæ Gallicanæ constitui solent, aliquo pacto violentur, appellationibus istis omnia restituuntur in integrum, & in contrarium acta rescinduntur. Hoc tamen discrimine lites ejusmodi instituuntur, ut si de rescriptis Romanæ Curie per obreptionem elicitis agatur, ab executione rescripti, non autem à confessione provocetur; ut etiam hoc loquendi genere reverentia quæ apostolicæ sedi debetur, omnibus significetur. Secus se habet in Episcoporum judiciis; à quibus, non autem à sola eorum executione, appellari solet.

II. Maxime verò cavere debent iudices ne patrociniū ultra quàm par sit in detrimentum ecclesiasticæ jurisdictionis proferrant. Quod variè accidere potest, scilicet si non solum se canonum exactores præstent, sed etiam executores; id est, si pronuntiantes de abusu admisso, eo gradu non hæreant, sed etiam de negotio ecclesiastico iudicium ferant. Deinde si ad cavillationum angustias disceptationem istam redigant, quæ matura cognitione dirimi debet, & eo solum casu institui, cum abusus est apertissimus, notorius, & manifestus, juxta veterem harum appellationum formulam, quæ ab abusu *novorio* inscribatur, alioqui in specie dubia & controversa satius est ecclesiasticis iudicibus litem relinquere.

III. Necessè est enim ut iudices regij hoc sibi proponant, judicia canonica nullo modo ad jurisdictionem regiam pertinere, sed communi Episcoporum & Principum consensu ab ipsis Christianæ religionis primordiis ecclesiasticæ jurisdictioni addicta. Quare si necessitate cogente in eas cognitiones regia jurisdictione aliquando excurret, ita se gerere debet, ut lineas à majoribus hac in re defixas non egrediatur. Observatum est autem à nobis isto & superiore libro non passim sed duabus potissimum de causis judicia canonica à Principibus olim aut tentata aut suspensa fuisse. Vna est, si periculum scandali & offensionis publicæ emergeret, ob apertissimam canonum violatio-

nem, quæ maximè piorum animos lædere solet. Altera est, si contra omnem iudiciorum ordinem, per dolum, circumventionem, & machinationem, iudicio ecclesiastico Episcopi vel Clerici opprimerentur, ut accidit in causa Athanasij. Si eandem viam insistant hodie Principes, hoc nullam potest illis invidiam creare apud eruditos & prudentes rerum æstimatores: quia præter superiorum Principum exemplum, sapientissimorum quoque hujus ævi Theologorum sententia nituntur. Qui licet amoveant omnem à Principibus in res merè ecclesiasticas jurisdictionem, attamen necessitate cogente jure defensionis licere Principibus aiunt injustorum mandatorum executionem impedire.

IV. Si quis ad hanc necessitatem coercere velit patrociniū regium, usus fori quotidianus periclitari videbitur, quo ab ipsis interlocutionibus Episcoporum appellatur tanquam ab abusu, non expectato ultimo iudicio; multò minùs expectata Metropolitanani vel Summi Pontificis cognitione, qui res contra canones ab Episcopis iudicatas emendare potuisset. Sanè praxis illa & fortitura solâ remediij celeritate niti potest. Alioquin si Concilij Francofordiensis ratio habeatur, (quod jussu Caroli Magni & auctoritate Hadriani I. coactum, & ex Episcopis Galliæ, Italiæ, & Germaniæ compositum diximus) causæ Clericorum ad Regem deferri non debent nisi post Metropolitanani iudicium, unâ cum ejus literis. Tunc enim in causis privatis Clericorum, Romana sedes non appellatur. Itaque post ultimum iudicium ecclesiasticum locus erat cognitioni regie, non antea. Regiam dixi, quia hæc cognitio non permittebatur Comitibus aut Missis Dominicis, sed soli Consistorio Regis. Quod apprime congruit cum Iustiniano, qui Novella constitutione præfectis prætorio jus prohibendi permittit ne canones ab Episcopis infringentur; sed rerum malè gestarum correctionem imperio, id est, sibi, reservavit. Apud nos edictis regis Pragmaticæ Sanctionis primùm, deinde Concordatorum quæ illi successerunt, executio, quemadmodum etiam ceterorum canonum quorum sententia constitutionibus quibusdam regis est munita, Curis Parlamenti commissâ est. Ceteræ canonum violationes usu inveterato potius ad eas Curias referuntur quàm edicto aliquo illis specialiter tributæ sint.

Quare summopere laudanda est viri superillustris Petri Seguierij Franciæ Cancellarij pietas erga Regem & Ecclesiam Gallianam, qui divinam qua pollet ingenij vim

Statut. l. 4. contra Regem Angliæ c. 14.
Simancas de Catholicis instit. T. 4. f. 35.
Covarruvias pract. Quæst. c. 15.
Cajetanus, Gerson, Victoria, & alij, quos alibi laudavi.

Concil. Francoford. laudatum cap. v. t. i. h. j. x. lib. 1.

Nov. v. 1.

Elogium Petri Seguierij Galliarum Cancellarij.

& acerrimum iudicium in id convertit, ut veterum vestigiis sibi perspectè cognitis insistens, rationem quandam aggrediretur, qua, retenta regij imperij auctoritate integra & illibata, ecclesiastica jurisdictionis & disciplina vigor per appellationes ab abusu juvaretur potius quam infringeretur. Ea de re vir ille summus, auctore Eminentissimo Cardinali Duce Richelio, (in quo utraque dignitas felici & amico scedere conjuncta est) jussu Principis constitutionem pro munere suo molitur (cujus sententiam solita facundia, occasione cujusdam negotij quod in Consilio regio discutiebatur, Consiliariis Consistorianis communicavit) qua Sacerdotij & Imperij Concordia plenissimè fovetur.

V. Enimvero quia contingere solet aliquando ut magistratus, præter sententiam Regum, ecclesiasticæ jurisdictioni injuriam faciant, illisque se rebus immisceant à quibus ex præscripto legum & canonum temperare debent, relictum est etiam Episcopis appellationis ab abusu remedium adversus ipsa supremarum Curiarum tribuna- lia, quæ Sanctioris Consistorij decretis rescinduntur. Eorum aliqua recensentur à Decisionum Collectoribus, quorum antiquius esse puto illud quod anno MDLIV. latum, Curia Tolosana placitum rescidit, quæ Clericorum incontinentium emendationem ab Episcopis neglectam ad se traxerat. Anno quoque MDLIV. rescissum fuit Curia Rotomagensis decretum de ordine Litaniarum à Rege indictarum & Prædicatoris electione. Tandem Edicto constitutum fuit ut si de imminuta iurisdictione ecclesiastica conquererentur Episcopi, iudicium inferiorum usurpatio à Curiis supremis reprimetur: si verò ipsæ Curia in eo peccarent, Consistorij regij decreto earum invasio compesceretur.

VI. Sequitur aliud quod regiarum constitutionum læsionem respicit. Quæ aut canones confirmant, (de quibus jam dictum est) aut de beneficiis decernunt, (qua de re dicitur abundè como. tertio) aut litium instituendarum tam in causis civilibus quam in criminalibus ordinem præscribunt. quæ constitutiones ab ecclesiasticis iudicibus æquè ac à ceteris observari debent, præcipuè si à Principe id quoque cautum fuerit. Ordo enim quem sequi oportet in iudiciis canonicis, à Principibus olim præscriptus fuit, ut abundè dixi superius. Quibus testimoniis adjungi potest locus elegans, petitus è Concilio Constantinopolitano sub Flaviano; unde probatur non solum leges publicas in ordine iudiciorum ecclesiasticorum

observatas fuisse, sed etiam auctoritatem indulgendi in ea re quod vellet, penes Principem fuisse. Contendebat Eutyches Acta synodi contra se à Flaviano Archiepiscopo habitæ corrupta fuisse; idèoque ut coram Florentio Patricio & cuncta synodo iterum recenserentur, impetravit à Theodosio. Huic discussioni non adfuit Eutyches; sed Constantino monacho procuratori mandatum suum dedit: quem Meliphthongus Episcopus hac ratione repellebat, quòd criminalis causa secundum leges per procuratorem tractari non poterat, quin præsens adesset accusatus; nisi aliter jusserit Imperator, inquit, cui parendum erit. Inde profectum ut de ordine iudiciorum nihil ferè constitutum legatur ab antiquis Conciliis, quia legitimum ordinem in iudicando Episcopi sequebantur. Si quid verò canonicæ discussioni accommodatum & à legibus omissum decernerent, quod eam iudiciorum partem attingeret, in ceteris articulis se leges sequi profitebantur. Hoc patet ex canonibus Concilij Carthaginensis, qui verant servos, vel proprios libertos, ad accusationem admitti, nec alios quos ad accusanda publica crimina leges publicæ non admittunt. Idem de testibus constituit. Ceterum antequàm ab hoc canone discedam, non ingratum lectori fore puto, si ultima ejus verba cum canone sexto Synodi Constantinopolitanæ œcumenicæ Secundæ comparando illustrem; præsertim cum inde petatur regula quæ usui futura sit in causis privatis Novatorum hujus seculi. Verba canonis sunt ista, postquam infames, hæreticos, paganos, Iudæos ab accusatione Clericorum removisset: *Sed tamen omnibus quibus accusatio denegatur, in causis propriè accusandi licentia non neganda.* Eadem sententia Synodi Secundæ, quæ hæreticos & ceteros quosdam ad accusationem Episcoporum aut Clericorum non esse admittendos docet, si de crimine ecclesiastico agatur; ceterum non discussa eorum persona vel religione admittendos esse, si suam injuriam & id quod interest persequantur. *Oportet enim, inquit, Episcopi conscientiam omnino esse liberam, & eum qui sibi injuriam factam dicit, cujuscunque sit religionis, jus suum consequi.*

VII. Si cui verò scrupulus aliquis hæreat an ordo iudiciorum canonicorum à legibus publicis formam acciperet, Gregorium Magnum adeat: qui Ioanni Defensori eunti in Hispanias commonitorium dedit, legibus Theodosii & Novellis Iustiniani instructum, ut sententias ab Episcopis Hispanis latis, nullas esse revinceret, eò quòd non servatis legum solennibus reddita

Consil. ann. 1625.
1625.

Consil. Cap. 11.
1. 2. m. 12. 13.
2. 1. 2. 3. 4. 5.
6. 7. 8. 9. 10. 11.
12. 13. 14. 15. 16. 17.
18. 19. 20. 21. 22. 23.
24. 25. 26. 27. 28. 29.
30. 31. 32. 33. 34. 35.
36. 37. 38. 39. 40. 41.
42. 43. 44. 45. 46. 47.
48. 49. 50. 51. 52. 53.
54. 55. 56. 57. 58. 59.
60. 61. 62. 63. 64. 65.
66. 67. 68. 69. 70. 71.
72. 73. 74. 75. 76. 77.
78. 79. 80. 81. 82. 83.
84. 85. 86. 87. 88. 89.
90. 91. 92. 93. 94. 95.
96. 97. 98. 99. 100.

Consil. ann. 1625.
1625.

Can. 119. C. 119.

Can. 119. C. 119.
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.
11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20.
21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30.
31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40.
41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50.
51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60.
61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70.
71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80.
81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90.
91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

essent. Vnde ex laudata Novella Iustiniani concludit: *Ecce admonendus est semper adversarius, ut ad audiendos testes adveniat. Quod quia hic omisum est, necesse est ut quod contra leges actum est, non habeat firmitatem.* Hinc petebat Iulius damnationis adversus Athanasium in Concilio Tyrio reddita inutilitatem, quod absente Athanasio, id est, non evocato ad testium prolationem quæ facta est in Marcotide regione Ægypti, adversus ordinem legibus constitutum decreta esset. Idem Gregorius sententias Hispanorum irritas ostendit, quod legibus paritum non esset, quæ sententias ex periculo & scripto recitari jubent: *Quod autem dicitur quia nihil sine scriptis iudicandum est, legendus est Titulus XLIV. libri VII. Codicis, quia scriptis debuit iudicari. Nam ibi inter alia dicitur atque precipitur ut sententia quæ sine scripto dicta fuerit, ne nomen quidem sententiæ habere mereatur.* Hincmarus etiam noster ordinem iudiciorum à canonicis, præcipueque à legibus, petendum docet: *Si quis autem scire desiderat quales accusatores ac testes ad accusationem Sacerdotum recipi debeant, & quid de accusatore faciendum sit, pleniter in canonicis & legibus, quibus unà cum sacris canonicis sancta moderatur Ecclesia, poterit reperire.* Quod ille uberrimè persequitur, adductis legibus è Codice Theodosiano, & ex Epitome Novellarum Constitutionum à Iuliano Antecessore adornata. Sed quingentis abhinc annis conversa est rerum species, cum ordo iudiciorum, etiam secularium, à Decretalibus epistolis & glossatorum commentariis haustus sit, adeo scrupulosa solennium observatione, ut sumptibus immanibus vexatos litigatores in perniciem rei familiaris per diuturnas & inextricabiles ambages adduceret. Quæ ratio Reges nostros impulit ut de recidendis tam implexis cavillationum laqueis seriò cogitarent, & constitutiones utilitati civium accommodatas, semotis syllabarum aucupii, de ordine iudiciorum ederent; à quibus si iudices ecclesiastici desciscant in iis capitibus quæ illis quoque à Principe indicta sunt, magistratum officio hic contemptus legum vindicatur.

CAPVT XXI.

Synopsis.

I. Ultima species appellationum ad abusu, quando jura regni violantur, & jurisdictio secularis usurpatur à iudice ecclesiastico. Verum Clericis à Concilio Lateranensi, ne prætextu libertatis ecclesiasticæ injuriam inferant jurisdictio seculari. Ab invasione arcentur multa indicta & bonis captis.

II. Investigatur ratio hujus consuetudinis. Non

sufficit quod vulgo jactatur, licere cuique jurisditionem suam defendere pænali iudicio.

III. Reijcitur ratio Guillelmi de Nogareto, actione negatoria in rem posse capi eorum bona qui jurisditionem impediunt.

IV. Hac consuetudo nititur jure naturali, quo defensio rei suæ cuique permessa est, vim illatam vi repellendo. Reges captis hostium provinciis impetum hostium repellunt. Ius illud defensionis non nititur iniquitate hostium, sed naturali propensione sua tuendi. Vim illatam jurisditioni ecclesiasticæ bonorum capione repellunt iudices seculares, defensionis jure, quod Reges summo imperio exercere possunt, ex sententiâ Theologorum.

V. Videri licitum quoque Episcopis ut censuris jurisditionem suam tueantur. Eugenius III. præcipit ne laicorum prohibitionibus deferant: quarum tamen usus retentus. Sola ratio componendarum harum contentionum, regis patrocinij imploratio; ut Edictis cautum, & indultum antiquo usu.

VI. Expenduntur rationes quæ suadere debent Episcopis ut Consistorij regis iudicio in his contentionibus se committant. Prima est, in re dubia pacem retinendam. Secunda, Principum conditionem meliorem, quia possident. Tertia, ob metum damni. Quarta, quia invalidior jurisdictio ecclesiastica, ideo utendum dispensatione.

VII. Quinta, Regibus arbitraria harum contentionum ab Ecclesia delatum videri. Itaque semper ad se illas revocant; ut Justinianus, & Carolus Magnus.

VIII. Leo IV. si quid incompetenter à se gestum esset, arbitrio Ludovici II. Imperatoris detulit. Quod locum habere debet in Regibus Gallia, ex Alexandro Imolensi.

IX. Officiales regis excommunicari non possunt ab Episcopis ob muneris sui functionem. Hic usus è Gallia in Angliam translatus, sed ibi abolitus. Apud nos privilegio apostolica sedis munitus est. Episcopi se Regis iudicio quotidie committunt.

X. Ea dispensatio usurpanda in negotiis discipline, non autem in negotiis fidei; exemplo Romanorum Pontificum.

I. **S**UPEREST ultima appellationum species, quæ locum habet, cum jura Regis & regni, aut jurisditionem secularem in exercendis litibus de actione reali, etiam adversus Clericos, & de omnibus omnino actionibus adversus laicos, præter merè spiritualia, aliqua iudicium ecclesiasticorum interlocutione aut iudicio violari contingit. Planè æquum esse Concilium Lateranense sub Innocentio III. existimavit ne ambæ jurisditiones præscriptos terminos egredirentur, neu prætextu libertatis ecclesiasticæ Episcopi secularium jura invaderent, lato canone, cujus hæc sunt verba: *Sicut volumus ut jura Clericorum non usurpent laici, ita velle debemus ne Clerici jura sibi vindicent laicorum.*

Quocirca universis Clericis interdiximus ne quis prætextu ecclesiasticæ libertatis suam de cetero jurisditionem extendat in præjudicium justitiæ secularis; sed contentus existat constitutionibus scriptis & consuetudinibus hæcenus approbatis, ut quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo,

M m ij

Concil. Lateran. c. xlii.

recta distributione reddantur. Si autem Episcopi jurisdictionem secularem usurpare contendant, lite per hanc appellationem ad Curias devoluta, ab invasione arcentur, multa indicta, & bonis captis. Eo jure olim usos esse Principes nostros testatum fecimus superioribus capitibus. Quem morem secuti sunt posteri; ut passim docent veteres Pragmatici, Petrus Iacobi, Masuerius, Aufre-rius, Benedictus, Boërius, Chassaneus, & omnes recentiores.

L. 1. ff. Si quis jus
d. centi non ob-
tinet. l. ult. ff. de
jur. dicit.

II. Hujus consuetudinis ratio exploranda est. Nec enim sufficit id quod vulgò jac-tari solet ex Ulpiano, omnibus magistrati-bus concessum esse, secundum jus potesta-tis suæ, jurisdictionem suam defendere pœ-nali judicio, cum excipi possit ex Paulo, ex-tra territorium aut supra jurisdictionem suam jus dicenti, impune non pareri. Scilicet pœna à judice infligi non potest ei qui sibi subditus non est. Iudices etiam ec-clesiastici, ratione habita jurisdictionis ec-clesiasticæ quam exercent, à regia jurisdic-tione non pendent, cum auctoritates istæ societatis communiōe quadam inter se vin-ciantur potius quàm necessitate imperij quod alteri ab altera subeundum sit. Scio quidem rationem istam ab Aufre-rio & aliis Pragmaticis juvari solere ex iis quæ notavit Glossator Decretalium, nempe delegatum judicem potestatem sibi mandatam in eos porrigere posse qui alioqui rescripto suo non continentur, si jurisdictionem suam impe-diant: quia, ut inquit Iuriconsultus, jurisdic-tione data, ea quoque concessa videntur sine quibus jurisdic-tio explicari non potuit. Hoc enim locum habere potest adversus eos qui à mandantis imperio pendent, ita ut in eos quoque partes suas commississe videri possit.

Glossa in c. 1. de
offic. deleg.

L. 1. ff. de ju-
ris dicit.

¶ 1. Libert. c. 7.
n. 22.

III. Nec potior est illa ratio quam è ju-re civili haustam protulere Guillelmus de Nogareto & Guillelmus de Plesseiano, à quibus eam haussisse videretur Petrus Iacobi, scilicet actione negatoria in rem agere posse eum cujus impeditur jurisdic-tio, atque adeo per modum executionis res bonæque Cleri-corum eo casu capi posse. Etenim in servitu-tibus, quæ sunt jura incorporalia, actiones negativæ in rem scriptæ proditæ sunt, qui-bus is qui possidet, intendit adversario jus non esse, exempli causâ, utendi fruendi, quæ ideo in rem dicuntur, quòd in rem de qua est controversia diriguntur. Eodem exemplo, concedam quidem ad tuendam jurisdictionem suam, eum qui possidet jus il-lud incorporale, negatoria actione uti pos-se, quæ in rem scripta dicitur, quia jus non esse adversario contendet in hoc negotio

jurisdictionem suam exercendi; sed ideo non competet jus actori ea actione res alias persequendi, vel bona capiendi.

IV. Superest ergo ut dicamus hanc con-suetudinem jure illo naturali niti quo de-fensio rei suæ unicuique permessa est, cum per vim auferatur. Etenim cum natura non patiat ut aliorum spoliis nostras facultates augeamus, eadem natura duce vim illatam vi repellere licet, dum tamen modus incul-patæ tutelæ servetur. Quod in privatis qui-dem controversiis post constituta judicia per magistratum publicè fieri debet, quan-tum res ipsa patietur, ne sit occasio majoris tumultus faciendi. Vnde vis rectè dicitur à Iuriconsulto, quoties id quod sibi quis de-beri putat, non per judicem reposcit. Ceterum quod attinet ad Reges aut Respublicas, manu & ferro res suas tueri & repetere solent ab iis qui priores injuriam intulerunt, ita ut non solum conferta acie, sed etiam translato in provincias hostium bello, ur-bium expugnatione, & agrorum depopula-tione, copias hostiles suis finibus depellant. Quod defensionis jus non proficitur ex hostium iniquitate, cum sæpe accidere so-leat ut bellorum principia & causæ satis probabili utrinque ratione nitantur, sed ex eo jure descendit quod natura hominum mentibus inseruit, ut se suæque præ aliorum commodis habeant commendatiora. Hoc jure utuntur Reges in Republica Christiana adversus auctoritatem ecclesiasticam, quan-do de jurisdictione laica controversiæ oriun-tur. Etenim vim jurisdictioni seculari illa-tam vi contraria repellunt, bonæque adver-sariorum legitime occupant, donec ab injuria inferenda cessaverint. Quæ ratio agen-di eò justior est, quòd ea res imperio Prin-cipis derinentur, quæ alioqui ejus auctori-tati subjectæ sunt, nempe bona immobilia Clericorum & Ecclesiarum: quamvis occu-pationis illius justitia non ex eo capite pen-deat, sed ex defensionis jure. Hanc rationem præcipuè expendit Philippus IV. in com-monitorio quod datum est Episcopis Seno-nensi & Autissiodorensi, de quo dixi capite XVIII. superiori. In eo jure defensionis exercendo omnia media licita pro imperio suo Princeps adhibere potest; ut docuit olim Ioannes Parisiensis Theologus, & è re-centioribus Victoria Hispanus, & alij quam-plures.

V. Video quid reponi possit, scilicet idem jus comperere jurisdictioni ecclesiasticæ, ut censuris vim sibi fieri prohibeat à judice se-culari. Quare hoc argumento nihil confici in gratiam Principum, quod non trahi pos-sit in gratiam Episcoporum; unde conten-

Item. Paul. de
offic. mag. ff. de
jur. dicit. c. 1. ad
Videtur. ff. de
jur. dicit. c. 1. ff. de
jur. dicit. c. 1. ff. de
jur. dicit. c. 1.

In Glossa margi-
nali.

servavimus, vestro ac Missorum vestrorum cuncta volumus emendare iudicio. Vbi rectè adnotatum est ex Alexandro Imolensi, idem observari debere in Rege Francorum non recognoscere superiorem, quod iudex esse potest in sua causa.

IX. Quod Alexander Imolensis Regibus nostris competere ait, consequentiâ ductâ ex verbis Leonis quarti, ab iis in prima, secunda, & tertia dynastia observatum fuisse ostendimus. Vnde sequitur nec Regem nec regios magistratus aut officiales excommunicationibus vel aliis censuris eam ob causam inflictis obnoxios esse. alioqui majestas imperij minueretur, & à iudicium ecclesiasticorum arbitrio penderet. Itaque usus ille antiquus obtinuit in Gallia, ut proceres qui regiarum curiarum adsidebant, Baillivi, & apparitores regij, non excommunicarentur Rege irrequisito. Quod in Normannia observatum fuisse docent veteres chartæ anno millesimo ducentesimo quarto: *Archiepiscopus vel Episcopus vel inferior persona non debet ferre sententiam excommunicationis in Barones, vel in Baillivos, aut in Servientes Domini Regis, aut in Clericos domus sue, Rege non requisito, vel suo Seneschallo.* Hanc consuetudinem à Gallia in Angliam transevit Rex Wilhelmus Dux Normanniæ & Angliæ domitor: quæ inter consuetudines regias in conventu Clarendonæ habito anno MCLXIV. recensita, dein conquerente Thoma Cantuariensi Archiepiscopo, libertatis ecclesiasticæ acerrimo vindice, & martyre, ab Alexandro III. inter ceteras Romæ damnata est. *Nullus qui de Rege tenet in capite nec aliquis dominorum ministrorum ejus excommunicetur, nec alicujus eorum terra sub Interdicto ponatur, nisi prius Dominus Rex, si in regno fuerit, conveniatur, vel Justiciarius ejus, si fuerit extra regnum, ut rectum de eo faciat; & ita ut quod pertinebit ad Regis Curiam, ibi terminetur, & de eo quod spectat ad Curiam ecclesiasticam, ad eandem mittatur, ut ibidem terminetur.* In contentionibus de jurisdictione ecclesiastica & seculari ultimum iudicium asseritur supremæ Curie regni; licentiâ ademptâ Episcopis jus sibi censuris & excommunicationibus dicendi. Sed ab articulis Clarendonæ constitutis discessit Henricus II. in Anglia, conventionibus cum Legatis Romanæ Ecclesiæ depactis, ut anathemate solveretur quod in illum ob necem Thomæ Cantuariensis injectum erat. Quamvis sic pacta illa interpretetur Henricus, apud Ioannem Sarisberiensem, ut consuetudines suis temporibus inductas, non autem veteres, damnatas existimet: *Quod consuetudines quæ tempore meo contra Ecclesias terre mee inductæ sunt dimittam; quas quidem*

Mathieu Paris. Et
in Tom. Concil.
Vide Seldenum
in Notis ad Ead-
merum pag. 168.
169.

Joan. Satib.
ep. 100.

aut paucas aut nullas estimo. Attamen in consequentiam jurium Ecclesiæ Gallicanæ hunc usum saltem in Normannia ejus posterit retinuerunt, donec florentissima illa provincia Coronæ Gallicæ consolidata est à Philippo Augusto; ut patet è chartis veteribus superius allatis. Reprobatio illa Alexandri III. & Concilij Lugdunensis decretum sub Gregorio X. Episcopus ad tuendam jurisdictionem, excommunicationibus in iudices seculares latis, animavit: quibus tamen magistratus non cedebant, ut videmus ex Durando. Quare Reges nostri antiquam regni consuetudinem, ne Officiales regij ob muneris sui executionem excommunicari validè possent ab Episcopis, privilegij apostolicæ sedis muniri curarunt. Hac privilegia jactat Rex Carolus V. in scripto dato anno millesimo trecentesimo sexagesimo nono, quo edicitur ut Episcopus Carnotensis ejusque Vicarij sententias excommunicationis revocent & annullent quas adversus Officiales regios ob contentionem de jurisdictione usurpata tulerant; vel iudicio se fistant in Curia Parlamenti, super predictis Procuratori generali responsuri. Anno sequenti MCCCXX. Officialis Rotomagensis Archiepiscopi Baillivum regium publico anathemate damnavit, eò quod de Clerico quodam conjugato ob latrocinia perpetrata capitalem pœnam sumpsisset, rejecta remissione quam reus fieri petebat ad forum ecclesiasticum. Sed injuriam illam magistratui regio factam ultus est Rex Carolus, ex Curie Parisiensis decreto. Præcepit enim ut absque mora sententias illas rescinderet iudex ecclesiasticus, & ad hujus mandati executionem bonis temporalibus captis cogeretur. Periculo decessorum cautiore facti Episcopi, constitutionibus regijs parentes, vel Curiarum summarum Arrestis, vel saltem Consistorij regij Decretis, contentiones istas dirimendas relinquunt, mucrone gladij spiritualis in alios usus reservato.

X. Quæ à me toto capite dicta sunt ita velim intelligi, si de jurisdictione tantum agatur, & de disciplina ecclesiastica. Nam si his contentionibus fides Christiana læderetur, omnia pericula oppetenda potius essent Episcopis quam ut præ socordia, aut metu, nefariis conatibus assentirentur aut conniverent. Sed exceptio illa adhibita possunt conniventiam suam tueri, Romano Pontificum exemplo: qui in Professione quam post electionem suam B. Petro nuncupabant, canones quidem & decreta à se observatum iri pollicebantur; sed infractions ab aliis factas aut emendatum, aut,

T. 1. 13. 14.

D. 1. 1. 1. 1.

Cod. de 100.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

art. 1. 1. 1.

exceptâ fidei causâ , toleratum iri. Quæ
conniventia præcipuè præstanda est iis re-
bus quas imperio & auctoritate sua Princi-
pes gerunt. Hoc docuit exemplo suo Grego-
rius Magnus, qui ob ægritudinem deponere
noluit Episcopum primæ Iustinianæ, etsi
rogatus à Mauricio Imperatore urbem alia
ratione ab hostibus tutam esse non posse
pratendente. Hoc per nos, inquit, fieri nulla-
tenus potest, ne peccatum in mea anima ex ejus
depositione veniat, nisi Episcopus ipse vacatio-
nem scripto petierit. Quod si hoc petere ille no-
luerit, quod piissimo Imperatori placet, quidquid
jubeat facere, in ejus potestate est. Sicut novit,
ipse provideat. Nos tantummodo in depositione

talis viri non faciat permisceri. Quod verò ipse
fecerit, si canonicum est, sequimur. Si verò cano-
nicum non est, in quantum sine peccato nostro va-
lemus, portamus. Factum nempe tolerat in
quo fides non lædebat. Longè verò ab-
sunt à lædendæ fidei periculo Episcopi in
isto Galliæ regno: quod iis auspiciis funda-
tum est, ut Romanæ Ecclesiæ tuitio illi sit à
divino numine commissa, quemadmodum
Romani Pontifices observarunt; ac prop-
terea liquidò affirmare liceat, communia
esse cum Romana Ecclesia hujus regni
Christianissimi & florentissimi fata, quæ
sunt usque ad seculi interitum perdura-
tura.

procurante inter-
cessione, tolerare,
sacrisque canonibus
& sacrorum Pon-
tificum Consti-
ta, ut divina &
missis mandatis
Dei incunctanter
custodire.
Videl. r. c. ult.

Decreti regij verba, quod in fine operis edendum suprâ diximus in cap. XII.
§. VIII. libri secundi, sic habent.

EXTRAICT DES REGISTRES
du Conseil d'Etat.

SVR ce qui a esté représenté au Roy estant en
son Conseil, par les Agents generaux du
Clergé de France, Que le Parlement de Bour-
deaux contre l'ordre de tout temps observé dans
le Royaume, a cy-devant enregistré des Brefs de no-
stre Saint Pere le Pape, sans Lettres patentes
scellées du grand sceau, ny autre commandement
de sa Majesté: Et d'autant que la plupart de sâits
Brefs sont obtenus à Rome par surprise, Reque-
rent lesdits Agents qu'il plaise à sa Majesté, afin
d'en empêcher l'abus, ordonner que d'oresnavant
ils seront presentez aux Evêques dans le dioce-
se desquels ils doivent estre executez, pour don-
ner leurs advis, & que défenses soient faites au-
dit Parlement de Bourdeaux, & à tous les autres,
d'enregistrer cy-apres aucuns Brefs de sa Saineté
sans Lettres patentes scellées du grand sceau, &
sans avoir esté presentez aux Evêques, & cepen-
dant que les Arrests du Parlement de Bourdeaux
seront cassez & annullez, comme donnez contre
les formes ordinaires. VEU lesdits Brefs des
trentiesme Juillet & deuxiesme Aoust 1638. en-
semble l'Arrest dudit Parlement portant enregi-
strement desdits Brefs du trentiesme Juillet 1639.

Oùy le rapport du Commissaire à ce député, &
tout considéré: Le Roy estant en son Conseil, a
casé & annullé, casé & annulle ledit Arrest du
Parlement de Bourdeaux portant enregistrement
desdits Brefs, comme donné au prejudice de la loy
du Royaume. Fait sa Majesté tres expresse in-
hibitions & défenses à sadite Cour de Parlement
de Bourdeaux, & à tous autres, de plus à l'ave-
nir enregistrer aucuns Brefs sans Lettres patentes
scellées du grand sceau. Et afin d'empêcher que
les Brefs qui peuvent estre obtenus par surprise ne
soient executez au prejudice de la jurisdiction &
des droicts des Evêques, Veu & ordonne sadite
Majesté qu'à l'advenir ceux qui obtiendront des
Brefs (excepté les Indults secrets de la Peniten-
cerie) les presentent aux Evêques dans les dio-
ceses desquels ils doivent estre executez, lesquels
donneront leur advis dans trois jours apres, pour
lesdits advis presentez avec lesdits Brefs à sa Ma-
jesté, y estre pourveu ainsi qu'elle advisera estre
à faire par raison. Fait au Conseil du Roy, sa
Majesté y estant, tenu à Saint Germain en
Laye le 14. Decembre 1639. Signé,
BOUTHILLIER.

FINIS TOMI PRIMI.

Faint, illegible text in the upper section of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

INVENTARIUM DIARII QUARTAE
in Comitatu

Main body of faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

INVENTARIUM TOMI PRIMI

HRABANI